INSTITUTIONES
JURIS CANONICI
IN TRES PARTES,
AC IN SEX TOMOS DISTRIBUTAE

Quibus vetus & nova Ecclesiae disciplina & mutationum caussae enarrantur

A

DOMINICO CAVALLARIO

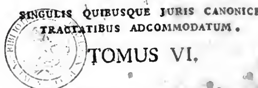
JURIS CANONICI ET CIVILIS PROFESSORE

CONSCRIPTAE

In hac nova Panormitana Editione accessit

JUS SICULUM ECCLESIASTICUM

SINGULIS QUIBUSQUE JURIS CANONICI TRACTATIBUS ADCOMMODATUM.



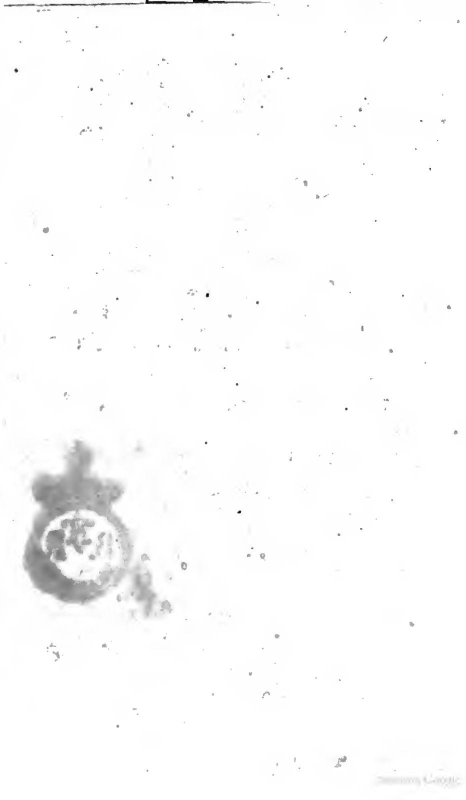
TOMUS VI.



PANORMI, TYPIS REGIIS, MDCCXCI.

CUM APPROBAT.

SUMPTIBUS ROSARII ABBATE.



INDEX

CAPITUM & DOCTRINARUM

TERTIAE PARTIS.

De judiciis, & poenis ecclesiasticis.

CAP. I. DE *jurisdictione ecclesiae propria.* pag. 1.
Notio jurisdictionis *ecclesiasticae.*
Ecclesiae propria jurisdictio.
Circa quae versatur ecclesiae potestas.
Confutatur doctrina haereticorum de ecclesiae potestate.
Natura potestatis ecclesiasticae.
Claves a Christo ecclesiae datae.
Usus vero est penes ecclesiae ministros.
Omnes christiani subjecti spirituali ecclesiae potestati.
Potestas civilis directe nihil potest in spiritualia.
De pontificatu maximo Christianorum imperatorum.
Opponitur, Constantinum directe de rebus sacris cognovisse.
Satisfit objectioni.
Principum est religionem & ecclesiam tueri.

 CA-

CAP. II. *De jurisdictione ecclesiastica in caussis civilibus laicorum.* pag. 17.

Jurisdictio civilis extrinsecus sacerdotio accessit.

Christiana doctrina de litibus fugiendis

Consilii potius & perfectionis, quam praecepti videtur esse.

Doctrina apostoli ut fideles apud fratres lites deferant.

Christianos a magistratuum jurisdictione non exemit.

Episcopi ad componendas lites a litigantibus assumti.

Qui episcopi lites decidebant.

Arbitria episcoporum a christianis imperatoribus confirmata.

Lex Constantini M. ad Ablavium exploditur.

Varia civilia negotia curae episcoporum commissa.

Arbitria episcoporum in veram jurisdictionem abeunt.

Caussae civiles laicorum obtentu peccati ad episcopum delatae.

Additio Juris Siculi.

Item obtentu jurisjurandi.

Caussae ex matrimonio pendentes episcopalis cognitionis.

Additio Juris Siculi.

Item caussae de testamentis.

Caussae miserabilium ad forum ecclesiasticum translatae.

Episcopi supplent magistratuum negligentiam.

Epi-

Episcopi quaestionum juris sibi tribuunt definitionem.

Caussae omnes laicorum civiles ad episcopos devolutae.

Ecclesiastica jurisdictio de caussis civilibus laicorum desiit.

CAP. III. De jurisdictione ecclesiastica in caussis civilibus clericorum. pag. 44.

Clerici perfecti a litibus alieni.

Ecclesia vult, ut clerici judicio ecclesiastico litigent.

Clerici a jurisdictione magistratuum olim non exemti.

In civilibus fori privilegium clericis datum.

Ratio privilegii fori in re civili clericis concessi.

Fori privilegium confirmatur & augetur.

Spuria monumenta de foro civili clericorum.

Fori privilegium in re civili multis locis deminutum.

Jure regni nostri qua forma constitutum.

Additio Juris Siculi.

CAP. IV. De jurisdictione criminali ecclesiastica. 56.

Civilis potestatis est crimina punire.

Quicumque demum sit, qui delinquit.

Ecclesia punit delicta in foro interno.

Crimina Clericorum communia & ecclesiastica.

Cle-

Clerici in delictis ecclesiasticis a potestate civili exemti.
Idque ex regulis christianae religionis.
Qui Justinianus delicta civilia clericorum puniri voluit.
Clericici nunquam subtracti a suprema imperii potestate.
Clerici in omnibus criminibus imperio magistratus exemti.
Idque initio politiae non adversum.
Corrupta monumenta de privilegio fori in re criminali.
Privilegium fori in re criminali deminuitur.
Qua forma in Gallia & alibi obtinet.
Leges regni de foro criminali clericorum.
Additio Juris Siculi.
CAP. V. *Qui clerici & monachi fori privilegio utantur, & utrum illud possint ejurare.* pag. 76.
Clerici omnes, & monachi olim fori privilegio aucti.
Fori privilegium olim datum ob ecclesiae ministerium.
Additio Juris Siculi.
Inde datum reputari coepit ob ordinis characterem.
Canon Tridentinus de fori privilegio.
De fori privilegio, quo utuntur clerici conjugati.
An novitii, oblati, & tertiarii *gaudent fori privilegio.*

Cle-

Clerici silvatici non habent fori privilegium .
Familia clericorum & episcopi an habeat fori privilegium .
Clerici minores qui amittunt fori privilegium .
An abjectus clericatus iterum suscipi potest .
Poena in violatores fori clericalis .
Fori privilegio amisso an reliqua privilegia amittuntur .
Clericis olim in judicem laicum licebat consentire .
Jure decretalium vetitum clericis fori privilegio renuntiare .
Quod Cujacius extra juris rationem statutum contendit .
Judicium de vetita fori renuntiatione .
CAP. VI. *De foro competenti .* pag. 97.
Definitur forum competens .
An ecclesia in re civili forum habuit ?
Ecclesia in rebus spiritualibus forum proprium habet .
Locus ecclesiasticorum judiciorum .
Forum ecclesiasticorum olim unum fuit .
Caussae de sacramentis sunt fori ecclesiastici .
Cujus fori sunt caussae matrimoniales .
Additio Juris Siculi .
Caussae beneficiariae episcopalis fori sunt .
Quis judex in caussis jurispatronatus .
In regno nostro cujus fori sunt caussae ju-

jurispatronatus.
Additio Juris Siculi.
Caussae funerariae sunt fori ecclesiastici.
Additio Juris Siculi.
Quaestiones de decimis jure decretalium sunt fori ecclesiastici.
Cujus judicis est possessorium *in caussis Ecclesiasticis.*
Quis judex in caussa decimarum in regno Apuliae.
Additio Juris Siculi.
Distinctio criminum in ecclesiastica, civilia, & mista.
Forum competens in criminibus ecclesiasticis.
Additio Juris Siculi.
Forum competens in criminibus mistis & civilibus.
Additio Juris Siculi.
Regula juris actor sequitur forum rei.
Forum competens ex caussa domicilii.
Domicilium commune.
Forum competens ex caussa contractus.
Forum competens ex caussa rei sitae.
Forum competens ex caussa criminis.
Forum competens ex partium consensu.
Quo casu obtinet jure decretalium.
Forum proprium ex continentia caussae.
Forum fit competens privilegio.
Additio Juris Siculi.
CAP. VII. *Quibus in caussis clerici apud judicem laicum conveniunt.* pag. 136.

Cauſ-

Cauſſae feudales contra clericos agitantur in foro laico.
Item cauſſae de haereditatibus & fideicommiſſis.
Et cauſſae ubi clerici auctores denuntiati ſunt.
Clerici in cauſſa retractus in foro laico conveniuntur.
Item in cauſſis nuntiationis novi operis.
Clerici diffamantes in foro laico conveniuntur.
Item ſi poſt citationem rem controverſam adquirant.
Quis judex clericorum in cauſſa publici officii.
Citatus ſi inde fiat clericus caret fori privilegio.
Clerici in foro laico recte reconveniuntur
Clerici rei majeſtatis fori privilegium non habent.
Item in aſſaſſinii *crimine.*
Quis judex in criminibus attrocioribus epiſcoporum.
De judice in cauſſa dubii clericatus.
CAP. VIII. *De cauſſis majoribus.* pag. 153
In cauſſis majoribus celebriores epiſcopi conſulti.
Praecipue vero conſultus ſummus pontifex.
Cauſſas majores Leo M. ſibi reſervat.
Reſervatio cauſſarum majorum in falſis decretalibus propoſita.
Reſervatio cauſſarum majorum qui recepta.

Quae sint caussae majores?
Episcopi olim in quaestionibus fidei judicabant.
Quod inde summo pontifici reservatum est.
Caussae contra episcopos in synodo provinciali tractatae.
Canones Sardicenses de judiciis contra episcopos.
Qua ratione olim pontifices deponebant episcopos.
Caussae metropolitarum patriarchis reservantur.
Praerogativa throni CP. in caussis metropolitarum.
Pontifices sibi reservant caussas de metropolitis.
Doctrina falsarum decretalium in caussis episcoporum.
Caussae contra episcopos pontifici reservantur.
Distinctio inter caussas episcoporum majores & minores.
Episcopi olim Sanctos canoni inserebant.
Populus novos sibi Sanctos saepe fecit.
Canonizatio summo pontifici reservatur.
Canonizatio solius pontificis judicio innixa creditur.
An miracula ad canonizationem requirantur?
Eximiae virtutes ad canonizationem necessariae.
Ritus in canonizatione adhibiti.

Di-

Distinctio inter Canonizationem, & beatificationem.
An canonizatio errori obnoxia.
CAP. IX. *De conciliis generatim.* pag. 184.
Species conciliorum.
Synodi perpetuae.
Concilia regia seu mista.
Concilia sunt divinae institutionis.
Confutatur sententia Boëhmeri de origine conciliorum.
Episcopi primigenii conciliorum judices.
An presbyteri suffragium in synodis habeant.
Officia diaconorum & notariorum in conciliis.
Qui ex monachis judices in conciliis sedent.
Fideles laici conciliis praesentes.
Laici jure suffraggii numquam usi.
Boëhmerus laicos de disciplina in conciliis judicasse docet.
Systema Boëhmeri confutatur.
Negotia in synodis tractanda.
Locus habendis conciliis.
Ordo & forma consessus in synodis.
Negotia quomodo in synodis tractanda & finienda.
Conciliorum actiones, acta & qui data suffragia.
Subscriptiones conciliorum.
Synodi non omnes sunt ejusdem auctoritatis.
CAP. X. *De synodis episcopalibus.* pag. 210.

Synodus episcopi distat a presbyterio.
Qui synodum episcopalem possunt habere
Qui clerici synodo episcopali debent interesse.
Exemti quando synodo episcopali adesse debent.
Quoties synodus episcopalis celebranda.
Quae tractanda in synodo episcopali.
Testes synodales *in synodis creantur.*
Examinatores synodales *in episcopi synodo eliguntur.*
Judices synodales *in synodis creantur.*
Publicatio synodi episcopalis.
Qui decretis synodi episcopalis obligantur.
De synodatico, *seu* cathedratico.
Synodi archidiaconorum, & decanorũ.

CAP. XI. *De conciliis provincialibus.* 224.

Metropolitanus synodum provinciae cogit, eique praeest.
Episcopi provinciae synodo debent interesse.
Intersunt etiam alii, sive jure, sive consuetudine.
Obligatio frequentandae synodi pendet ab ordinatione.
Alienae provinciae episcopi quando ad synodum accedunt.
Synodus provinciae bis, aut semel in anno celebratur.
Synodi provinciales fere desuetae.
Quae tractanda in synodo provinciali.
Synodus provincialis pro jure suo canones condit.

Et

Et sine auctoritate pontificis recte celebratur .
Origo doctrinae de synodis sine pontifice non habendis .
Synodica de fide decreta ad pontificem missa .
Synodus provincialis non eget pontificis confirmatione .
Qui obligantur decretis synodi provincialis .
CAP. XII. *De conciliis dioecesanis .* 240.
Quae sint synodi dioecesanae .
Earum origo ex divisione imperii in dioeceses .
Forma synodorum dioecesanarum in Oriente .
Doctrina Gothofredi de antiquitate synodi dioecesanae .
Qui conveniunt in synodum dioecesis .
Synodi dioecesis a quo indictae .
In Occidente saepe habitae auctore pontifice .
Quoties synodus dioecesis habenda .
Quae in synodo dioecesana tractanda .
Synodus patriarchalis Romani pontificis .
Per totum Occidentem non extendebatur .
Plenarium Occidentis vel Orientis concilium .
Synodi dioecesanae celebrari desierunt .
CAP. XIII. *De conciliis generalibus .* 256.
Concilia generalia olim ex imperio Ro-

 ma-

mano coacta.

Inde ex solis Occidentis episcopis coacta.

Non omnes episcopi concilio generali debent interesse.

Auctoritas pontificis synodo generali necessaria.

Imperatores olim concilia generalia indicebant.

In nova disciplina pontifices indicunt concilia generalia.

Richerius jus indicendae synodi generalis imperatori vindicat.

Contra plerique catholici id tribuunt pontifici.

Launojus ad disciplinam pertinere docet.

Summus pontifex conciliis generalibus praeest.

Cum relationis & suffragii praerogativa.

Litterae pontificis in synodis expensae.

Quo nomine edita conciliorum generalium decreta.

Caussae habendarum synodorum generalium.

De tempore celebrandae synodi generalis.

Synodus generalis universam ecclesiam repraesentat.

Atque adeo in rebus fidei errare non potest.

Canones de disciplina etiam generales mutabiles sunt.

Receptio ecclesiarum an decretis synodicis necessaria.

Va-

Variae sententiae de supremo ecclesiae auditorio .
Summi pontifices olim in conciliis generalibus judicati .
Synodi tres concilium generale supra pontificem extollunt .
Exceptiones contra proposita conciliorum decreta .
Sententia , quae fert , synodos generales vi propria consistere .
Contra docent alii , indigere pontificis confirmatione .
Hujus sententiae rationes qui dilui solent
CAP. XIV. *De regia in synodos potestate.* 287.
Consensus principis synodis habendis necessarius .
Concilia ab apostolis habita ex legum concessione .
Primis saeculis habita concilia ex principum tolerantia .
Principes indicunt concilia extraordinaria .
Principes synodis extraordinariis praesident .
Sed tamquam exterioris ordinis & disciplinae vindices .
Principes synodis rerum tractandarum ordinem dictant .
Acta contra ordinem imperio principis rescissa .
Magistratus ex delegatione principis synodis praesident .
Magistratus judiciis canonicis non intersunt . *Prin-*

Principes suspendunt conciliorum decreta.
Principes decreta conciliorum confirmant.
Sed previa caussae cognitione.
Principes disciplinae exterioris canones limitant.
Confirmatione principis vis civilis conciliis accedit.
Quo jure potestas principum in synodos nititur.
Quo sensu imperatores dicti pontifices.
Regia potestas in synodos decrevit.
Hodiernus usus regiae potestatis in synodos.
Additio Juris Siculi.
CAP. XV. *De judicibus ordinariis.* 231.
Judex generaliter definitur.
Quis judex ordinarius.
Olim ipsi episcopi in presbyterio judicabant.
Archidiaconi & decani evadunt judices ordinarii.
Archidiaconi & decani ferme desueta jurisdictio.
CAP. XVI. *De vicario generali.* 318.
Episcopi vicarius generalis describitur.
Vicarii generales in nova disciplina instituti.
Institutio vicariorum viris bonis displicuit.
Vicarius generalis praeest ordinariae episcopi jurisdictioni.

Li-

Licet episcopo plures vicarios creare.
Quae denegantur vicario sine speciali mandato.
Vicarius aliquam dignitatem videtur habere.
Jurisdictio vicarii ordinaria censetur.
Qui in vicarios assumendi.
Quibus modis finitur vicarii officium.
De vicariis foraneis.

CAP. XVII. *De judicibus delegatis.* 329.

Descriptio judicis delegati.
Judices dati & mandatarii jurisdictionis differunt.
Qui jurisdictionem mandare possunt.
Pontificii delegati in caussas particulares quando coeperunt.
Delegati pontificis plenam habent jurisdictionem.
Eamque sive totam sive pro parte possunt subdelegare.
Quibus a pontifice caussae delegandae.
Quibus in locis constituendi pontificii delegati.
An caussae a pontifice necessario extra curiam delegandae.
Unus aut plures in unam caussam delegati.
Delegatus mandati fines servare tenetur
Delegati judicis recusatio.
Quis appellatur a judicibus delegatis.
Quibus modis finitur judicis delegati officium.
De delegatione vi canonis competente.

Olim

Olim principes dabant judices in cauſſis eccleſiaſticis .
Quae delegatio etiam ab eccleſia probata .
Qui exortae principum in cauſſis eccleſiaſticis delegationes .
CAP. XVIII. *De fidei inquiſitoribus .* 350.
Epiſcopi primigenii fidei inquiſitores .
Pontificii inquiſitores quando inſtituti .
Fridericus II. fidei inquiſitiones promovit .
Dominicani inquiſitores jurisdictione aucti .
Perpetua & ſtabilis inquiſitio inſtituitur.
Poteſtas epipiſcopi poſt inſtitutam inquiſitionem .
Juriſdictio inquiſitionis .
Inquiſitio fidei multis miniſtris inſtructa.
Ordo judiciarius ab inquiſitione uſurpatus .
Poenae ab inquiſitione irrogari ſolitae .
Sollemnitas actus fidei
Traditio reorum ad mortem an irregulares faciat inquiſitores .
Inquiſitio fidei parum congruit chriſtianae manſuetudini .
Et ignorantiam & hypocriſin promovet :
Multis in locis ſanctum Officium receptum eſt .
Romana inquiſitio ſeu congregatio ſancti officii .
Neapolitana fidei inquiſitio ſub Svevis & Andegavenſibus .

Nea-

Neapolitani ſanctam inquiſitionem rejiciunt.
Romana inquiſitio in Neapolitanos exercet jurisdictionem.
Neapoli ſanctum Officium omnino aboletur.
Unde Neapolitanorum adverſus inquiſitionem odium.
Additio Juris Siculi.
CAP. XIX. *De arbitris.* 377.
Arbitri qui, & quot eorum ſpecies.
Compromiſſum quomodo fiat.
Qui poſſunt compromittere.
Qui poſſunt in arbitros eligi.
Pluribus electis arbitris arbitrium quomodo expeditur.
Quae cauſſae arbitros non admittunt.
Arbiter ſponte receptum arbitrium cogitur implere.
Arbitri compromiſſarii jurisdictionem non habent.
Notio arbitri ex compromiſſo pendet.
Compromittentes arbitrio ſtare coguntur.
Appellatio non datur ab arbitri ſententia.
Quibus modis ſolvitur compromiſſum.
Arbitrorum juris exempla.
Arbitri juris veri judices ſunt.
Explicatur diſciplina eccleſiae Africanae de judicibus electis,

IN-

INSTITUTIONES
JURIS CANONICI.
PARS III.
De judiciis & poenis ecclesiasticis.

CAPUT I.
De jurisdictione ecclesiae propria.

Notio jurisdictionis *ecclesiasticae*.

§. I. Vox *jurisdictio* in veteribus monumentis ad significandam ecclesiasticam potestatem vix occurrit, ejusque loco veteres patres potius usurpant *ministerii*, *cathedrae*, *potestatis* & *auctoritatis* vocabula. Jurisdictio potius civile imperium, a quo ecclesia abhorrebat, complecti videbatur. Primus, qui ab jure civili vocem jurisdictionis in ecclesiam intulit, Gregorius M. videtur fuisse (a): inde sensim ea vox in jure canonico recepta est, praesertim ubi restituto legum Romanorum studio, clerici illis addiscendis operam navarunt. Sed amplior est in jure pontificio; quam in legibus Romanis ejus vocabuli notio. Etenim jure Romano nomine jurisdictionis stricte sic dictae venit caussas civiles cognoscendi & dirimendi & rem judi-

(a) *Gregor.M.lib.XIV.ep.8.*

catam exſequendi facultas, ut & judicis dandi licentia (a): quamvis alias ampliori ſenſu eo nomine etiam imperium, ſeu poteſtas gladii ad animadvertendum in facinoroſos homines, contineatur, quod Gerardus Noodt pluribus adſeruit (b). At jure pontificio latiſſime patet jurisdictio; omnis enim poteſtas, qua epiſcopi aliique eccleſiae miniſtri pollent, ſive ſacra adminiſtrent, ſive doctrinam fidei doceant, ſive novos ritus & caerimonias inſtituant, ſive cauſſas audiant, ſive decernant, ſive judicem dent, ſive a peccatis ſolvant, ſive ligent, ſive in facinoroſos poenas irrogent, *jurisdictionis* nomine continetur.

Eccleſiae propria jurisdictio.

§. II. Jurisdictio autem & poteſtas eccleſiaſtica aut ſacerdotio cohaeret, eique propria & intrinſeca eſt, aut ei ſaeculorum curſu extrinſecus acceſſit. Et quidem eſſe in eccleſia propriam quamdam poteſtatem, qua religio exercetur, in compertis eſt. Sane Chriſtus docendi & baptizandi (c), ſeu ſacramenta adminiſtrandi, ſuis apoſtolis eorumque ſucceſſoribus poteſtatem dedit. Idem quoque apoſtolis ſuis claves regni coelorum tradidit (d), hoc eſt eccleſiae regendae & peccatores contumaces foras expellendi poteſtatem. Nimirum claves ſtilo ſcripturarum ſum-

(a) *L. III. D. de juriſd.* (b) *Gerard. Noodt de juriſd. & imp. lib. I. cap. 2.* (c) *Matth. XXVIII. 18. ſeq.* (d) *Matth. XVIII. 18. Joan. XX. 23.*

summam quamdam auctoritatem domesticam, omnia administrandi significant: qui enim domus claves habet, omnia, quae in domo sunt, discernit & moderatur, & pro jure suo quoslibet excludit, vel admittit. Summam autem potestas in clavibus designata in domo patris Christo data est (a); eamque reversurus ad patrem, apostolis commendavit. Porro apertis constat apostoli verbis, jure divino ecclesiae regimen episcopis fuisse demandatum (b); regimen autem cognitione & omni potestate destitutum certe oblanguet, & nullius usus esse potest. Ecclesia quoque ex Christi promissione ad consummationem usque saeculi stare debet (c): non ergo potestate & regimine destituitur; haec est enim societatum natura, ut sine certo ordine & regimine diu stare non possint.

Circa quae versatur ecclesiae potestas.

§. III. Quae quum ita sint, potestas ecclesiae propria & sacerdotio intrinseca versatur circa spiritualia; atque adeo sacerdotii est, christianam fidem & morum regulas docere; sacramenta administrare, quaestiones doctrinae seu fidem, seu mores spectent, definire; canones condere, quibus fides & morum regulae confirmantur, & in dubiis explicantur; ritus sacramentales aliasque sacras caerimonias instituere; canones juris humani ecclesiastici ex justa caussa relaxare; & si sa-

(a) *Matth. XXVIII.* 18. (b) *Actor. XX.* 28.
(c) *Matth. XXVIII.* 20.

lus ecclesiae postulet, abrogare; pastores & ministros instituere ad perficiendum opus domini ad saeculi finem, & ad spiritualem potestatem exercendam; eosdemque, si indigni evadant, munere suo dejicere; christianos peccatores admonere, iisdemque poenitentiam irrogare, & a peccatis solvere; eosdemque contumaces & immedicabiles, qui ceteros inficere possunt, ab ecclesiae communione expellere. Item sacerdotii est ecclesias & altaria consecrare, abbates benedicere, sacras virgines velare, inter coelites seu sanctos referre, beneficia conferre, ecclesias unire, aut dissociare, ecclesias vacantes commendare, & hujus generis alia, quae ad hominum spiritualem salutem spectant.

Confutatur doctrina haereticorum de ecclesiae potestate.

§. IV. Tam late patet spiritualis potestas, quae Christi ecclesiae cohaeret, eique intrinseca est: at contra multi ex posterioribus haereticis, praesertim Pfaffius & Boehmerus, eam summopere extenuant, & tantum non ad nihilum reducunt (a). Afferunt, ecclesias origine sua esse societates aequales, omni sacro imperio destitutas: atque adeo episcoporum & presbyterorum potestatem tribus absolvi, facultate nempe christianam doctrinam docendi, coetus dirigendi, & inspiciendi, ut omnia recto ordine fiant; nec eorum aliquod judiciariam po-

(a) *Pfaf. orig. jur. eccles. cap. II. art. 2. Boehm. jur. eccles. lib. I. tit. 31. §. 29.*

potestatem & jus proprium circa sacra involvere. Nam qui docet, non imperat, sed dogmata exponit, & suadendo inculcat. Qui inspectionem habet in collegio aequali, itidem amica reprehensione errantes in viam reducere sine ullo imperio debet. Et qui dirigit coetum aequalem, tantum suffragii praerogativa utitur in rebus communi consensu peragendis, & praefecturam quandam ex ipsius collegii delegatione sine imperio in singulos exercet. Sed quotquot ita sentiunt, manifeste evangelio vim inferunt, constat enim ab ipso Christo institutos esse, qui ecclesiam colligerent, regerent, gubernarent (a), de fontibus judicarent, peccata dimitterent (b), poenitentias irrogarent, & contumaces ab ecclesia tamquam ethnicos & publicanos ejicerent (c).

Natura potestatis ecclesiasticae.

§. V. Illud tamen verum est, potestatem ecclesiasticam longe diversam esse a civili, nec quidquam cum imperio & civili societate habere commune. Instituta enim est ad exercitium religionis, quae natura sua omnem vim & coactionem respuit. *Id lex nostra*, inquit Gregorius Nazianzenus (d), *& legislator noster sanxit, ut grex non coacte, sed sponte ac libenti animo pascatur*. Inde observat Hieronymus, hoc inter reges & episcopos discrimen esse, quod illi *nolentibus*, hi *volentibus*, imperent (e). Et si contem.

(a) *Matth.* XXVIII. 18. *seq.*, *act.* XX. 28.
(b) *Joan.* XX. 22. *seq.* (c) *Matth.* XVIII. 15. *seq.* (d) *Gregor. Naziaz. apol.* (e) *Hieron. ep.* III. *ad Nepot.*

temnatur episcopus, inquit idem Hieronymus, *non oportet ultiones ingerere, sed tota ultio est plorare & ingemiscere* (*a*). Et ante omnes apostolorum princeps Petrus presbyteris edixit, ne dominentur in cleris, sed potius gregem Dei non coacte, sed sponte pascerent (*b*). Hinc potestas ecclesiastica potius ministerii, quam coactionis naturam involvit, sacrorumque ministrorum est suadere, hortari, docere, & in consentientes sacram potestatem exercere, & poenas spirituales, seu poenitentias infligere. Quód si christiani sponte sua ecclesiam advocantem non exaudiant & rebelles perseverent, illa poenitentiam per vim non irrogabat, sed tantum eos excommunicatione mortali plectebat, hoc est tamquam ethnicos & publicanos ejiciebat.

Claves a Christo ecclesiae datae.

§. VI. Potestas autem spiritualis, quae clavium nomine designatur, potius toti ecclesiae, quam ejus ministris origine sua competit, quae est recepta apud veteres doctrina, eamque Launoius, Dupinus, N. Alexander aliique theologi adstruunt (*c*). Et quidem tum demum fratrem admonitum & contumacem tanquam ethnicum & publicanum Christus haberi voluit, *si ecclesiam non audierit* (*d*), manifesto indicio clavium potestatem potius universitati, quam anti-

---

(a) *Id. in ep. ad Hebr. hom. ult. & in ep. ad Tit.* (b) 1. *Petr. V.* 2. 3. (c) *Launoius ep. V. ad Hadr. Vallant. tom. I., Dupin. diss. VI. de antiq. eccles. discipl.* §. 1., *N. Alexand. diss. VIII. in saec. XV. & XVI. art.* 3. *n.* 53. (d) *Matth. XVIII.* 17.

antistitibus tributam. Deinde conceptissima sunt veterum patrum dicta, quibus claves regni caelorum ipsi fidelium societati datae adseruntur. *Memento*, inquit Tertullianus (a), *claves hic dominum Petro, & per eum ecclesiae reliquisse*. Et Augustinus, *Christus claves dedit ecclesiae suae, ut quae solveret in terris, soluta essent in caelo, quae ligaret in terra, ligata essent in caelo* (b): quam doctrinam centies alibi proponit (c). Et ut alia multa mittam, synodus Meldensis anno ıↄCCCXLV ita fatur, *ut clavibus ecclesiae datis aditus ad vitam claudi debeat, aut referari*. Inde primis saeculis non soli episcopi, sed cum eis presbyteri accedente etiam laicorum consensu saepe negotia ecclesiastica pertractarunt. Nec alia est antiquorum scholasticorum doctrina, qui post Magistrum sententiarum & B. Thomam claves ecclesiae semper appellant, non claves S. Petri, quia origine sua ecclesiae traditae sunt. Et quamvis Christus ecclesiae suae claves Petro promiserit, patres tamen id factum tradunt ad ecclesiae unitatem demonstrandam, & quod Petrus universitatis personam referebat (d).

Usus vero est penes ecclesiae ministros.

§. VII. Verumenimvero quamvis potestas clavium in ecclesia *tamquã in proximo & immediato subjecto resideat*, ut cum Parisiensibus theologis loquar; tamen earum exercitium ecclesiae pastoribus demandatum est. Recte observat Tostatus len-

---

(a) *Tertull. Scorp. cap. X.* (b) *August. lib. I de doctr. christ. cap. 8.* (c) *Conf. N. Alexand loc. cit.* (d) *August. serm. CVIII. de divers.*

Abulensis (a), jurisdictionem quidem inesse posse multitudini; at ejus exercitium & usum vix per multitudinem, praesertim si numerosior fuerit, posse explicari. Hinc Christus ecclesiae suae consulens, pastores instituit, qui potestatem spiritualem tamquam ex ecclesiae delegatione in usum deducerent. Misit nempe apostolos suos & eorum successores cum ampla potestate ad ecclesiam regendam & gubernandam. Hinc ecclesiae praepositi jure divino aucti sunt exercitio spiritualis potestatis; nec aliquid de divina eorum institutione minuitur, quod claves regni caelorum universitati proxime commissas, ipsi tantum in usum deducant. Et quoniam antistites nomine ecclesiae agere intelliguntur, hinc tamquam ejus ministri semper habiti sunt. Paucis haec omnia ita Abulensis proponit (b): *ecclesia suscepit claves a Christo, & apostoli tamquam ministri ecclesiae; & nunc ecclesia illas habet & praelati etiam, sed aliter ecclesia, quam praelati; nam ecclesia illas habet secundum originem & virtutem, praelati autem habent secundum usum eorum.*

Omnes christiani subjecti spirituali ecclesiae potestati.

§. VIII. Jam ecclesiae spiritualis potestas, qua doctrinam docet, sacramenta administrat & poenas spiritales irrogat, generalis est, eaque reguntur christiani omnes, etiam urbibus & provinciis praefecti, qui in spiritualibus ecclesiae

cle-

(a) *Tostat. in cap. XV. Numer. q. XLVIII.*
(b) *Tostat. loc. cit. quaest. XLIX.*

clesiae ejusque ministris subiiciuntur. Christiani omnes in rebus religionis audire debent eos, quibus Christus ecclesiae suae regimen demandavit. Et sane provinciarum praesides litteras communicatorias ab ecclesiae suae episcopo accipere debebant, quas ad episcopum ejus loci, quo cum imperio mittebantur, deferrent, ut ita constaret, eos esse in ecclesiae communione; in loco autem imperii agentes ejus episcopo suberant, & si aliquid contra publicam disciplinam attentarent, a communione excludebantur, quae est regula in concilio Arelatensi I proposita (a). Hanc quoque regulam Chrysostomus clericis suggerit proponitque, ne quem crudelem, immisericordem, impurum, aut alium quemcumque insignis improbitatis hominem ad eucharistiam admittant. *Si dux quispiam*, inquit (b), *si consul ipse, si qui diademate ornatur, indigne adeat, cohibe ac coërce. majorem tu illo habes potestatem*. Ambrosius quoque aperte significavit Valentiniano imperatori, ejus munera ecclesiam non accepturam, nec episcopos quietos stare, si aram Victorio iterum aedificari pateretur, quod Symmachus ethnicus urbis Romae gubernator ab eo postulaverat (c). Quin ipsum Theodosium M., quod tot hominum millia, nullo facto infontium & reorum discrimine, Thessalonicae occidi jussisset, eucharistica communione

(a) *Conc. Arelat. I. can. VII.* (b) *Chrysost. hom. LXXXII. in Matth.* (c) *Ambros. ep. XXX. ad Valentin. junior.*

exclusit; & publicae poenitentiae subjecit (a). Quamvis non semper & in omnibus casibus e re ecclesiae erit uti gladio spiritali contra eos, qui cum imperio praesunt, qua de re inferius pluribus disseremus.

Potestas civilis directe nihil potest in spiritualia.

§. IX. Potestas de rebus religionis adeo stricte cohaeret christiano sacerdotio, ut de iis aliquid directe statuere christianis principibus non concedatur. Et quamquam apud gentes sollemne fuerit religionis & reipublicae administrationem in unam personam coalescere; tamen apud christianos ea duo inter se distincta sunt, & religio antistitibus, respublica vero principibus commissa est. Sane Christus ipse, qui ecclesiam suam divina auctoritate instituit, tantum sacerdotes ejus regendae potestate auxit, nihilque habet, quo de potestate principum in res spirituales constet. A rebus temporalibus omnino alienos esse voluit, qui ecclesiam administrarent, ut saeculi curis expediti, unice ad animarum salutem incumberent. Conceptissima in hanc sententiam sunt veterum patrum testimonia, quae Petrus de Marca collegit (b); in primis vero memoranda sunt Osii Cordubensis verba, quibus Constantinum adloquitur (c): *Tibi Deus imperium commisit: nobis quae sunt ecclesiae, concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinae; ita & tu cave, ne quae sunt ec-*

ec-

(a) *Theodoret. lib. V. cap.* 18. (b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. II. cap.* 1. & 6. (c) *Ap. Athanas. ep. ad solit.*

clesiae, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Et Ambrosius (a), *quando audisti, clementissime imperator, in causa fidei laicos de episcopis judicasse . . . ? Si docendus est episcopus a laico, quid sequetur ? Laicus ergo disputet, & episcopus audiat: episcopus discat a laico?* Ipsi quoque christiani principes in primis Valentinianus senior, Marcianus & Justinianus aperte professi sunt, spiritualia ad sacerdotes pertinere. Hinc non jure principes quaestiones de fide definirent, sacramenta administrarent, ab ecclesiae communione contumaces tanquam ethnicos & publicanos eiicerent, aut ritus & caerimonias, quae spectant sacramenta aut res spirituales, statuerent. Hinc foedae & demissae humilitatis rei sunt Graeci posteriores, qui etiam docendi officium, quod episcopis tam severe vindicat Ambrosius, propter unctionis sacrae vim & potestatem imperatoribus tribuerunt (b).

De pontificatu maximo christianorum imperatorum.

§. X. Nec quemquam movere debeat pontificatus Maximus, quem exemplo Julii Caesaris, Augusti & successorum principum christiani ipsi imperatores adsumere consueverunt ad Gratianum usque, qui ad imperium assumptus sacrum amictum, seu stolam pontificiam repudiavit, teste Zosimo (c); quasi sacerdotium illud omnem circa sacra christianorum potestatem imperatoribus conciliarit. Etenim christiani impera-

(a) *Ambros. ep. XXXV.* (b) *Balsamon in meditat. de patriarch.* (c) *Zosim. hist. lib. IV.*

tores pontificatum maximum fuscipiebant, non ut de jure facro chriftianorum judices federent; fed ne vis imperii, manente adhuc idololatria, frangeretur, & fibi aliquod grave periculum crearent. Nimirum per fummum facerdotium ethnici imperatores in fuum arbitrium & poteftatem redigebant religionem, qua aucti poteftate facilius civilia & militaria negotia expediebant; religio enim eft, qua populi maxime moventur & aguntur. Religionem vero chriftianam amplexi imperatores, initio neceffarium effe viderunt pontificatum adfumere, nam eo repudiato omne jus facrorum & aufpiciorum, five civilium, five militarium, quibus populus & milites in fide continebantur, amififfent; etfi alioquin extrinfecus potius, quam animo munus illud imperatores retinuiffe videantur, quatenus eis facerdotii illius auctoritas erat neceffaria (a). Ceterum pontificatus hic ethnicus nullam in chriftianam religionem poterat principibus communicare poteftatem, quae ex Chrifti mandato antiftitibus demandata eft. Id agnoverunt ipfi imperatores aucti fummo illo facerdotio, in primis Valentinianus, qui ita ad Mediolanenfes fcribit, *talem in pontificali fede conftituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, fincere noftra capita fubmittamus, & ejus monita, quum tamquam homines deliquerimus, fufcipiamus neceffaria veluti medicamenta curantis*.

Op.

(a) *Gravina de Rom. imper. cap. VII.*

Opponitur, Constantinum directe de rebus sacris cognovisse.

§. XI. At hic permolesta occurrit difficultas; nam christiani imperatores, etiam de rebus sacris directe videntur cognovisse. Certe, ut alios mittam, Constantinus M. in caussa inter Donatistas & Caecilianum judices dedit Melchiadem summum pontificem aliosque tum Gallos, tum Italos episcopos, qui Romae habita synodo caussam tractarent & finirent (a): inde Donatistis ad imperiale tribunal appellantibus, synodum Arelatensem indixit (b): & porro rursus haereticis ad ejus majestatem appellantibus post synodum Arelatensem, ultimum ipse in hac caussa tulit judicium (c). Quin idem imperator Aeliano Africae proconsuli mandavit, ut de criminibus Felicis Aptungitani publice quaereret & judicaret (d). Caussa ista erat mere ecclesiastica: schisma in Africa ortum erat ob ordinationem Caeciliani, quam illegitimam Donatistae afferebant, tum ob propria Caeciliani ipsius crimina, quod scilicet martyribus in carcere detentis victum subtraxisset, & sacras scripturas persecutoribus tradidisset: tum ob scelera Felicis Aptungitani, a quo fuerat ordinatus, & quem etiam sacrorum codicum traditorem fuisse criminabantur. Hinc Valesius dissimulare non po-

(a) *Optat. lib. I. advers. Parmen., August. ep. LXII.* (b) *August. ep. LXVIII.* (c) *August. cit. ep. LXVIII. & CLXII.* (d) *Optat. M. tevit. loc. cit., August. lib. post. collat. contra Donatistas cap. XXXII.*

potuit; *aliquanto plus* (Constantinum) *sibi in negotiis ecclesiasticis vindicasse, quam laico principi conveniret* (a).

Satisfit obiectioni.

§. XII. Verum si res ex ejus aetatis disciplina expendatur, apparebit, in caussa Caeciliani omnia pro jure suo Constantinum egisse, ea enim veteres patres rata habuerunt; improbaturi profecto si princeps jura sacerdotum usurpasset. Tantum Donatistae, qui primi caussam ad principem detulerunt, de judiciorum iniquitate conquesti sunt: *quid christianis cum regibus? quid episcopis cum palatio?* Nimirum tum temporis caussae ecclesiasticae in provinciis ultimo judicio finiebantur, nec dabatur appellatio, nisi divalibus rescriptis imperator extraordinariam synodum concessisset, quod Petrus de Marca pluribus probat (b). In synodo septuaginta episcoporum Donatistae Caecilianum damnaverant, nec tamen damnatio illa caussam finierat, quod Caecilianus pluribus ecclesiis & praesertim Romanae communione conjunctus erat. Ergo Donatistae rem ad Constantinum deferunt, qui schisma, quo Africana agitabatur ecclesia, compositurus duo episcopalia judicia unum post aliud concessit; judicio enim Romanae synodi Donatistae non adquieverunt, sed imperatorem iterum interpellarunt, quasi Melchiades & collegae caussa non audita & clancu-lum

(a) *Vales. in Euseb. lib. III. de vita Constant. cap.* 51. (b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap.* 2.

lum judicassent. Haec duo judicia pro jure suo dedit Constantinus, sive quod ea aetate extraordinariae synodi sine concessione principis non haberentur, sive quod ad ejus curam pertineret excitos in ecclesia motus, qui rempublicam etiam perturbabant, componere. Porro cognitio de Felice Aptungitano proconsuli commissa potius facti, quam juris quaestionem spectavit, *ut remotis necessitatibus publicis de vita Felicis Aptungitani publice quaereretur*, ut habet principis delegatio (a): & hinc Augustinus ad curam principis eam cognitionem asseruit pertinuisse (b). Ultimum vero judicium in caussa Donatistarum imperator coactus & pro bono pacis suscepit, ne illi ulterius clamarent contra judices ecclesiasticos & ordinem judiciorum; ea de re ab episcopis veniam postea petiturus; quae est Augustini doctrina, *eis ipse cessit, ut de illa caussa post episcopos judicaret, a sanctis antistitibus veniam postea petiturus, dum tamen illi, quid ulterius dicerent, non haberent* (c).

Principum est religionem & ecclesiam tueri.

§. XIII. Quamvis autem saeculi principes directe in res spirituales & religionem nihil possint; tamen ad eos spectat pro jure imperii ecclesiam & religionem tueri: qua in re principes Deo serviunt, & simul civitatis commoda promovent; vulgatum est enim, primum civilis societatis fulcrum esse religionem. Praeclare Augu-

(a) *Ap. Optat. lib. I. adverf. Parmenian.*
(b) *August. ep. CLII. & CLXII.* (c) *Aug. cit. ep. CLXII.*

gustinus (*a*) *in hoc reges, sicut eis divinitus praecipitur, Deo serviunt, in quantum reges sunt, si in suo regno bona jubeant, mala prohibeant, non solum quae pertinent ad humanam societatem, verum etiam, quae ad divinam religionem*. Et Leo M. (*b*), *debes incunctanter advertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed etiam maxime ad ecclesiae praesidium esse collatam ut ausus nefarios comprimendo ea, quae bene statuta sunt, defendas, & veram pacem iis, quae sunt turbata, restituas*. Hinc manavit doctrina illa Isidori; principes saeculi debere rationem Deo reddere propter ecclesiam, quam a Christo tuendam suscipiunt (*c*). Nec boni principes huic officio umquam defuerunt; passim enim apud omnes christiani nominis gentes exstant leges, quibus christianam fidem & disciplinam ab ecclesia confirmatam & statutam principes confirmarunt, poenis temporalibus subinde adjunctis. Item principes ex consilio sacerdotum saepe synodos ad fidei confirmationem indixerunt, aut iis consenserunt, aut habendis locum dederunt; ecclesiae petenti auxilium & vim contra contumaces & rebelles christianos non denegarunt, & turbas ab haereticis excitatas coërcuerunt. Hujus vero tuitionis adeo studiosus fuit Constantinus M., ut velut *communis omnium episcopus* a Deo constitutus videretur, quod Eusebius testatur (*d*): quamvis episcopatus ille Con-stan-

(a) *August. lib. III. contra Crescon. cap.* 51. (b) *Leo M. lib. II. ep.* 61. (c) *Can. XX. C.* 23. *q.* 5. (d) *Euseb. lib. I. de vit. Constantin. cap.* 44.

ſtantini, quo ipſe dixit, ſe epiſcopum extra eccleſiam eſſe conſtitutum (a), ad imperii & reipublicae rectam adminiſtrationem pertinuiſſe videatur. Quod tuitionis jus adeo late ab imperatoribus chriſtianis explicabatur, ut *ex illo tempore, quo chriſtiani eſſe coeperunt imperatores, eccleſiae negotia ex eorum nutu pendere viſa ſint*, quod Socrates teſtatur (b).

CAPUT II.

De jurisdictione eccleſiaſtica in cauſis civilibus laicorum.

Jurisdictio civilis extrinſecus ſacerdotio acceſſit.

§. I. Jurisdictio quae Chriſti ſacerdotio extrinſecus acceſſit, in duobus praeſertim conſiſtit, in decidendis nimirum cauſſis civilibus ſive laicorum, ſive clericorum, & in puniendis in foro externo civilibus clericorum delictis. Et ad cauſſas civiles quod ſpectat, in compertis eſt, eo non extendi ſpiritualem eccleſiae poteſtatem. Certe Chriſtus aperte profeſſus eſt, *regnum ſuum non eſſe de hoc mundo* (c), hoc eſt temporale non eſſe, ut ex patrum ſententia Calmetus eum locum interpretatur. Hinc quum quis Chriſti arbitrium ſuper familia erciſcunda interpellaſſet, arbitrium ipſe ſuſcipere noluit, *quis*

(a) *Euſeb. lib. IV. eod. cap.* 24. (b) *Socrat. lib. V. hiſt. in proem.* (c) *Joan. XVIII.* 36.

me constituit judicem, aut divisorem super vos (a)? Nec unquam Herodis, aut Romanorum potestati quidquam denegavit, quin potius sibi datam potestatem alterius generis esse, & reddenda Caesari, quae erant Caesaris, conceptis verbis edixit. Inde ea patrum doctrina, rerum administrationem ex sacerdotio & regno procedere, quorum hoc negotiis rebusque terrenis, illud religioni & rebus spiritualibus praesit (b). *Illi*, reges nempe, *in negotiis*, inquit Synesius (c), *nos in oratione collocati sumus*. Praeclare S. Bernardus, *nemo monstrabit, ubi aliquando quisquam apostolorum judex sederit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego* (d). Extrinsecus igitur civilis jurisdictio sacerdotio accessit, quod qua ratione factum sit, deinceps aperiemus.

Christiana doctrina de litibus fugiendis.

§. II. Christiana religio, quae homines quousque terreno corpore involvuntur, veluti peregrinos habet, videtur postulare, ne christiani facile de rebus transitoriis litigent. *Qui vult tecum judicio contendere*, inquit Christus (e), *& tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium*. Et alibi, *qui aufert, quae tua sunt, ne repetas* (f).

Chri-

(a) *Luc. XII.* 14. (b) *Osius Cordubens. ap. Athanas. ep. ad solitar.*, *Gregor. Nazianz. orat. XVII.*, *Gelas. papa ap. Grat. can. X. D.* 96.
(c) *Synes. ep. LVII.* (d) *S. Bernard. lib. I. de consid. cap.* 6. (e) *Matth. V. v.* 40. (f) *Luc. VI. v.* 30.

Christo concinit apostolus (a) „ *omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?* Sane christiana morum philosophia tota in caritate posita est; caritas vero ne levem quidem patitur animorum dissensionem: & sine odiis, simultatibus, & fraudibus lites vix exercentur. Hinc primis saeculis plerique christiani litibus abstinebant. *Christiani* inquit Athenagoras (b), *adversus sua rapientes judicio non contendunt*. Cui praxi primis saeculis vim addebat multam opinio de jam jam instanti die domini, quae animis christianorum infixa, a rebus terrenis eos multum distrahere debebat.

Consilii potius & perfectionis, quam praecepti videtur esse.

§. III. Utrum vero doctrina ista, quae christianis indicere videtur, ut sua potius dimittant, quam judicio contendant, verum contineat praeceptum, an potius consilium ad perfectionem sit, dubitatur. Ex veteribus Basilius & Salvianus (c) praeceptum a Christo fuisse docent ea ipsa, de quibus lis est, relinquere, modo litibus exuamur. Sed alii, in primis Grotius (d), litium fugam inter divina consilia, quibus ad perfectionem contenditur, recensent. Equidem perfectionis est curis saeculi exui, & ter-

 rena

(a) 1. *ad Cor. VI.* 7. (b) *Athenag. legat. pro christ. cap. I.* (c) *Basil. hom. de legend. Graec. Salvian. de gubern. Dei lib. III.* (d) *Grot. de I. B. ac P. lib. I. cap.* 2. §. 9. 4.

rena despicere: at id generaliter quî praeceptum esse potest? Omnino lites spernere, etiamsi bona omnia nostra impetantur, non bene videtur convenire cum juris naturae scitis, quibus homines se suosque alere & exhibere debent, praesertim si familiam habeant. Qui domesticorum curam non gerit; est infideli deterior, inquit Paulus (a). Et recte Grotius (b) observat, doctrinam Christi de dimittendo pallio si tunica tollatur, non generalem esse, sed res facile recuperabiles spectare, ut tunica, aut cum tunica, si opus sit, pallium. Quo sensu etiam Apollonius Tyanaeus (c) negabat, philosophi esse de pecuniola litigare. At inde non recte concluditur, etiam parenti, etiam tutori nefas fore, id sine quo liberi, sine quo pupilli sustentari nequeant, si cogatur, apud judicem defendere. Aliud est tunica & pallium, aliud totum illud, unde vivitur. Quod si apostolus omnino delictum Corinthiis imputet, quod inter se litigarent (d); delictum hoc mera imperfectio videtur fuisse, non crimen, quo justitia amittebatur; vox enim ἥττημα, quam apostolus usurpat, proprie defectum & deminutionem denotat.

Doctrina apostoli ut fideles apud fratres lites deferant.

§. IV. Haec litium fuga christianae religionis summa perfectio est, quam paucis consequi datur. Quapropter christiani justi, etsi minus per-

(a) 1. *Tim. V.* 8. (b) *Grot. loc. cit.* §. 8. 4.
(c) *Philostrat. vit. Apoll. lib. II. cap.* 15. (d) 1. *Cor. V.* 7.

perfecti, sua semper repetere potuerunt ; at primis saeculis ex regulis christianae pietatis id faciendum erat *ecclesiastico judicio, non forensi*, ut loquitur Augustinus (a). Et profecto apostolus gravi oratione exagitat Corinthios, quod lites de rebus pecuniariis apud publicos judices, qui tum ethnici erant, exercerent, & ἥττημα *delictum*, seu potius imperfectionem, esse dicit, quod judicio sua persequerentur: tum permittit, ut si sua velint repetere, posthabitis publicis judicibus, christianos litium suarum judices, seu potius arbitros, constituant (b). Cui praxi apostolus adeo inhaeret, ut potius velit; abjectos & viles ex christianis de litibus cognoscere, quam christianos apud ethnicos judices litigare. *Saecularia judicia si habueritis* ἐξουθενημένους *contemtibiles, qui sunt in ecclesia, constituite ad judicandum*. Quod apostolus dicit non absolute, sed potius comparate, quasi e re christiana magis esset, infimos ex christianis de caussis fratrum arbitrari, quam apud ethnicos contendere, ut recte Estius interpretatur (c). Quae in re christianis praeiverant Judaei, apud quos recepta erat sententia; nomen Dei polluere, qui negotia Israëlitica adducit ad extraneos. Summa vero ratione apostolus christianos ab ethnicis tribunalibus procul esse voluit, ne religio & christiani ipsi offensioni gentibus essent, quasi verbis non re caritatem, sui abnegationem & rerum terrenarum contemtum praedicarent.

Chri.

(a) *August. lib III. ad Bonif: cap.* 5. (b) 1. *ad Cor. VI.* (c) *Estius com. in cit. epist.*

Christianos a magistratuum jurisdictione non exemit.

§. V. Quamvis vero generaliter edixerit apostolus, ut christiani, relictis ethnicis magistratibus, apud fratres lites suas componendas deferrent; nihil tamen ea doctrina de magistratuum in christianos imperio & jurisdictione detractum est. Sane aperta est ejusdem apostoli sententia, omnem hominem civili potestati divino jure subjectum esse (a): quod etiam Petrus apostolorum princeps habet (b), & patres omnes adgnoverunt. Et recte vidit Estius, apostoli sermonem praecipue spectare actorem, in cujus potestate erat apud magistratum lites suas instituere; reo enim vocato non licebat magistratus jurisdictionem declinare. Itaque apostoli doctrina hoc tantum continet, ut christiani ex lege caritatis lites suas apud fratres ex bono & aequo componant; non vero ut christiano ad gentium tribunal vocato integrum esset ejus declinare jurisdictionem. Nec audiendus Bellarminus, qui docere videtur, apostoli auctoritate christianos in caussis pecuniariis a magistratuum ethnicorum jurisdictione exemtos fuisse, nec eis jure debuisse subjectionem, quem errorem Barclajus late confutavit (c).

Episcopi ad componendas lites a litigantibus assumti.

§. VI. Dum vero vult apostolus, ut christia-

(a) *Ad Rom. XIII. 1. seqq.* (b) 1. *Petri II. v. 13. & seq.* (c) *Barclajus de potest. papae cap. XXI.*

stiani ecclesiastico judicio, non forensi lites componant suas, non designat, quos christianos in arbitros eligi oportet: quin potius ejus doctrina est, omnem christianum, alias idoneum, huic oneri sufficere. Hinc christiani initio lites suas ad quoscumque fratres, alias idoneos, deferebant. Sensim vero fidelium consuetudine id onus ferme solis episcopis delatum; hi enim prudentia & integritate sua maxime idonei ad lites componendas visi sunt. Nec episcopi, qui ratione muneris sui pacem christianam gregi sibi commisso debebant instillare, id onus detrectabant. Quin eorum aliqui, in primis Augustinus (a), hoc onus episcopis ab apostolo injectum opinabantur, ex moribus fortasse sui temporis apostoli doctrinam intelligentes. Ita domus episcoporum primis saeculis catervis litigiosorum hominum erant repletae, praesertim si episcopi prudentia & caritate longe eminerent, ut exemplo Ambrosii & Augustini constat (b). Quoniam vero hoc officium permolestum erat, & saepe episcopos alio evocabant curae graviores; aliquando episcopi lites decidendas presbyteris aut diaconis committebant (c); nec defuerunt, qui laicos aequitatis studiosos dederunt cognitores, praesertim si vidissent clericos, quibus lites decidendae committebantur, aliquid sibi lucri

---

(a) *August. de oper. monachor. cap. XXIX.*

(b) *August. confess. lib. VI. cap. 3., Possid. vit. August. cap. XIX.* (c) *August. ep. CX., conc. Tarracon. can. IV.*

cri inde captare (a). Itaque non recte praxim primorum saeculorum proponit epistola sub nomine Clementis, ubi veluti alienum ab officio pastorali exhibetur, episcopum litibus decidendis vacare, totumque id negotii in presbyteros conjicitur (b).

Qui episcopi lites decidebant.

§. VII. Jam episcopi in caussis pecuniariis ex partium consensu decidendis nullam sollemnem scripturam adhibebant, & tamquam pacis interpretes, non tamquam veri judices, aequitatem sectabantur, & temperamento aliquo diffidentes in concordiam adducere studebant. Ne vero errarent, ubi jus obscurum erat, saepe jurisconsultos consulebant (c). Quin ad episcopi officium etiam pertinere credebatur, legibus addiscendis operam dare. *Ut qui* (episcopus) inquit Synesius (d), *legum doctor sit, & quae legibus consentanea sunt, loquatur.* Studebant etiam episcopi temporis compendio, ut animorum motus cito residerent; atque ut omnino residerent, saepe jurejurando super altare vel super reliquias martyrum lites finitae (e). Quod si arbitrium haud feliciter cessurum animadverterent, judicium non recipiendum Ambrosius monebat (f). Vere christiana erat haec litium finiendarum ratio, nec quidquam optabilius civitati pote-

(a) *Socrat. lib. VII. cap.* 37. (b) *Can. XXX. & XXXII. C.* 11. *q.* 1. (c) *August. serm. XLIX de divers.* (d) *Synes. ep. CV.* (e) *Gregor. Turonens. lib. V. cap.* 32. (f) *Ambros. de off. lib. II. cap.* 24.

terat evenire, quam ut odia & lites cito componerentur. Hinc factum, ut episcopi non a solis fidelibus, sed a cujusque sectae hominibus ad lites dirimendas interpellarentur, quod de Augustino Possidius testatur (a).

Arbitria episcoporum a christianis imperatoribus confirmata.

§. VIII. Translato ad christianos imperio antiquam in caussis pecuniariis episcopos adeundi consuetudinem imperatores, utilitati reipublicae consulentes, confirmarunt, & multis accessionibus eorum auctoritatem munierunt. Et quid quaeso melius civitati poterat evenire, quam amputatis odiis, lites cito finiri, & pacem & amorem inter cives conciliari? Itaque Honorius & Arcadius statuerunt, ut liberum omnibus litigantibus esset, *ex consensu* caussas suas pecuniarias ad episcopum deferre (b): & alia lege voluerunt, ut *episcopale judicium ratum sit omnibus, qui se audiri a sacerdotibus elegerint* (c). Non ergo vera jurisdictio in caussis pecuniariis laicorum per leges imperiales episcopis data; sed tantum iis concessum, ut arbitria in litibus, quas ex consensu litigantes deferebant, pronuntiarent: quod etiam ex lege quadam Valentiniani III. constat (d). Nulla esse poterat jurisdictio, ubi nulla coactio, & partes sponte sua episcopum adire debebant. Interim arbitria ista episcoporum sic rata & firma

(a) *Possid. vit. August. cap. XIX.* (b) *L. VII C. de episc. aud.* (c) *L. VIII. C. eod.* (d) *Novell. XII. de episc. judic. ad calc. C. Th.*

imperatores voluerunt, ut inde non liceret provocare, tamquam si a praefecto praetorio sententia lata esset, mandatumque proinde ordinariis magistratibus & eorum officiis, ea omnino exsequi & in effectum deducere (*a*). Qua quidem in re distabant arbitria episcoporum sub imperatoribus christianis ab iis, quae sub ethnicis pronuntiata sunt; nam haec tantum religione nitebantur, illa vero juris continebant necessitatem, & a magistratibus exsecutioni tradi debebant. Ita ab arbitriis episcoporum quasi actio judicati dabatur, quando ab arbitris sumtis jure civili nulla erat actio judicati, sed tantum actio in incertum competebat (*b*).

Lex Constantini M. ad Ablavium exploditur.

§. IX. Jam arbitriis episcoporum, qui ex consensu litigantium tamquam judices adsumi solebant, adversari videtur edictum sub nomine Constantini M. ad Ablavium PF. P., quod exstat in *L. I.* ad calcem C. *Th. sub tit. de episcopali judicio*; eo enim litigantibus conceditur, ut in quavis parte judicii ante sententiam sacrosanctae legis antistitis judicium eligere possint, *etiamsi altera pars refragatur*. Seldenus & Alteserra (*c*) hanc legem veluti genuinam tuentur: contra ex meliori ratione Jac. Gothofredus eam veluti spuriam explodit, contenditque opus esse posteriori aetate a falsariis miscellionibus con-

(a) *Cit. L. VIII.* (b) *L. XXVII. §. 7. D. de recept. qui arbitr.* (c) *Selden. uxor. Hebr. lib. III cap. 28., Altefer. de jurisdict. lib. I. cap. 7.*

consarcinatum (a). Sane contraria est omnibus aliis genuinis imperatorum legibus, quae tantum ex consensu litigantibus permittunt adire episcopi auditorium: quo fit, ut ea vel non sit Constantini, aut per posteriores leges abrogata sit. Porro Constantinus id tantum litigantibus dedit, *ut ad episcoporum judicium provocarent, si magistratus civiles reiicere vellent*, ut habet Sozomenus (b): quod argumento est, etiam ex lege Constantini tantum ex compacto potuisse litigantes sacrosanctae legis antistitis eligere judicium, non etiam altera parte refragante. Et si Eusebius testetur, Constantinum sententias episcoporum in synodis latas confirmasse, & provinciarum rectoribus easdem rescindere vetuisse (c); inde non eruitur, imperatorem quoque concessisse, ut etiam altero litigatorum invito caussa ad episcopum devolveretur. Hinc mirari subit, praecipua argumenta, quibus lex Constantini genuina adseritur, ab Eusebii & Sozomeni auctoritate desumi.

Varia civilia negotia curae episcoporum commissa.

§. X. Porro quod prudentia & caritas episcoporum satis perspectae & cognitae essent, christiani imperatores iis etiam in varia civilia negotia inspectionem & auctoritatem concesserunt. Sane Theodosii & Valentiniani lege filiae & ancillae patrocinio & protectione episcopi

D 2 pec.

(a) *Gothof. in cit. L. I.* (b) *Sozom. lib. I. cap. 9.* (c) *Euseb. de vit. Constant. lib. IV. cap. 27.*

peccandi jugum poterant excutere, si patres, dominive peccandi imponerent necessitatem (a). Item Leonis constitutione integrum erat episcopo, locive magistratui prohibere, ne mulier, sive libera, sive serva invita in theatrum prodiret, aut mimis jungeretur (b). Episcopus quoque una cum loci magistratu adsertor erat libertatis infantium expositorum: quod ab Justiniano statutum est (c). Porro ejusdem principis lege in provinciis tutor datus a patre furiosis ante praesidem, loci antistitem & tres primates jusiurandum de recte administrando praestabat: & si pater intestatus decessisset, & tutor nullus legitimus esset, antistes etiam tutoris electioni praesens esse debebat (d). Et si dementis liberi, sive mares, sive feminae nuptias contrahebant, in provinciis donationem propter nuptias & dotem praesides, aut antistites constituebant (e). Item per Justiniani legem episcopi semel per hebdomadam carceres invisere debebant, caussas detentorum exquirere, & officii sui magistratus admonere; & si eos, aut eorum ministros negligentes invenirent, principem ipsum certiorem facere (f). Constituti sunt etiam episcopi legibus Justiniani caussarum piarum exsecutores (g), iisdemque etiam rei frumentariae & publicorum aedificiorum cura commissa est Ce-

(a) *L. XII. C. de episc. aud.* (b) *L. XIV. C. eod.* (c) *L. XXIV. C. eod.* (d) *L. XXVII. C. eod.* (e) *L XXVIII. C. eod.* (f) *L. XXII. C. eod.* (g) *L. XLVI. C. de episc. & cler.*

(*a*). Ceterum episcopi in his & similibus negotiis ex principis delegatione procedebant, sed vera jurisdictione aucti non erant: atque adeo eis praesto erant magistratus, qui leges exsequebantur: & si negotia minus recte procederent ipsorum magistratuum negligentia, ea de re principem certiorem facere debebant, cui ipsi episcopi, si minus recte sibi commissa negotia procurarent, rationes reddere tenebantur.

Arbitria episcoporum in veram jurisdictionem abeunt.

§. XI. Haec fuit per plura saecula episcoporum auctoritas in finiendis laicorum civilibus caussis, & in multis aliis civilibus negotiis ex legum delegatione curandis; at labentibus annis auctoritas ista ferme abiit in veram jurisdictionem, quae saeculi ignorantia & studiis episcoporum longe lateque producta est, hactenus ut magistratuum juris dicundi potestas fere omnis interciderit. Conficta sub Constantini M. nomine constitutio, quae saeculo octavo exeunte in scenam prodierat, quaeque litigantibus concedebat, ut etiam altero invito lites suas ad sacrosanctae legis antistitem deferrent, tantae mutationi praecipuam caussam praebuit. Nimirum eam legem sub nomine Theodosii Carolus M. probavit, & in omnibus sibi subjectis provinciis servari voluit, quocumque tandem jure populi viverent (*b*). Ita vera jurisdictio episcoporum auctoritati accessit, modo litigantium alter epi-

(a) *L. XXVI. C: de episc. aud.* (b) *Lib. VI. capitul. cap. 336. edit. Baluz.*

episcopi judicium selegisset. Majus inde pondus accessit postquam Ivo Carnotensis & Gratianus sub nomine Theodosii suppositam Constantino legem codicibus inseruerunt suis (a): & inde Innocentius III eadem, item tamquam a Theodosio lata & a Carolo M. confirmata, usus est, ad probandum ad se pertinere judicium inter Joannem regem Angliae & Philippum regem Franciae de quibusdam feudis, quae ad se devoluta rex Franciae contendebat, quod ille nefarium parricidii facinus admisisset (b). Quaquidem in re summus pontifex augendae ecclesiasticae jurisdictioni studebat: nec enim lex illa, etsi genuina foret, ad propositam speciem faciebat: tractat nimirum lex de caussis privatorum, atque adeo ad caussas summorum imperantium non videbatur producenda. Sed cur lex, quae initio Constantini nomen praetulit, inde Theodosio passim tributa sit? Id factum tradit Alteserra, quod stultior & supinior aetas leges Theodosianas appellabat eas omnes, quas codex Theodosianus complectebatur, etsi alios a Theodosio haberent auctores (c).

Caussae civiles laicorum obtentu peccati, ad episcopum delatae.

§. XII. Postquam arbitria episcoporum in vera judicia abierunt, variis rationibus civilis episcoporum jurisdictio ad negotia ferme omnia civilia laicorum, sive in rem, sive in personam age-

(a) *Ivo decr. par. XVI. cap.* 312., *Grat. can. XXXV. seq. C.* 11. *q.* 1. (b) *Cap. XIII. ex. de judic.* (c) *Altes er. de jurisd. eccles. lib. I. cap.* 7.

ageretur, producta est. In primis lites omnes, quibus mala fides, aut peccatum aliquod inesset, suae jurisdictionis esse ecclesiastici contendebant. Quod enim evangelium iis tribuat peccatorum omnium in foro interno & sacramentali censuram, inde concludebant, etiam in foro externo caussas omnes, in quibus peccatum aliquod interveniret, ad judicem ecclesiasticum deferri debere. Et ita intelligebant evangelii verba *si peccaverit in te frater tuus, dic ecclesiae*; praesertim si partes quererentur, eamque querelam propterea *denuntiationem evangelicam* dicebant. Conceptissima in hanc sententiam Innocentii III verba sunt; qui etiam hoc nomine sedere judicem in caussis feudalibus inter regem Franciae & Angliae contendebat, quod ad ecclesiam judicare de peccato pertineret, praesertim quod praemissis admonitionibus rex Angliae judicium ecclesiae interpellasset: *non intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum* (regem) *spectat judicium, sed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus & debemus* (a). At judicium de peccato etiam rei controversiae judicium involvebat. Quum vero vix ullae sint caussae, quibus mala fides, aut peccatum aliquod, saltem ex una parte, non insit; facile datur intelligi, caussas omnes hoc nomine ad forum ecclesiasticum devolvi debuisse. Sed facile erat observare, cognitionem de peccato ad sacerdotes in foro interno, non externo pertinere. Us-

(a) *Cit. cap. XIII.*

☞ *Usque a Nortmannorum ætate Episcopos in Regno nostro de nonnullis laicorum criminibus, iis præsertim quæ divina lege vetantur, veluti de Adulteriis; cognovisse, pœnisque corporalibus eadem punivisse inconcusse monumenta testantur. Ægre siquidem idem ferebant Civiles Magistratus, & quandoque prædictarum caussarum cognitione Antistites impedire, eamque sibi avocare conati sunt. Verum ubi id animadvertit Guillemus II. Rex noster Ecclesiæ vetusta privilegia sarcta tecta servare sui muneris esse ratus, legem tulit, quæ vetabatur Civilibus Magistratibus, in adulterii cæterorumque hujusmodi criminum quæstionem sese interponere; hoc tantum concesso, ut in caussa adulterii per vim patrati, caussa violentiæ apud laicos judices cognosceretur, criminis ipsius cognitione Episcopis relicta. Juvat hic integrum Regis constitutionem exscribere, quæ ejusdem ergo Ecclesiam, ac Præsules religio opertè demonstratur: illud vero necessario præmonendum hac lege non solum Episcoporum jura in cognoscendis quibusdam laicorum criminibus definiri; verum etiam, & Clericorum caussas, exceptis nonnullis casibus, Ecclesiastico Tribunali adjudicari. (quod in sequenti capite fusius adnotabimus) quæ duo sane capita in Collectione Constitutionum Regni dispertita fuerunt & sub diversis titulis non sine sententiæ leges perturbatione posita, nempe primum sub titulo* de adulteriis coercendis, *alias* de privilegiis Ecclesiarum; *alterum sub titulo* ubi Clericus in maleficiis debeat conveniri; *quod rare in caussa fuit, ut auctor Hystoriæ Civilis Regni Neapolitani, uti duas distinctas leges a Guillelmo latas eosdem habuerit. Vide ejusd. opus t.2. lib.*

lib. 3. *cap.* 2. *ubi de legibus Guillelmi II. agit. Ad rem itaque revertentes, en verba legis* „ Majestati nostræ quorumdam prælatorum quærimonia patefecit, quod Ecclesiæ suæ a Justitiariis, & Bajulis regni nostri privantur, & minuuntur jure suo videlicet, de adulteriis, quæ non permittunt judicari & corrigi in curia Ecclesiæ sicut debet, & de personis Clericorum, quæ ab eis, ut laici judicentur, & incarcerantur, quod si verum est nobis displicet, & grave videtur: Non enim decet, neque volumus, ut ea quæ ab ecclesia judicari & coerceri debent, ab aliis puniantur, aut corrigantur: quare mandamus, & præcipimus firmiter, ut amodo de adulteriis judicandis Justitiarii, Camerarii, & Bajuli non se intromittant, sed & siquis de Parochia alicujus Ecclesiæ de adulterio accusatus vel deprehensus fuerit ad judicium ipsius Ecclesiæ in quo ipsa adulteria judicari debent, consistat; & a curia ipsius Ecclesiæ judicetur, & corrigatur; excepto si per violentiam adulterium committatur: quod si acciderit, judicetur ab Ecclesia de adulterio, quod spectat ad judicium Ecclesiæ; & hoc quod spectat ad judicium seculare videlicet de insultu, & violentia in nostra curia judicetur. Præterea mandamus omnibus nostris Officialibus, ut de adulteriis coercendis omnibus Prælatis, quibus opus fuerit auxilium tribuant. De personis autem Clericorum totius regni nostri volumus & jubemus, quod si de aliquo foris facto de quo persona judicari, vel condemnari debeat appellatum fuerit non a nobis, vel a cu-

„ ria nostra, sed ab Ecclesia, & in curia Eccle-
„ siæ de eo quo ad personam suam attinet judi-
„ cetur, & secundum Canones, & jus Ecclesia-
„ sticum condemnetur, excepto si de proditio-
„ ne aliquis fuerit appellatus, vel de aliquo
„ magno hujusmodi maleficio quod spectat ad
„ majestatem nostram volumus, & præcipimus,
„ ut de hoc quod spectat ad curiam nostram in
„ nostra curia judicetur. „ *Verum de hoc inferius opportunior erit dicendi locus, ubi de caussis civilibus & criminalibus clericorum agetur cap. 3. & 4.*

Quod vero attinet ad caussas civiles vel mixtas, in quibus Prælatis concessum est jus dicere infra fusius pertractabitur, in adnotatione ad c.6. ubi agitur de foro competenti §. 17.

Item obtentu jurisjurandi.

§. XIII. Porro multis aliis rationibus, veluti juramenti, matrimonii, testamenti & cujuslibet caussae piae ad suam jurisdictionem episcopi caussas civiles etiam laicorum trahere consueverunt; iis enim titulis mira interpretatione negotiis ferme omnibus qualitatem spiritualem adspergebant. Et quidem obtentu jurisjurandi, quod negotiis & contractibus omnibus, qui in scripturam redigebantur, addi consueverat, lites ecclesiasticae cognitionis esse censebantur, quod saeculo XIII. jam receptum erat. Inde respondit Bonifacius VIII, posse laicum coram judice ecclesiastico a clerico, qui pro eo fidejusserat, conveniri, quod reus juramento se adstrinxerat, fidejussorem indemnem servare: *ratione enim*

nim juramenti, ait pontifex (a), *caussae hujusmodi cognitio ad forum ecclesiasticum noscitur pertinere*. Cognitio de jurejurando, utrum licitum sit & obligatorium, ut & de perjurio, jure decretalium episcopis tribuitur (b): & hinc facile cognitio ad juratos contractus extendi potuit. Hoc nomine lites ferme omnes de contractibus etiam inter laicos ad judicem ecclesiasticum devolvebantur, quia tabelliones fere numquam omittebant adjicere a contrahentibus praestitum sacramentum de servandis, quae pepigissent (c). Stetit diu haec disciplina, quae optima ratione niti credebatur; & hinc quum principes deliberassent caussas hujusmodi profanas foro laico restituere, illud consilium inierunt, suis subditis generatim vetandi, ne contractus aliave negotia profana jurejurando firmarent (d).

Caussae ex matrimonio pendentes episcopalis cognitionis.

§. XIV. Caussae quoque matrimonii, & inde pendentes, veluti de dote, de sponsorum largitionibus, donationibus propter nuptias, & prolis educatione, tum criminales de raptu, ac stupro & adulterio ad forum ecclesiasticum devolvebantur. Ex veteri disciplina matrimonii contractus & civiles ejusdem effectus omnes ad civilem potestatem pertinebant; atque ita ejus erat de ipsa matrimonii vi, de sponsalibus, dote,

E 2 na-

(a) *Cap. III. ex. de foro comp. in 6.* (b) *Cap. XIII ex. de judic.* (c) *Conf. Mornac. ad L. VIII. C. de episc. aud.* (d) *Conf. Felician. Oliva de foro ecclesiast. par. I. q. 3.*

natalibus & hujus generis aliis judicare. Tantum ad ecclesiam pertinebat ritus facer, & nuptiarum benedictio, & praeterea videre, utrum nuptiae in domino contrahebantur. At lapsu temporis jus hoc omne mutatum est; sacramentum enim, quod accessorium contractui erat, tamquam principale haberi coepit, & ipsum contractum occupavit. Hinc caussae omnes de ipsa sponsaliorum & matrimonii vi, & de divortio ecclesiasticae cognitionis evaserunt, & praeterea caussae merae civiles, quae matrimonio, aut sponsalibus erant adnexae, vel inde pendebant. Et reapse in libris decretalium plura Urbani III, Caelestini III, Innocentii III & Gregorii IX exstant rescripta, quibus ecclesiastica judicia de dote & donatione propter nuptias prolata continentur. Sed caussae civiles matrimonio connexae tum praesertim cognitionis ecclesiasticae habebantur, si quaestioni de vi matrimonii, aut de divortio incidissent. *Vos qui de matrimonio principaliter cognovistis*, inquit Clemens III ad Pisanos judices ecclesiasticos (a) *& de dote, quae caussa est incidens accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter definire*. Quaestio vero natalium, idest de statu liberorum, etiamsi alteri quaestioni non incidisset, ab ecclesiastico judice cognoscebatur (b), quod nisi expensa matrimonii caussa non poterat definiri.

Qua.

(a) *Cap. III. ex. de donat. inter vir. & uxor.*
(b) *Cap. III. ex. de ordine cognit., cap. V. ex. qui filii sint legitimi.*

☞ *Quale sit hac de re nostri Regni jus, vide in adnotatione ad sequens Caput VI. de foro competenti §. 7. ubi disquiritur, cujus fori sint causae matrimoniales.*

Item caussae de testamentis.

§. XV. Praeterea caussae de testamentis cognitionis ecclesiasticae evaserant, atque adeo de iis episcopi judicabant & quaestiones decidebant. Legibus christianorum principum legata in caussam piam testamentis relicta episcopi exigebant & exsequebantur (*a*): quae exsecutio nullam jurisdictionem involvebat. At lapsu temporis, ubi ferme soli clerici ex legibus civilibus sapere coeperunt, vera jurisdictio in caussas testamentarias episcopis accessit: cui mutationi etiam contulit mos ille in scribendis testamentis receptus, quo ferme nullum testamentum scribebatur, nisi notarius apostolicus interveniret; notarii enim apostolici interventus negotium facere ecclesiasticum credebatur (*b*). Hac recepta disciplina Alexander III, reprobata juris civilis de adhibendis septem testibus sollemnitate, statuit, ut testamenta, quae fideles coram presbytero suo & tribus, aut duobus testibus in extrema voluntate faciebant, rata & firma essent (*c*). Quin adeo extensa est ratio caussae piae testamentis adnexae, ut si aliquis intestatus decessisset, episcopi bona defuncti omnia occuparent, veluti quae caussae piae suberant (*d*). Oc-

(a) *L. XXVIII. C. de episc. & cler.* (b) *Mornac. loc. cit.* (c) *Cap. X. & seq. ex. de testam.* (d) *Conf. Loyseau des signor. & justic. ecclesiastiques chap. XV.*

Occupatis bonis heredes ſeligere arbitros tenebantur, qui ſummam definirent, quam defunctus pro anima ſua fuiſſet legaturus. Inde etiam in Francia, Hiſpania, Anglia & in Apuliae regno mos invaluit, ut epiſcopi ipſi teſtamentum ad piam cauſſam conderent pro defunctis, qui inteſtati deceſſiſſent (*a*).

Cauſſae miſerabilium ad forum eccleſiaſticum translatae.

§. XVI. Praeterea cauſſae viduarum, pupillorum, pauperum, peregrinorum & miſerabilium perſonarum eccleſiaſticae juriſdictionis eſſe cenſebantur, atque adeo in eorum cauſſis laici coram epiſcopo conveniri ſolebant. *Viduis, pupillis, orphanis & perſonis miſerabilibus tenearis in judicio eccleſiaſtico reſpondere*, ſunt verba Innocentii III ad comitem Toloſanum (*b*); idque verum habebatur, etiamſi de rebus feudalibus controverſia eſſet. Et profecto Berengaria vidua quondam Angliae regina declinato ſaeculari foro auctoritate Joannis papae, ſeu potius Innocentii III, interdicto unde vi egit coram archiepiſcopo Turonenſi contra virum quemdam nobilem, qui eam poſſeſſione cujuſdam caſtri feudalis, donatione propter nuptias eidem dati, vi dejecerat, quod judicium rejectis viri nobilis exceptionibus Honorius III probavit (*c*). Videtur autem juriſdictio in cauſſas viduarum & miſe-

(a) *Conf. Gonzalez. in cap. X. & ſeq. ex. de teſtam., Cang. v.* inteſtatio *& Jannon. lib. XIX. cap.* 5. §. 3. (b) *Cap. XXVI. ex. de V. S.* (c) *Cap. XV. ex. de foro compet.*

ſerabilium perſonarum epiſcopis acceſſiſſe in alienum ſenſum detortis antiquis canonibus, qui paſſim viduarum, orphanorum, pauperum curam & tuitionem epiſcopis demandant, ut videre eſt apud Thomaſſinum (*a*). Nimirum quamvis longum diſcrimen eſſet inter tuitionem viduis & miſerabilibus exhibendam, & in eas & earum cauſſas juriſdictionem; tamen ubi forum eccleſiaſticum omni cauſſarum genere perſtrepebat, facile mera epiſcopalis defenſio in juriſdictionem abiit.

Epiſcopi ſupplent magiſtratuum negligentiam.

§. XVII. His omnibus addere illud oportet, cauſſas civiles laicorum ad forum epiſcopale etiam devolvi conſueviſſe in ſubſidium, & ad judicis laici ſupplendam negligentiam. Jure noviſſimo Juſtiniani ſi praeſes, vel provinciae rector provincialibus jus dicere negligeret, licebat eis epiſcopum adire, qui magiſtratum negligentem conveniebat, & ſi is interpellatus etiam neglexiſſet, principem ipſum facere debebat certiorem: itemque ſi litigantibus rector provinciae ſuſpectus foret, epiſcopus civitatis ſimul cum praeſide judex adjungebatur (*b*). At epiſcopi & pontifices mediis ſaeculis ulterius progreſſi officii & poteſtatis ſuae eſſe cenſebant, magiſtratuum in jure dicundo ſupplere negligentiam, non ea de re principi nuntiare. Hinc ſi qua cauſſa in longum apud magiſtratum traheretur, vel ſi magiſtratus jus dicere ceſſaret, lis

(a) *Thomaſſ. par. II. lib.* 3. *cap.* 87. *& ſeqq.*
(b) *Novel. LXXXVI. cap.* 1. *& ſeq.*

lis transferebatur ad episcopum, & quasi jure devoluto laicis apud eum agere & conveniri licebat (a). Inde episcopi etiam sibi tribuerunt de judicibus suspectis judicare: quod & in Gallia & in Hispania obtinuit (b). Et in regno Apuliae sub regibus Andegavensibus, qui sedi apostolicae erant addicti, etiam judicum suspiciones apud episcopos tractabantur; idque a Regina Joanna II confirmatum est (c), & in posterioribus legibus cautum etiam reperitur (d); primusque Petrus de Toleto, dum vice regia imperabat, civili foro magistratuum suspiciones restituit, quod Petrus Follerius testatur (e).

Episcopi quaestionum juris sibi tribuunt definitionem.

§. XVIII. Nec tantum episcopi caussas ferme omnes laicorum jurisdictioni suae variis nominibus adserverunt; verum etiam ubi jus ipsum esset controversum, sive ecclesiasticum, sive civile, potestatis suae esse contendebant, controversiam definire: cui innovationi inducendae Innocentius III celebri rescripto occasionem dedisse videtur (f). Nimirum Innocentius ubi ait, se a Philippo rege Francorum requisitum, ejus filios, qui minus legitimi videri poterant

---

(a) *Cap. VI. X. XI. & XV. ex. de foro comp.* (b) *Conf. Loyseau des signor. & justic. ecclesiastiq. chap. XV. & Rovit. in pragm. II. de suspic. official.* (c) *Rit. CCLXV.* (d) *Prag. IX. de ord. judic.* (e) *Foller. addit. ad Marant. spec. aur. prax. civil. par. IV. dist. 11.* (f) *Cap. per venerabilem XIII. ex. qui filii sint legitimi.*

rant, natalibus restituisse; addit sedis apostolicae esse definire, si quid in negotiis ecclesiasticis, civilibus, aut criminalibus difficile, & ambiguum emerserit: idque praesertim probat adducto Deuteronomii loco, quo decernitur, res ambiguas de sanguine, lepra & caussa, idest de quaestione criminali, civili,& de ritibus solvendas in loco, quem dominus elegerit, a sacerdotibus Levitici generis & a judice, qui fuerit illo tempore (a): quem locum satis mystica interpretatione ad sedem apostolicam accommodat; nec enim quae ad gentis Judaicae politiam pertinebant, recte ad Christi ecclesiam trahuntur. Jus autem hoc juris controversias decidendi ex sententia Petri de Marca tum Innocentius sedi apostolicae vindicavit, si a summis principibus pontifex consuleretur; non item si privati alienae jurisdictioni subjecti ad sedem apostolicam conttoversias deferrent (b): quae observatio nescio an vera sit. Constat enim, summos pontifices a privatis de rebus civilibus consultos difficiles juris nodos extricasse. Certum interim est, jus res arduas & ambiguas definiendi tantum sedi apostolicae Innocentium adseruisse; at decretalium interpretes eam doctrinam latius produxerunt, docueruntque generaliter, si quid difficile & ambiguum in controversiis & litibus rerum humanarum accideret, id a judicibus ecclesiasticis dirimi debere.

(a) *Deuter. XVII. 8. seqq.* (b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. II. cap. 3. n. 5.*

Cauffae omnes laicorum civiles ad epifcopos devolutae.

§. XIX. His aliifque rationibus in omnibus ferme laicorum cauffis ecclefiaftici tamquam judices competentes federunt; *Inde*, inquit Mornacius (a), *emicuit per longas aetates unum pene ac folum in univerfa Gallia forum ecclefiafticum, eviluitque toto illo tempore quafique emarcuit jurifdictio regia*. Et merito quidem id fpeciatim de Gallia Mornacius obfervavit; nam fi alibi, maxime in Gallia ad omnes ferme civiles cauffas ecclefiaftica jurifdictio extenfa eft; reges enim Galliae fecundae ftirpis tot beneficiis a fede apoftolica aucti, & deinceps fucceffores facile paffi funt in fibi fubjectis provinciis fupra modum ecclefiafticam jurifdictionem extendi. Similiter in regno Apuliae fub regno Andegavenfium mirum in modum extenfa eft ecclefiaftica jurifdictio; reges enim Andegavenfes exemplo regum Francorum, unde erant oriundi, & porro novis beneficiis a fede apoftolica acceptis, non adeo curarunt regiam jurifdictionem, & aequo animo tulerunt illius deminutione ecclefiafticam augeri.

Ecclefiaftica jurifdictio de cauffis civilibus laicorum defiit.

§. XX. Sed tandem in cauffis civilibus laicorum ecclefiaftica jurifdictio ubique per Occidentem ferme omnis defecit, & eo unde abfcefferat, reverfa eft. Id commune eft rebus omnibus humanis, ut a parvis initiis ad faftigium eva-

(a) *Mornac. ad L. VIII. C. de epifc. audient.*

evadant; & tandem veluti senescentes sensim proprio pondere ruant. Saeculo XIII in Gallia & deinceps in aliis provinciis coeperunt barones & magistratus sibi ereptam jurisdictionem vindicare (a), idque postea continuarunt. Hinc mutuae inter magistratus & episcopos querelae, quae tandem occasionem dederunt celebri illi disceptationi coram Philippo Valesio rege Galliae anno CIↃCCCXXIX habitae inter Petrum Cugnerium, & Bertrandum episcopum Aeduensem, quorum ille caussam baronum & magistratuum, hic partes episcoporum tuebatur (b), quamvis jurisdictio ecclesiastica nec recte impetita, nec recte defensa est juris publici, germanae theologiae & historiae ignorantia, quod Fleuryus observat (c), & ex actis controversiae constat. Interim pontifices & episcopi variis artibus uti, muneribus barones, eorum consanguineis beneficiis augere (d): interdum rationibus, saepe minis & excommunicationibus frangere baronum, magistratuum & regum constantiam. Quicumque vero fuerint conatus, tandem regum edictis & tribunalium usu episcopi caussa ceciderunt, & civilis jurisdictio in laicos magistratibus restituta est, tantumque pauca vestigia in Belgio & aliquibus aliis regioni-

(a) *Conf. Espen. par. III. tit. 1. cap. 2.* (b) *Confer. Gerardus du Bois hist. eccles. Paris. lib. XVIII cap. 3. § 10. seqq.* (c) *Fleuryus discur. VII. in hist. eccles. n. 14.* (d) *Conf. Matth. Parisiens. ad an. CIↃCCXLVI.*

nibus supersunt (a). Quin veluti certa juris regula recepta, laicos non posse judicis ecclesiastici prorogare jurisdictionem, seu in judicem ecclesiasticum consentire, ejusque jurisdictioni sponte se submittere, quod in Gallia & Hispania obtinet (b). Vitio autem sibi vertant ecclesiastici, quod civilem in laicos jurisdictionem amiserint; nam & contra concedentium mentem mire eam anxerunt, & praeterea caussas, quas ex bono & aequo & sine sumtu tractare oportebat, forensibus tricis implicuerunt, & verterunt in quaestum.

CAPUT III.

De jurisdictione ecclesiastica in caussis civilibus clericorum.

Clerici perfecti a litibus alieni.

§. I. CHristiana perfectio id videtur postulare, ut fideles, qui eximiis divinae gratiae donis instructi ad fastigium caritatis contendunt, sua judicio non repetant, sed potius relinquant & injuriam patiantur. Qui rebus caelestibus & spiritualibus se penitus immergunt terrena ferme despiciunt. Haec a litibus alienatio clericis propria videtur, qui cooptati in

(a) *Conf. Espen. loc. cit. tit.* 11. *cap.* 2.
(b) *Conf. Feuret. de abus. lib. IV. cap.* 6. *n.* 1. *& Gonzalez in cap. XVIII. ex. de foro comp. n.* 10.

in sortem domini perfectionem christianam amplecti intelliguntur. *Decet* clericum, inquit Ambrosius (a), *esse benignum, non alieni cupidum, immo de suo jure cedentem potius aliqui, si fuerit lacessitus, quam aliena jura pulsantem, fugitantem litium, abhorrentem a jurgiis, redimentem concordiam & tranquillitatis gratiam*. Et quamvis rerum dominia cum sacerdotio non pugnent; tamen quando rerum temporalium occasione lites excitantur, ratio propriae vocationis id exigere videtur, ut clerici nec sua judiciis repetant, nec ab aliis provocati sua tueantur. *Episcopus*, inquit synodus IV. Carthaginiensis (b) *nec provocatus, pro rebus transitoriis litiget*. Quo etiam alter ejusdem synodi canon spectat, *discordantes clericos episcopus vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat* (c).

Ecclesia vult, ut clerici judicio ecclesiastico litigent.

§ II. Haec autem rerum terrenarum abjectio & litium devitatio eximiae virtutis & perfectionis est, quam vix pauci clericorum adsequi poterunt. Hinc dum rerum temporalium dominium clericis relictum est, eis etiam per canones indultum, ut sibi ablata repeterent, sed ecclesiastico judicio, non forensi. Et quidem synodus Chalcedonensis poenis canonicis subjecit clericum, qui cum clerico negotium habens, non prius adeat episcopum, apud quem lis

(a) *Ambros. lib. II. de off. cap.* 21. (b) *Conc. Carthag IV. can. XIX. ap. Grat. can. I. C.* 14. *q.* 1. (c) *Can. I. D.* 90.

lis agitetur, sed statim ad publica judicia excurrat (a). Et longe ante synodus Carthaginiensis III accusationem, aut petitionem contra clericos in ecclesia propositam ecclesiastico judicio definiri voluit, graduque suo exturbavit clericum, qui rejecto ecclesiastico judicio apud publicum judicem de crimine se purgari maluit, etiamsi innocens emerserit, rei vero in judicio civili evictae amissionem indixit, si gradum suum vellet retinere (b). Male profecto de ecclesia sentire videbatur clericus, qui ejus judicio stare recusaret, dum accusator aut actor querelam, aut petitionem suam apud episcopum deposuisset. Quod si clerico actio contra laicum esset, tantum ex episcopi concessione licebat magistratum adire. *Clericis*, inquit synodus Venetica (c), *nisi ex permissu episcoporum suorum, saecularia judicia adire non liceat*. Et synodus Agathensis (d), *ne clericus quemquam praesumat apud saecularem judicem episcopo non permittente pulsare*, ut habet genuinus canon apud Labbaeum.

Clerici a jurisdictione magistratuum olim non exemti.

§. III. Regulae istae non ad ampliandam ecclesiasticam jurisdictionem, sed potius ad sanctiorem disciplinam promovendam spectabant, ut

---

(a) *Conc. Chalced. can. IX.* (b) *Conc. Carthag. III. can. IX op. Grat. can. XLIII. C.* 11. *q.* 1. (c) *Conc. Venetic. in Gallia can. IX.*

(d) *Conc. Agath. can. XXXII. tom.* 4. *concil. ap. Labb.*

ut clerici molestiis fori expediti melius altari deservirent: nec iis quidquam de jurisdictione magistratuum in clericos deminutum est. Clericos, qui sunt cives a potestate magistratuum eximere, non erat ecclesiae, sed summorum imperantium (a). Hinc canones tantum poenis canonicis subjiciebant clericos, qui contra alios clericos apud publicos judices jus suum persequebantur, aut ecclesiastica judicia respuebant; nec unquam statuunt, ut clerici a magistratu vocati non se sisterent, nec latas a magistratu sententias nullas dicunt. Et profecto si clerici apud publicos judices in caussis pecuniariis conveniebantur, debebant comparere: tantum in potestate erat actoris, utrum ecclesiastico an forensi judicio experiri mallet, quod Marciani imperatoris legibus comprehensum est (b). Quin sequenti post synodum Chalcedonensem anno Valentinianus III vinculum compromissi videtur desiderasse, ut clerici ad episcopi audientiam vocari possent, sive actor clericus, sive laicus foret (c); quam compromissi necessitatem mox Majorianus remisit ex sententia legum, quae ante Valentinianum III prodierant (d). Tantum per legem Leonis & Anthemii clerici & monachi in caussis pecuniariis coram suae pro-vin-

---

(a) *Conf. Espen. par. III tit. 1. cap. 3.* (b) *L. XIII. C. de episc. aud.*, *L. XXV. C. de episc. & cler.* (c) *Valentinian. III. novell. XII. de episc. jud. ad calc. C. Th.* (d) *Conf. Franc. Florens tract. de jurisd. eccles. in can. 1. & 46.*

vinciae ordinariis magistratibus in jus debebant conveniri, ne ad peregrina judicia pergere coacti ecclesias & monasteria relinquerent (a).

In civilibus fori privilegium clericis datum.

§. IV. Haec fuit methodus dirimendarum litium ad clericos pertinentium usque ad Justinianum, qui primus in caussis pecuniariis a magistratuum jurisdictione monachos & clericos exemit. Et initio quidem hic imperator ex forma legum antecedentium statuit, ut pro arbitrio suo actor ecclesiastico, vel civili judicio clericum conveniret (b). Tum monialium & monachorum caussas ad episcopos deferri jussit (c): & hinc abrogata est Leonis & Anthemii constitutio (d), quae statuebat, monachos & clericos in jus extra proprias provincias non vocari, sed apud provinciarum suarum judices ordinarios. Inde idem Justinianus rogante Menna patriarcha Constantinopolitano etiam clericos a magistratuum civilium jurisdictione exemit, eosque apud proprios episcopos sublata ferme judicis electione jussit conveniri (e). Sed generale hoc privilegium non fuit, nam si ob caussae naturam aut aliam difficultatem episcopus litem finire non poterat, tum licebat apud publicos judices clericum convenire: *quod si aut propter caussae naturam, aut propter quamdam forte difficultatem non fuerit possibile Deo amabili episcopo de-* ci-

(a) *L. XXXIII. C. de episc & cleric.* (b) *L. XXIX §.4. C. de episc aud.* (c) *Novel. LXXIX cap. 1 & 2.* (d) *L. XXXIII. C. de episc. Conf. Cujac. in cit. novel.* (e) *Novel. LXXXIII.*

cidere negotium, tum licentia erit ad civiles judices pergere. Et alia edita constitutione mox idem Justinianus a sententia episcopi ad publicum judicem appellari permisit, sed ea moderatione, ut si judex appellatus sententiam episcopi probasset, tum lata sententia exsecutioni traderetur; nova vero daretur appellatio, per juris ambages exercenda, si sententia judicis judicatis ab episcopo adversaretur (a).

Ratio privilegii fori in re civili clericis concessi.

§. V. Ratio autem, qua Justinianus monachis & clericis in caussis pecuniariis fori privilegium concessit, haec profecto fuit, ne illi litibus implicati & strepitu fori distracti a solitudine, aut altaris servitio avocarentur. Certe imperator voluit, ut episcopi monialium & monachorum caussas non tamquam judices ex formulis & strepitu fori, sed potius *honeste & sacerdotaliter* judicent, ut a contentione monachi expediti, sine distractione Deo vacarent: idemque etiam habet in novella LXXXIII, quam Cujacius (b) ita contraxit, *clerici actione pecuniaria committuntur coram episcopo, qui litem finiat celerrime, sine sumtu & scriptura sollemni*. Nimirum ex antiquis moribus ecclesiastica de pecuniis judicia exercebantur rejectis formulis & ambagibus fori, & episcopi tamquam arbitri & pacis sequestres concordiam litigantibus instillabant, quod ex universa antiquitate constat. Sed placet referre methodum, qua Augustinus lites clerico-

 rum

(a) *Novel. CXXIII. cap. 21.* (b) *Cujac. in novel. LXXIX.*

rum dirimebat; *si pueri isti servi Dei sunt*, inquit (a), *litem hanc inter illos cito finimus. Audio illos ut pater, & forte melius quam pater ipsorum, Videbo quid sit juris, sicut Deus voluerit, cum paucis fratribus fidelibus honoratis, Deo propitio, de numero vestro, idest de plebe ista. Audio inter illos caussam, & sicut Deus donaverit, finio*. Sed temporis lapsu mutata est episcopi audientia, & quae caussae ex bono & aequo finiebantur, per juris ambages & non exiguos sumtus coeperunt agitari: quo factum, ut contra finem concedentis & antiquae disciplinae regulas clerici privilegio utantur.

Fori privilegium confirmatur & augetur.

§. VI. Ita primum legibus Justiniani inductum est monachorum & clericorum in caussis civilibus fori privilegium, quod lapsu temporis aliis principum legibus, synodorum canonibus & pontificum decretalibus confirmatum & auctum est. Equidem Pelagius I Justiniano aequalis (seu potius Pelagius II) generatim habet, ut laicus actor reum clericum in episcopali foro, & vicissim clericus actor laicum reum in foro civili conveniat, idque etiam, esse ait, ex principalium sanctionum auctoritate (b). Item Carolus M. edixit, ut *clerici non distringantur, vel dijudicentur, nisi a propriis episcopis* (c). Sed post saeculum decimum synodorum canonibus & pontificum decretalibus omnino constabilita est

(a) *August. serm. XLIX. alias CCCLV. de divers.* (b) *Can. XV, C. 11. q. 1.* (c) *Capit. reg. Franc. lib. VII. cap. 422.*

est regula, clericos in caussis civilibus & criminalibus apud episcopos esse conveniendos, sententias latas a saeculari judice contra clericos, quamvis convictos & confessos, irritas fore, tamquam a non suo judice latas, censura ecclesiastica plectendos judices, qui clericos judicio suo stare compellerent; exceptis tantum feudalibus caussis, quarum cognitio domino feudi reservata est (a). Canonibus & decretalibus vim addidit Fridericus II, qui statuit, ut nullus ecclesiasticam personam in criminali, vel civili quaestione ad judicium saeculare trahere praesumeret: *quod si actor fecerit, suo jure cadat; judicatum non teneat, & judex ex tunc potestate judicandi privetur* (b). Quin in plerisque locis mos invaluit, ut clerici etiam laicos coram judice ecclesiastico convenirent ad vindicandam rem a laico possessam, licet eam esse suam laicus contenderet, quod Alexander III testatur, qui ad extendendam ecclesiasticam jurisdictionem in specie, qua clericus contra laicum agere tenetur, regulam, ut actor forum rei sequatur, *juris rigorem* appellat (c).

Spuria monumenta de foro civili clericorum.

§. VII. Jam ut posterior disciplina cum antiquiori concineret, & ad fortius constabilienda clericorum privilegia post saeculum sextum varia spuria prodierunt monumenta, aut genui-

 na

(a) *Conc. Lateran. III. can. XIV., cap. IV. ex. de jud., cap. VI. & seq. ex. de foro comp. cap. II. de foro comp. in 6.* (b) *Auth.* statuimus *C. de episc. & cler.* (c) *Cap. V. ex. de foro compet.*

na corrupta ſunt, quibus longe ante civiles leges privilegium fori in re civili ſtatutum exhibetur, aut ab eccleſiae auctoritate proceſſiſſe. Et quidem ſub Marcellini papae nomine habetur, *clericum cujuslibet ordinis abſque pontificis ſui permiſſu nullus praeſumat ad ſaecularem judicem attrahere* (a). Item ſub nomine Gelaſii papae refertur apud Gratianum, clericos in cauſſis civilibus apud epiſcopos judicari debere, *ut eccleſiae jura, quae vetuſti principes aſſidua ſanctione firmarunt, impetitis clericis non negentur* (b). Tertio exeunte ſaeculo Marcellinus ſummus pontifex creatus eſt; atque adeo ſub ethnicis principibus, qui poterat edicere, ne abſque permiſſu pontificis clerici apud ſaecularem judicem vocarentur? Gelaſius quoque anno CCCCXCII pontifex creatus eſt, nec propterea dicere poterat, *vetuſtos principes aſſidua ſanctione* firmaſſe fori privilegium clericis in cauſſis civilibus conceſſum, quod longe poſt primus Juſtinianus indulſit. Et ut alia multa mittam canon XXXII ſynodi Agathenſis anno IↃVI habitae ſtatuit, *ne clericus quemquam praeſumat apud ſaecularem judicem epiſcopo non permittente pulſare*, quae eſt genuina lectio apud Labbaeum: contra apud Gratianum in alienum ſenſum detortus proſtat, *Clericum nullus praeſumat apud ſaecularem judicem epiſcopo non permittente pulſare* (c). Genuinus canon id habet, ne clerici ſine epiſcopi venia apud judices ſuas lites deferant, quod a-
quin-

(a) *Can. III. C. 11. q. 1.* (b) *Can. XIII. eod.*
(c) *Can. XVII. eod.*

quinti saeculi disciplina non recedit: contra corruptus canon videtur velle, ab ecclesiae potestate esse, ne clerici apud laicum judicem conveniantur.

Fori privilegium in re civili multis locis deminutum.

§. VIII. Sed labentibus annis in multis christianis provinciis, praesertim in Gallia & Belgio, clericorum fori privilegium in caussis civilibus pro maxima parte defecit, & passim clerici in actionibus in rem apud laicos judices conveniuntur (a). Tantum in caussis mere personalibus si clericus reus sit, judex ecclesiasticus cognoscit: at ubi tantillum caussae in rem, vel mistae occurrit, veluti in actione hypothecaria, clerici etiam rei apud laicum judicem in jus vocantur: aeque ac si agitur de implendis contractibus; qui coram regio notario initi sunt; ut enim observat Feuretius (b), ejusmodi contractibus in Gallia inseri consuevit formula, qua contrahentes sponte sua ordinariae & civili jurisdictioni se addicunt. Etenim in Gallia decretalium dispositio, qua vetatur clericus fori privilegio abrenuntiare, & judicis laici prorogare jurisdictionem, in caussis civilibus usu sublata est, quod Mornacius testatur (c). Quo fit, ut etiam in caussis mere personalibus clerici recte conveniantur coram judice laico, modo in id con-

(a) *Conf. Roussell. hist. jurisd. pontificiae lib. IV. cap.* 4. & *Damhouderus in praxi civili cap. XXXIII.* (b) *Feuret. de abusu lib. IV. Cap.* 6. *n.* 10. (c) *Mornac. ad L. IV. D. de pactis.*

consentiant, alias petere possunt, ut ad forum ecclesiasticum ablegentur. Caussa tantae mutationis videtur repetenda a tricis forensibus, quae in forum ecclesiasticum irrepserunt; quando enim methodus litigandi apud judices ecclesiasticos intricatior prae foro civili evaluerat, quin & sumtibus affluens, e re sua esse perspexerunt clerici, potius apud laicos, quam ecclesiasticos judices conveniri: & magistratus in multis articulis jurisdictionem vindicarunt suam, quando experientia innotuit *honeste & sacerdotaliter*, ut ait Justinianus (a), caussas ab episcopis non tractari.

Jure regni nostri qua forma constitutum.

§. IX. Quod vero spectat ad Siciliae regnum, quo & Sicilia proprie sic dicta & Apulia diu comprehensae sunt, sub regibus Northmannis & Svevis clericorum fori privilegium in caussis civilibus pro parte obtinuit. Etenim clerici in actionibus in personam apud episcopum, at in actionibus in rem conveniri debebant apud judicem saecularem ejus loci, ubi res sita erat, modo ex caussa judicati in personam exsecutio non fieret, quod Gulielmus I. rex statuit (b), & inde Fridericus II confirmavit (c). Quo tempore regum nostrorum constitutiones conditae sunt, caussae in foro ecclesiastico tricis forensibus agitabantur, ac proinde justum visum fuit regibus no-

(a) *Novel. LXXIX. cap.* 1. (b) *Const.* si quis clericus *tit. de clericis conveniend. pro possessionib.*
(c) *Const.* de burgensaticis *tit. de sacram. praest. bajulis.*

noſtris, clericorum fori privilegium in cauſſis pecuniariis ad ſolas actiones perſonales reſtringere. Confirmavit quidem Fridericus alia conſtitutione generaliter fori privilegium clericis quaeſitum ex forma legum imperialium & canonum (a); at conſtitutio illa ex imperialibus fuit, nec ad Siciliam pertinuit. Inde regno ad Andegavenſes translato fori privilegium extenſum eſt, & exceptis cauſſis feudalibus, clerici & in cauſſis civilibus & criminalibus foro eccleſiaſtico addicti ſunt: quod jus pactis conventis inveſtiturae a Clemente IV Carolo I datae comprehenſum, deinceps Carolus II ratum habuit (b). Parum videbatur Carolo magiſtratuum jurisdictionem in clericos deminui, modo regnum, cujus erat appetentiſſimus, adquireret. Ita abrogatis regni conſtitutionibus, quas pragmatici juris publici & antiquitatis ignorantia veluti libertati eccleſiaſticae adverſas traduxerunt, deinceps in regno Apuliae jus a Carolo II confirmatum ſemper obtinuit, etſi moribus receptis plures ſpecies excipiantur, in quibus clerici apud magiſtratum agunt & conveniuntur, qua de re inferius.

☞ *Quidquid ſit de antiqua Inſulæ noſtræ politia quoad cauſas civiles clericorum; in compertis eſt, poſtremis Ferdinandi feliciter gubernantis litteris ſancitum eſſe, Clericos in cauſis civilibus, & actionibus realibus ſubjectos remanere ordinariæ Magiſtratuum Civilium juriſdictioni, etiam quoad*

(a) *Auth.* ſtatuimus *C. de epiſc. & cler.*
(b) *Cap.* item ſtatuimus *XCIV.*

bona, quæ titulo patrimoniali possident: *Vid. Cod. Siculum Dominici Gianrizzo T.* 1. *p.* 393.

CAPUT IV.

De jurisdictione criminali ecclesiastica.

Civilis potestatis est crimina punire.

§. I. POtestatem criminum, quae in civitate admittuntur, puniendorum inter jura majestatis censeri nemo unus ignorat. Nimirum quae ad civium securitatem spectant, ea omnia summae potestatis jura constituunt; ubi enim homines in civiles societates coaluerunt, simul emersit summum imperium, cujus auctoritate securi cives viverent, & quisque suo jure contentus aliena non invaderet. Pluribus vero modis civium securitas procuratur, inter quos procul dubio censeri debet potestas gladii ad animadvertendum in facinorosos homines, seu potestas ad crimina debitis poenis pro varia reipublicae ratione vindicanda: poenarum enim metu homines a criminibus admittendis deterrentur, & quisque in officio manet: qua ratione & ad laesi utilitatem & satisfactionem procurandam poenae in civitate receptae sunt, quod Grotius pluribus illustrat (*a*). Et profecto vindictae potius, quam poenae civilis rationem habet, si ut nocentes cruciatus & tormenta susti-

(a) *Grotius de I. B. ac P. lib. II. cap.* 20. §. 7. *seqq.*

stineant, poenae tantum infligantur; ut enim observatum est viris sapientibus, homini non nocetur, quia peccavit, sed ne peccet; nec umquam ad praeteritum, sed ad futurum poena refertur, utpote quae non irascitur, sed cavet (a). Quando itaque poenae ad civium securitatem infliguntur, dubio procul earum irrogandarum potestas tantum summo imperio cohaeret: quod adeo verum est, ut in statu naturali poenis sic proprie dictis vix locus esse possit (b), etsi triumviri doctissimi Grotius, Lockius & Barbeyracius etiam extra civitatem jus poenarum infligendarum esse contendant.

Quicumque demum sit, qui delinquit.

§. II. Civilis vero potestas pro jure suo punit vindicatque crimina omnia, quisque demum sit, sive laicus, sive clericus, qui delinquit; clerici enim per domini sortem cives esse non desinunt. Et profecto apostolus nullo facto personarum discrimine, civilis imperii esse docet criminum puniendorum potestatem. Ejus nimirum sententia est, omnem hominem jure divino subjectum esse civili potestati, quae ex Dei ordinatione gladium portat, illumque in facinorosos omnes exercet. *Omnis anima*, hoc est omnis homo, *potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas nisi a Deo . . . . itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit . . . Dei enim minister est tibi in bonum: si autem ma-*

 lum

(a) *Plato de legib. lib. XI.; Seneca de ira lib. II. cap. 31.* (b) *Conf. Puffendorf. de jur. nat. & gent. lib. VIII. cap. 3. §. 7.*

lum feceris, time; non enim sine caussa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit (a). Quibus verbis apostolus aperte docet, jure divino ad civilem potestatem spectare jus criminum puniendorum; quisque demum sit, qui delinquit; loquitur enim de illa potestate, quae gladium portat, & cui tributa penduntur. Apostolicae doctrinae consonant veteres patres, qui tenent, clericos omnes, etiam episcopos, jure divino subjectos esse civili potestati. Instar omnium sit Chrysostomus (b), qui ex verbis apostoli eam doctrinam proponit: *potestatibus ex debito obedire jubet* (apostolus); *ostendens quod ista imperentur omnibus, & sacerdotibus & monachis, non solum saecularibus, id quod statim in ipso exordio declarat, quum dicit: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, etiamsi apostolus sis, si evangelista, si propheta, sive quisquis tandem fueris, non enim pietatem evertit ista subjectio*. Veteribus consentit S. Bernardus, qui ex eadem apostoli doctrina ipsum archiepiscopum Senonensem civili potestati subjici concludit (c): *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: si omnis, & vestra: quis vos excipit ab universitate? si quis tentat excipere, conatur decipere.*

Ecclesia punit delicta in foro interno.

§. III. Haec autem principum in puniendis criminibus, quae in civitate admittuntur, pote-

(a) *Ad Rom. XIII. 1. seqq.* (b) *Chrysost. hom. XXIII. in ep. ad Rom.* (c) *S. Bernard. ep. XLII. ad archiep. Senonens.*

testas numquam fuit, nec est ecclesiae impedimento, quominus in foro interno delicta coërceat. Nimirum apud christianos forum internum & sacramentale Christus instituit, ut congruis poenitentiis irrogatis iterum amissam per peccata innocentiam recuperare possimus. Verum nihil habet ejusmodi forum cum potestate principum in puniendis criminibus, quum ad diversos fines dirigantur: illud scilicet ad salutem aeternam, haec vero ad civitatis securitatem. Hinc mira fuit per plura saecula in puniendis criminibus sacerdotii & imperii concordia: primum reos damnabant civiles magistratus, si crimina erant civilia: tum damnatos ecclesia poenitentiae subjiciebat. Primum saeculo nono nonnulli reorum jactare coeperunt, *nil pertinere ad episcopum, quae a publico examinata dignoscuntur, & discussa*; at tantam audaciam synodus Joannis papae, seu Trecassensis, seu Trecensis anno IƆCCCLXXII repressit, quae veteri disciplina confirmata, statuit, ut episcopi in suis paroeciis liberam haberent potestatem crimina omnia *inquirere, ulcisci & judicare secundum quod canones censent absque impedimento alicujus* (a). Verba *secundum quod canones censent* plane demonstrant, synodum tantum de foro poenitentiali statuisse, canones enim tantum poenis canonicis & in foro interno crimina puniebant. Et profecto toto caelo errat González (b), qui canonem Trecensem ita interpretatur,

 qua-

(a) *Cap. I. ex. de off. jud. ordin.* (b) *Gonzal. in cit. cap. I.*

quasi licuerit episcopis crimina saltem misti fori etiam in foro externo & poenis civilibus vindicare.

Crimina clericorum communia & ecclesiastica.

§. IV. Quoniam vero a ratione alienum videbatur, clericos delinquentes publicis judiciis coërceri; pro pietate sua christiani principes eos ab imperio magistratus exemerunt, eorumque delicta episcopis commiserunt punienda: idque sensim factum est. Crimina clericorum duplicis generis sunt, *communia* nempe, seu *civilia*, & *ecclesiastica*. Communia sunt, quae clerici committunt tamquam cives, iisque publica tranquillitas in primis turbatur & evertitur, qualia homicidium, peculatus, adulterium, furtum. Ecclesiastica vero sunt, quae directe contra religionem & ecclesiasticam disciplinam admittuntur, quaeque poenis canonicis vindicantur, qualia apostasia, haeresis, schisma, simonia. Ad communia crimina accedunt leviora vitia, quae *morum* nomine veniunt, quaeque licet quod spectant christianam sanctitatem gravia sunt, tamen in civitate levia existimantur, qualia erant ebrietas, alea, scortatus. Et quamvis veteri *de moribus* judicio & leviores culpae & graviores venirent (a); tamen aperte Honorius imperator inter crimina & mores distinguit, & nomine morum intelligit levia vitia, quae *mediocres culpas* appellat (b).

Cle-

(a) *Ulpian. fragm. tit.VI. §. 12.* (b) *L. II. C. Th. de repud.*

Clerici in delictis ecclesiasticis a potestate civili exemti.

§. V. Jam vero christiani imperatores in ecclesiasticis criminibus & in caussa morum, seu delictis levioribus, clericos in synodis & ab episcopis judicari & puniri voluerunt, non item in civilibus delictis gravioribus, quae imperio ordinariorum judicum punienda reservarunt. Certe Valentinianus senior rescripsit, ut in caussa fidei, vel ecclesiastici alicujus ordinis, aut si alias argueretur episcopus, & morum esset examinanda caussa, sacerdotes de sacerdotibus judicarent, quod Ambrosius testatur (a); nam ejusmodi rescriptum in neutro codice prostat. Inde Gratianus eadem facta delictorum distinctione clericos in caussis ecclesiasticis & in judicio de moribus synodis addixit; at in delictis civilibus nihil de magistratuum in clericos imperio deminuit: *ut si qua sunt ex quibusdam dissentionibus levibusque delictis ad religionis observantiam pertinentia, locis suis & a suae dioceseos synodis audiantur; exceptis quae actio criminalis ab ordinariis extraordinariisque judicibus, aut illustribus potestatibus audientia* (seu potius *audienda*) *constituit* (b). Similiter sub nomine Theodosii M. statuitur, ut clerici ab episcopis judicentur, *quantum ad caussas ecclesiasticas attinet, quas decet episcopali auctoritate decidi* (c): in quam eamdem sententiam Honorius & Valentinianus

(a) *Ambros. ep. XXXII.* (b) *L. XXIII. C. Th. de episc.* (c) *L. III. de episc. judicio ad calcem. C. Th.*

nus III deinceps suas etiam dederunt leges (a). Hinc veluti constans regula sub christianis imperatoribus diu obtinuit, clericos in delictis ecclesiasticis & judicio de moribus censurae ecclesiasticae, in delictis vero civilibus imperio magistratus subesse. Quod si Constantius generatim statuerit, ut episcopi apud alios episcopos accusarentur (b); haec lex non diu stetit, utpote quae a sequentibus principibus abrogata est: & porro potius tamquam laqueus, quam privilegium ab Ariano principe paratus spectari debet, ut episcopi catholici ab Arianis, qui hoc tempore in synodis praevalebant, opprimerentur, quod Jac. Gothofredus recte observat (c).

Idque ex regulis christianae religionis.

§. VI. Ceterum in ea parte, qua statuunt imperatores, ut in rebus fidei & ad religionem pertinentibus, episcopi judices sedeant; videntur potius confirmasse regulas ecclesiasticas, quam aliquid de novo statuisse, aut tribuisse; cognitio enim & judicium de rebus ad religionem spectantibus ex regulis christianae religionis episcoporum, non principum est. Et profecto testatur Ambrosius (d), statuisse Valentinianum *in caussa fidei, vel ecclesiastici alicujus ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis*. Et constitutio Theodosii M. nomen praeferens, de caussis ecclesiasticis ait

(a) *L. I. C. Th. de religione*, *novel. XII. ad calc. C Th.* (b) *L. XII. C. Th. de episc.* (c) *Gothof. in cit. L. XII.* (d) *Ambrof. ep. XXXII.*

ait, *quas decet episcopali auctoritate decidi* (a). Item Honorius habet, *quoties de religione agitur, episcopus oportet judicare* (b). Quae loca aperte probant, imperatores christianos in caussis ecclesiasticis nullam exemtionem concessisse, sed ecclesiae regulas potius confirmasse. Sed rem omnem conficit Ambrosius (c), qui ad Valentinianum Juniorem ita fatur, *quando audisti, clementissime imperator, in caussa fidei laicos de episcopis judicasse? Ita ergo quadam adulatione curvamur, ut sacerdotalis juris simus immemores, & quod Deus donavit mihi, hoc aliis putem esse credendum?* Oportebat hanc observationem fecisse, ne ecclesiastici juris candidati, imprudenter labantur, credantque, ab imperatorum liberalitate processisse, quod episcopi in caussis ecclesiasticis judices sedeant.

Qui Justinianus delicta civilia clericorum puniri voluit.

§. VII. Sed privilegium fori clericis in caussis criminalibus concessum, quod legibus imperatorum crimina ecclesiastica & ex civilibus levia delicta complectebatur, sub Justiniano auctum est, aliamque formam induit. Quamvis enim princeps iste primum ex sententia veterum legum fori exemtionem clericis confirmarit (d); tamen inde veteres & suas leges egressus, clericos amplioribus ornavit praerogativis. Et

(a) *L. III. de episc. judicio ad calcem C. Th.* (b) *L. I. C. Th. de religione*. (c) *Ambros. ep. cit.* (d) *Novel. LXXXIII. praef. § 2. &* 1.

Et quidem episcopos, qui speciali honore digni videbantur, in caussis sive civilibus, sive criminalibus invitos ad judices publicos vetuit exhiberi (a). Quod vero spectat reliquos clericos & monachos, edixit, ut si coram episcopo de civilibus criminibus primum accusentur, ab eo convicti deponantur, & tum illos judex publicus corripiat, & secundum leges in eos agat: si vero prius ad publicum judicem deferantur, tum judex gesta monumentorum omnia episcopo communicet; quae si episcopus probaverit, reos gradu suo dejiciat, & tum judex illos poenis debitis afficiat: at si gesta monumentorum episcopus non probet, ad imperatorem tam ab episcopo, quam a judice referri voluit; *ut nos hoc cognoscentes, quae nobis videantur, jubeamus* (b). Qua novella constitutione indulsit quidem Justinianus clericis civilium criminum reis, ut a publicis judicibus improbante episcopo non damnentur; at integram reliquit ipsius principis in clericos facinorosos potestatem.

Clerici nunquam subtracti a suprema imperii potestate.

§. VII. Et profecto docent juris publici consulti, non posse summos imperantes omnino eximere aliquos ex civibus suprema imperii potestate, ita ut exemti cives nec ipsi summae potestati subjiciantur. *Non potuerunt principes*, inquit

(a) *Novel. CXXIII. cap. 8.* (b) *Cit. novel. CXXIII. cap. 21.*

quit Barclajus (a), *nec adhuc possunt clericos in suis regnis constitutos ea libertate donare, ne ipsi potestati saeculari subsint, neve delinquentes ab iis judicari, & puniri possint, nisi eadem opera se principatu & imperio abdicent; est enim proprium principum & inseparabile animadvertere posse in delinquentes & omnia reipublicae membra, cives, inquam, omnes poenis & praemiis legitime gubernare*. Sane etiam post concessas immunitates & exemtiones clerici manent cives, & unum corpus cum reliquis civibus componunt, ut proinde etiam subjecti sint oportet ei, qui cum summo imperio civitati praeest, alias princeps non esset princeps, aut ipsi non cives. Hinc exemtiones omnes, quibus clerici aucti sunt, etsi amplissimis formulis conceptae, tantum ordinarios magistratus spectant, & salvo summi imperii jure intelligantur. Et reapse non aliud sonant exemtiones, quam clericos coram ordinariis magistratibus non esse conveniendos & accusandos: immo Justinianus, etsi alias monachis & clericis admodum faverit, aperte supremam imperii potestatem reliquit integram & intactam. Quo principio non possunt quidem de exemtis ordinarii magistratus pro jure suo cognoscere & judicare; at principi semper integrum est, eorumdem caussas ad se trahere & speciali delegatione magistratibus committere. Et inde etiam manavit hodiernus usus, quo in caus-

(a) *Barclajus de potest. papae cap.* XXXIII. *Conf. Sarpus in considerationibus & Roussel in hist. pontif. jurisd. lib. IV. cap.* 3.

caussis, quae de competenti jurisdictione inter magistratus & episcopos emerserint, suprema principum auditoria cognoscunt, quod Espenius observat (a).

Clerici in omnibus criminibus imperio magistratus exemti.

§. IX. Jam vero post saeculi sexti medietatem, atque adeo post editas Justiniani novellas, in multis Occidentis provinciis tantum ex consensu, aut scientia episcopi licebat magistratibus in clericos civilium criminum reos animadvertere, excommunicatione judicibus irrogata si contra quidquam attentassent: quam disciplinam synodi Altissiodorensis anno IↃLXXVIII & Parisiensis V anno IↃCXV proponunt (b). Sed tandem clerici in omnibus criminibus jurisdictioni episcoporum, exclusis publicis judicibus, addicti sunt: quod jus in capitularibus regum Francorum continetur. *Vt clerici ecclesiastici ordinis*, inquiunt capitularia, *si culpam incurrerint, apud ecclesiasticos judicentur* (c). Et alio loco, *nemo audeat clericum, aut monachum, vel sanctimonialem feminam ad civilem judicem accusare, sed apud episcopum* (d). Quin hac media aetate tanta fuit status clericalis dignitas, ut ex regum perpetua indulgentia clerici, & praesertim episcopi, etiam in crimine laesae majestatis in synodis judicari & puniri consueverint

(a) *Espen. par. III. tit. 3. cap. 1.* (b) *Conc. Altissiod. can. XLIII., conc. Paris. V. can. IV.*
(c) *Capit. lib. I. cap. 28.* (d) *Capit. lib. V. cap. 22. Conf. Thom ass. par. II. lib. 3. cap. 108.*

rint, quod multis Thomassinus & Alteserra tradunt (a). Ita semel inductum in criminibus clericorum fori privilegium deinceps synodorum canonibus & pontificum decretalibus confirmatum est, censurae contra judices, qui poenas de criminosis clericis sumere auderent, irrogatae, & vis omnis latis sententiis denegata (b). Accessit constitutio Friderici II, qua statuitur, *ut nullus ecclesiasticam personam in criminali quaestione, vel civili trahere ad judicium saeculare praesumat contra constitutiones imperiales & canonicas sanctiones: quod si actor fecerit, jure suo cadat, judicatum non teneat; & judex ex tunc potestate judicandi privetur* (c). Et ad fortius adserendas a magistratus potestate clericorum exemtiones, posterioribus synodis etiam id edicitur, tam jure divino, quam humano in clericos nullam esse laicis potestatem (d).

Idque initio politiae non adversum.

§. X. Illud hic paradoxum videri poterit, qui factum sit, ut clerici in omnibus criminibus ab imperio magistratus eximerentur, & episcopis & synodis committerentur puniendi, quando ecclesiae non est poenas atrociores irrogare, & sanguinem effundere. Videntur principes non bene reipublicae consuluisse, clericis

 ve.

(a) *Thomass. loc. cit. cap.* 109., *Altefer. de jurisd. eccles. lib. V. cap.* 4. (b) *Conc. Lateran. III. can. XIV., cap. IV. & VIII. ex. de judic.*

(c) *Auth.* statuimus *C. de episc. & cler.*

(d) *Conc. Lateranes. V. sess.* 9., *Trid. sess. XXV. de ref. cap.* 20.

veluti impune delinquendi venia concessa. Sed re diligentius expensa, clericorum fori privilegium in caussis criminalibus forte ejus aetatis, qua concessum est, moribus non adversabatur. Nimirum apud gentes, quae regionibus septentrionalibus egressae, totum ferme Occidentem occuparunt, crimina fere omnia mulctis seu poenis pecuniariis, quas *compensationes* dicebant, solebant vindicari, & raro admodum sanguis effusus (*a*). Hinc leges multae prodierunt, quibus satis minute compositiones in singulas injurias decernuntur, quod Montesquius observat (*b*). Receptos gentis suae mores populi retinuerunt, etiam postquam Christum amplexi sunt: & hinc in capitularibus regum Francorum decernuntur mulctae, quibus, homicidia presbyterorum & laicorum & alia immania facinora componuntur (*c*). Hac recepta inter populos mitii poenarum disciplina, Caroli M. & aliorum regum beneficio clerici criminum rei, exclusis judicibus publicis, suorum episcoporum judicio puniendi addicti sunt: atque adeo nec receptae politiae, nec ecclesiae mansuetudini adversabatur, episcopos de criminibus omnibus clericorum judices sedere & poenas irrogare. At, inquies, ecclesia legibus Romanis vivebat etiam in provinciis, ubi populi propriis legibus utebantur: verum ecclesia sanguinis poenas jure Romano propositas mansuetudine sua obliteravit, & ea-

(a) *Conf. Cangius v.* componere. (b) *Montesq. lib. XXX. cap.* 19. (c) *Capit. lib. III. cap.* 25.

& earum loco depositiones & poenitentias supposuit: quod adeo verum est, ut saeculi leges ad ecclesiae mansuetudinem conformatae saepe sola publica poenitentia, saepe poenis pecuniariis & poenitentiis crimina vindicarint (*a*).

Corrupta monumenta de privilegio fori in re criminali.

§. XI. Sed ne incauti tirones labantur, observare oportet, non defuisse falsarios, qui ubi recepta erat in caussis criminalibus clericorum exemtio, spuria monumenta consarcinarunt, aut genuina corruperunt, quibus tantum beneficium antiquissimum & veluti ab ecclesia acceptum adseritur. Ita recentiorem aetatem & putidas Mercatoris merces omnino sapit decretalis sub nomine Caji papae, *nemo umquam episcopum apud judicem saecularem, aut alios clericos accusare praesumat* (*b*). Qui poterat sanctissimus & modestissimus pontifex sub Diocletiano ethnico principe & christianae religionis infenso, veluti jure proprio ab imperio magistratus clericos eximere? Item apud Gratianum corrupta exhibetur lex Theodosii M., qua statuitur, ne clerici ad ordinarios judices in caussis ecclesiasticis trahantur; expuncta enim sunt verba ista, *quantum ad caussas ecclesiasticas attinet, quas decet episcopali auctoritate decidi* (*c*), ut ita veluti ab ore tanti principis illa doctrina exhiberetur, clericos in omnibus caussis a magistratus pote-sta-

(a) *Capit. lib. VI. cap.* 90. & 96. *Conf. Thomas. par. II. lib.* 1. *cap.* 72. (b) *Can. I. C.* 11. *q.* 1.
(c) *Can. V. eod.*

ſtate exemtos, nihil cum publicis legibus habere commune. Et ut alia mittam, apud Gratianum & in decretalibus canon IV ſynodi Pariſienſis V, quo ex ſcientia pontificis licebat magiſtratibus in clericos civilium criminum reos animadvertere, corruptus proſtat; verba enim *ſine ſcientia pontificis* ita mutata ſunt *ſine licentia pontificis* (a), ut veluti ab epiſcopi delegatione magiſtratus in clericos poteſtas pēdere videretur. Proſtant haec & alia hujus furfuris monumenta apud Gratianum: cumque poſt ſaeculum XII tantum ex Gratiano & decretalibus a Gregorio IX collectis interpretes ſaperent, inde doctrina illa, clericorum exemtionem, praeſertim in criminalibus, eſſe juris divini, atque adeo nulli laicae conſtitutioni obnoxiam (b).

Privilegium fori in re criminali deminuitur.

§. XII. Privilegium fori in criminalibus ex forma capitularium & decretalium clericis conceſſum integrum in multis provinciis non ſervatur, ſed quatenus uſu & publicis legibus receptum & probatum eſt. Tituli eccleſiaſtici poſt ſaeculum decimum fere neglecta in ordinationibus neceſſitate, clericorum numerus admodum crevit, tum epiſcoporum in tondendis clericis facilitate, tum laicorum ambitu, qui non ſincera eccleſiae ſerviendi voluntate, ſed ut ſibi clericalibus privilegiis conſulerent, domini fortem inhiabant. Ergo male feriati clerici paſſim immania crimina coeperunt admittere, & quidem

(a) *Can. II. eod., cap. III. ex. de foro comp.*
(b) *Conſ. Eſpen. par. II. tit.* 3. *cap.* 2.

dem impune; siquidem respublica poenas sanguinis aliasque corpus ipsum afficientes receperat; ecclesia vero non amplius longas & severas poenitentias irrogabat. Sic mutata scena episcopi poenas sanguinis non poterant irrogare, & levibus contenti poenitentiis raro clericos criminosos magistratibus puniendos tradebant. Quin poenae addicti clerici Romae facili negotio non veniam tantum, sed & pristinum gradum, si qui dejecti essent, impetrabant, quod Fleuryus observat (a). Hinc exciti magistratus in clericos graviorum criminum reos manus injicere, eosque pro merito punire. Contra episcopi vindicarunt, & laesam ecclesiae libertatem inclamantes, communione christiana magistratus spoliarunt, integras civitates sacris interdixerunt; obsequium enim putabant praestare Deo, dum magis tuendis clericorum immunitatibus, quae ab jure divino profectae censebantur, quam eorum vitiis puniendis invigilarent. At immoti magistratus steterunt, principum accesserunt edicta, & privilegium fori etiam in criminalibus decrevit.

Qua forma in Gallia & alibi obtinet.

§. XIII. Et profecto in Gallia fori privilegio non juvantur clerici, si crimina admittant, quae *privilegiata* Galli dicunt, cujusmodi habentur crimina atrociora, quae directe ipsam rempublicam laedunt, veluti crimen laesae majestatis, falsae monetae, parricidium, homicidium data opera admissum, sodomia, raptus, cri-

---

(a) *Fleuryus inst. jur. eccles. par. III. cap. I.*

crimen falsi, latrocinium, infractio tuitionis cuique a principe concessae, offensio illata magistratui officio suo fungenti & hujus generis alia. Privilegiariis opponuntur sic dicta crimina clericorum *communia*, quae ab judice ecclesiastico puniuntur, & ferme sunt ipsa delicta ecclesiastica & leviora delicta civilia. Graviora vero crimina clericorum ideo in Gallia *privilegiata* audierunt, quia ubi ecclesiastici judices omnium criminum punitionem praescripserant, magistratus veluti ex pontificis privilegio procedebant: contra ecclesiastica crimina dicta sunt *communia*, quasi quae ex juris communis scitis vindicabantur. Initio magistratus veluti jure proprio in clericos privilegiarii criminis reos videntur animadvertisse; at ubi moribus eorum convaluit imperium, magistratus ad illud tuendum de privilegio cogitarunt; nec enim ubi fori privilegium ecclesiae insitum & proprium credebatur, iis licebat alias tantisper clericorum exemtionem deminuere. Post edictum Melodunense anni CIↃIↃLXXX misto quodam judicio magistratus & ecclesiastici judices in casibus privilegiariis processerunt; at tandem in criminibus atrocioribus soli magistratus exclusis ecclesiasticis coeperunt judicare, si Rousellius vera narrat (a). Addit vero Fleuryus, judices regios raro ad judicem ecclesiasticum remittere in casibus, quibus corporeae poenae locus esse possit (b). Si-

(a) *Rousel. hist. jurisd. pontif. lib. IV. cap.* 3. *n.* 24. b) *Fleuryus inst. jur. eccles. lib. III. cap.* 14 *Gallic. edit.*

Similiter in Belgio & in Hispania nonnulla clericorum crimina censentur privilegiaria, teste Espenio (a), & in Venetorum statu levia tantum clericorum delicta judicio ecclesiasticorum committuntur (b).

Leges regni de foro criminali clericorum.

§. XIV. Nunc videamus oportet, qui modus per regni nostri leges clericorum in criminalibus exemtioni datus sit. Principio statuit Gulielmus II rex, ut clerici in omnibus criminibus in foro ecclesiae judicentur secundum jus ecclesiasticum, praeterquam si perduellionis aut alio crimine, quod majestatem spectat, rei sint, *excepto si de perduellione aliquis fuerit appellatus vel de alio magno hujusmodi maleficio, quod spectat ad majestatem* (c). Inde Carolus II Andegavensis edixit, ut clerici, exceptis caussis feudalibus, in omnibus caussis, sive criminalibus, sive civilibus coram judice ecclesiastico accusentur & conveniantur (d). Ampla quidem exemtio; at non videtur abrogata Gulielmi constitutio, qua in crimine majestatis clerici judicibus publicis addicuntur. Nec audiendi sunt Andreas de Isernia & Matthaeus Afflictus, qui non solum docent, clericos in crimine majestatis a magistratuum imperio exemtos esse; verum etiam eos utpote civili potestati minime subje-

(a) *Espen. par. III. tit.* 3 *cap.* 2. (b) *Conf. Sarpus in considerationib.* (c) *Const.* de perso. nis *tit. ubi clericus in maleficiis debeat conveniri.*

(d) *Cap.* item statuimus *XCIV. tit. de non trahendis clericis*.

ctos (nova profecto theologia, novum jus publicum) crimen majestatis admittere non posse. Sane qua demum cumque generali formula exemtio concipiatur, crimen majestatis non complectitur: non enim videtur princeps ei concessisse privilegium, qui contra majestatem committit; sunt enim nonnulla scelera, quae omnem honorem excludunt (a), & in caussa majestatis omnibus aequa conditio est (b) Ita per leges nostras constituta clericorum exemtio deinceps semper stetit, nec apud nos ulla sunt privilegiaria crimina in quibus clerici fori privilegio ceciderunt; reges enim nostri non qua opus erat vi abusiones ab ecclesiasticis inductas eliminarunt.

☞ *Nostri Praesules apud Guellelmi II. questi sunt, quod civiles Magistratus in Clericorum personas inquirerent, eosdemque carceri mandarent: huic malo, ut occurrat sapientissimus Rex, priore lege, qua jus Episcoporum in nonnullis laicorum caussis definitum est, alterum caput adjunxit, quo sancitum est sacras personas ab Ecclesia, & in Ecclesiastico Tribunali secundum Canones esse judicandas; excepto perduellionis, aut alio gravi hujusmodi facinore, quo Regia Majestas impeteretur* (Vid. Adnotationem nostram ad Cap. II. de jurisdictione Ecclesiastica in causis civilibus laicorum §. 12. ubi verba legis habentur). *Haec constitutio universas Siciliae Ecclesias respiciebat: Ecclesiae vero Panormitanae, utpote totius Regni Metro-*

(a) *L. I. C. ubi senatores*. (b) *L. IV. C. ad L. Jul. majest.*

tropolitanæ Sedi, in qua Regiæ Majestatis solium residet; eodem diplomate concessum, ut clerici, qui a Magistratu municipali pro hæreditate, aliave re quam ab Ecclesia non haberent, in jus vocati fuerint, licet debeant ipsius judicio se sistere, in his actionibus non possint civilium judicum imperio, in vincula tradi.

Cum vero juxta præcitatam Guillelmi constitutionem Clerici in nonnullis atrocioribus criminibus, quæ præsertim Regis; vel Ministrorum personam respicerent, ordinariæ Civilium Magistratuum jurisdictione subjiciantur Carolus III. Borbonius olim Rex noster pro cæde cuidam militari viro a Presbytero Agrigentino illata voluit, ut quæstio apud laicum judicem haberetur, eoque ad Ecclesiasticum judicem transmisso sententia degradationis tantum ob Episcopo loci ferretur, cum judicium criminis, ac pæne rei Civilis Magistratus sit. Optandum vero esset, ut a supremo Legislatoris voluntate declarentur quænam sint ea crimina quibus, Ecclesiastici apud curiam laicalem jus dicere cogantur, ut omnis ambiguitatis vel contentionis utramque inter potestatem occasio removeatur. Plura si desideres, adeas Codicem Siculum Dominici Giarrizzo T. I. p. 119. & seq. & p. 392.

CAPUT V.

Qui clerici & monachi fori privilegio utantur, & utrum illud possint ejurare.

Clerici omnes & monachi olim fori privilegio aucti.

§. I. EX veteris disciplinae regulis clerici omnes, sive majores, sive minores, etiam qui sine ordine erant in canone, item monachi & monastriae fori utebantur privilegio. Certe Justinianus sanctimoniales & monachos, itemque clericos apud proprios episcopos in caussis pecuniariis voluit conveniri (a): & inter clericos fori privilegio auctos accenset diaconissas (b), quae officio potius quam ordine inter clericos erant relatae. Et synodus Parisiensis V clericis omnibus, quin & junioribus ecclesiae tribuit fori privilegium: *ut nullus judicum neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum ullum, aut juniores ecclesiae, sine permissu pontificis per se distringere aut condemnare praesumat* (c). Apud Raymundum loco *juniores ecclesiae* legitur *minores* (d), sed genuina lectio est *juniores*, quam Gratianus etiam exhibet (e). Sed quinam erant *juniores ecclesiae*? Cangio videntur fuisse quivis clerici post hypodiaconos veluti lectores, exorci-

(a) *Novel. LXXIX. & novel. LXXXIII.*
(b) *Novel. CXXIII. cap. 21.* (c) *Conc. Paris. can. IV.* (d) *Cap. II. ex. de foro comp.* (e) *Can. XI. C. 11. q. 1.*

ciftae oftiarii, foffarii (a). Sed clerici minores fatis indicantur verbo generali *aut clericum ullum*; vox enim *clericus* presbyteris & diaconis oppofita ad minores clericos reftringitur. Propius ad fynodi Parifienfis mentem accedit Petrus de Marca (b). qui nomine juniorum ecclefiae homines ecclefiae addictos interpretatur: quam interpretationem adftruit Clotarii regis edictum, quo canones Parifienfes confirmantur, ubi juniores ecclefiae *homines ecclefiae* dicuntur. Ipfi clerici conjugati, etiam qui in minifterio fuis utebantur uxoribus, fori privilegio tuti erant, eoque etiam ufi funt folius primae tonfurae clerici, ubi in nova difciplina fine ullo ordine fola capillorum detonfione & habitus clericalis fufceptione clerici creari coeperunt.

Fori privilegium olim datum ob ecclefiae minifterium.

§. II. Generatim quidem clerici in veteri difciplina a poteftate judicum publicorum exemti erant; at id tum locum videtur habuiffe, fi clerici ecclefiae, cui eos ordinatio adfcripferat, defervirent, quod ipfe Fagnanus adgnofcit (c). Sane Juftinianus clericos omnes in cauffis pecuniariis apud epifcopos conveniri voluit, ne *a facris amoveantur obfequiis* (d). Et generatim clericorum perfonales immunitates potius ob juge ecclefiae minifterium, quam ob ordinis digni-

(a) *Cang. v.* juniores. (b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VI. cap.* 22. (c) *Fagnan. ad can.* fi quis clericus *ex. de foro comp.* (d) *Novel. LXXXIII.*

gnitatem & characterem concessae sunt, *ne sacrilego livore quorumdam a divinis obsequiis avocentur*; ut Constantinus M. expressit (a). Quin synodus Toletana I edicit, clericum, qui in civitate aut alio loco sit, ubi est ecclesia, & *ad sacrificium quotidianum non accesserit*, inter clericos non haberi (b). Item Justinianus extra clerum constitui jussit clericos, qui *inventi non fuerint inculpate in liturgiis perseverantes* (c). Quod si canones, qui de fori privilegio loquuntur, nihil habent de ecclesiae ministerio; id factum est, quia vetus disciplina clericos omnes ecclesiae servitiis addicebat, ac tantumdem erat dicere clericos ac altaris & ecclesiae ministros. Hinc per leges civiles qui abjecta clericali vita ad saecularem vel militarem transiret, prout natales aut facultates erant, vel curiae seu senatui patriae suae, vel ordini suo sociabatur, *ut liber illi ultra ad ecclesiam recursus esse non possit* (d): quod argumento est clericatus desertorem privilegiis omnibus cecidisse.

☞ *Rex Alphonsus omni clericali privilegio destitutos ordinariæque civilis magistratus jurisdictioni subjectos voluit eos Clericos, qui habitum, & tonsuram clericalem continuo non deferrent; divinisque officiis quibuslibet diebus festivis non adessent vel sæcularibus negotiis sese implicerent. Vid. adnotationem nostram T. 2. harum Instit p. 203. & tomum 3. Pragmaticarum Regni Sic. Editionis Cæsini p. 92.* In-

(a) *L. II. C. Th. de episc. & cleric.* (b) *Conc. Tolet. I. can. V.* (c) *L. XLII. §. 10. C. de episc.* (d) *L. XXXIX. C. Th. de episc., L. LIII. C. eod.*

Inde datum reputari coepit ob ordinis characterem.

§. III. Sed lapsu temporis fori privilegium, praesertim in criminalibus, quod non secus ac reliqua personalia privilegia, ob ecclesiae ministerium concessum fuerat, ob ipsius clericatus dignitatem & ordinis characterem clericis datum reputari coepit. Saeculo nono Gallicani episcopi Ludovicum Pium exorarunt, ut ob ordinis dignitatem & reverentiam clericis debitam Ebbonem archiepiscopum Remensem majestatis reum synodi judicio puniendum dimitteret (*a*). At ubi post saeculum decimum sine beneficio passim clerici creati sunt, doctrina illa generatim invalescere coepit, clericorum fori privilegium a vi ipsa ordinis, quae eos veluti sacros & a reliquis hominibus secretos efficiebat, pendere. Et ut nemo a clericalibus privilegiis excluderetur, circa saeculum XIII docere coeperunt decretalium interpretes, primam tonsuram esse ordinem, & characterem imprimere, ut ita attonsi omnes omnino sacri, & ecclesiae foro addicti censerentur (*b*). Qua recepta doctrina etiam conclusum est, omnes clericos fori privilegio gaudere, etsi nulli ecclesiae deservirent, nec habitum & tonsuram clericalem gererent. Certe Petrus Cugnerius queritur, officiales praelatorum per censuras compellere magistratus ad restituendos graviorum criminum reos, qui habi-

(a) *Ap. Hinc. Remens. contra Gothoscalcum cap. XXXVI.* (b) *Conf. Espen. par. III. tit. 3. cap. 3.*

bitum & tonsuram clericalem non deferentes se clericos dicerent: cui articulo respondit Bertrandus episcopus AEduensis, clericatum ipsum clericis privilegium conciliare, nec tonsuram, & vestes clericales requiri (a). Et Bonifacius VIII docet, privilegium fori a quovis clerico, qui suum probaret clericatum seu ordinationem, per habitus & vitae clericalis desertionem non amitti (b). Inde illud receptum est, clericos etiam excommunicatos, & depositos fori privilegium retinere, quod priusquam sollemniter degradentur sub episcopi jurisdictione perseverant.

Canon Tridentinus de fori privilegio.

§. IV. Hoc jure ferme viximus usque ad comitia Tridentina, ubi saltem ex parte, ecclesiae disciplina restituta est. Etenim de clericis minoribus non conjugatis statutum, ut tum demum gaudeant fori privilegio, si beneficium habeant ecclesiasticum, aut clericalem habitum & tonsuram gerentes, de mandato episcopi alicui ecclesiae inserviant, vel in seminario aut aliqua schola, vel universitate resideant, quo se suscipiendis sacris ordinibus aptare & effingere studeant (c). Quo decreto patres in clericis minoribus non beneficiariis aperte habitum & tonsuram clericalem & ecclesiae ministerium requirunt, quo privilegium fori retineant, non item ubi agunt de beneficiariis. Hinc recepta sententia

tia

(a *Libel. P Bertrandi art. XXX. tom. 4. bi. ct. pat. u n* (b) *Cap. XII. d' sent. excom. 6.* (c) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap. 6.*

tia, etiam per S. Congregationem probata, clericum beneficiarium gaudere fori privilegio, & si nec habitum, nec tonsuram deferat, nec ecclesiae deserviat. Sed haud scio num doctrina ista sententiae patrum conveniat; illi enim de clericis beneficiariis agentes ministerii clericalis & habitus non videntur meminisse, quod maxime eorum erat ecclesiae deservire, (beneficium datur propter officium) & habitum & tonsuram clericalem usurpare. Quidquid vero hujus rei sit, apud nos etiam clericis beneficiariis opus est ecclesiae deservire & habitum clericalem deferre ut fori privilegio utantur, quod litteris regis nostri VIII. idus Septembris anno CIↃIↃCCLX ad Cameram Regalem comprehensum est. Quod si clericus sine mandato episcopi ecclesiae deserviat, aut sine ejusdem licentia in aliqua universitate in studia litterarum incumbat, placuit fori privilegio etiam locum esse, quod etiam sine episcopi venia aut mandato synodi finis obtineatur (a). Ut vero facile constet, qui fori privilegio utantur, apud nos pactis conventis placuit, in secretario ecclesiae cathedralis palam haberi album, seu matriculam, ubi primae tonsurae & clericorum minorum nomina quotannis describantur, qui ex regulis canonicis vixisse ostenderint; contra deleantur, qui alia omnia egerint; singulosque clericos quotannis a suo antistite gratis accipere litteras declaraturas, illos eo anno clericalem vitam vixisse,

(a) *Ap. Fagnan. ad cap. I. ex. de foro comp. n.* 22.

ut possint absque ulla contentione omnibus privilegiis clericalibus gaudere (a).

De fori privilegio, quo utuntur clerici conjugati.

§. V. Quamvis autem in veteri disciplina etiam in Occidente clerici conjugati, qui scilicet ante aut post susceptos minores ordines nuptiis illigantur, omnibus clericalibus privilegiis uterentur, & ecclesiae reditibus viverent; tamen post saeculum XI omnibus clericalibus privilegiis spoliati sunt, & inhabiles facti ad retinenda & obtinenda beneficia (b). Ea tempestate, qua supra modum clericorum libertates promovebantur, conjugati privilegia perdiderunt sua. Nimirum tum clerici omnes majores, minores luto incontinentiae erant conspurcati, eorumque alii nuptias inibant, alii alebant concubinas. Ergo ecclesia ad disciplinam instaurandam conjugatos ferme omnibus privilegiis spoliavit (c), ut ita indicaretur, sacrorum ordinum sanctimoniam cum conjugali vita coalescere non posse. Deinceps vero redintegrato clericalis coelibatus vigore, humanius cum clericis conjugatis agi coepit, & ex parte eis clericalia privilegia restituta sunt. Sane Bonifacius VIII eis dedit, ne propter crimina criminaliter aut civiliter apud magistratus conveniantur, modo unicam & virginem duxerint, & habitum & tonsuram gererent (d): quod privilegium Apuliae re-

(a) *Concord. cap. IV. n. 8.* (b) *Conf. Thomas. par. I. lib. 2. cap. 56.* (c) *Cap. VII. ex. de cleric. conjug.* (d) *Cap. unic. de cleric. conjug. n 6.*

reges confirmarunt (a). Sed Tridentini patres idem privilegium adferentes id voluerunt, ut conjugati jussu episcopi alicui ecclesiae addicantur (b). Tandem in hoc Regno pactis conventis placuit, conjugatos clericos, non item eorum uxores aut filios, in solis criminalibus caussis, quae criminaliter aguntur, esse episcopalis fori, modo vivant ex regulis Tridentinis, artibus abstineant, quae dedecent clericos, & singulis annis apud loci episcopum se clericalem vitam vixisse demonstrent: in ceteris vero caussis conveniri apud magistratum, & hunc tantum super bonis sententiam exsequi; & si id vetet reorum inopia, ad capturam etiam procedere, petita tamen prius ab judice ecclesiastico venia, quae omnino danda est (c).

An novitii, oblati, & tertiarii gaudent fori privilegio.

§. VI. Jam ex regulis juris canonici privilegio fori, quo aucti sunt regulares & moniales, etiam alii censentur, qui regulares vere non sunt, sed ad eos accedunt. Tales habentur tirones vitae monasticae seu novitii, quousque in tirocinio perseverant; quamvis enim vere regulares non sint, tamen censentur personae ecclesiasticae, & canonis privilegio gaudent (d). Item ad ecclesiae forum pertinent veri *oblati*, qui se & sua omnia alicui monasterio tradunt, & veste re-

(a) *Prag. I. de cler. seu diaconis silvaticis.*
(b) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap. 6.* (c) *Con. cord. cap. III. n. 2.* (d) *Conf. Fagnan. ad cap. nullus ex. de foro comp. n. 49.*

religiosa induti spondent conceptis verbis, sed sine votis, se sub obedientia regularium superiorum victuros (a); oblati enim hujusmodi quam proxime accedunt ad monachos, & religiosam *fraternitatem* Innocentio III assumere dicuntur (b). Fratres quoque tertii ordinis, qui *tertiarii*, *mantellati* & *corrigiati* audiunt; utuntur etiam sui ordinis privilegiis, si viri in claustro cum aliis vivant, mulieres vero si castitatem expresso voto profiteantur: quod synodus Lateranensis sub Leone X rejectis doctorum opinionibus statuit (c). Porro servientes seu quocumque alio nomine militiis seu monasteriis seu collegiis addicti fori privilegio aucti sunt (d). Ceterum apud nos jure novissimo fori privilegio tantum gaudent religiosi, qui religioso habitu utentes vitam communem sub disciplina & obedientia regulari vivunt, aut extra monasterium degentes, superiorum suorum mandata obeunt (e). Hinc nec moniales domesticae, quae in propriis domibus cum parentibus & consanguineis habitant, vulgo *bizochae*, nec qui in veste eremetica ecclesiis serviunt, fori privilegio, aut ceteris religiosorum immunitatibus fruuntur.

Clerici silvatici non habent fori privilegium.

§. VIII. Nec tantum clerici sive coelibes, sive mariti aucti sunt fori privilegio, verum etiam

(a) *Cap. III. ex. de privileg.*, *Trid. s. s. XXIV. de ref. cap. 11.* (b) *Cap. XXIV. ex. eod.* (c) *Conc. Later. sub Leone X. sess. XI.* (d) *Triden. loc. cit.* (e) *Concord. cap. III. n. 1.*

etiam illud prudentum seu potius imprudentum interpretatione, licet controversa, ad sic vulgo dictos *clericos* seu *diaconos silvaticos*, & clericorum familiam productum est. Clerici seu diaconi *silvatici* non solum dicebantur veri clerici vitae clericalis desertores, verum etiam qui nulla tonsura initiati vestem clericalem aut eremeticam induebant, & alicui ecclesiae urbanae seu capellis suburbanis inserviebant. Diaconi isti etiam *falsi clerici* audiebant, praesertim qui vitam clericalem deservissent. Magno erant numero apud nos diaconi silvatici in vitae clericalis opprobrium & reipublicae perniciem. Ergo Ferdinandus I Aragonius edita pragmatica statuit, tantum clericos, quamdiu in statu clericali & officio perseveraverint, ecclesiastica libertate & fori ecclesiastici privilegio gaudere, ceteris exclusis, qui solo nomine clerici & diaconi essent (a). At S. Congregatio sub Gregorio XV statuit, diaconos silvaticos in locis, ubi recepti erant, permittendos, & canonis privilegio expertes, foro ecclesiastico gaudere in criminalibus caussis & in civilibus, quod personalem *districtionem* spectat. Eremitae, qui habitum religiosum ab episcopo accipiebant, & alicui ecclesiae de mandato episcopi inserviebant, foro episcopali subjecti censebantur, ad quem eos Benedictus XIV etiam pertinere docet (b). Sed apud nos pactis conventis diaconi silvatici cujuscumque generis sint, etiam qui in veste clerica-

li

(a) *Prag. IV. de cler. & diac. silvat.* (b) *Bened. XIV. de synodo dioeces. lib. VI. cap.* 3.

li aut eremetica ecclesiis aut capellis inserviunt, fori privilegio non utuntur, & oneribus omnibus etiam personalibus subjacent (a).

Familia clericorum & episcopi an habeat fori privilegium?

§. IX. Familia quoque clericorum, veluti uxor, filii, famuli, etiam concubinae, ex multorum interpretum doctrina fori ecclesiastici privilegio gaudebat, eorumque rationes Fagnanus expendit (b). Episcoporum vero familiae laicae, quae varia officia complectebatur veluti cancellarios, scribas, domesticos, cursores, interpretes ferme omnes fori privilegium dederunt, quod pontificum decretalibus convenire videtur (c). At in hoc regno pactis conventis fori privilegium ad familiam & uxores clericorum non extenditur, & episcopi laica familia admodum restricta utitur exemtione. Etenim tantum familia armata, quae certo & definito constat cursorum numero, & unus cancellarius seu actorum magister, quousque in ministerio sunt, in caussis civilibus, mixtis & criminalibus, quod spectat personalem *restrictionem*, ab imperio magistratuum eximuntur; nisi ea caussa sit, ut poena mortis aut triremium jure statui in eos possit: quo casu tantum regiarum curiarum, quae viciniores sunt, seu aliorum judicum, ut regi placuerit, in eos jurisdictio est: officiales vero

(a) *Concord. loc. cit.* (b) *Fagnan. ad cap.* nullus *II. ex. de foro compet.* (c) *Cap. ult. ex. de off. archid.*

vero baronales tantum delinquentes possunt carceri mancipare, & regios magistratus, qui judicare debent; ea de re facere certiores (a).

Clerici minores qui amittunt fori privilegium.

§. X. Jure decretalium clerici minores, qui habitum vitamque clericalem abiicerent, fori privilegio non excidebant, nisi ter admoniti in statu laicali persisterent (b): quod jus Ferdinandus Aragonius apud nos confirmavit (c). Sed deinceps distinctum est inter minores clericos beneficiarios, & non beneficiarios, receptumque est, illos servata judicii forma & monitione praemissa fori privilegio spoliandos, hos vero etiam nulla praemissa monitione ipso jure ob desertam vitam habitumque clericalem excidere: quod Innocentii XIII & Benedicti XIII decretalibus comprehensum est (d); quibus abrogata est Sixti V bulla, qua statuebatur, clericum beneficiarium habitu clericali & tonsura non utentem ipso facto sine ulla monitione & judicis decreto beneficium amittere (e). Quidquid vero hujus distinctionis sit, apud nos Regis nostri litteris ad Cameram Regalem VIII idus Septembris anno CIↃIↃCCLX etiam clerici beneficiarii ipso jure cadunt fori privilegio, si ex legibus Tridentinis & pactorum conventorum forma non

(a) *Concord. cap. III. n. 5. & seqq.* (b) *Cap. ult. ex. de vit. & honest. cleric. , cap. XLIV. ex. de sent. excomm.* (c) *Prag. II. de cleric. & diac. silvat.* (d) *Innocent. XIII. bul.* apostolici ministerii , *Benedict. XIII. bul.* in supremo militantis . (e) *Bul.* sacrosanctam §. 3.

tus poenis canonicis obnoxii sunt. Poena autem canonica ex sententia synodi Parisiensis V si magistratus *per se distringere aut condemnare praesumebant*, erat excommunicatio, qua episcopus eos a corpore Christi, quousque culpam adgnoscerent & emendarent, abscindebat (a): quam etiam poenam synodus Matisconensis anno IↃLXXXI celebrata proponit (b). Sed quî fieri potuit, ut saeculi sexti & septimi canones magistratus violati fori ecclesiastici reos extra communionem abjiciant, quando ea aetate certum habebatur, totum id negotium ab auctoritate principum pendere? Id factum est ex consensu & approbatione regum, qui synodos indicebant, & earum canones edictis suis non sine modificationibus probabant: quod de synodo Parisiensi constat (c). Et certe Gregorius M, qui tantum pontificia auctoritate fultus loquebatur, contra violatores clericalis fori nullam excommunicationem proponit, sed clericos coram episcopis conveniendos scribit, quod ita Justinianus edixerat, *sicut novella constitutio manifestat* (d). At temporis lapsu synodi & pontifices veluti jure proprio contra magistratus, qui clericis ad saecularia judicia cogebant, excommunicationem indixerunt (e): quae quidem excommunicatio ipso facto contrahi dicitur, si ju-

(a) *Conc. Paris. V. can. IV. ap. Grat. can. II. C. 11. q. 1.* (b) *Conc. Matisc. I. can. VII.*
(c) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap. 22.* (d) *Can. XXXVIII. C. 11. q. 1.*
(e) *Conc. Later. III. can. XIV.*

judex clericum *perſonaliter diſtringat*, ſeu coërceat, non item ſi tantum condemnet (*a*).

Fori privilegio amiſſo an reliqua privilegia amittuntur?

§. XIII. Illud vero hic merito explicandum occurrit, num clerici minores, ſive coelibes, ſive conjugati una cum fori privilegio ob clericalis vitae deſertionem etiam reliqua clericalia privilegia, puta exemtionem a publicis oneribus, favorem capituli *Odoardus ex. de ſolutionib.* & privilegium canonis *ſi quis ſuadente diabolo* amittant. Cardinalis de Luca docet (*b*), eos omnium privilegiorum facere jacturam, ratus in fori privilegio tamquam praecipuo & maximo omnia comprehendi. Contra ſentiunt alii, amiſſionem fori clericalis, utpote odioſam & poenalem, ad cetera clericalis ordinis privilegia non extendendam. Certe exſtant plures S. Congregationis concilii deciſiones, quibus canonis privilegio clericos, qui privilegium fori amittunt, non excidere decernitur. Et Fagnanus multis contendit, ſynodi Tridentinae decretum de amiſſione fori clericalis ſuas peculiares rationes habere, quae canonis privilegio non conveniunt (*c*). Quin monet Benedictus XIV irritas eſſe dioeceſanae ſynodi conſtitutiones, quae ſanxerint, clericos in habitu & clericali tonſura non perſeverantes omnibus clericalibus privile-

M 2 giis

(a) *Conf. Fagnan. ad cap.* nullus *II. ex. de foro comp.* (b) *Card. de Luca in addit. ad conc. Trid. diſc. XXIV. n.* 33. (c) *Fagn. ad cap.* ſi quis *I. ex. de foro comp. n.* 73.

bitum & tonsuram clericalem non deferentes se clericos dicerent: cui articulo respondit Bertrandus episcopus AEduensis, clericatum ipsum clericis privilegium conciliare, nec tonsuram, & vestes clericales requiri (*a*). Et Bonifacius VIII docet, privilegium fori a quovis clerico, qui suum probaret clericatum seu ordinationem, per habitus & vitae clericalis desertionem non amitti (*b*). Inde illud receptum est, clericos etiam excommunicatos & depositos fori privilegium retinere, quod priusquam sollemniter degradentur sub episcopi jurisdictione perseverant.

Canon Tridentinus de fori privilegio.

§. IV. Hoc jure ferme viximus usque ad comitia Tridentina, ubi saltem ex parte, ecclesiae disciplina restituta est. Etenim de clericis minoribus non conjugatis statutum, ut tum demum gaudeant fori privilegio, si beneficium habeant ecclesiasticum, aut clericalem habitum & tonsuram gerentes, de mandato episcopi alicui ecclesiae inserviant, vel in seminario aut aliqua schola, vel universitate resideant, quo se suscipiendis sacris ordinibus aptare & effingere studeant (*c*). Quo decreto patres in clericis minoribus non beneficiariis aperte habitum & tonsuram clericalem & ecclesiae ministerium requirunt, quo privilegium fori retineant, non item ubi agunt de beneficiariis. Hinc recepta sententia

(a *Libel. P. Bertrandi art. XXX. tom. 4. bibl. pat. u n* (b) *Cap. XII. d' sent. excom. 6.* (c) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap. 6.*

tia, etiam per S. Congregationem probata, clericum beneficiarium gaudere fori privilegio, & si nec habitum nec tonsuram deferat, nec ecclesiae deserviat. Sed haud scio num doctrina ista sententiae patrum conveniat; illi enim de clericis beneficiariis agentes ministerii clericalis & habitus non videntur meminisse, quod maxime eorum erat ecclesiae deservire, (beneficium datur propter officium) & habitum & tonsuram clericalem usurpare. Quidquid vero hujus rei sit, apud nos etiam clericis beneficiariis opus est ecclesiae deservire & habitum clericalem deferre ut fori privilegio utantur, quod litteris regis nostri VIII. idus Septembris anno CIↃIↃCCLX ad Cameram Regalem comprehensum est. Quod si clericus sine mandato episcopi ecclesiae deserviat, aut sine ejusdem licentia in aliqua universitate in studia litterarum incumbat, placuit fori privilegio etiam locum esse, quod etiam sine episcopi venia aut mandato synodi finis obtineatur (a). Ut vero facile constet, qui fori privilegio utantur, apud nos pactis conventis placuit, in secretario ecclesiae cathedralis palam haberi album, seu matriculam, ubi primae tonsurae & clericorum minorum nomina quotannis describantur, qui ex regulis canonicis vixisse ostenderint; contra deleantur, qui alia omnia egerint; singulosque clericos quotannis a suo antistite gratis accipere litteras declaraturas, illos eo anno clericalem vitam vixisse,

(a) *Ap. Fagnan. ad cap. I. ex. de foro comp. n.* 22.

ut possint absque ulla contentione omnibus privilegiis clericalibus gaudere (a).

De fori privilegio, quo utuntur clerici conjugati.

§. V. Quamvis autem in veteri disciplina etiam in Occidente clerici conjugati, qui scilicet ante aut post susceptos minores ordines nuptiis illigantur, omnibus clericalibus privilegiis uterentur, & ecclesiae reditibus viverent; tamen post saeculum XI omnibus clericalibus privilegiis spoliati sunt, & inhabiles facti ad retinenda & obtinenda beneficia (b). Ea tempestate, qua supra modum clericorum libertates promovebantur, conjugati privilegia perdiderunt sua. Nimirum tum clerici omnes majores, minores luto incontinentiae erant conspurcati, eorumque alii nuptias inibant, alii alebant concubinas. Ergo ecclesia ad disciplinam instaurandam conjugatos ferme omnibus privilegiis spoliavit (c), ut ita indicaretur, sacrorum ordinum sanctimoniam cum conjugali vita coalescere non posse. Deinceps vero redintegrato clericalis coelibatus vigore, humanius cum clericis conjugatis agi coepit, & ex parte eis clericalia privilegia restituta sunt. Sane Bonifacius VIII eis dedit, ne propter crimina criminaliter aut civiliter apud magistratus conveniantur, modo unicam & virginem duxerint, & habitum & tonsuram gererent (d): quod privilegium Apuliae re-

(a) *Concord. cap. IV. n. 8.* (b) *Conf. Thomass. par. I. lib. 2. cap. 56.* (c) *Cap. VII. ex. de cleric. conjug.* (d) *Cap. unic. de cleric. conjug. n 6.*

reges confirmarunt (a). Sed Tridentini patres idem privilegium adserentes id voluerunt, ut conjugati jussu episcopi alicui ecclesiae addicantur (b). Tandem in hoc Regno pactis conventis placuit, conjugatos clericos, non item eorum uxores aut filios, in solis criminalibus caussis, quae criminaliter aguntur, esse episcopalis fori, modo vivant ex regulis Tridentinis, artibus abstineant, quae dedecent clericos, & singulis annis apud loci episcopum se clericalem vitam vixisse demonstrent; in ceteris vero caussis conveniri apud magistratum, & hunc tantum super bonis sententiam exsequi; & si id vetet reorum inopia, ad capturam etiam procedere, petita tamen prius ab judice ecclesiastico venia, quae omnino danda est (c).

An novitii, oblati, & tertiarii *gaudent fori privilegio*.

§. VI. Jam ex regulis juris canonici privilegio fori, quo aucti sunt regulares & moniales, etiam alii censentur, qui regulares vere non sunt, sed ad eos accedunt. Tales habentur tirones vitae monasticae seu novitii, quousque in tirocinio perseverant; quamvis enim vere regulares non sint, tamen censentur personae ecclesiasticae, & canonis privilegio gaudent (d). Item ad ecclesiae forum pertinent veri *oblati*, qui se & sua omnia alicui monasterio tradunt, & veste

L 2 re-

(a) *Prag. I. de cler. seu diaconis silvaticis*.
(b) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 6. (c) *Con. cord. cap. III. n.* 2. (d) *Conf. Fagnan. ad cap. nullus ex. de foro comp. n.* 49.

religiosa induti spondent conceptis verbis, sed sine votis, se sub obedientia regularium superiorum victuros (a); oblati enim hujusmodi quam proxime accedunt ad monachos, & religiosam *fraternitatem* Innocentio III assumere dicuntur (b). Fratres quoque tertii ordinis, qui *tertiarii*, *mantellati* & *corrigiati* audiunt; utuntur etiam sui ordinis privilegiis, si viri in claustro cum aliis vivant, mulieres vero si castitatem expresso voto profiteantur: quod synodus Lateranensis sub Leone X rejectis doctorum opinionibus statuit (c). Porro servientes seu quocumque alio nomine militiis seu monasteriis seu collegiis addicti fori privilegio aucti sunt (d). Ceterum apud nos jure novissimo fori privilegio tantum gaudent religiosi, qui religioso habitu utentes vitam communem sub disciplinae & obedientia regulari vivunt, aut extra monasterium degentes, superiorum suorum mandata obeunt (e). Hinc nec moniales domesticae, quae in propriis domibus cum parentibus & consanguineis habitant, vulgo *bizochae*, nec qui in veste eremetica ecclesiis serviunt, fori privilegio, aut ceteris religiosorum immunitatibus fruuntur.

Clerici silvatici non habent fori privilegium.

§. VIII. Nec tantum clerici sive coelibes, sive mariti aucti sunt fori privilegio, verum etiam

(a) *Cap. III. ex. de privileg*, *Trid. sess. XXIV. de ref. cap.* 11. (b) *Cap. XXIV. ex. eod.* (c) *Conc. Later. sub Leone X. sess. XI.* (d) *Triden. loc. cit.* (e) *Concord. cap. III. n.* 1.

etiam illud prudentum seu potius imprudentum interpretatione, licet controversa, ad sic vulgo dictos *clericos* seu *diaconos silvaticos*, & clericorum familiam productum est. Clerici seu diaconi *silvatici* non solum dicebantur veri clerici vitae clericalis desertores, verum etiam qui nulla tonsura initiati vestem clericalem aut eremeticam induebant, & alicui ecclesiae urbanae seu capellis suburbanis inserviebant. Diaconi isti etiam *falsi clerici* audiebant, praesertim qui vitam clericalem deservissent. Magno erant numero apud nos diaconi silvatici in vitae clericalis opprobrium & reipublicae perniciem. Ergo Ferdinandus I Aragonius edita pragmatica statuit, tantum clericos, quamdiu in statu clericali & officio perseveraverint, ecclesiastica libertate & fori ecclesiastici privilegio gaudere, ceteris exclusis, qui solo nomine clerici & diaconi essent (a). At S. Congregatio sub Gregorio XV statuit, diaconos silvaticos in locis, ubi recepti erant, permittendos, & canonis privilegio expertes, foro ecclesiastico gaudere in criminalibus caussis & in civilibus, quod personalem *districtionem* spectat. Eremitae, qui habitum religiosum ab episcopo accipiebant, & alicui ecclesiae de mandato episcopi inserviebant, foro episcopali subjecti censebantur, ad quem eos Benedictus XIV etiam pertinere docet (b). Sed apud nos pactis conventis diaconi silvatici cujuscumque generis sint, etiam qui in veste clerica, li

(a) *Prag. IV. de cler. & diac. silvat.* (b) *Bened. XIV. de synodo dioecef. lib. VI. cap.* 3.

li aut eremetica ecclesiis aut capellis inserviunt, fori privilegio non utuntur, & oneribus omnibus etiam personalibus subjacent (a).

Familia clericorum & episcopi an habeat fori privilegium?

§. IX. Familia quoque clericorum, veluti uxor, filii, famuli, etiam concubinae, ex multorum interpretum doctrina fori ecclesiastici privilegio gaudebat, eorumque rationes Fagnanus expendit (b). Episcoporum vero familiae laicae, quae varia officia complectebatur veluti cancellarios, scribas, domesticos, cursores, interpretes ferme omnes fori privilegium dederunt, quod pontificum decretalibus convenire videtur (c). At in hoc regno pactis conventis fori privilegium ad familiam & uxores clericorum non extenditur, & episcopi laica familia admodum restricta utitur exemtione. Etenim tantum familia armata, quae certo & definito constat *cursorum* numero, & unus cancellarius seu actorum magister, quousque in ministerio sunt, in caussis civilibus, mixtis & criminalibus, quod spectat personalem *restrictionem*, ab imperio magistratuum eximuntur; nisi ea caussa sit, ut poena mortis aut triremium jure statui in eos possit: quo casu tantum regiarum curiarum, quae viciniores sunt, seu aliorum judicum, ut regi placuerit, in eos jurisdictio est: officiales vero

(a) *Concord. loc. cit.* (b) *Fagnan. ad cap. nullus II. ex. de foro compet.* (c) *Cap. ult. ex. de off. archid.*

vero baronales tantum delinquentes possunt carceri mancipare, & regios magistratus, qui judicare debent, ea de re facere certiores (a).

Clerici minores qui amittunt fori privilegium.

§. X. Jure decretalium clerici minores, qui habitum vitamque clericalem abiicerent, fori privilegio non excidebant, nisi ter admoniti in statu laicali persisterent (b): quod jus Ferdinandus Aragonius apud nos confirmavit (c). Sed deinceps distinctum est inter minores clericos beneficiarios, & non beneficiarios, receptumque est, illos servata judicii forma & monitione praemissa fori privilegio spoliandos, hos vero etiam nulla praemissa monitione ipso jure ob desertam vitam habitumque clericalem excidere: quod Innocentii XIII & Benedicti XIII decretalibus comprehensum est (d); quibus abrogata est Sixti V bulla, qua statuebatur, clericum beneficiarium habitu clericali & tonsura non utentem ipso facto sine ulla monitione & judicis decreto beneficium amittere (e). Quidquid vero hujus distinctionis sit, apud nos Regis nostri litteris ad Cameram Regalem VIII idus Septembris anno CIƆIƆCCLX etiam clerici beneficiarii ipso jure cadunt fori privilegio, si ex legibus Tridentinis & pactorum conventorum forma non

(a) *Concord. cap. III. n. 5. & seqq.* (b) *Cap. ult. ex. de vit. & honest. cleric.*, *cap. XLIV. ex. dd sent. excomm.* (c) *Prag. II. de cleric. & diac. silvat.* (d) *Innocent. XIII. bul.* apostolici ministerii, *Benedict. XIII. bul.* in supremo militantis. (e) *Bul.* sacrosanctam §. 3.

tus poenis canonicis obnoxii sunt. Poena autem canonica ex sententia synodi Parisiensis V si magistratus *per se distringere aut condemnare praesumebant*, erat excommunicatio, qua episcopus eos a corpore Christi, quousque culpam adgnoscerent & emendarent, abscindebat (*a*): quam etiam poenam synodus Matisconensis anno IↃLXXXI celebrata proponit (*b*). Sed qui fieri potuit, ut saeculi sexti & septimi canones magistratus violati fori ecclesiastici reos extra communionem abjiciant, quando ea aetate certum habebatur, totum id negotium ab auctoritate principum pendere? Id factum est ex consensu & approbatione regum, qui synodos indicebant, & earum canones edictis suis non sine modificationibus probabant: quod de synodo Parisiensi constat (*c*). Et certe Gregorius M, qui tantum pontificia auctoritate fultus loquebatur, contra violatores clericalis fori nullam excommunicationem proponit, sed clericos coram episcopis conveniendos scribit, quod ita Justinianus edixerat, *sicut novella constitutio manifestat* (*d*). At temporis lapsu synodi & pontifices veluti jure proprio contra magistratus, qui clericis ad saecularia judicia cogebant, excommunicationem indixerunt (*e*): quae quidem excommunicatio ipso facto contrahi dicitur, si ju-

(a) *Conc. Parif. V. can. IV. ap. Grat. can. II. C.* 11. *q.* 1. (b) *Conc. Matisc. I. can. VII.*
(c) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap.* 22. (d) *Can. XXXVIII. C.* 11. *q.* 1.
(e) *Conc. Later. III. can. XIV.*

judex clericum *personaliter distringat*, seu coërceat, non item si tantum condemnet (a).

Fori privilegio amisso an reliqua privilegia amittuntur?

§. XIII. Illud vero hic merito explicandum occurrit, num clerici minores, sive coelibes, sive conjugati una cum fori privilegio ob clericalis vitae desertionem etiam reliqua clericalia privilegia, puta exemtionem a publicis oneribus, favorem capituli *Odoardus ex. de solutionib.* & privilegium canonis *si quis suadente diabolo* amittant. Cardinalis de Luca docet (b), eos omnium privilegiorum facere jacturam, ratus in fori privilegio tamquam praecipuo & maximo omnia comprehendi. Contra sentiunt alii, amissionem fori clericalis, utpote odiosam & poenalem, ad cetera clericalis ordinis privilegia non extendendam. Certe exstant plures S. Congregationis concilii decisiones, quibus canonis privilegio clericos, qui privilegium fori amittunt, non excidere decernitur. Et Fagnanus multis contendit, synodi Tridentinae decretum de amissione fori clericalis suas peculiares rationes habere, quae canonis privilegio non conveniunt (c). Quin monet Benedictus XIV irritas esse dioecesanae synodi constitutiones, quae sanxerint, clericos in habitu & clericali tonsura non perseverantes omnibus clericalibus privile-

(a) *Conf. Fagnan. ad cap.* nullus *II. ex. de foro comp.* (b) *Card. de Luca in addit. ad conc. Trid. disc. XXIV. n.* 33. (c) *Fagn. ad cap.* si quis *I. ex. de foro comp. n.* 73.

bitum & tonfuram clericalem non deferentes fe clericos dicerent: cui articulo refpondit Bertrandus epifcopus AEdyenfis, clericatum ipfum clericis privilegium conciliare, nec tonfuram, & veftes clericales requiri (a). Et Bonifacius VIII docet, privilegium fori a quovis clerico, qui fuum probaret clericatum feu ordinationem, per habitus & vitae clericalis defertionem non amitti (b). Inde illud receptum eft, clericos etiam excommunicatos, & depofitos fori privilegium retinere, quod priusquam follemniter degradentur fub epifcopi jurifdictione perfeverant.

Canon Tridentinus de fori privilegio.

§. IV. Hoc jure ferme viximus ufque ad comitia Tridentina, ubi faltem ex parte, ecclefiae difciplina reftituta eft. Etenim de clericis minoribus non conjugatis flatutum, ut tum demum gaudeant fori privilegio, fi beneficium habeant ecclefiafticum, aut clericalem habitum & tonfuram gerentes, de mandato epifcopi alicui ecclefiae infervi ant, vel in feminario aut aliqua fchola, vel univerfitate refideant, quo fe fufcipiendis facris ordinibus aptare & effingere ftudeant (c). Quo decreto patres in clericis minoribus non beneficiariis aperte habitum & tonfuram clericalem & ecclefiae minifterium requirunt, quo privilegium fori retineant, non item ubi agunt de beneficiariis. Hinc recepta fententia

(a *Libel P Bertrandi art.* XXX. *tom.* 4. *bi. t. patr u n* (b) *Cap. XII. d' fent. excom.* 6. (c) *Trid. fef. XXIII. de ref. cap.* 6.

tia, etiam per S. Congregationem probata, clericum beneficiarium gaudere fori privilegio, & si nec habitum, nec tonsuram deferat, nec ecclesiae deserviat. Sed haud scio num doctrina ista sententiae patrum conveniat; illi enim de clericis beneficiariis agentes ministerii clericalis & habitus non videntur meminisse, quod maxime eorum erat ecclesiae deservire, (beneficium datur propter officium) & habitum & tonsuram clericalem usurpare. Quidquid vero hujus rei sit, apud nos etiam clericis beneficiariis opus est ecclesiae deservire & habitum clericalem deferre ut fori privilegio utantur, quod litteris regis nostri VIII. idus Septembris anno CIↃIↃCCLX ad Cameram Regalem comprehensum est. Quod si clericus sine mandato episcopi ecclesiae deserviat, aut sine ejusdem licentia in aliqua universitate in studia litterarum incumbat, placuit fori privilegio etiam locum esse, quod etiam sine episcopi venia aut mandato synodi finis obtineatur (a). Ut vero facile constet, qui fori privilegio utantur, apud nos pactis conventis placuit, in secretario ecclesiae cathedralis palam haberi album, seu matriculam, ubi primae tonsurae & clericorum minorum nomina quotannis describantur, qui ex regulis canonicis vixisse ostenderint; contra deleantur, qui alia omnia egerint; singulosque clericos quotannis a suo antistite gratis accipere litteras declaraturas, illos eo anno clericalem vitam vixisse, ut

(a) *Ap. Fagnan. ad cap. I. ex. de foro comp. n.* 22.

ut possint absque ulla contentione omnibus privilegiis clericalibus gaudere (a).

De fori privilegio, quo utuntur clerici conjugati.

§. V. Quamvis autem in veteri disciplina etiam in Occidente clerici conjugati, qui scilicet ante aut post susceptos minores ordines nuptiis illigantur, omnibus clericalibus privilegiis uterentur, & ecclesiae reditibus viverent; tamen post saeculum XI omnibus clericalibus privilegiis spoliati sunt, & inhabiles facti ad retinenda & obtinenda beneficia (b). Ea tempestate, qua supra modum clericorum libertates promovebantur, conjugati privilegia perdiderunt sua. Nimirum tum clerici omnes majores, minores luto incontinentiae erant conspurcati, eorumque alii nuptias inibant, alii alebant concubinas. Ergo ecclesia ad disciplinam instaurandam conjugatos ferme omnibus privilegiis spoliavit (c), ut ita indicaretur, sacrorum ordinum sanctimoniam cum conjugali vita coalescere non posse. Deinceps vero redintegrato clericalis coelibatus vigore, humanius cum clericis conjugatis agi coepit, & ex parte eis clericalia privilegia restituta sunt. Sane Bonifacius VIII eis dedit, ne propter crimina criminaliter aut civiliter apud magistratus conveniantur, modo unicam & virginem duxerint, & habitum & tonsuram gererent (d): quod privilegium Apuliae re-

(a) *Concord. cap. IV. n. 8.* (b) *Conf. Thomas. par. I. lib. 2. cap. 56.* (c) *Cap. VII. ex. de cleric. conjug.* (d) *Cap. unic. de cleric. conjug. n 6.*

reges confirmarunt (a). Sed Tridentini patres idem privilegium adserentes id voluerunt, ut conjugati jussu episcopi alicui ecclesiae addicantur (b). Tandem in hoc Regno pactis conventis placuit, conjugatos clericos, non item eorum uxores aut filios, in solis criminalibus caussis, quae criminaliter aguntur, esse episcopalis fori, modo vivant ex regulis Tridentinis, artibus abstineant, quae dedecent clericos, & singulis annis apud loci episcopum se clericalem vitam vixisse demonstrent; in ceteris vero caussis conveniri apud magistratum, & hunc tantum super bonis sententiam exsequi; & si id vetet reorum inopia, ad capturam etiam procedere, petita tamen prius ab judice ecclesiastico venia, quae omnino danda est (c).

An novitii, oblati, *& tertiarii gaudent fori privilegio*.

§. VI. Jam ex regulis juris canonici privilegio fori, quo aucti sunt regulares & moniales, etiam alii censentur, qui regulares vere non sunt, sed ad eos accedunt. Tales habentur tirones vitae monasticae seu novitii, quousque in tirocinio perseverant; quamvis enim vere regulares non sint, tamen censentur personae ecclesiasticae, & canonis privilegio gaudent (d). Item ad ecclesiae forum pertinent veri *oblati*, qui se & sua omnia alicui monasterio tradunt, & veste re-

(a) *Prag. I. de cler. seu diaconis silvaticis*.
(b) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap. 6.* (c) *Concord. cap. III. n. 2.* (d) *Conf. Fagnan. ad cap. nullus ex. de foro comp. n. 49.*

religiosa induti spondent conceptis verbis, sed sine votis, se sub obedientia regularium superiorum victuros (a); oblati enim hujusmodi quam proxime accedunt ad monachos, & religiosam *fraternitatem* Innocentio III assumere dicuntur (b). Fratres quoque tertii ordinis, qui *tertiarii*, *mantellati* & *corrigiati* audiunt; utuntur etiam sui ordinis privilegiis, si viri in claustro cum aliis vivant, mulieres vero si castitatem expresso voto profiteantur: quod synodus Lateranensis sub Leone X rejectis doctorum opinionibus, statuit (c). Porro servientes seu quocumque alio nomine militiis seu monasteriis seu collegiis addicti fori privilegio aucti sunt (d). Ceterum apud nos jure novissimo fori privilegio tantum gaudent religiosi, qui religioso habitu utentes vitam communem sub disciplina & obedientia regulari vivunt, aut extra monasterium degentes, superiorum suorum mandata obeunt (e). Hinc nec moniales domesticae, quae in propriis domibus cum parentibus & consanguineis habitant, vulgo *bizochae*, nec qui in veste eremetica ecclesiis serviunt, fori privilegio, aut ceteris religiosorum immunitatibus fruuntur.

Clerici silvatici non habent fori privilegium.

§. VIII. Nec tantum clerici sive coelibes, sive mariti aucti sunt fori privilegio, verum etiam

(a) *Cap. III. ex. de privileg*, *Trid. sess. XXIV. de ref. cap.* 11. (b) *Cap. XXIV. ex. eod.*
(c) *Conc. Later. sub Leone X. sess. XI.* (d) *Triden. loc. cit.* (e) *Concord. cap. III. n.* 1.

etiam illud prudentum seu potius imprudentum interpretatione, licet controversa, ad sic vulgo dictos *clericos* seu *diaconos silvaticos*, & clericorum familiam productum est. Clerici seu diaconi *silvatici* non solum dicebantur veri clerici vitae clericalis desertores, verum etiam qui nulla tonsura initiati vestem clericalem aut eremeticam induebant, & alicui ecclesiae urbanae seu capellis suburbanis inserviebant. Diaconi isti etiam *falsi clerici* audiebant, praesertim qui vitam clericalem deservissent. Magno erant numero apud nos diaconi silvatici in vitae clericalis opprobrium & reipublicae perniciem. Ergo Ferdinandus I Aragonius edita pragmatica statuit, tantum clericos, quamdiu in statu clericali & officio perseveraverint; ecclesiastica libertate & fori ecclesiastici privilegio gaudere, ceteris exclusis, qui solo nomine clerici & diaconi essent (a). At S. Congregatio sub Gregorio XV statuit, diaconos silvaticos in locis, ubi recepti erant, permittendos, & canonis privilegio expertes, foro ecclesiastico gaudere in criminalibus caussis & in civilibus, quod personalem *districtionem* spectat. Eremitae, qui habitum religiosum ab episcopo accipiebant, & alicui ecclesiae de mandato episcopi inserviebant, foro episcopali subjecti censebantur, ad quem eos Benedictus XIV etiam pertinere docet (*b*). Sed apud nos pactis conventis diaconi silvatici cujuscumque generis sint, etiam qui in veste clerica, li

(a) *Prag. IV. de cler. & diac. silvat.* (b) *Bened. XIV. de synodo dioeces. lib. VI. cap. 5.*

li aut eremetica ecclesiis aut capellis inserviunt, fori privilegio non utuntur, & oneribus omnibus etiam personalibus subjacent (a).

Familia clericorum & episcopi an habeat fori privilegium?

§. IX. Familia quoque clericorum, veluti uxor, filii, famuli, etiam concubinae, ex multorum interpretum doctrina fori ecclesiastici privilegio gaudebat, eorumque rationes Fagnanus expendit (b). Episcoporum vero familiae laicae, quae varia officia complectebatur veluti cancellarios, scribas, domesticos, cursores, interpretes ferme omnes fori privilegium dederunt, quod pontificum decretalibus convenire videtur (c). At in hoc regno pactis conventis fori privilegium ad familiam & uxores clericorum non extenditur, & episcopi laica familia admodum restricta utitur exemtione. Etenim tantum familia armata, quae certo & definito constat *cursorum* numero, & unus cancellarius seu actorum magister, quousque in ministerio sunt, in caussis civilibus, mixtis & criminalibus, quod spectat personalem *restrictionem*, ab imperio magistratuum eximuntur; nisi ea caussa sit, ut poena mortis aut triremium jure statui in eos possit: quo casu tantum regiarum curiarum, quae viciniores sunt, seu aliorum judicum, ut regi placuerit, in eos jurisdictio est: officiales vero

---

(a) *Concord. loc. cit.* (b) *Fagnan. ad cap. nullus II. ex. de foro compet.*, (c) *Cap. ult. ex. de off. archid.*

vero baronales tantum delinquentes possunt carceri mancipare, & regios magistratus, qui judicare debent, ea de re facere certiores (a).

Clerici minores qui amittunt fori privilegium.

§. X. Jure decretalium clerici minores, qui habitum vitamque clericalem abiicerent, fori privilegio non excidebant, nisi ter admoniti in statu laicali persisterent (b): quod jus Ferdinandus Aragonius apud nos confirmavit (c). Sed deinceps distinctum est inter minores clericos beneficiarios, & non beneficiarios, receptumque est, illos servata judicii forma & monitione praemissa fori privilegio spoliandos, hos vero etiam nulla praemissa monitione ipso jure ob desertam vitam habitumque clericalem excidere: quod Innocentii XIII & Benedicti XIII decretalibus comprehensum est (d); quibus abrogata est Sixti V bulla, qua statuebatur, clericum beneficiarium habitu clericali & tonsura non utentem ipso facto sine ulla monitione & judicis decreto beneficium amittere (e). Quidquid vero hujus distinctionis sit, apud nos Regis nostri litteris ad Cameram Regalem VIII idus Septembris anno CIↃIↃCCLX etiam clerici beneficiarii ipso jure cadunt fori privilegio, si ex legibus Tridentinis & pactorum conventorum forma non

(a) *Concord. cap. III. n. 5. & seqq.* (b) *Cap. ult. ex. de vit. & honest. cleric.*, *cap. XLIV. ex. de sent. excomm.* (c) *Prag. II. de cleric. & diuc. silvat.* (d) *Innocent. XIII. bul.* apostolici ministerii, *Benedict. XIII. bul.* in supremo militantis. (e) *Bul.* sacrosanctam §. 3.

non vivant. Ceterum ex doctorum sententia facto ipso amissum clericale privilegium tantum operatur, ut nequeat clericus forum laicum declinare, non item privat episcopum jurisdictione & facultate illum tamquam sibi subditum ad suum forum cogere & revocare, quod pluribus S. C. decisionibus definitum est (a). Ut enim episcopus jurisdictione in clericum vitae clericalis desertorem cadat; eumque veluti contumacem privilegiis clericalibus privet, ex doctorum placitis sententia est necessaria, cui trina monitio ad clericalem vitam resumendam praemittenda est, nec una pro tribus sufficit (b).

An abjectus clericatus iterum suscipi potest?

§. XI. Liberum vero est clerico minori, qui ipso jure fori privilegio cecidit, ad clericalem statum redire nedum inscio, sed etiam invito episcopo: idque verum censebatur etiam in clericis, qui nomen dedissent militiae saeculari, & postea eam dimitterent (c). Quin nullae & nullius ponderis habentur constitutiones synodales, quibus vetatur sine venia episcopi iterum redire ad clericatum, & clericalibus privilegiis iterum augeri, quod saepe S. Congregatio definivit. Iterum vero statu clericali sumto clericalia privilegia ipso jure clericis restitui doctoribus

---

(a) *Ap. Sperel. decis. XVII. n.* 33. *&* 34 *& Bened. XIV. de syn. dioecef. lib. XII cap.* 2. *n.* 4.

(b) *Conf. Fagn. ad cap* contingit *ex. de sent. excom. n.* 8. (c) *Conf. Panimol. decis.VI. annot.* 6. *n.* 18. *& seqq. Benedict. XIV. de synod. dioec. lib. XII. cap.* 3. *n.* 1.

bus videntur, modo fraus dolusve non intercesserit. Fraus autem dolusve ab eo fieri Fagnano creditur, qui apud laicum judicem, sive civili, sive criminali judicio praeventus, ad statum clericalem revertitur; manifesta enim praesumtio est id fieri ad laicum judicem declinandum *(a)*. Ita nulla fraus subesse putatur, si quis a judice laico non praeventus habitum clericalem resumat, jure enim suo usus dicitur, etsi animum habuerit pro obligationibus antea initis forum ecclesiasticum sortiri. Quod si clericus canonica judicis sententia clericalibus privilegiis dejectus sit, nihil ei proderit iterum habitum clericalem induere, nec propterea judicium saeculare poterit declinare *(b)*. Interim apud nos post pacta conventa clericis minoribus, qui vitam clericalem deseruerint, videtur negatum iterum pro arbitrio suo habitum clericalem suscipere: semel enim albo clericorum secundum pacta conventa extrusi pro arbitrio restitui non posse videntur: dejectio enim ab albo clericorum sententiae privationis aequipollet.

Poena in violatores fori clericalis.

§. XII Quod si laici judices contra fori ecclesiastici formam clericos in foro saeculari stare compellant, eorumque caussas judicent, violatae exemtionis clericalis rei fiunt, sententia lata, veluti ab judice incompetenti dicta, nulla reputatur, *cap. IV. ex de judic.*; & ipsi magistratus

(a) *Fagnan. ad cap.* magnus *de oblig. ad ratioc. n.* 73. (b) *Fagnan. ad cap.* cum contigit *ex. de sent. excomm. n.* 8.

tus poenis canonicis obnoxii sunt. Poena autem canonica ex sententia synodi Parisiensis V si magistratus *per se distringere aut condemnare praesumebant*, erat excommunicatio, qua episcopus eos a corpore Christi, quousque culpam adgnoscerent & emendarent, abscindebat (a): quam etiam poenam synodus Matisconensis anno IↃLXXXI celebrata proponit (b). Sed quî fieri potuit, ut saeculi sexti & septimi canones magistratus violati fori ecclesiastici reos extra communionem abjiciant, quando ea aetate certum habebatur, totum id negotium ab auctoritate principum pendere? Id factum est ex consensu & approbatione regum, qui synodos indicebant, & earum canones edictis suis non sine modificationibus probabant: quod de synodo Parisiensi constat (c). Et certe Gregorius M, qui tantum pontificia auctoritate fultus loquebatur, contra violatores clericalis fori nullam excommunicationem proponit, sed clericos coram episcopis conveniendos scribit, quod ita Justinianus edixerat, *sicut novella constitutio manifestat* (d). At temporis lapsu synodi & pontifices veluti jure proprio contra magistratus, qui clericis ad saecularia judicia cogebant, excommunicationem indixerunt (e): quae quidem excommunicatio ipso facto contrahi dicitur, si ju-

(a) *Conc. Paris. V. can. IV. ap. Grat. can. II. C. 11. q. 1.* (b) *Conc. Matisc. I. can. VII.*
(c) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap. 22.* (d) *Can. XXXVIII. C. 11. q. 1.*
(e) *Conc. Later. III. can. XIV.*

judex clericum *perſonaliter diſtringat*, ſeu coërceat, non item ſi tantum condemnet (a).

Fori privilegio amiſſo an reliqua privilegia amittuntur?

§. XIII. Illud vero hic merito explicandum occurrit, num clerici minores, ſive coelibes, ſive conjugati una cum fori privilegio ob clericalis vitae deſertionem etiam reliqua clericalia privilegia, puta exemtionem a publicis oneribus, favorem capituli *Odoardus ex. de ſolutionib.* & privilegium canonis *ſi quis ſuadente diabolo* amittant. Cardinalis de Luca docet (b), eos omnium privilegiorum facere jacturam, ratus in fori privilegio tamquam praecipuo & maximo omnia comprehendi. Contra ſentiunt alii, amiſſionem fori clericalis, utpote odioſam & poenalem, ad cetera clericalis ordinis privilegia non extendendam. Certe exſtant plures S. Congregationis concilii deciſiones, quibus canonis privilegio clericos, qui privilegium fori amittunt, non excidere decernitur. Et Fagnanus multis contendit, ſynodi Tridentinae decretum de amiſſione fori clericalis ſuas peculiares rationes habere, quae canonis privilegio non conveniunt (c). Quin monet Benedictus XIV irritas eſſe dioeceſanae ſynodi conſtitutiones, quae ſanxerint, clericos in habitu & clericali tonſura non perſeverantes omnibus clericalibus privilegiis

M 2

(a) *Conf. Fagnan. ad cap.* nullus *II. ex. de foro comp.* (b) *Card. de Luca in addit. ad conc. Trid. diſc. XXIV. n.* 33. (c) *Fagn. ad cap.* ſi quis *I. ex. de foro comp. n.* 73.

giis spoliari (a). Sed scitum est, in nova disciplina sive S. Congregationem, sive doctores semper clericorum privilegia late accepisse, eo nomine ecclesiasticam libertatem ampliare putantes. Interim mihi in compertis esse videtur, clericos una cum fori privilegio etiam exemtionem a publicis muneribus & indictionibus amittere: exemtio enim a publicis muneribus concessa est, ne a cultu summae divinitati debito abstraherentur.

Clericis olim in judicem laicum licebat consentire.

§. XIV. Jure veteri in caussis temporalibus videtur clericis licuisse in judicem laicum consentire, eumque sibi judicem constituere: non secus ac jure civili licebat litigantibus alieno judici consentire, & ejus proferre jurisdictionem. Certe Justinianus edixit valere conventionem ejus, qui in conscribendo instrumento paciscitur, se non *usurum fori praescriptione*, hoc est exceptione, *propter sacerdotii praerogativam* (b), idque ob regulam juris antiqui, quae omnibus licebat his, quae pro se indulta sunt, renuntiare Lex ista potius gentium sacerdotes, qui adhuc in multis provinciis supererant, veluti Phoeniciarchas & Syriarchas, qui amplissimis donati erant praerogativis (c), quam christianos sacerdotes spectavit: isti enim quo tempore lex lata est, nondum fori privilegium com-

me-

(a) *Benedict. XIV. de syn. dioeces. lib. XII. cap. 3. n. 3.* (b) *L. Li. C. de episc. & cleric.*

(c) *Conf. Heinec. com. ad L. Jul. & Pap. lib. II. cap. 2.*

meruerant: At sententia legis etiam christianos sacerdotes comprehendit, ubi eis Justinianus fori privilegium indulsit. Praeterea idem imperator vetuit, episcopum *invitum* pro quàvis lite, sive civili, sive criminali ad magistratum compelli, nisi id imperator jussisset (a): manifesto indicio potuisse episcopum sponte sua judicis laici prorogare jurisdictionem, eumque sibi judicem constituere. Eo etiam facit, quod canones ex episcopi consensu permittunt magistratui clericos punire & damnare (b). Quod si canones Carthaginienses & Chalcedonenses animadvertunt in clericos, qui alios clericos apud magistratus conveniebant, id non eo spectat, quasi tum nulla esset in jus vocatio; (nondum ab jurisdictione magistratus clerici exemti erant) sed potius ad fovendam inter clericos perfectionem, qui ex regulis ecclesiasticis apud episcopum lites suas deferre tenebantur.

Jure decretalium vetitum clericis fori privilegio renuntiare.

§. XV. Verum labentibus annis id jus mutatum est, atque omnino vetitum clericis etiam in caussis temporalibus fori privilegio abrenuntiare, & in judicem laicum consentire, nulliusque momenti renuntiatio censetur, etsi jurato fiat: quod Innocentius III rescripsit (c). Utitur in eam sententiam summus pontifex, duabus praesertim rationibus. Prima, privatorum pa-
ctis

(a) *Novel. CXXIII. cap.* 8. (b) *Conc. Matisc I. can. VII. & seq.*, *Conc. Parisiense V. can.* 4.
(c) *Cap. XII. ex. de foro comp.*

ctis juri publico non recte renuntiatur: atque adeo nulla habenda est fori renuntiatio, quae publici juris est. Altera, fori privilegium non personae, sed statui seu collegio clericorum concessum est; nec propterea licet clericis privilegia collegio concessa pactis suis convellere, & in judicem laicum consentire. Interferit canones synodi Milevitanae & Carthaginiensis, quibus clericis saecnlaria tribunalia adire prohibetur. Milevitanus canon ab Innocentio laudatus in synodo Milevitana non exstat, sed ad synodum Toletanam III pertinet (a), fraudique fuit summo pontifici Gratianus, qui eum canonem concilio Milevitano tribuit (b). Ceterum jus ab Innocentio statutum statim in usum versum est, & multarum synodorum decretis confirmatum; mediis enim saeculis certum habebatur, posse decretalibus pontificum leges civiles abrogari; & praeterea jus ab Innocentio statutum videbatur favere clericorum praerogativis, quas pontifices & interpretes fovebant & ampliabant. Tantum jure decretalium licet clericis in ecclesiasticum judicem alias incompetentem ex venia proprii episcopi consentire (c).

Quod Cujacius extra juris rationem statutum contendit.

§. XVI. Haec nova juris decisio Cujacio, Struchio Vulteio, Feuretio aliisque parum arrisit, qui multis contendunt, pontificem extra juris

(a) *Conc. Tolet. III. can. XIII.* (b) *Can. XLII. C. 11. q. 1.* (c) *Cap. XVIII. ex. eod.*

juris rationes constituisse, non posse clericum fori privilegio abrenuntiare, & in judicem laicum consentire (a). Principio asserunt, clericum initio contractus fori privilegio renuntiantem potius juri privato, quam publico renuntiare; nam forum clerici est proprium & privatum jus, quod habet ab initio contractus, ut in foro ecclesiastico conveniatur: privato autem juri recte renuntiatur. Deinde jure civili clerico licuit haec renuntiatio (b): & vetustiore jure ecclesiastico prohibita non fuit: igitur nec Innocentius debuit prohibere. Item juri publico nihil detrahit; qui se subjicit jurisdictioni judicis non sui, suo dimisso (c). Ergo nec clericus, qui fori praescriptioni renuntiat. Nec quod fori privilegium universo ordini clericorum datum sit, id Cujacium movet; nam etsi hoc verum habeat; tamen inde non sequi subjungit, non posse singulos in sua caussa hoc privilegio non uti secundum fidem conventionis cum alio habitae, quia nihil renuntiatio officit totius ordinis privilegio, singulorum enim non eadem, quae universitatis ratio est (d). Quod si clericus extra contractum promittat, aut juret, se fori praescriptione non usurum, Cujacius adgnoscit, pactionem esse contra jus publicum, quod in contractu, in quo obli-

---

(a) *Conf. Cujac. in cit. cap. XI. & Vulteius in L. I. C. de jurisd. n. 117. seqq.* (b) *L. XXIX. C. de pact., L. II. C. de episc. & cleric.* (c) *L. I. & II. D. de judic.* (d) *L. II. & L. VII. §. 1. D. quod cujusque univers. nom.*

obligationes & actiones formantur, privatum evadit.

Judicium de vetita fori renuntiatione.

§. XVII. Sed summum pontificem a Cujacii nota Cironius, Gonzalez aliique (a) strenue vindicant, nec eorum argumenta omnino contemni debent. Ipse ambarum partium expensis rationibus, tandem constitui, duo in hoc negotio esse distinguenda: unum, num ex principiis juris civilis summus pontifex recte inhibuerit clericis fori renuntiationem: alterum, num pro jure suo poterat jus vetus abrogare. Et quidem vix videtur dubitandum, parum principiis juris pontificis decisionem convenire. Nam esto fori privilegium ad *jus* publicum, quod privatorum pactis mutari non possit, pertineat; ejus juris renuntiatio tum nulla est, si ipsa lex renuntiationem non permittat, non item si illam concedat (b); Et in specie nostra ipsum *jus* publicum aperte fori renuntiationem clericis permittit (c): nec fori privilegium ab Justiniano clericis datum laicos magistratus omnino inhabiles ad caussas civiles clericorum judicandas effecit. Vetant quidem clericis veteres canones, quos Innocentius laudat, saecularia judicia adire; at illi spectabant ad fovendam inter clericos perfectionem, qui ex regulis ecclesiasticis lites suas

(a) *Ciron. ad tit.* de pactis, *Gonzalez. in cit. cap. XII.* (b) *L. ult. §. ult. C. de tempor. & reparat appellat. Conf. Cujac. lib. II. quaest. Papin. ad L LXXXVIII. D. de pactis.* (c) *L. LI. C. de episc. & cleric., novel. CXXIII. cap. 8.*

suas apud episcopos deferre tenebantur; non vero aliquid de magistratuum in clericos jurisdictione poterant deminuere, nec leges publicas, quibus licebat omnibus civibus consentire in alienum judicem, infringere. At saltem pro jure suo potuit Innocentius contra jus civile respondere, nullamque decernere fori renuntiationem, quam clerici fecissent. Id non videtur posse negari spectata ejus aetatis disciplina, qua pontifices veluti proprio jure de fori privilegio statuebant, & leges civiles, quae ecclesiasticae libertati adversae videbantur, abrogabant, aut restringebant. Hinc Innocentius rescripsit, non posse clericos nec sacramento fori privilegio renuntiare, & in judicem laicum consentire: & ut erat in jure civili versatus, inde, etsi parum concludentia, in rem suam argumenta depromsit.

CAPUT VI.

De foro competenti.

Definitur forum competens.

§. I. FOrum, sive forus Romanis & negotiationis & exercendarum litium locus fuit, qua de re multa habet Polletus (a), qui tamen non recte adfirmat, forum virilis generis Latinum non esse; virile enim ejus vocis genus mul-

(a) *Pollet. in histor. fori Roman. cap. I. & seq.*

tis Latinorum exemplis Cujacius adstruit (a). Dictum vero fuit forum a ferendo, quod eo loci & controversiae judici definiendae & merces venales ferebantur, ut Varro observat: nec recte Isidorus vel a fando, vel a Phoroneo rege, qui primus Graecis leges dedit, illud derivat (b). Erat Locus satis amplus, constabatque area & basilicis, seu amplis aedificiis, quae porticibus ad ambulationes cingebantur. Itaque forum ubi de judiciis agitur, est locus, in quo judicia agitantur, seu locus judiciorum, & hinc ubicumque intra fines suae jurisdictionis magistratus jus dicit, forum constituit: quod Paulus jurisconsultus recte observat (c). Forum vero in judiciis est competens, si competat iis, qui eo controversias deferunt suas, atque adeo est forum judicis proprii, seu competentis, qui scilicet cognoscendi habet potestatem & in reum jurisdictionem.

An ecclesia in re civili forum habuit?

§. II. Ut vero constet quodnam sit ecclesiae forum proprium, videtur distinguendum inter caussas civiles seu profanas, & spirituales. Quod spectat ad caussas civiles, ecclesia ex legibus seu jure Romano forum & jurisdictionem non habet: quod Cujacius, Franc. Florens aliique docent (d). Sane aperte Valentinianus III adfirmat,

(a) *Cujac. in tit. decretal. de foro comp.*

(b) *Cap. X. ex. de V. S.* (c) *L. XI. D. de just. & jur., L. ult. D. de jurisd.* (d) *Cujac. in parat C. de episc. aud. & ad L. XL. §. 1. D. de pactis, Florens tract. de jurisd. eccles. in praef.*

mat, *episcopos & presbyteros forum legibus non habere* (a): & in utroque codice *episcopalis audientia & episcopale judicium* tantum episcopis conceditur, non jurisdictio. Porro jure Romano episcopi non habent aliquam imperii partem, qua corporales poenas infligere, & nolentes & invitos injecta manu prehendere possint: quin nec habent in caussis civilibus rei judicatae exsecutionem, sed eorum sententias magistratus exsequuntur (b): quod argumento est, & quidem maximo, episcopos nec jurisdictionem nec forum habuisse; nulla enim est jurisdictio, quae omni coactione destituitur. Hinc datis judicibus, qui non jurisdictionem, sed nudam notionem habebant, vel arbitris comparantur (c). Quae cum ita sint, non recte Alteserra & Gagliardus noster, qui de more caelum terramque miscet, contra Cujacium episcopis etiam ex legibus forum & jurisdictionem tribuere conantur (d). Haec sententia eo tantum casu locum habere potest, si admittatur, legem, quae permittit litiganti, etiam altera parte refragante, sacrosanctae legis antistitis eligere judicium, Constantini M. esse. Ceterum novis legibus & moribus episcopi etiam in caussas profanas, saltem clericorum, forum sibi quaesiverunt.

(a) *Novel. de episc. judic. ad calc. C. Th.*
(b) *L. VIII. C. de episc. audient.* (c) *L. VII. C. eod.* (d) *Alteser. de jurisd. lib. I. cap.* 1., *Gagliar. instit. jur. can. lib. III. tit.* 4.

Ecclesia in rebus spiritualibus forum proprium habet.

§. III. Verum enimvero in caussis spiritualibus in ecclesia esse forum proprium, quo illae cognoscantur & decidantur, in compertis est: jure enim divino episcopi in rebus spiritualibus judices constituti sunt: & forum competens facit judex, qui pro jure suo jurisdictionem exercet. Quin adeo proprium ecclesiae est forum de rebus spiritualibus, ut nefarium sit vel ipsis summis principibus de iis directe cognoscere & judicare. Potestas nimirum spiritualis jure clavium continetur, quas Christus apostolis & eorum successoribus concredidit. Hinc recte Osius Cordubensis episcopus (a) Constantinum M. admonuit, imperii & sacerdotii fines esse constitutos, & divinae ordinationi eos adversari, qui imperium ipsius malignis oculis carperet, & ipsum, si ecclesiae & sacerdotii jura usurparet. *Ad sacerdotes*, inquit Joannes papa (b), *Deus voluit, quae ecclesiae disponenda sunt, pertinere, non ad saeculi potestates, quas si fideles sunt, ecclesiae suae sacerdotibus voluit esse subjectas*. Ipsi quoque christiani principes saepe professi sunt, spiritualia jure divino ad sacerdotes pertinere: quod Valentiniani senioris, Justiniani & Ludovici Pii productis testimoniis Petr. de Marca probat (c).

Lo.

(a) *Ap. Athanas. ep. ad solitar. vit. agent.*
(b) *Can. XI. D. 96.* (c) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. II. cap. 1. n. 10.*

§. IV. Illud tamen verum est, non eadem loci majestate jus ecclesiam dicere consuevisse, qua Romae magistratus judicabant. Nimirum magistratus jus dicebant pro tribunali: eratque tribunal locus amplissimus & spectabilis in foro fere hemicycli specie introrsum curvatus, ubi in sella curuli praesidens praetor jus dicebat (a): At ecclesia tribunali & aliis multis, quae judiciorum publicorum propria erant, abstinuit, vitioque datum fuit Paulo Samosateno, quod tribunal & sublimem locum, non ut Christi discipulus, sed ut quidam hujus saeculi princeps sibi ipse construxerit, & secretum habuerit (b). Forum seu locus ecclesiasticorum judiciorum ecclesia fuit, ubi ad bematis superiorem partem pone altare episcopi sublimior thronus, & ad utrumque latus in hemicycli speciem depressiores presbyterorum sedes collocatae erant (c). Hic cogebatur senatus ecclesiasticus ad caussas audiendas. Quin ipsae synodi majores, provinciales, dioecesanae, oecumenicae etiam in ecclesia ut plurimum solebant congregari. Hinc sub Julii papae nomine ita statutum legitur, *ut nullus in publico caussam agat, nisi in ecclesia* (d). Et Alexander III objurgat archiepiscopum Cantuariensem, quod non in ecclesia, nec in palatio, nec in camera sua, sed

(a) *Conf. Heinec. antiq. Rom. lib. IV. tit. 6. n. 7.* (b) *Euseb. hist. eccles. lib. VII. cap. 30.*

(c) *Conf. Bingh. orig. eccles. lib. VII. cap 6. §. 10.* (d) *Ap. Isidor. in collect. ex lib pontificali Damasi papae.*

sed in camera regis contra canonum formam electiones episcoporum confirmaret (a). Verum ubi in caussas ecclesiasticas sollemnis forma judiciorum irrepsit, & jurisdictionis administratio ab episcopis in officiales seu vicarios suos translata est; extra ecclesiam officiales jus dicere coeperunt, ne illa fori strepitu turbaretur: tantumque synodi de more antiquo in ecclesia solent celebrari. Quin ad forensem formam redactae ecclesiasticae caussae, episcopi & eorum officiales etiam *pro tribunali sedere* dicti sunt (b).

Forum ecclesiasticum olim unum fuit.

§. V. Verum enimvero forum ecclesiasticum praesertim pro ea parte, quae peccata eorumque medelas spectat, in veteri disciplina totum internum fuit & sacramentale, quod Morinus pluribus illustrat (c). Sane non adeo distinguebant veteres, utrum confessione secreta, an extra confessionem peccata cognita essent, ut illis poenitentiam & reconciliationem concederent: nec distinguebant cujus generis essent peccata, sed promiscue de omnibus judicabant, & poenitentias decernebant. Non erat alius, qui excommunicationem, alius, qui peccata solveret, ad quem postea soluta excommunicatione peccator esset remittendus: nec erat aliud forum, in quo excommunicandus vel excommunicatus judicabatur, aliud in quo poenitens excommunicatione soluta; sed unus idemque episco-

(a) *Cap. XXV. ex. de appellat.* (b) *Cap. VII. de off. ordin. in 6.* (c) *Morin. de administr. poenit. lib. I. cap.* 10.

fcopus & presbyter ejufdemque fori praefes id praeftabat, vel fi antiquiffima tempora refpicias, id epifcopus presbyteris adfefforibus cinctus faciebat, non modo fi crimina effent publica, verum etiam fi occulta, quae peccator vel fponte fua confiteretur, vel accufatus legitimis teftimoniis convinceretur. Multa quidem judicialia & veluti follemnis judiciorum ordo in criminibus detegendis adhibebantur: at exterior omnis forma ad peccata per canonicam poenitentiam eluenda fpectabat (a). Forum ejufmodi toto faeculo XI ftetit, at inde in duo diftinctum eft, internum fcilicet & externum, quorum illud facramentali ratione procedit, & in crimina prorfus omnia animadvertit; hoc vero formulis ftrepituque forenfi exercetur, judicat de criminibus ecclefiafticis; & cenfuras infligit. Strepitus forenfis, qui reftituto legum Romanarum ftudio in ecclefiam intravit, hanc duplicis fori diftinctionem videtur induxiffe; ubi enim aliqua cauffae cognitione opus effe videbatur, forenfes tricae receptae funt, & judiciale & externum forum invaluit: contra poenitentiae facramentum ab omni exterioris judicii forma liberum relictum eft.

Cauffae de facramentis funt fori ecclefiaftici.

§. VI. Ut vero conftet quod fit forum competens, principio genera cauffarum diftinguenda funt, nimirum utrum cauffa fit fpiritualis, an temporalis. Si cauffa fit fpiritualis, unum eft forum competens, hoc eft ecclefiafticum, prae- fer-

(a) *Morin. de adminiftr. poenit. lib. I, cap.* 10.

fertim si juris quaestiones agitentur, idque sive rei clerici, sive laici sint. Caussae vero spirituales, seu fori ecclesiastici propriae, aliae sunt civiles, aliae criminales. Inter civiles in primis censentur caussae sacramentorum, quas quod spectat ad eorum naturam & substantiam, ecclesiasticae cognitionis esse in compertis est. Quod spectat, inquam, naturam & substantiam: *certum enim est*, inquit Espenius (a), *quod circa modum, tempus, locum ea exhibendi aut celebrandi, nec non horum ministros plura intercurrere queant externam politiam spectantia, & ad quae principum eorumque magistratuum cura & auctoritas se extendere possit, quin & subinde debeat: utpote quibus incumbit externae politiae curam habere, atque curare, ut omnia recto ordine etiam in ecclesia agantur*. Ceterum ex caussis sacramentalibus vix ullae ad forum contentiosum hodie producuntur, exceptis matrimonialibus, quae per juris ambages tractari solent.

Cujus fori sunt caussae matrimoniales.

§. VII. Jure veteri caussae omnes ad matrimonii contractum spectantes, & inde pendentes, veluti de dote, sponsorum largitionibus, natalibus, alimentis praestandis ad civilis magistratus jurisdictionem spectabant (b). Quin ipsa summa civilis potestas impedimenta omnia, quae jure humano inducta nullas reddebant nuptias, relaxabat, & vetita matrimonia permittebat (c). Tan.

(a) *Espen. par. III. tit. 2. cap. 1. n. 4.*

(b) *Conf. superius dicto cap. II. §* 14. (c) *Conf. J. c. Gothofr. in L. un. C. Th. si nuptiae ex rescripto petantur.*

Tantum ecclesiasticae cognitionis erant sacramentum, canonica impedimenta, nuptiarum benedictio aliique ritus, quibus in domino matrimonium contrahebatur. At labentibus annis matrimonii sacramentum contractum veluti occupavit & ad se traxit: & inde quaestiones matrimoniales etiam de contractu, & inde pendentes, aut eo spectantes veluti spirituales, aut spiritualibus incidentes, ad forum ecclesiasticum convolarunt: quod jus decretales exhibent. Ceterum praesentibus provinciarum legibus & moribus ferme solae quaestiones de vi matrimonii & sponsaliorum, praeviis denuntiationibus & sacris ritibus ad forum ecclesiasticum pertinent: reliquae vero profanae caussae, etsi quaestioni de vi matrimonii incidant, ad forum civile redierunt: quod jus etiam apud nos obtinet: pactis enim conventis inter Benedictum XIV, & Carolum olim regem nostrum initis tantum caussae de vi matrimonii & sponsaliorum solius judicis ecclesiastici sunt (a): atque adeo de iis, nec si quaestioni profanae in foro laico propositae incidant, saecularibus judicibus licet judicare. Quaestio quoque natalium, ubi de dubio matrimonii foedere pendet, ad judicem ecclesiasticum videtur spectare (b), at si in dubio connubii foedere de facto tantum disputandum sit, veluti si Titius natus sit ex illo matrimonio, quod jure contractum constat, laici judicis cognitio est. Ceterum non omnes inferiores judices ecclesia-

 sti-

(a) *Concord. cap. VI. n. 3.* (b) *Conf. Esper. par. III. tit. 2. cap. 1.*

stici, etsi habeant ordinariam jurisdictionem, possunt de matrimonio cognoscere, sed tantum episcopi (a).

☞ *Non aliter siculis sanctionibus cautum. Etenim causas separationis a thoro ad curiam ecclesiasticam, restitutiones vero dotis ad tribunal M. R. C. spectare decernitur. Vid. Tom. 5. sic. sanct. p. 450. Cognitio an sponsi consensus fuerit liber vel blanditiis, aut metu, malisque artibus extortus non ad Ecclesiasticam, sed ad civilem spectat auctoritatem, nullitatem vero aut validitatem sponsalium cognoscere judicis Ecclesiastici esse decernitur, eo quod civilis hujusmodi contractus materia sit & dispositio matrimonii, quod ad rationem Sacramenti a Christo Domino elevatum Catholica profitetur Ecclesia. Ita videre est Tom. 4. Sic. Sanct. tit. 6. de Foro Competenti pag. 297.*

Caussae beneficiariae episcopalis fori sunt.

§. VIII. Caussae quoque beneficiariae spiritualibus accensentur, atque adeo ad forum ecclesiasticum pertinent, sive de ipsa collatione, sive de qualitatibus beneficiariorum, sive de ipsius beneficii privatione, sive de excitandis, sive conjungendis, sive partiendis beneficiis agatur. Sunt beneficia ipsa sacra ministeria, quibus reditus ecclesiastici perpetuo adnexi sunt: quo fit, ut nefarium habeatur de beneficiis laicos judices cognoscere. Et bene Alexander III benefi-

---

(a) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap. 20. Conf. Altesser. lib. VI. de jurisd. eccles. cap. 2.*

ficiis privandos respondit, qui, non requisita episcopi audientia, occasione laicae recognitionis beneficia in Anglia obtinebant (a). Sed legata pia & capellaniae mere laicales, quae scilicet episcopi auctoritate in titulum non sunt erectae, ecclesiastici fori non sunt, beneficiis enim non accensentur. Tantum episcopalis fori est capellanos ad missas celebrandas aliaque spiritualia officia iisdem adnexa obeunda compellere: quo jure utimur.

Quis judex in caussis jurispatronatus.

§. IX. Porro caussae jurispatronatus, tamquam quae adnexae sunt beneficio & rei spirituali, jure decretalium ad forum ecclesiasticum pertinent. *Caussa jurispatronatus*, inquit Alexander III (b), *ita conjuncta est & connexa spiritualibus caussis, quod nonnisi ecclesiastico judicio valeat definiri*. Rationem hanc veluti merum fucum Boëhmerus traducit (c), utpote quod juspatronatus non ecclesiae, sed bonis temporalibus cohaeret. Sed facile erat animadvertere, juspatronatus adhaerere quidem rebus temporalibus quatenus per dotationem aut ecclesiae fundationem adquiritur, & cum bonis transfertur; at officio sacro cohaerere, quatenus in nominatione consistit, vi cujus a patrono designatus instituendus est. Itaque sive patroni, etiam laici, de suo patronatus jure litigent, sive inter designatos ad beneficium oriatur controver-

(a) *Cap. XXI. ex. de jurepatr.* (b) *Cap. III. ex. de judic.* (c) *Boehm. jur. eccles. lib. II. tit. 2. §. 15.*

sia judicis ecclesiastici judicium est. Ceterum posthabito decretalium jure in multis provinciis caussae de jurepatronatus laico sive in judicio proprietatis, quod *petitorium* dicunt, sive in judicio possessionis ad judicem laicum spectant (*a*). Juspatronatus laicum veluti temporale haberi coepit, quod non secus ac alia jura temporalia in haeredes transibat, & veluti qualitas fundis ipsis inhaerebat.

In regno nostro cujus fori sunt caussae jurispatronatus.

§. X. In regno Apuliae caussae jurispatronatus ex regulis decretalium ad forum ecclesiasticum pertinent, idque pactis conventis confirmatum est, sed exceptis tribus patronatus speciebus, regio nempe, feudali, & laico, si quaeratur num patronatus sit feudo adnexus, vel de universitate bonorum sit (*b*). Et quidem regii patronatus caussae ex vetustis regni moribus ad regios judices delatae sunt: nunc vero in curia Capellani Majoris jussu regis tractari solent. Invidendae non erant regibus nostris caussae jurispatronatus regii, ubi illi ex antiquissimis moribus multa jurispatronatus beneficia pleno jure conferunt: praesertim quando ipsa ecclesia communibus patronatuum regulis regum & principum patronatus metiri noluit (*c*). Item ad regios judices pertinent patronatus feudales in iis tantum

(a) *Conf. Altefer. de jurisdict. eccles. lib. VI. cap.* 11. & *Espen. par. II. tit.* 25. *cap.* 4. *n.* 16.

(b) *Concord. cap. VI. art.* 4. (c) *Trid. sess. XXV. de ref. cap.* 9.

tum caussis, quarum decisio ex eo pendet articulo, num patronatus feudo sit adnexus. Controversiae enim hujusmodi ipsa feuda, quorum proprietas Regis est, afficiunt; & inde ad regios patronatus spectare videntur. Quod si qualitas patronatus feudalis certa sit, & lis emergat inter patronos, quis eorum pro ea vice debeat clericum designare, aut de qualitatibus in fundatione praescriptis, vel inter plures designatos disputetur, competens forum est ecclesiasticum. Similiter pertinent ad judicem laicum jurispatronatus laicalis caussae, si num sit de universitate bonorum, disceptetur: ipsa enim bonorum universitas secum caussas omnes inde pendentes involvit. *Bonorum appellatio*, inquit Ulpianus (a), *sicut hereditatis, universitatem quamdam ac jus successionis, & non singulas res demonstrat*. Hinc res singulae, puta praedia particulari titulo quaesita universitatem revera non continent: & inde judicium de patronatu dubio, num sit praedio adnexus, judici ecclesiastico relictum videtur: nisi in ipsis particularibus fundis universitatem subtilius interpretemur, quasi omnis fundus integrum aliquid sit, & pluribus partibus veluti aedificio & agro constet, quod adgnoscunt jurisconsulti (b). qui etjam fundo *universitatem* videntur tribuere (c).

☞ *In Beneficiis Juris Patronatus si lis vertat non de existentia juris patronatus, sed circa pertinentiam inter Patronos, vel praesentatos uti*

cau

(a) *L. CCVIII. D. de V. S.* (b) *L. LX. & CCXI. D. eod.* (c) *L. X. D. de legat. 2.*

caussa Civilis habetur. Ita Tom, 4. Pragm. lib. 10. tit. 10. n. 6.

Caussae funerariae sunt fori ecclesiastici.

§. XI. Caussis beneficiariis accedunt quaestiones funerariae, quae utpote ecclesiasticae, etiam episcopalis fori esse censentur. Jure Romano sepulcra ad religionem pertinebant, animae enim, quas divinis honoribus colebant, & veluti deos habebant, circa sepulcra, ubi cadavera, quae fuerant earum habitacula, condita erant, potissimum oberraturae credebantur (a). Quapropter si aut cadavera transferri, aut sepulcra refici deberent, nihil horum absque pontificis auctoritate adgredi licebat (b). Potiori ratione apud christianos res funeraria religionis caussam continet: funera religioso ritu ducuntur, coemeteria ipsa consecrantur, & praeterea in spem resurrectionis ibi veluti somno data cadavera deponuntur. Itaque episcopalis fori est de caussis funerariis cognoscere, sive agatur de concedenda vel neganda mortuis sepultura, de ejusdem electione, de benedictione cadaveris, usu crucis paroecialis, & de solutis juribus funerariis inter ecclesias & clericos dividendis. Ejusdem quoque fori est prohibere funebre carmen & nimios ejulatus (c), quos christiana non probat philosophia. Item jure decretalium etiam episcopi est cogere laicos ad consuetas funerarias oblationes dandas, quo casu sponte non of-

fe-

(a) *Conf Guther. de jure man. lib. I. cap. 18.*
(b) *L. VIII. D. de reliq., L. II. C. Th. de sepulc. viol.* (c) *Can. XXVIII. C. 13. q. 2.*

ferantur (a). Sed moribus hodiernis, etiam hujus regni, actio funeraria ad solvenda jura funeraria laici fori reputatur; est nimirum actio personalis, qua debita pecunia postulatur, nec aliquid spiritualis creditur continere. Quin pro jure suo civilis potestas funebrem apparatum & exsequiarum expensas moderatur: idque in regno Neapolitano hac recentiori aetate factum esse constat (b).

☞ *Pluria quoad funera minuenda, sumptusque nimios, vanamque ostentationem coercendam præscripta habentur regiis diplomatibus, quæ adeas in Tom. 5. Sic. Sanct. p. 256. & sequentibus.*

Quaestiones de decimis jure decretalium sunt fori ecclesiastici.

§. XII. Porro caussae decimarum jure canonico ad forum ecclesiasticum pertinent; habentur enim in decretalibus pontificum veluti sacer census Deo debitus in signum supremi & universalis dominii (c), quae doctrina ex legibus Judaicis in ecclesiam irrepsit. Et inde laici ratione decimarum tributarii & vectigales Dei dicuntur (d). Itaque si quaestio sit an decimae, aut qua mensura debeantur, judicis ecclesiastici est judicare. Hinc in judicio decimarum non juratur in litem (e), quia reputatur caussa spiritualis

(a) *Cap. XLII. ex. de simonia.* (b) *Conf. Gagliard. instit. jur. can. lib. III. tit. 7. n. 30.*
(c) *Cap. XIV. & XXVI. ex. de decim.* (d) *Helmold. histor. Sclavor lib. I. cap. 3.* (e) *Cap. II. ex. de juram. calum.*

lis, nec de decimis in laicos licet compromitti (a). Inde etiam laici ab episcopo dioecesano compelli possunt per censuras ecclesiasticas ad decimarum solutionem, quod in decretalibus cavetur (b), & a patribus Tridentinis confirmatum est (c). Quin sub nomine Anastasii Papae apud Gratianum habetur, ut si quis decimas tenere contenderit, vel extra ecclesiam baptismalem praeter episcopi voluntatem dare voluerit, *bannum* episcopale componat, & communione privetur (d). *Bannus* episcopalis erat mulcta, quae solvebatur episcopo, & sexaginta solidis constabat (e).

Cujus judicis est possessorium in caussis Ecclesiasticis,

§. XIII. Jam vero caussae ecclesiasticae jure decretalium ad judicem ecclesiasticum pertinent, non solum si quaestio juris seu proprietatis, quam dicunt *petitorium*; verum etiam si quaestio possessionis agitetur. Interim in Gallia, Belgio & aliis provinciis, quas Barbosa recenset (f), caussae beneficiariae, decimarum & similes in judicio proprietatis remittuntur quidem ad judicem ecclesiasticum; at in judicio possessionis in regiis auditoriis tractari solent. si nempe agatur de retinenda, vel recuperanda possessione, non item si agatur de adipiscenda, nam

(a) *Cap. VIII. ex. de arbitr.* (b) *Cap. V. ex. de decim.* (c) *Trid. sess. XXV. de ref. cap.* 12. (d) *Can. LX. C.* 16. *q.* 1. (e) *Conf. Altaser. de jurisd. eccles. lib. VI. cap.* 4. (f) *Barbosa lib. I jur. eccles. cap.* 39. *n.* 161. *seq.*

nam hoc judicium plus proprietatis, quam possessionis habere videtur. Initio hic usus in Gallia moribus receptus est, eumque Martinus V edita decretali non improbavit. Pertinebat quidem Martini decretalis ad Galliam, at inde data occasio, ut simile jus in aliis provinciis reciperetur, quod Salgado observat (a). Nec religio est regiis magistratibus de caussarum ecclesiasticarum possessione cognoscere; nam de possessione quaestiones, veluti quae merum factum continent, temporales reputantur. Et quamquam in pleno possessionis judicio etiam jura & tituli ambarum partium discuti & ventilari soleant, idque ut constet de legitima alterius partis possessione; tamen id obiter fit, & sententia non super proprietate & titulis, sed dumtaxat super possessione pronuntiatur. Finito possessionis judicio & per omnia exsecutioni dato, liberum est ei, qui in judicio possessionis victus est, juris quaestionem in foro ecclesiastico intendere, etsi id raro fiat; quia expensis in judicio possessionis juribus & titulis, mala videtur esse ejus caussa, qui in judicio possessionis victus est. Dolendum vero in caussis ecclesiasticis etiam de possessione regios magistratus judices sedere; at id vitio vertendum clericis, qui tot tricis forensibus ordinem litigandi implicuerunt, ut litigantes potius vitae, quam litium finem sibi imminere sciant, quod Espenius deplorat (b).

(a) *Salgado de protect. regia par. I. prael. 5. n* 293. (b) *Espen. par. III. tit. 2. cap.* 4.

Quis judex in caussa decimarum in regno Apuliae.

§. XIV. In regno Apuliae ultra processit regia jurisdictio, caussae enim decimarum, etiam ubi de jure tractatur, in laico foro & praesertim in S. Consilio ex antiquis moribus cognoscuntur & judicantur (a). Sane ex pluribus in S Consilio agitatis decimarum caussis constat, ibi judicatum; utrum decimae essent praediales an mistae; utrum cathedrali, an paroeciali aliisve ecclesiis deberentur; utrum fructus tantum naturales, an etiam alii quavis arte quaesiti decimis tenerentur, aliisque jus ipsum spectantibus controversiis. Nec patitur regia jurisdictio caussas decimarum in foro ecclesiastico quomodolibet audiri, neque laicos, quamvis certos liquidosque debitores, ab ecclesiasticis judicibus compelli; decretum enim Tridentinum, quo licet episcopis excommunicare quotquot decimas subtrahunt, aut impediunt, quominus ecclesiis aut personis, quibus debentur, persolvantur (b), apud nos receptum non est. Nimirum hujusmodi controversiae omnes potius factum, quam *jus* ipsum doctoribus nostris spectare visae sunt. Jure evangelico decimae non debentur, eoque tantum edicitur, alendos esse altaris ministros, nec praescribitur, unde illi ali debeant. Hinc initio spontaneis fidelium oblationibus vixerunt: deinceps vero ecclesiae magna fundorum copia auctae sunt: & interim decimae potius consuetu-

(a) *Conf. Ant. Capic. d. cs. XX. & de Franchis decis. CXXIV.* (b) *Trid. sess. XXV. de ref. cap.* 12.

tudine, quam canone ecclesiis quaesitae; aut si quidem canone, inde contrariis moribus aut pactis conventis vel abolitae, vel in novam formam redactae. Itaque existimarunt doctores nostri, in decimarum quaestionibus non jus ipsum in controversiam adduci, sed potius factum, atque adeo quaeri num existant consuetudines aut pacta de decimis solvendis, aut quo modo, aut cui ecclesiae ex consuetudinum & pactorum forma pendi debeant: & hinc de decimis judicia, utpote quae meri facti quaestionem continerent, profana reputarunt *(a)*. Quin Regis nostri frequentibus litteris omnino abolentur decimae in ecclesiis, quae ex aliis redditibus congruam sustentationem episcopo, vel parochis praebent.

☞ *Jure Siculo conductor decimarum apud judicem laicum conveniri debet pro solutione pretii conductionis. Videsis Marium Cutelli decis. 6. n. 14. ad calcem Tom 2.*

Distinctio criminum in ecclesiastica, civilia, & mista.

§. XV. Hactenus de caussis civilibus fori ecclesiastici, dicendum nunc de criminalibus. Quamdiu unum fuit ecclesiae forum, internum nempe, omnia fidelium crimina ei subiiciebantur, eaque dumtaxat salutaribus poenitentiis ecclesia expiabat, & vinculo, quo in coelis obstricta erant, solvebat. At ubi forum externum ab interno sejunctum est, internum nullam deminutionem subiit, nec subire poterat, & inde

P 2 etiam

(a) *Conf. de Franchis decis. CIII. n. 4. & Joseph de Rosa consult. IX.*

etiam in nova disciplina in crimina omnia fidelium ecclesia poenitentiis animadvertit; at quod spectat forum externum, criminum distinctio in *ecclesiastica*, *civilia*, & *mista* invaluit. Ecclesiastica religionem & fidem directe laedunt, eorumque natura ex sacris canonibus innotescit, qualia sunt apostasia, haeresis, schisma, simonia, sacramentorum profanatio, illicita ordinum susceptio, sigilli sacramentalis fractio, neglecta in beneficiis assiduitas, & hujus generis alia. Civilia sunt, quae directe laedunt rempublicam, nec in foro externo aliquid spirituale continent, qualia homicidium, peculatus, furtum. Et demum mista dicuntur, quae religionem & rempublicam eodem tempore laedere videntur, qualia censentur adulterium, concubinatus, sodomia, sacrilegium, crimen usurarum, & hujus generis alia.

Forum competens in criminibus ecclesiasticis.

§. XVI. Quod spectat ad crimina ecclesiastica, in compertis est, eorum cognitionem ad judicem ecclesiasticum pertinere, sive clerici, sive laici delinquant; ecclesiae enim est videre, num admissum crimen reapse tale sit, quale esse creditur, & canonicas poenas irrogare. At ubi ecclesia de haeresi cognoverat, ex regulis veteris disciplinae magistratuum erat in reos ecclesiastico judicio damnatos poenis civilibus animadvertere (a): & jure decretalium ecclesiastici judices a se damnatos haereticos judicibus laicis pu-

(a) *L. 1. C. de summa Trinit. & fide cathol.*

puniendos tradunt (a). Quamvis enim vetetur civilis poteſtas de doctrina & haereſibus judicare, tamen tamquam religionis & canonum cuſtos pro *jure* ſuo haereticis poenas irrogat. Verum in Neapolitano regno pactis conventis inter Benedictum XIV & Carolum olim Regem noſtrum crimina eccleſiaſtica ſolius judicis eccleſiaſtici judicio & punitioni reſervata ſunt cum plena poteſtate animadvertendi in laicos, ita quidem ut nec laicis *judicibus* incidens de haereſi cognitio permittatur (b). Item polygamiae crimen ſoli judici eccleſiaſtico cognoſcendum & puniendum relictum eſt (c), etſi antea regii magiſtratus hanc reſervationem non admitterent (d). Ceterum quod epiſcopi in conficiendis actis criminalibus ordinem S. Officii a Neapolitanis conſtanter ſemperque *rejecti* non omnino excuſſerant, regiis litteris anno CIↃIↃCCXLVI mandatum curiis eccleſiaſticis regni, ut reos de haereſi vel *ejus* ſuſpicione ſive eccleſiaſticos, ſive laicos non citent, carcerique tradant, niſi *proceſſum*, ut ajunt, *informativum* antea Regi exhibuerint, & ab eo id agendi ſpecialem veniam impetraverint: nec inde inſtructo *judicio* ſententiam exſequantur ſuam, niſi Rege annuente, poſtquam acta omnia iterum eidem exhibita ſint. Cum

(a) *Feuret. de abuſu lib. VIII. cap.* 2.
(b) *Concord. cap. VI. n.* 1. *&* 6. (c) *Concord. loc. cit. n.* 2. (d) *Conſ. Regens de Ponte ms. tract. de bigamia & Chioccarel. tom. V. arch. tit.* 4.

☞ *Cum Religionis custodia non minus ad Ecclesiasticam, quam ad Civilem potestatem pertineat; summis laudibus extollenda pietas Friderici II. Imperatoris regis nostri qui lege edixit, ut ad hæreticos hæresisque suspectos Laici Magistratus primo inquirerent, qui ad Prælatos quibus fidei, & Religionis depositum creditum est, deferre debeant alicujus erroris circa fidem notatos, ut de ipsis judicium in tribunali Ecclesiastico feratur. Quod si a fide catholica eos descivisse appareat primum salutaribus monitis ad sui erroris detestationem excitentur, deinde si contumaces a judice Ecclesiastico damnati, sæculari potestati tradantur, apud quam statum, vivos uti assolet in perduellionis crimine, comburi. Confer T. 1. Const. Regni Siciliæ libr. 1. tit. 1. Constit. quæ incipit* Inconsutilem.

☞ *Invecto in Siciliam ex Hispania Inquisitionis seu S. Officii Tribunali, ipsius foro omnes fidei causæ, hæresumque crimine addicta fuere. Verum ævo nostro, Regnante Ferdinando III. regiis litteris die 16. Martii an. 1782. datis, suppressum fuit hoc Tribunal, ac primevum jus Episcopis vindicatum, causas nempe fidei dignoscendi, ac in hæreticos homines vel hæresis suspectos inquirendi, eo modo tamen ac forma a legibus, tum Canonicis tum civilibus prescripta. Quibus ad omnes futuras dissentionis vel dubii caussas præcavendas, sequentes articolos addendos voluit.*

1. *Ut non possint Episcopi vel eorum Curiæ quoad Regulares, vel Ecclesiasticos hæreseos crimine vel ejusdem suspicione notatos, vel etiam quoad laicos in solo hæresis delicto judicium instituere, rei* citatione *vel* carceratione *nisi prius pre-*

præsentato Proregi processu, ac ab eodem obtenta venia prædictam causam agere. Quinimo Ecclesiasticum Tribunal latum in hujusmodi causis judicium neque proponere, neque exequi possit, nisi iterum Proregi acta judicii remittantur, ut a Tribunali quæ vulgo Præsidum ac Consultoris *appellatur, examinetur num juris & rithus ordine servato omnia instituta sint.*

II. *Libera concedenda est reo in prædictis judiciis facultas sese defendendi, idcirco in carceribus una cum cæteris reis commorari possit; libereque valeat quæcumque scripto vel oretenus promere quolibet tempore ad sui defensionem nulla a Tribunali Ecclesiastico petita ad id venia. Quinimo a Tribunali Præsidum, ac Consultoris advocatus designandus, qui rei partes in judicio agat.*

III. *Tandem in omnibus citationibus reorum Ecclesiasticorum, vel laicorum, vel etiam testium exprimenda est causa specifice delicti cujus respectu in jus vocantur.*

Hæc sane eo constituta videntur, ut illa rithus forma omnino aboleatur quam S. Officii judices in fidei causis servabant, quamque in subditorum plerumque damnum vergere Supremus Legislator intellexit. Vide præcitatas regias litteras die 10. *Aprilis an.* 1782. *in nostro Regno publicatas.*

Pro divinorum festorum observantia vetitum Episcopis pœnas corporales, vel pecuniarias fidelibus infligere; liberum vero ipsis relictum est jus quod ex sui officii conditione habent, monitis salutaribus pœnisque spiritualibus Ecclesiæ mandatorum observantiam procurandi, refractariosque Curiæ sæculari denunciandi, ut civilibus pœnis trasgressores puniantur. Ita novissime per modum regulæ sancitur an. 1788.

Fo-

Forum competens in criminibus mistis & civilibus.

§. XVII. Crimina mista jure decretalium canonicis poenis vindicant episcopi, civilibus vero magistratus (*a*); idque praeceptis christianae religionis convenit, quae dum reos poenitentiae subiiciunt, a civilibus poenis non eximunt. Sed temporis lapsu ecclesiastici contendere coeperunt, etiam jus esse ecclesiae talia crimina poenis civilibus punire, idemque etiam laicos magistratus facere posse, atque ideo locum esse praeventioni, judicisque praevenientis esse jurisdictionem. Ipsa synodus Tridentina aperte tribuit episcopis inflictionem poenarum civilium in reos criminum mistorum; permittit enim episcopis poenas civiles in concubinarios infligere, & publicas concubinas in exilium pellere (*b*). At decretum hoc, utpote regiae jurisdictioni adversum, nec apud nos receptum est; moribus enim antiquis regni solius civilis potestatis esse tenebant regii magistratus, poenis civilibus in laicos criminum misti fori reos animadvertere. Et profecto magno legum principumque ludibrio clamabant ecclesiastici in criminibus misti fori etiam ecclesiam poenas civiles posse irrogare; hae enim poenae spectant publicam vindictam, quae tantum civili potestati reservata est. Sed demum pactis conventis inter Benedictum XIV & Carolum olim regem nostrum tantum

spoe.

(a) *Cap. II. ex. de maledicis, cap. V. de poenis in 6.* (b) *Trid. sess. XXIV. de ref. matr. cap. 8.*

poenis canonicis licet episcopis crimina misti fori expiare (a), atque adeo cessarunt omnes de foro misto controversiae. Quibus etiam poenis episcopi contra publicos reos civilium delictorum possunt procedere.

☞ Limites quibus Ecclesiastica jurisdictio „ in causis quæ *mixtæ* vel *mixti fori vulgo* nun„ cupantur contineri debeat, variis nostrorum „ Principum constitutionibus præscripti sunt: „ primo siquidem invictissimi Reges nostri Guil„ lelmus II. Philippus IV. ac Carolus II, dein. „ de proximè ævo nostro Carolus III Borbonius „ ejusque filius Ferdinandus prosperè regnans „ in eo animum intenderunt suum, ut utrius„ que potestatis Ecclesiasticæ nempe, & Civi„ lis jura imperturbata manerent, & Ecclesiæ „ Tribunali debitus honor servaretur, ac cri„ mine quæ in publicam etiam perniciem vergi „ possunt civilibus pœnis a publica potestate „ punirentur. Nos brevi præcipua capita ea„ rum legum quæ ad rem nostram faciunt com„ plectemur; plura habebunt qui fontes ha„ rum constitutionum adeant nempe Pragmatic. „ Regni T. III. edit. Cæsini tit. 10. de foro com„ petenti p. 93. & sequentibus Sic. Sanctionum „ T. V. p. 300. & sequentibus, ac Codic. Sicu„ lum Dominici Giarizzo p. 394. & seq. Itaque „ sancitum est.

I. „ Laicos Ministros, & Ærarios cu„ riarum Ecclesiasticarum, omnesque famu„ los Præsulum, vel Ecclesiasticorum non gau„ de-

(a) *Concord. cap. VI. n. 5.*

„ dere privilegio fori Ecclesiastici quoad caussas
„ civiles, ac delicta comunia per eos commis-
„ sa; secus vero in delictis quæ propium eorum
„ officium respiciunt, neque Curiæ Episcopa-
„ lis brachio indigere Civiles Magistratus, ubi
„ procedere debeant adversus personam vel bo-
„ na laicorum, qui commensales vel hospites
„ fuerint Ecclesiasticorum.

II. „ Delicta mixti fori, ea nempe quæ ra-
„ tione delicti civili potestati subjacent, ratione
„ vero peccati vel respectu legis Ecclesiasticæ
„ ad Tribunal Ecclesiæ pertinent; cogno-
„ sci posse tum per regios Officiales, tum per
„ Judices Ecclesiasticos, ita tamen ut inter eos
„ detur locus præventioni. Vetitum vero Ec-
„ clesiasticæ curiæ ministris publicas Meretri-
„ cum, aut privatas male viventium persona-
„ rum domos invisere absque brachio Curiæ lai-
„ calis; & nullam quoad hæc Tridentinæ synodi
„ decretum vim habere decernitur. Sic. Sanct.
„ Tom. 4. p. 301. Laicum in causis mixti fori
„ capi non posse a ministris Curiæ Ecclesiasticæ
„ absque civilis magistratus brachio, quod
„ numquam denegari debet, ubi rationabilis
„ sit petitio.

III. „ In caufis mixti fori Prælatos teneri ac-
„ cquiescere cognitionibus in curia laicali cap-
„ tis, nec posse corporales vel pecuniarias pœ-
„ nas infligere, sed tantum spirituales ad morum
„ emendationem.

IV. „ Subditos regiæ jurisdictioni non pos-
„ se conveniri in curiis ecclesiasticis pro ære a-
„ lieno quamvis eorum creditores sint Clerici,
„ aut causæ piæ. Quinimo irritæ declarantur
„ quæ

„ quæcumque facultates Præsulibus concessæ, „ vel in posterum concedendæ; quibus ne„ queant adversus Laicos locorum piorum debi„ tores procedere: servatâ dumtaxat Tridentinæ Synodi formâ in Legatis piis, si contra „ defuncti hæredes agatur.

V. „ Religiosas feminas, quæ alicujus In„ stituti habitum retinentes in sua domo com„ morantur, vulgo *Bizzochas* nuncupatas; nulla „ Ecclesiastica immunitate gaudere, & Civili „ Magistratui omnino subditas esse.

VI. „ Quoad officiales laicos locorum pio„ rum, qui eorum bona, vel redditus procu„ rant, peculiares Regni leges observandae.

VII. „ Circa forum Tribunalis Regiæ Mo„ narchiae & Apostolicæ legatiæ. Proregis sta„ tuta anni 1746. rata haberi: in quibus de„ cernitur: Laicos non posse hujusce Tribunalis „ foro gaudere etiamsi publico eidem inservien„ do instrumento addicti sint; quod intelligas „ in causis comunibus.

„ Quæ ad Tribunal S. Inquisitionis spectant „ jure omittenda censemus, cum jam extin„ ctum aboletumque fuisse satis constet.

„ Hæc omnia sane publica lege Caroli III „ quam videre est T. V. Sic. Sanctionum p. 300. „ confirmantur & innovantur. Verum cum æta„ te nostra Præsules Regni invictissimo Ferdi„ nando III exposuissent morum corruptionem „ vivendique licentiam, ita ubique in Laicis in„ valuisse, ut inutiles prorsus evaserint ad eo„ rum emendationem, nedum exhortationes ac „ preces; verum etiam censuræ Ecclesiasticæ; „ & idcirco ab eadem Regia majestate eam sibi

 „ au.

,, auctoritatē delegati postulassent, qua possent
,, Laicos fideles arma spiritualia contemnentes
,, vi externa a vitiis retrahere ad Ecclesiæ rei-
,, publicæque tranquillitatem; sapientissimus
,, Rex ipsis Episcopis regiam auctoritatem lar.
,, gitus est, qua possint in crimina *adulterii, con-*
,, *cubinatus, Incestus, Stupri, Lenocinii, Coha.*
,, *bitationis sponsorum promissorum, Blasphemiæ*
,, *ac profanationis dierum festorum*, inquirere
,, tamquā regii Delegati, ita tamen, ut in dictis
,, causis detur locus præventionis Curiæ Lai-
,, cali, quod quidem obtinet, ubi reus vel car.
,, ceribus traditus, vel coram Tribunali actus,
,, vel in jus vocatus est.

,, Vetitum vero in dictis causis pœnas cor.
,, porales infligere veluti relegationis; quod si
,, dictas pœnas rei merentur, omnia judicii scrip.
,, ta, una cum ipsis reis ad judicem laicum tras-
,, mitti debeant. In pœnis autem pecuniariis ab
,, Episcopis impositis pecuniam ad pios usus con.
,, vertenda, iis exceptis ad quos Episcopi ex suo
,, munere tenentur.

,, Excipiuntur a cognitione Tribunalis Ec.
,, clesiastici delicta *adulterii violenti, stupri vio-*
,, *lenti, cui immaturi vel* præcedente raptu, ubi
,, violentia realis adfuit; *incestus inter fratres*
,, *ac sorores*, ne dum consanguineos sed etiam
,, uterinos vel inter ascendentes & descenden-
,, tes. In causis Lenocinii tum solum datur
,, Episcopis jus easdem cognoscendi; ubi ab ex.
,, traneis commissum fuerit, haud vero a paren.
,, tibus veluti a marito, patre, matre, fratribus,
,, sororibus; ubi agitur de crimine blasphemiæ,
,, quæ vulgo realis dicitur, qua sacræ Icones of.
,, fen-

„ fenduntur vel Supremum Numen, & Deipa-
„ ra verbis injuriofis impetitur, non poffint Præ.
„ fules procedere ad caufæ cognitionem, fed
„ remedia fpiritualis poteftatis adverfus reos
„ tantum adhibeant.

„ In caufis adulterii vel ftupri non poffit
„ Curia Ecclefiaftica neque Laica jus dicere
„ abfque illius efflagitatu, cui vis fuerit illata,
„ excepto cafu publici fcandali. Et a fenten-
„ tiâ judicis Ecclefiaftici datur appellatio ad
„ Tribunal M. R. C.

„ Tandem prædicta delegatio Epifcopis
„ conceffa in recenfitis delictis fingulis annis
„ a Rege expoftulari debet & ab eodem imper-
„ tiri. Et ob defectum hujus annuæ conceffio-
„ nis nullius roboris effe fententiam Archipræ-
„ fulis Panormitani in caufa mixti fori declara-
„ tum eft regiis litteris ejusdem Ferdinandi die
„ 2. febr. an. 1765. datis. Vid. Giarizzo T. I.
„ p. 418.

„ Quinimo in omnibus decretis ac fenten-
„ tiis quas Præfules in præcitatis cafibus pro-
„ pofuerint hujus Regiæ Delegationis mentio-
„ nem faciendam diftrictè jubetur. Qui inte-
„ gram hanc Regis conftitutionem defiderat,
„ adeat Codicem Siculum Dominici Giarrizzo
„ T. I. p. 417.

Regula juris actor fequitur forum rei.

§. XVIII. Forum ecclefiafticum in cauffis fpiritualibus tantum competens eft; fed fi cauffa fit temporalis, ut de foro competenti ftatuatur, quifnam fit reus videre oportet, nam apud rei *judicem* cauffa inftituenda eft. Vulgata eft utriusque *juris* regula, actor rei forum lequitur

tur (a). Nimirum reus in judicium venit invitus, atque adeo apud judicem, qui eum vocare & cogere potest, conveniri debet. Quoniam vero clerici fori privilegio utuntur, quo a fori civilis jurisdictione exemti sunt; hinc in caussis temporalibus laici apud judices laicos, clerici vero & qui eorum jure censentur, apud ecclesiasticos judices vocari debent, nisi caussa talis sit, quae clericos a foro civili non eximit.

Forum competens ex caussa domicilii.

§. XIX. Jam vero reus sive in ecclesiasticis, sive in civilibus judiciis ex quatuor caussis forum sortitur, domicilio nempe, contractu, re sita, & maleficio, quod civili & canonico jure constitutum est (b). Principio forum evadit proprium domicilio, ibique reus ferme ex quavis caussa recte convenitur. Domicilium positum certo loco intelligitur, ubi quis larem, rerumque ac fortunarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet, unde quum profectus est, peregrinari videtur (c); vel si in aliquo loco per decennium commoratus, ibi sedes constituat (d). Potest vero quis, si velit, plura habere domicilia; ut si instructus sit duobus locis aequaliter neque hic minus quam illic frequenter commoretur (e). Et quoniam mulier nubens eo animo transit in mariti domum, ut ibi perpetuo maneat; domicilium mari-

(a) *L. II. C. de jurisdict., cap. V. & VIII. ex. de foro comp.* (b) *Can. ult. ex. eod.* (c) *L. VII C. de incolis.* (d) *L. II. C. eod.* (e) *L. V. & XXVII. §. 2. D. ad municip.*

riti habere intelligitur (a). Ubi quis domicilium constituit, statim subjectus evadit ejus loci jurisdictioni, atque adeo recte ibi convenitur, sive actione in personam, sive in rem, sive praesens, sive absens sit; & nisi defendatur bonorum possessionem & distractionem patitur (b). Et si quis in duobus locis domicilium habeat, utrobique potest in jus vocari (c).

Domicilium commune.

§. XX. Praeter proprium & singulare cujusque domicilium datur etiam commune, quod jure Romano ipsa Roma erat. *Roma*, inquit Modestinus (d), *communis nostra patria est*; ubi enim per Antonini constitutionem omnes in Orbe Romano existentes cives Romani facti sunt (e), Roma veluti communis omnium patria haberi coepit. Hinc unusquisque Romae repertus ex privata caussa ibi convenitur, sive illic contraxerit, sive non, sive deliquerit, sive non, nisi habeat jus revocandi domum, quales legati, quique ex necessaria caussa Romam iverant, de quibus agit Ulpianus (f). Simili ratione etiam Roma christiana communis omnium clericorum patria jure decretalium habetur: Romana enim ecclesia omnium mater & magistra est. Hinc Gregorius IX rescripsit, episcopum Ro-

(a) *L. LXV. D. de judic.*, *L. ul. C. de incolis*.
(b) *L. XIX. D. de in jus vocando*, *L. I. & seq. D. de reb. auctor. judic. possid.* (c) *Cap. XV. ex. de foro comp.* (d) *L. XXXIII. D. ad municip.*
(e) *L. XVII. D. de statu homin.* (f) *L. II. §. 3. seqq. D. de judiciis*.

Romae repertum ibi rite conventum fuisse, etsi nulla caussa esset, qua forum proprium fieret: tantumque jus revocandi domum habuisse, si ex justa & necessaria caussa in urbem venisset (*a*): quod rescriptum cum jure Romano convenit.

Forum competens ex caussa contractus.

§. XXI. Item forum evadit competens & proprium ex contractus caussa, ubi enim contractum est, ibi actione in personam reus praesens convenitur; censentur nimirum contrahentes jurisdictioni ejus loci, ubi contrahunt, se subjicere. Contractus vero nomine veniunt etiam quasi contractus: & inde qui in provincia negotia gessit, aut tutelam administravit, ibi quoque judicium subire debet (*b*). Locus autem contractus ille intelligitur, ubi contractus initus est, nisi expressum sit, quo loco pecuniam solvi placuit (*c*). Qui vero extra locum domicilii contraxit, actione directa in loco contractus, si ibi praesens reperiatur, arbitraria in domicilio convenitur (*d*): injustum enim erat, ut debitore ad locum contractus non accedente, alibi actio intendi non posset. Et si jurisconsultus doceat, eum qui insulam Capuae certo tempore fieri stipulatus est, eo finito *quocumque loco* in id, quod interest, agere posse (*e*); verbum *quocumque* civiliter accipiendum est, ut Capuae & in

(a) *Cap. ult. ex. de foro comp.* (b) *L. I. C. ubi de ratiocin.* (c) *L. III. D. de reb. auct. judic. possid.* (d) *L. XIX. §. ult. D. de judic., L. un. C. ubi conveniatur, qui certo loco.* (e) *L. XLIII. D. de judic.*

& in alio loco idoneo, hoc est in domicilio, recte agatur. Datur vero casus, quo nec in loco contractus debitor potest conveniri, puta si quis ab advena mercatore, quem scit confestim profecturum, aliquid emerit, vel eidem vendiderit; in hac enim specie forum proprium est in domicilio; durissimum enim est quotquot locis quis navigat, vel iter faciens delatus est, tot locis se defendere, nisi constiterit alicubi, taberna, pergula, horreo, armario vel officina conductis (a).

Forum competens ex caussa rei sitae.

§. XXII. Forum quoque proprium facit locus, ubi res controversa sita est; ibi enim in rem actio adversus possidentem movetur (b). Nimirum actione in rem non tam persona, quam res ipsa convenitur, daturque in possessorem non ratione dominii, sed possessionis. Nec refert utrum mobilis, an immobilis res sit, de qua contenditur: quin etiam actio intenditur, etsi possessor absit (c). Tantum petitio hereditatis videtur id proprium habere, ut tum demum in loco rei sitae intendi possit, si ibi degat aut inveniatur reus, quod imperatores Valerianus & Gallienus expresse decernunt (d), etsi limitatio ista Hubero displiceat (e). Recte quidem in loco rei sitae in rem actio intenditur; at id non im-

(a) *Cit. L XIX.* §. 2. (b) *L. III. C. ubi in rem actio.* (c) *L. II. C eod.* (d) *L. un. C. ubi de heredit. agatur.* (e) *Huber. lib. V. praelect. tit. 1. n. 50.*

pedit, quominus liberum sit actori in loco domicilii eadem actione reum convenire, quod satis a Licinio jurisconsulto expressum est, *si per in rem actionem legatum petetur, etiam ibi peti debet, ubi res est* (a), quo loco verbum *etiam* id significat, etiam alio loco actionem in rem recte intendi, & verbum *debet* tantumdem est ac *potest*, quod Gerardus Noodt recte observat (b). Jure canonico etiam beneficio forum constituitur, veluti re sita (c); & ita in caussis beneficiariis recte apud episcopum beneficii clerici conveniuntur.

Forum competens ex caussa criminis.

§. XXIII. Porro ex caussa admissi criminis forum competens evadit; quaestiones enim ubi commissa, aut inchoata sunt crimina, perfici debent, etsi alterius loci aut provinciae sit, qui crimen admisit: quod jure Romano statutum est (d), cui canones & decretales consentiunt (e). Sane ubi quis deliquit, major est copia probationum & majus expensarum compendium & praeterea justum est, reum exemplo poenae prodesse, ubi obfuit exemplo delicti. Ita certo jure statutum est, si reus, ubi deliquit, reperiatur: quid si inde in aliam provinciam fugerit

---

(a) *L. XXXVIII. D. de judic.* (b) *Gerard. Noodt com. in D. lib. V. tit. 1.* (c) *Cap. III. de temporib. ordinat. in 6.* (d) *L. VII. & ult. D. de accusat., L. XXVIII. §. penult. D. de poenis.*

(e) *Can. IV. & V. C. 6. q. 3., cap. XIV. ex. de foro comp.*

rit? Etiam ubi reperitur, quaestionem perfici posse jure Romano statutum videtur (a), convenienter mandatis principum, in quibus ei, qui provinciae praeerat, id etiam mandabatur, ut malis hominibus provinciam purgaret, nec unde erant, distinguebatur (b). Id vero locum habet nisi magistratus loci, in quo admissum est crimen, publicis litteris petat, reum ad se transmitti in loco admissi criminis puniendum: tum enim magistratus, a quo petita est transmissio, illum recusare non debet. *Solent praesides provinciarum, in quibus delictum est*, inquit Macer (c), *scribere ad collegas suos, ubi factores agere dicuntur, & desiderare, ut cum prosecutoribus ad se remittantur*. Quin Justinianus poenam adjecit in magistratum, qui petitum a se reum ad judicem, ubi crimen admissum est, transmittere noluerit (d). Ceterum jure ecclesiastico novissimo in caussis criminalibus tantum loci episcopus procedit, non decanus, aut archipresbyter, etsi jurisdictionem habeant (e).

Forum competens ex partium consensu.

§. XXIV. Sunt praeterea alii modi, quibus forum alias incompetens proprium & competens evadit, quales praecipui sunt consensus litigantium, continentia caussae, & privilegium. Et lege quidem Julia privatorum judiciorum licet litigantibus in alienum judicem consentire, quo con-

R 2

(a) *L. I. C. ubi de criminib.* (b) *L. III. D. de off. praesid.* (c) *L. VII. D. de custod. reor.* (d) *Novel, CXXXIV. cap.* 5. (e) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap.* 20.

consensu ultra terminos, quibus includitur, jurisdictio profertur, & incompetens judex competens evadit (a), idque statutum, ut expediendi juris ratio facilior redderetur. Ejusmodi jurisdictio recepto, sed parum idoneo vocabulo, audit *prorogata*: prorogatio enim proprie temporis est, & hinc apud Latinos *imperii prorogatio*; terminorum autem jurisdictionis non tam *prorogatio* dicitur, quam *prolatio* vel *propagatio*, quod Jac. Perizonius recte observat (b). Profertur vero jurisdictio in civilibus caussis, non item in criminalibus, quae magis ad publicam vindictam quam ad privatorum utilitatem spectant; nec enim privatis hominibus tantum dari debuit, ut publicam ultionem eo transferant, quo ipsis videatur, eamque legum praevaricatione eludant (c). Ceterum in multis provinciis, & praefertim in hoc regno, mutata reipublicae forma jurisdictiones patrimoniales evaserunt, & inde in locis feudalibus prolata jurisdictio locum non habet.

Quo casu obtinet jure decretalium.

§. XXV. Jure decretalium clerici nequeunt proferre judicis laici jurisdictionem, & ex consensu civilem judicem suum facere; non enim eis licet fori privilegium ejurare, & in judicem laicum consentire (d). Tantum ex proprii episco-

---

(a) *L. I. & seq. D. de judic.* (b) *Perizon. animadversionib. historic cap. VI.* (c) *Conf. Gerard. Noodt de jurisd. & imp. lib. II. cap. 15.*
(d) *Cap. XII. ex. de foro comp.*

scopi voluntate in alienum judicem ecclesiasticum recte consentiunt, ejusque jurisdictionem proferunt (a): & ideo quidem ex proprii episcopi voluntate, ne paroeciarum & jurisdictionis fines turbarentur: quam rationem ad promovenda litigantium commoda Romani neglexerunt. Moribus nostris rara est in curiis episcopalibus jurisdictionis prolatio: at saepe clerici in forum nuntii apostolici Neapoli commorantis consentiunt: idque ex antiqua consuetudine, etiam inscio proprio episcopo fieri consuevit, eamque consuetudinem decreto synodi Tridentinae (b) sublatam non esse S. Congregatio censuit (c). At nuper intercessit regia potestas; regiis enim litteris ad praesidem Sacri Consilii mense Augusto anni CIϽIϽCCLXIX datis vetiti sunt notarii instrumentis & contractibus inserere formulam, qua clerici jurisdictioni nuntii apostolici consentiant, eique se subiiciant.

Forum proprium ex continentia caussae.

§. XXVI. Porro judex incompetens evadit competens, si quaestioni apud se principaliter propositae incidat quaestio, cujus directe ipse cognitionem non habebat. Vetant profecto leges civiles caussarum contextum & continentiam abrumpi (d), ne lites multiplicentur: quo factum ut judex principis caussae etiam cognoscat de omnibus incidentibus articulis, quamvis alias de iis cognoscere vetaretur, ut videre est in caus-

(a) *Cap. XVIII. ex eod.* (b) *Trid. sess. XXIV de ref. cap. 20.* (c) *Ap. Gallemart. in remiss. ad Trid. loc. cit.* (d) *L. X. C. de judic.*

caussa status, quae si bonorum disceptationi occurrat, judicatur etiam apud eum, qui alioquin in caussa status cognoscere non potuisset (a). Similiter jure decretalium quaestiones civiles de dote, de sponsorum largitionibus, alimentis praestandis, & hujus generis aliae, quae matrimonialibus caussis inciderent, in foro ecclesiastico tractabantur. *Vos, qui de matrimonio principaliter cognovistis*, inquit Clemens III ad Pisanos judices ecclesiasticos (b), *de dote, quae caussa est incidens, accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter definire*. Verum tum judici principis quaestionis de incidentibus cognoscere licet, si tantum jure prohibitus, non si omnino incapax sit; nam si omnino incapax sit, veluti sunt laici in caussis spiritualibus, tum incidens quaestio ad judices suos ableganda est. Ceterum hodierni mores & leges etiam hujus regni non patiuntur, ut judices ecclesiastici judicent de profanis quaestionibus, quae spiritualibus inciderint.

Forum fit competens privilegio.

§. XXVI. Forum denique evadit competens privilegio; multi enim concessis privilegiis subtracti sunt ab ordinarii judicis jurisdictione, & alii judici addicti, quales jure Romano viri clarissimi, milites, pupilli, viduae & miserabiles personae (c). Major vero copia exemtionum ab

---

(a) *L. III. C. eod., L. I. C. de ordine judicior.*

(b) *Cap. III. ex. de donat. inter vir. & uxor.*

(c) *Conf. Huber. praelect. lib. V. tit. 1. n. 59. seqq.*

ab episcoporum jurisdictione decretalibus summorum pontificum inducta est; constat enim monachis & regularibus, multis ecclesiis, multis canonicorum capitulis aliisque peculiaribus clericis privilegia sedis apostolicae fuisse concessa, quibus aut in totum, aut pro parte ab episcopi jurisdictione exemti sunt. Hinc turbata est ecclesiastica disciplina, & ecclesiae in ecclesia natae videntur. Multa quidem exemtionum & privilegiorum capita synodorum canonibus & praesertim Tridentinae & pontificum decretalibus abrogata, aut moderata, aut arctioribus finibus circumscripta sunt (a); at pro maxima parte exemptiones perseverant. Hinc exemti in exemtionis articulis forum sedis apostolicae sortiuntur, aut illius judicis, cui eos privilegium addixit. Ita regulares & alii exemti forum praelati quisque sui ordinariam & quasi episcopalem jurisdictionem habentis primo judicio subire coguntur, prout verba privilegii habent.

☞ *Quamvis Monachi ac Regulares jure decretalium exemptione gaudeant ab Episcoporũ jurisdictione, & sub immediata Pontificis Maximi protectione, ejusque legatorum custodia sint, ac in nostro regno ubi extat Tribunal Apostolicæ Legatiæ ex Urbani II. concessione Rogerio Comiti facta, ejusdem judicis jurisdictioni subjiciantur; tamen ex constitutione Concilii Tridentini, in regno nostro recepti caussas nullitatis Professionis eorumdem coram Ordinario Episcopo loci ubi emissa est* agi.

(a) *Conf. Espen. par. III. tit.* 12. *cap.* 5. *& seq.*

agitandas in compertis est. Verum cum sensim apud quosdam Ecclesiasticos Curias ea opinio invaluisset, ut liceret praedictas caussas cognosci, quibuslibet Ecclesiasticis Tribunalibus etiamsi non sint ordinaria locorum, ubi professio facta fuit Ferdinandus Borbonius litteris regiis sub die 27. Octobris an. 1770. publicatis declaravit sanctum tectum hac de re in posterum Concilii Tridentini decretum servandum; Imo coram ipsis Ordinariis locorum judicium institui voluit quoad caussas restitutionis in integrum, quae fiunt a Religiosis elapso quinquennio a professione, ut possint nullitate professionis quae post quinquennium expostulari non potest, libere promovere. Ita cautum sub die 6. Julii an. 1776. apud Giarrizzo T. I. p. 424.

CAPUT VII.

Quibus in caussis clerici apud judicem laicum conveniuntur.

Caussae feudales contra clericos agitantur in foro laico.

§. I QUamvis jure non minus civili quam canonico clericis exemtio a magistratuum jurisdictione competat; sunt tamen multae caussae tam civiles, quam criminales, in quibus nihil illis prodest fori privilegium, atque adeo apud judicem laicum conveniuntur. Varia hac super re sunt instituta & mores provinciarum; nos vero eas caussas praecipue persequemur, quae etiam in hoc regno clericos civili foro addicunt. Et ad negotia civilia quod spectat, prin-

ci-

cipio cauſſae omnes feudales contra eccleſias & monaſteria, quae feuda ſaecularia tenent, in curia domini directi, qui feudum conceſſit, agitari & judicari debent: quod feudorum diſciplina poſtulat, & in decretalibus probatur. Sane reſcripſit Alexander III, feudalem quaeſtionem eſſe coram domino feudi, vel laico, vel eccleſiaſtico, etiamſi collitigantes clerici ſint, definiendam (a). Et Bonifacius VIII declaravit, abbatiſſam cujuslibet monaſterii, quod feudum ab aliquo principe tenet, debere domino *homagium*, ſeu fidelitatis ſacramentum, praeſtare, cujus rei cauſſa poſſe cum honeſto comitatu egredi monaſterium, ſi vicaria alterius opera debitum officium implere nequiverit (b). In regno Apuliae etiam id *jus* obtinet, illudque pacta conventa inter ſedem apoſtolicam & reges Andegavenſes & Aragonenſes confirmarunt. Hinc lites omnes feudales, ſive in rem, ſive in perſonam, ſive clerici, aut monachi agant, ſive conveniantur, in Regia Camera Summariae ſi fiſci interſit; contra ubi nihil fiſci intereſt, in S. Conſilio agitantur & diſcutiuntur (c).

Item cauſſae de haereditatibus & fideicommiſſis.

§. II. Praeterea cauſſae omnes de haereditatibus & fideicommiſſis ad ſolum judicem laicum ſpectant, ſive clerici agant, ſive conveniantur, ſive controverſiae emergant ex teſtamentorum vitiis, aut ambiguis inteſtatae haereditatis juri-

(a) *Cap. VI. & ſeq. ex. de foro comp.* (b) *Cap. un. §. 2. de ſtatu regular. in 6.* (c) *Prag. III. XXXVI. & ſeq. de off. S. R. C.*

bus: desuevitque propterea jus decretalium, quo lites omnes de testamentis ad forum ecclesiasticum devolvebantur. Exstant hac super re Caroli olim Regis nostri litterae ad S.C. praesidem XIII. Kal. Octobris anno CIↃIↃCCXLVI datae, quibus praecipitur, caussas omnes de adquirenda vel retinenda haereditate, vel bonorum possessione inter competitores etiam clericos agitari primo judicio in curiis locorum laicis, tum secundo in Regiis audientiis, & demum in M. C. Vicariae. Quin haec eadem M. C. dum decretis suis, quae in foro dicuntur *praeambula*, declarat haereditatem deberi clericis, clausulam addit, qua *jura quorumcumque salva relinquit*. Tanta vero huic clausulae inest efficacia, ut clerici tam haeredes, quam bonorum possessores ejus vi apud judicem laicum penes *praeambuli* acta respondere creditoribus haereditariis & legatariis cogantur, nec audiantur, si laicum judicem declinare postulaverint (*a*). Quod si ea clausula omissa sit, ex doctorum nostrorum sententia nequeunt clerici a creditoribus haereditariis in foro laico conveniri, quod jam vinculum laicae jurisdictionis solutum sit (*b*).

Et caussae ubi clerici auctores denuntiati sunt.

§. III. Porro clerici, qui bona sua emtione, aut alio oneroso titulo, evictione promissa, alienarunt, si inde tamquam auctores denuntientur, ut possessores apud judicem laicum actione in rem conventos tueantur, fori privilegio non

(a) *Capic. Latro decis. CXXIII.* (b) *Rovit. dec. XLIV. ibique Altim. in observat.*

non utuntur; sed debent apud laicum *judicem*, ubi possessor conventus est, litem suscipere. Certe jure Romano venditor ab emtore denuntiatus, ut eum evictionis nomine defendat, si dicat, se sui *judicis* habere privilegium, non auditur; sed emtoris judicem sequi debet, quod Paulus *jurisconsultus* respondit (*a*): *cujus* responsionis ratio est, quod actio in rem non contra venditorem, sed contra possessorem competit (*b*). Huic *juri* inhaerentes interpretes recte videntur docuisse, fori privilegio non *juvari* clericos, qui ex caussa promissae evictionis auctores denuntiati, seu *laudati* sunt, ut nostri loquuntur; sed debere apud judicem laicum, ubi lis instituta est, comparere; & possessorem tueri, nisi velint majorem desertae litis aestimationem victo praestare: idque a Rota Romana probatum, & usu fere omnium Europae tribunalium receptum esse cardinalis de Luca testatur (*c*). Verum in hoc regno S. Consilium consuevit clericos ex caussa promissae evictionis auctores denuntiatos, qui declinare forum postulaverint, ad ecclesiasticum judicem remittere, apud quem cum laicis possessoribus jam coepta caussa cognoscatur & finiatur (*d*).

(a) *L. XLIX. D. de judic.* (b) *L. I. C. ubi in rem actio exerceri debeat.* (c) *Card. de Luca de judic. disc. LX. n.* 5. (d) *Conf. Capic. decis. CXCVII.*, *Ursill. ad Afflict. dec. CCCLXXX. n.* 8.

Clerici in caussa retractus in foro laico conveniuntur.

§. IV. Caussae quoque juris *retractus* et iam contra clericos in foro laico agitantur. Jus retractus seu congrui facit, ut vicini praeferantur aliis, quo casu praedia vicinorum venduntur, aut in emphyteusim dantur, aut ad longum tempus locantur: idque *jus* recepta exotica Friderici I. constitutione apud nos invaluit. Num lege illa clerici teneantur, doctores nostri magnis animis disputarunt; etsi disputationes istae ex *juris* publici ignorantia, qua clericos statutis laicorum non subjici credebatur, profectae sint: interim vero in locis varii mores invaluerunt, quibus clerici teneri, aut non teneri receptum est. Sed ubi clerici *jure* congrui tenentur, id etiam quaerebatur inter doctores nostros, apud quem *judicem* conveniri deberent. Plerique forum laicum praeferebant: contra Regens de Marinis magno conatu contendit, clericos emtores & possessores in ecclesiastico foro a laicis vicinis conveniri debere (a): at rebus saepe judicatis invaluit usus conveniendi clericos praediorum emtores apud laicum magistratum, si vicini praelationem postulent, qui usus litteris Delegati Regiae jurisdictionis, judicio Regalis Camerae S. Clarae & regio rescripto in caussa diaconi Prochitani firmatus est (b).

Item

(a) *De Marin. lib. II resolut. cap.* 44.

(b) *Conf. Felix Cappelli animad. XXXIV. in cit. cap.* 44. *de Marinis*

Item in cauſſis nuntiationis novi operis.

V. Item cauſſae nuntiationis novi operis etjam contra clericos in civili foro agitantur. Novum opus dicitur nuntiari, ubi quis impeditur, ne aedificando aut demoliendo priſtinam rei faciem mutet, & alterius jura laedat. Jure decretalium clerici etiam in foro eccleſiaſtico laicis novum opus nuntiabant, ibique cauſſa agitabatur (a). At pragmatici noſtri inter ſe non conveniunt, cujus judicis ſit judicare, ſi clericis novum opus a laicis nuntietur. Alii judicem laicum dicunt competentem, quod clerici novum opus facientes, videntur ſpeciem actoris ſuſtinere, & vicinos ad ſua jura tuenda provocare (b): contra alii novum opus clericis in foro eccleſiaſtico nuntiandum ſentiunt (c), quod in novi operis nuntiatione poſſeſſorem adverſarium facimus (d), & inde clerici novi operis auctores, tamquam rei, coram proprio judice debent conveniri. Ergo judices laici ad controverſias evitandas, dum novum opus clericis nuntiatur, non clericis ipſis, ſed laicis eorum operariis inhibent, ne ultra procedant, ut opere ſic impedito, clerici inde ſponte ſua in foro ſaeculari agant, ſi velint contrario ipſius judicis imperio amovere impedimentum. Quam procedendi formam regia Pragmatica anno CIↃ-

(a) *Cap. III. ex. de novi oper. nuntiat.*

(b) *Sanfelic. tom. III. deciſ.* 379. (c) *Car. Ant. de Luca ad de Franchis deciſ. IↃCLVI. poſt Gutierez conſ. XLVIII. & alios.* (d) *L. I. §. 6. D. de novi oper. nuntiat.*

CIↃIↃCCXXXVIII §. 1. *n.* 10. probare videtur, dum hanc decreti consuetam formam refert, *fabricatores desistant*.

Clerici diffamantes in foro laico conveniuntur.

§. VI. Caussis civilibus, quae contra clericos in saeculari foro agitantur, doctores nostri judicium diffamationis addiderunt, puta si clerici alicujus jactantia extrajudiciali *jus* alteri esse negetur, aut justus possessor tamquam non justus traducatur. In *judicio* diffamationis, quod jure civili tantum in specie diffamatae ingenuitatis proditum est (*a*), usu vero fori ad omnes alias caussas, sive civiles, sive criminales extenditur (*b*), licet diffamato judicem adire & ea de re conqueri, suaque jura ultro tueri & probationibus demonstrare: *judex* vero vocata parte adversa, si ea non compareat, potest ac debet auditis diffamati allegationibus sententiam proferre, ne deinceps *ejus* status & jura turbentur. Competens vero judex est potius judex diffamati, quam jactatoris; agitur enim de juribus diffamati, & praeterea *jactator* videtur accusare & veluti reum facere: & hinc si velit diffamationem probare verus actor censetur. Quae quum ita sint, veluti sponte sua a doctoribus conclusum est, *judicium* diffamationis, ubi clerici laicos diffamant, in saeculari foro agitandum esse, nec clericos esse audiendos, si velint

Fo.

(a) *L. V. C. de ingen. manumiss.* (b) *Conf. Ant. Perezius in C. lib. VII. tit.* 14. *n.* 10.

forum declinare (*a*); habentur enim tamquam actores, atque adeo coram judice diffamati *jus* suum tueri debent. Tantum ubi laicus, qui diffamatus est, plures *judices* habet competentes, licere clerico tenent doctores nostri coram eorum uno comparere & sua jura proponere, antequam in citantem consentiat, idque ne actor *jure* suo seligendi unum ex pluribus judicibus competentibus privetur (*b*).

Item si post citationem rem controversam adquirant.

VII. Fori privilegio item non juvari clericos tradunt doctores nostri, si rem, de qua apud judicem laicum lis instituta est, quocumque demum titulo accipiant adquirantque. Jure Romano si res controversa judicii mutandi caussa alienetur, actori datur electio utrum malit a possessore rem vindicare, an cum eo, qui rem alienavit, actione personali in factum experiri (*c*). Et in decretalibus censura ecclesiastica percelluntur clerici, qui res vel actiones judicii mutandi caussa a laicis sibi cedi curant; at fori privilegio privari non videntur (*d*). Sed in regno Apuliae a regibus Andegavensibus statutum est, ut quo casu conventus apud judicem rem vel ejus possessionem in alium, sive scientem, sive ignorantem alienaverit, aut transtule-

(a) *Conf. Capic. decis. XVIII. & Ricc. ad de Franchis dec.* CCCLXXXV. (b) *Conf. de Franchis dec.* CCCLXXXV. (c) *L. un. C. de alienat. judicii mutandi caussa facta.* (d) *Cap. II. ex. de alienat. judicii mutandi caussa.*

lerit, judicium non mutetur, & conventus ipse judicio stare cogatur (*a*). Generalis est haec sanctio, nec in specie clericos memorat; at inde concluserunt doctores nostri, clericos non juvari fori exceptione, si res litigiosas a laicis adquirant; sed cogi coram judice alienantis, qui cognoscere coeperat, judicium suscipere (*b*), praesertim quando hujusmodi fraudes in ipsis decretalibus censura irrogata puniuntur.

Quis judex clericorum in caussa publici officii.

§. VIII. Moribus quoque multarum regionum receptum est, ut clerici ratione tutelae, vel curae, aut alterius officii saecularis, quod administrarunt, in foro laico conveniantur (*c*). At inter nostros ea de re disputatur. Alii tenent, rationes in foro laico reddendas, ad solutionem vero clericos in foro ecclesiastico compellendos (*d*). Contra alii opinantur, tantum in ecclesiastico foro posse clericos compelli ad tutelae alteriusve officii profani rationes reddendas (*e*). Interim quod clerici jure canonico indigni reputantur ecclesiae patrocinio, si profanas administrationes, a quibus debent esse alieni, suscipiant (*f*); videtur dicendum, clericos fori privilegio excidere, saltem si in casibus jure ve-

---

(a) *Cap.* Conventus *de conventis*, *qui alienant possess.* (b) *Conf. Car. Ant. de Rosa prax. civil. par. I. cap. 2. dist. 3. n. 32.* (c) *Conf. Espen. par. III. tit. 1. cap. 4.* (d) *Regens de Marinis lib. I. resol. cap. 53.* (e) *Rovit. in Pragm. I. de clericis & diac. silvat. n. 5. & decis. XX.*

(f) *Cap. II. ex. ne clerici vel monachi.*

vetitis tutelas & curas gesserint Quidquid vero hujus rei sit, ad vitandas quaestiones in nostris tribunalibus mos invaluit, ut clerici tutelam, administrationem, aut depositum in foro laico non accipiant, nisi ibidem laici fidejussoris cautionem praestent, quem dimissa clerici persona, inde laicus judex ad rationes & restitutionem compellit.

Citatus si inde fiat clericus caret fori privilegio.

§. IX. Jam in omnibus profanis caussis si quis post citationem ab judice laico factam in clerum sit adscitus, is fori praescriptione non juvatur, & caussam prosequi debet apud judicem, qui judicium coepit. *Si quis postquam in jus vocatus est*, inquit Vulpianus (*a*), *miles, vel alterius fori esse coeperit, in ea caussa jus revocandi forum non habebit, quasi praeventus*: idque generaliter & in omnibus hujuscemodi casibus observandum idem jurisconsultus observat (*b*). Nec alia est decretalium sententia; rescripsit siquidem summus pontifex Gregorius IX, citatum a suo judice ad caussam, jus revocandi forum non habere, si postmodum alterius jurisdictionis esse coeperit (*c*). Sane *ubi acceptum est semel judicium, ibi & finem accipere debet*, ut recte Marcellus docet (*d*). Eadem ratione si lis coepta sit cum defuncto laico, clericus ejus haeres eam in eodem foro prosequi debet, nec habet

(a) *L. VII. D. de judic.* (b) *L. XIX. D. de jurisd.* (c) *Cap. XIX. ex. de foro compet.* (d) *L. XXX. D. de judic.*

bet jus revocandi forum, etsi reus sit, quia succedit in ejus locum, a quo haeres relictus est (a), atque adeo post coeptum judicium alterius fori fictione juris factus videtur. Contra ubi novalis ex integro in clericum haeredem instituitur, nec in decreto, quo ei haereditas tributa est, jura cujuslibet in foro laico reservata sunt, ecclesiasticus judex competens, non laicus censetur.

Clerici in foro laico recte reconveniuntur.

§. X. Porro clericus, qui apud judicem laicum experitur, reconveniri apud eumdem judicem recte potest, etsi alias agentis judex esset incompetens. *Qui non cogitur in aliquo loco judicium pati*, inquit Paulus (b), *si ipse ibi agat, cogitur excipere actiones, & ad eumdem judicem mitti*. Et Justinianus statuit, licere judici, qui reum absolverit, actorem e contrario condemnare, si reus vicissim ab eo aliquid petierit, nihil obstante exceptione, quod non competens judex agentis esse cognoscatur; *cujus enim in agendo observat arbitrium, eum habere & contra se judicem in eodem negotio non dedignetur* (c). Juris civilis regula de conventione apud eumdem judicem iisdem pene Justiniani verbis sub Zephyrini papae ficto nomine apud Gratianum refertur (d), & in decretalibus pontificum proba-

(a) *Conf. Covarruvias pract. quaest. cap. VIII n* 3., *Paul. de Castro in L.* haeres absens *de judiciis n.*2. (b) *L. XXII. D. de judic.* (c) *L. XIV C. de sentent. & interloc.* (d) *Can. I. C.* 3. *q.* 8.

batur (a). Hinc in judicio reconventionis victus clericus sententiae judicis laici, ubi ea transiit in rem judicatam, parere debet, alias implorata episcopi manu in eum exsecutio etiam per personae coactionem fiet (b); aut sine ullo episcopi auxilio judex in laicum, qui pro clerico apud acta satisdedit de stando juri, & solvendo judicatum, sententiam exsequetur. Excipiendae tamen sunt caussae omnes criminales (c), & spirituales, in quibus reconventio non admittitur; itemque illae, in quibus clericus nomine ecclesiae judicio experitur, in quo ipsum proprio nomine nemo quiverit reconvenire: & generatim omnes, in quibus leges reconventionem non admittunt.

Clerici rei majestatis fori privilegium non habent.

§. XI. Quod vero spectat ad caussas criminales, etsi in Gallia & multis aliis christianis provinciis clericorum gravia crimina a judicibus regiis vindicantur, tamen in regno Apuliae pauca crimina sunt, quae clericos foro saeculari subjiciunt. Tale in primis est crimen laesae majestatis, quod rex Gulielmus II dum fori privilegium clerici confirmavit, nominatim excepit, & civili imperio reservavit (d). Qua in-

(a) *Cap. I. & II. ex. de mut. petitionib.*
(b) *M.A. Genuens. in praxi cur. archiep. Neap. cap. XII.* (c) *L. I. & XIX. C. de his qui accusare, can. IV. C. 3. q. 11.* (d) *Const.* de personis *tit. ubi clericus in maleficiis debeat conveniri.*

re Gulielmus discessit a placitis regum Francorum & Gothorum in Hispania, qui judicio de episcopis & clericis abstinuere, etiam in crimine majestatis, & res derelicta est episcoporum concilio, ne sanctissimus ordo judicis laici cognitione dehonestaretur (a). Inde regno ad Andegavenses translato, pactis conventis inter Clementem IV pontificem & Carolum I a fori privilegio solae caussae feudales nominatim exceptae sunt: quod Carolus II inde confirmavit (b). Fuerunt quidem reges Andegavenses pontificibus addicti, & in multis articulis facile passi sunt regiam in clericos jurisdictionem deminui; at minime abrogasse videntur Gulielmi constitutionem, qua in crimine majestatis clerici publicis judicibus addicuntur. Sunt enim nonnulla crimina, quae omnem honorem excludunt (c): nec videtur princeps ei, qui contra majestatem admittit, privilegium concessisse. Et quamvis pacta conventa tantum a clericorum fori privilegio solas caussas feudales exceperint; tamen crimen majestatis natura sua privilegio non comprehensum censebatur; pacta enim inter principes sic accipienda sunt, ut quam minimum jura majestatis laedant.

Item in assassinii *crimine*.

§. XII. Porro in crimine *assassinatus* seu *assassinii* clerici in foro laico puniuntur, utpote qui

(a) *Conf Altefer. de jurisd. lib. V. cap* 4.
(b) *Cap.* item statuimus *XCIV. tit. de non trahend. cleric.* (c) *L. I. C. ubi senatores*.

qui crimine admisso cadunt ipso jure fori privilegio. Assassini erant populi, qui suo principi addicti in montibus Phoeniciae morabantur (a), eorumque opera Sarraceni utebantur ad occidendos ex insidiis christianos principes, ut eorum nece belli patrii molem a se averterent (b). Ex Phoenicia in Occidentis provincias assassini permearunt: & hinc synodus Lugdunensis officio & privilegio clericali spoliavit clericos, qui illorum opera christianum quemquam interficerent, vel interfici mandarent, etsi mors secuta non esset; addiditque, non aliam degradationis sententiam requiri, ubi probabilibus argumentis constiterit, clericum tam exsecrabile scelus admisisse (c). Ita ipso jure clerici hujus criminis rei laicae jurisdictioni subjecti sunt. Sed assassinorum appellatio inde translata est ad sicarios, homicidas, grassatores omnes, praesertim eos, qui in caedem hominis suas locant operas, aut conducunt alienas (d). Interim disputabatur, utrum judex laicus de assassinii qualitate poterat judicare, an vero oporteret sententiam judicis ecclesiastici praecedere, quae clericum revera crimen admisisse declararet, ut ita laicus judex in clericum procederet. Edidit quidem Clemens VIII bullam, qua decrevit, *declarationem criminis assassinii ad judicem ecclesiasticum omnino*

(a) *Cang. v.* Assassini. (b) *Conf. Alteserra de jurisd. eccles. lib. V. cap.* 3. (c) *Cap. I. de homic. in* 6. (d) *Skenaeus ad leges Scoticas.*

no pertinere (a); at in hoc regno & ante & post Clementis bullam judices regii in clericos assassinii reos inquirere & animadvertere consueverunt sine ulla judicis ecclesiastici declaratione (b). Tandem pactis conventis placuit, ut quo casu clericus veluti assassinii reus habeatur, & laicus judex capturam praeveniat, captum carcere saeculari ecclesiae nomine detineat, & acta judicialia conficiat; sed antequam ad sententiam ejusque exsecutionem deveniat, confecta acta intra menses quatuor ad tribunal mistum transmittat; cujus erit, cognitis actis, reoque audito, super qualitate assassinii pronuntiare (c).

Quis judex in criminibus atrocioribus episcoporum.

§. XIII. Jam vero mores & leges provinciarum, quibus clerici in criminibus civilibus gravioribus judicio & animadversioni magistratuum subjiciuntur, praecipue spectant presbyteros aliosque inferiores clericos, non episcopos: nam *hactenus non scimus*, inquit Espenius (d), *ad episcopos laicam jurisdictionem ratione criminis, quantumvis atrocis, esse extensam*. Hinc in actis cleri Gallicani refertur Regis Galliae declaratio VI Kal. Majas anni CIↃIↃCLVII emissa, qua habetur, judicium contra episcopos in crimine laesae majestatis instrui per judices ecclesiasticos secundum canonicas sanctiones & formam in regno consuetam. Et id quidem recte in Gallia & in

(a) *Bul.* aequa & circumspecta. (b) *Conf. Capicius dec. CXII. & CLV.* (c) *Concord. cap. III. n.* 3. (d) *Espen. par. III. tit.* 3. *cap.* 4.

in aliis provinciis, ubi obtinet, ne quis etiam volens extra regnum ex quavis caussa judicari possit; nam ubi tale jus non viget, nescio, an principes patiantur, crimina laesae majestatis ab episcopis admissa extra sui territorii fines vindicari.

De judice in caussa dubii clericatus.

§. XIV. Illud commune est tam criminalibus quam civilibus judiciis, ut quaestio facti, utrum quis clericus sit, nec ne, quae apud judicem laicum incidat, apud eumdem agitari debeat: atque adeo in hac specie non auditur reus, qui clericatus proposita exceptione laici judicis jurisdictionem vitare intendit, donec de clericatu constet. Jure decretalium cognitio ista ad judicem ecclesiasticum pertinet; tantumque laico judici conceditur reum in habitu clericali deprehensum & captum, qui antea tamquam laicus vivebat, apud se retinere, quousque clericatus demonstretur (a). At in plerisque christianis provinciis contrarium moribus aut legibus receptum & statutum est, atque adeo clericatus exceptio apud laicum judicem proposita apud eumdem cognoscitur & deciditur. Et in regno Apuliae ex inveterata consuetudine ritibus M. Curiae confirmata, si quis per exceptionem clericatus velit judicis laici jurisdictionem declinare, debet coram eodem *principaliter* comparere, & legitima sui clericatus documenta ostendere (b). Sane facti quaestio haec est

(a) *Cap. XII. de sent. excomm. in 6.*
(b) *Rit. CCXXXV.*

est, & quae facti sunt, ea temporalia esse non ambigitur. Item quisque origine sua subjectus est publicae jurisdictioni ejus loci, in quo moratur, ac proinde si vocetur a magistratu, debet comparere privilegia sua allegaturus & probaturus (*a*), alias confusio in civitatem induceretur. Dum vero judex apud nos in clericatum inquirit, statim ac reum clericum esse cognoscit, eum ad proprium judicem transmittere debet, etsi cetera judicii sollemnia deficiant: quo spectant verba ritus, *& raro dictus processus finitur.* Vult etiam ritus, ut clericus *principaliter* clericatum tueatur: quod intelligendum videtur secundum regulas juris communis, ut tantum in criminalibus cogatur clericus *personaliter* coram judice laico comparere ad sua privilegia probanda: nam in caussis civilibus nulla esse potest ratio, cur eidem non liceat se per procuratorem tueri, ut Franc. Rapolla recte observat (*b*). Ceterum si reum fuisse ordinatum constet, dubitetur vero de ipsa vi ordinis, est haec quaestio juris ex sacris canonibus decidenda, ac proinde ad episcopos ableganda.

CA:

(a) *L. II. D. si quis in jus vocatus*. (b) *Rapol. de jure Regni par. I. lib. 1. cap. 7. n. 11.*

CAPUT VIII.

De cauſſis majoribus.

In cauſſis majoribus celebriores epiſcopi conſulti.

§. I. IUre canonico novo ſunt multae cauſſae *majores* dictae, quae poteſtatis epiſcopalis modum excedunt, & ſedis Romanae judicio reſervantur: quod *jus* ſenſim & veluti per gradus invaluit; multis enim ſaeculis nullae hoc ſenſu fuerunt majores cauſſae, quae per ſolum Romanum pontificem cognoſci & tractari deberent. Et olim quidem cauſſae majores praeſertim cenſebantur, quae dubiae fidei & diſciplinae erant, integrumque erat epiſcopis de iis cognoſcere & judicare. Tantum eccleſiarum confoederata diſciplina poſtulabat, ut de rebus arduis relationes ad alias eccleſias mitterentur, ſive *jure* ſubjectionis, ſive ut unius eccleſiae legalia acta aliis innoteſcerent, ſive ut a majoribus eccleſiis lumen & conſilium mutuarent. Ita epiſcopi metropolitanis & patriarchis ſuis referre tenebantur, teſte Hieronymo (*a*), idque receptae metropoliticae & patriarchali poteſtati erat conſentaneum, quae id exigebat, ne quid magni momenti in provincia aut dioeceſi praeter metropolitani aut patriarchae ſententiam ageretur. Omnes vero epiſcopi in rebus arduis majores ſedes, & illuſtriores epiſcopos, etſi il-

(a) *Hieronym. ep. LXI.*

lis subjecti non essent, consulebant, ut, quid in proposita specie facere aut sentire oporteret, rescriberent, cujus rei multa exempla in antiquis monumentis occurrunt, constatque etiam ab ipsa Romana ecclesia Cyprianum fuisse consultum.

Praecipue vero consultus summus pontifex.

§. II. Quoniam vero ecclesia Romana principatu quodam vigebat, & ecclesiasticae unitatis centrum erat, ad eam in rebus arduis & dubiis praecipuo jure relationes mittebantur, & quidem ab omnibus provinciis si de dubia fide ageretur; in rebus vero disciplinae praecipue ab ecclesiis Occidentis, quae peculiari nexu sedi apostolicae adhaerebant. Moribus hoc jus Romanae sedis primum invaluit, illudque omnium maxime Innocentius I promovit & inculcavit, qui etiam in eam rem synodi auctoritatem profert: *si majores caussae*, sunt pontificis verba (a), *in medium fuerint devolutae, ad sedem apostolicam, sicut synodus statuit, & vetus consuetudo exigit, post judicium episcopale referantur.* Synodus autem illa, cui testimonium Innocentius denuntiat, non alia videtur fuisse quam Sardicensis, ut recte Constantius observat (b); in epistola enim illius synodi ad Julium patres contestati sunt, optimum esse & disciplinae accommodatum, si ad Petri apostoli sedem de omnibus provinciis sacerdotes referant. Mitte-

(a) *Innoc. I. ep. ad Victric. Rothomag.*
(b) *Constant. collect. epist. RR. pontif. not. in cit. Innocentii epist.*

rebantur vero relationes istae de dubia fide & disciplina ad summum pontificem aut post episcopale judicium, aut rebus adhuc integris, si ita episcopis videretur, ut pontificis responsione episcopali sententiae robur accederet (a), aut quid in proposita caussa justum esset, ab apostolico fonte manaret. Quod si adhuc re integra consultatio ad pontificem mitteretur; id non arguebat caussam primae sedi esse reservatam, sed tantum voluisse episcopos prius audire oracula Romanae ecclesiae, in qua puritas fidei & disciplina sincerius vigebat, quam de re dubia quidquam statuere.

Caussas majores Leo M. sibi reservat.

§. III. Novae disciplinae, quae majores caussas sedi apostolicae aperte reservat, prima veluti fundamenta jacta sunt, ubi per Occidentem majorum urbium metropolitis vicariatus sedis apostolicae communicari coepit. Et profecto Leo M (b) in litteris ad Anastasium Thessalonicensem, quibus eidem jam quaesitam apostolicae sedis vicariatus praerogativam confirmat, & novis juribus auget, caussas majores & difficiles aperte excipit, sibique reservat; idque non tam defectu potestatis in metropolitis, quam ex incurrentium quaestionum difficultate. *Si qua caussa major emerserit, quae a tua fraternitate illic praesidente non potuerit definiri, relatio tua missa nos consulat, ut revelante domino, cujus misericordiae profitemur esse, quod possumus, quod ip-*

 se

(a) *Epist. conc. Milevit. ad Innocent.* I.
(b) *Leo M. ep. IV. edit. Quesnel.*

se nobis adspiraverit, *rescribamus*. Caussarum majorum nomine non tantum dubias fidei & disciplinae caussas summus pontifex videtur intelligere, sed generaliter quaestiones, quae prae difficultate in provincia definiri non poterant. Facile vero erat summis pontificibus, dum vicariatu sedis apostolicae ampliores metropolitas augebant, majores caussas excipere, sibique reservare; nam isti spe majoris potestatis vicariatum apostolicum quibusque conditionibus admittebant. Nimirum in dioecesibus Occidentis, si praefecturam Romanam excipias, nulli videntur fuisse patriarchae; & Romani pontifices, ut hiatum illum veluti supplerent, pontificiam legationem, qua patriarchalia jura continebantur, metropolitis majorum civitatum committere coeperunt: qua legatione accepta, metropolitae potestatem suam in plures provincias extendebant, & pallium, quod erat pontificia & satis praeclara vestis, induebant. Ita a quinto saeculo vicariatus apostolici appetentissimi esse coeperunt Occidentis metropolitae, eumque etiam metropoliticae potestatis dispendio accipiebant (*a*). Ceterum vicarii initio non videntur mandatis apostolicis per omnia morem gessisse; queritur enim ipse Leo M., Anastasium caussam Attici Epiri metropolitae, quam majorem habet, inscio pontifice tractasse (*b*). Et in provinciis, ubi nulli fuerunt perpetui sedis apo-sto.

(a) *Conf. dicta par. I. cap.* 13. §. 9. (b) *Leo M. ep. XII. edit. Quesn.*

stolicae vicarii, reservatio caussarum majorum incognita videtur fuisse.

Reservatio caussarum majorum in falsis decretalibus proposita.

§. IV. Sic proposita de caussis majoribus per pontifices doctrina in falsis decretalibus, quas Isidorus Mercator noni saeculi initio evulgavit, confirmatur, latius extenditur, & tamquam jure divino instituta, & consecrata exhibetur. *Cujus hoc est pontificis, dispositioni*, sunt verba Mercatoris sub Sisti II. nomine (*a*), *omnes majores ecclesiasticas caussas & episcoporum antiqua judicia apostolorum eorumque successorum atque canonum auctoritas reservavit*. Et sub Felicis I. nomine (*b*), *semper dubia & majora negotia terminum ab hac sancta sede a tempore apostolorum, qui eam suis documentis instruxerunt, accipere consuescunt*. Et ut plura hujus furfuris mittam, sub Marcelli nomine ita impostor fatur (*c*): *nec ab ejus* (sedis Romanae) *dispositione vos deviare oportet, ad quam cuncta majora ecclesiastica negotia, divina disponente gratia, jussa sunt referri, ut ab ea regulariter disponantur, a qua sumsere principia*. Quin ut eo fortius soli pontifici caussas majores Mercator adsereret, auctoritatem provincialium synodorum deminutum ivit, vulgata sub venerando antiquiorum pontificum nomine doctrina, synodos provinciales pontifice inconsulto haberi non posse, nec episcopos eodem inscio posse damnari (*d*), *Re-*

(a) *Epist. Sisti II. ap. Blondel. in Pseudo-Isidorop.* 334. (b) *Epist. Felic. I. apud eumdem p.* 363. (c) *Epist. I. Marcelli ap. eumdem p.* 393., *can. XV.* C. 24. *q.* 1. (d) *Can. VII. & IX.* C. 3. *q.* 6.

Reservatio caussarum majorum qui recepta.

§. V. Verum enimvero quamvis magnificis verbis doctrina de caussis majoribus jure divino sedi apostolicae reservatis sub nomine antiquorum pontificum proposita sit; non tamen statim in usum deducta est. Nimirum Gallicani episcopi diu canonicam vim novitatibus Isidorianis denegarunt, & pontificibus eas propugnantibus restitere (*a*). Quin sub Carolo Calvo Gallicani episcopi adsensum non praebuere mandatis apostolicis, ut majora & difficiliora negotia sedi apostolicae decidenda referantur (*b*): quae mandata Ansegisus Senonensis per Galliam & Germaniam sedis apostolicae vicarius proposuit. Sed lapsu temporis ubi episcopi Gallicani falsarum decretalium auctoritatem adgnoverunt, sponte sua majores caussae veluti pontifici reservatae coeperunt haberi. Accessit post saeculum nonum integra ferme cessatio synodorum provincialium, frequentes ipsorum episcoporum & metropolitarum ad Romanam sedem provocationes, & negligentia episcoporum jura sua minus strenue vindicantium. Eo quoque multum contulerunt legati sedis apostolicae, qui a tempore Nicolai I cum ingenti potestate per provincias magno numero missi, omnia ferme episcoporum atque metropolitarum jura ad se, atque adeo ad sedem apostolicam, traxerunt (*c*). Ita per

(a) *Conf. superius dicta in proleg. cap. V. §. 4.*

(b) *Ap. Labb. coll. concil. tom. IX. col. 281.*

(c) *Conf. Gregor. Zallwein princ. jur. eccles. tom. I. q. 4. cap. 3. §. 4.*

per usum constabilita disciplina, quae caussas majores sedi apostolicae addicebat, Innocentius III eam praerogativam ab jure divino derivare studuit, eoque retulit locum Deuteronomii, quo Deus in gravi difficultate ad summum sacerdotem ejusque concilium recurrendum disposuit (a): quo ipse veteris foederis oeconomiam non bene ecclesiae accommodavit.

Quae sint caussae majores.

§. VI. Doctrina de caussis majoribus uni pontifici reservatis constabilita, illud supererat, ut quae essent caussae majores in specie definirentur: quod pontifices, praesertim Innocentius III, variis editis decretalibus fecerunt. Initio saeculi XIII jam per omnium ora volitabat juris regula, *majores caussas maximos requirere judices*, & conveniebat, inter omnes judices ecclesiasticos praesertim pontificem eminere. Ergo inter caussas majores relatae causae fidei, depositiones, translationes, renuntiationes, postulationes episcoporum, conjunctiones, & divisiones ecclesiarum cathedralium, exemtiones a potestate episcoporum, relatio in censum sanctorum, relaxationes canonum in caussis majoris momenti, absolutio in gravioribus delictis, approbatio ordinum religiosorum, fundatio ecclesiarum collegiatarum, creatio novarum dignitatum, datio episcopalium coadjutorum, & hujus generis aliae, quas omnes Alteserra persequitur (b). Nos variis hujus operis locis multas haru-

(a) *Cap. XIII. ex. qui filii sint legitimi.*
(b) *Altes. de jurisd. lib. X.*

rum caussarum exhibuimus; nunc tantum de caussis fidei, judiciis contra episcopos, & relatione inter sanctos differemus.

Episcopi olim in quaestionibus fidei judicabant.

§. VII. Ut a primo exordiar, caussae ad fidem pertinentes etsi in veteri disciplina majores haberentur; non tamen summo pontifici erant reservatae, sed ab episcopis agitabantur & decidebantur. Sane episcopi primigenii sunt in caussis fidei judices, utpote qui ejus depositum ab apostolis acceperunt, & divina auctoritate regendis ecclesiis praeponuntur. Quapropter ab initio ecclesiae in nascentes errores haeresesq. sollicite inquisiverunt, & pro sua auctoritate in synodis, ut primum detexerant, confixerunt & damnarunt. Ita errores Eustachii in synodo Gangrensi, Pelagii & Caelestii in Milevitana damnati sunt, & in actis synodi Chalcedonensis Leonis papae legati ad synodum referunt, Eutychen *regulariter damnatum a proprio episcopo Flaviano*. Errores quoque Gotescalchi monachi anno IↃCCCXLVIII in concilio Moguntino, haeresis Berengarii anno CIↃLV in synodo Turonensi, & novitates Abaelardi anno CIↃCXL in Senensi damnatae sunt. Quin observatum viris doctis, nullam pene haeresim per synodos generales olim damnatam fuisse, quam non prius episcopi decretis suis confodissent (a). Quae quidem decreta saepe tanti ponderis fuerunt, ut multae haereses eorum auctoritate sine ulteriori judicio extinctae sint, ceteris nempe ecclesiis sa-

(a) *Conf. Febron. de statu eccles. cap. IV. §. 2.*

factae damnationi adsentientibus, ut videre est in Eustathianis, Aërianis, Collyridianis, quos in provinciarum synodis damnatos, non legimus majori judicio inde confossos fuisse.

Quod inde summo pontifici reservatum est.

§. VIII. Integra multis saeculis stetit episcoporum auctoritas in tractandis fidei controversiis: at circa saeculum decimum falsis decretalibus sub nomine primorum pontificum per Occidentem receptis, & praesertim jam edita Gratiani concordia, quaestiones fidei, veluti majores & difficiles caussae, ad sedem apostolicam reservari coeperunt. Hinc Romanae ecclesiae cardinales aegre passi sunt, episcopos Gallicanos in synodo Remensi anno CIↃCXLVIII contra Gilbertum Porretanum fidei symbolum condidisse, quasi nefarium esset quidquam ea de re citra pontificis auctoritatem statuere, *nulli fas est circa fidem quidquam determinare citra Romani pontificis auctoritatem*, quod fuse apud Baronium refertur (a). Eundo doctrina ista crevit, & tempore Innocentii III eo usque invaluerat, ut hic pontifex de baptismo parvulorum interrogatus praemittendum censuerit, *majores ecclesiae caussas, praesertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas* (b), tamquam quae ad unius sedis apostolicae judicium pertinerent; nam hoc sensu Innocentius verbum *referre* videtur usurpare. Hoc Innocentii responso in decretales auctoritate Gregorii IX collectas conjecto,

(a) *Baron. ad an. CIↃCXLVIII. n. 16.*
(b) *Cap. III. ex. de baptis.*

inde concluserunt earum interpretes, ad solum Romanum pontificem spectare de caussis dubiae fidei *judicialiter* decernere. Verum doctrinam hanc veluti traditioni apostolicae, & episcoporum auctoritati omnino adversam episcopi multi & praesertim Gallicani non admiserunt: & hinc de quaestionibus fidei deinceps cognoverunt & judicarunt, etsi contra Romani pontifices niterentur: quod pluribus Espenius probat (a).

Caussae contra episcopos in synodo provinciali tractatae.

§. IX. Porro caussae episcoporum ex veteri disciplina in synodis provincialibus tractabantur, etsi illi gradu suo dejici, aut de una in aliam ecclesiam transferri deberent. Nimirum ubi ecclesia in paroecias & provincias tributa est, synodus provincialis proprium caussarum omnium, quae contra episcopos moveri possent, auditorium evasit; justum quippe visum fuit, caussas illic tractari, ubi accusatores & testes facile haberentur (b). Moribus haec disciplina primum invaluit, deinceps in synodo Nicaena confirmata est, edito canone, quo praecipitur, caussas omnes in provincia exortas in provinciali synodo examinari & finiri debere (c): quo quidem canone etiam caussas contra episcopos comprehensas fuisse synodus Constantinopolitana, Innocentius I & patres Africani docent (d). Item

(a) *Espen. par. III. tit. 4. cap. 2.* (b) *Cyprian. ep. LV. edit. Pamel.* (c) *Conc. Nicaen. can. V.* (d) *Conc. Constantinop. I. can. II.*, *Innocent. I. ep. ad Victric. cap. 3.*, *Can. CXXXVIII Cod. Afric.*

Item synodus Antiochena aperte habet, episcopum de criminibus accusatum in synodo provinciali debere judicari; tantumque illud addit, a metropolitano vicinae provinciae episcopos vocandos esse, ut simul in synodo judicent, si episcoporum provinciae suffragia in contrarias partes scindantur (a). Quibus aliisque similibus regulis consonat usus, quo constat, per plura saecula episcopos in provinciae suae synodis judicatos fuisse (b). Tantum in Africa & aliis paucis ecclesiis ad tractandas caussas contra episcopos veluti extraordinaria synodus, quae duodecim episcopis constabat, cogebatur (c). Ingens erat in Africanis provinciis numerus episcoporum, ut permolestum esset in singulas criminales episcoporum caussas provincialem synodum haberi: hinc si extra statum habendae synodi tempus deferri episcopum contingeret, episcopi duodecim cum primate conveniebant (d).

Canones Sardicenses de judiciis contra episcopos.

§. X. Disciplina veteris ecclesiae, quae habet, caussas episcoporum in synodo provinciali primo judicio tractari & judicari debuisse, per patres Sardicenses quoque, sed non sine aliqua additione, confirmata est. Nimirum ad honorandam B. Petri memoriam statuerunt, ut si damnatus in synodo episcopus putaverit se bonam caussam habere, ut iterum judicium reno-

X 2 ve-

(a) *Conc. Antioch. can. XV. & XIV.* (b) *Conf. Fleuryus dis. IV. in hist. eccles. n.* 3. (c) *Can. III. seq. C.* 15. *q.* 7. (d) *Conf. Christ. Lupus in dict. Gregorii VII. can.* 25.

vetur, scribatur ab episcopis, qui caussam examinarunt, episcopo Romano: & si is putaverit judicium renovari debere, renovetur, & quidem accitis a finitima provincia episcopis, quibus ille scripserit, vel misso pro ejus arbitrio a latere legato, qui cum episcopis sedeat & judicet (*a*). Haec est vera sententia canonum Sardicensium, quibus non appellationes a judiciis synodorum decernuntur, sed potius Romano pontifici datur facultas decernendi, ut pro sapientia sua judicet, num latum judicium iterum in provincia tractari debeat (*b*). Dum vero vult synodus, ut quo casu judicium arbitrio pontificis debeat renovari, adhibeantur vicinae provinciae episcopi, dubio procul synodum provinciae non excludit, sed finitimi episcopi provincialibus adjunguntur, quod multis Dupinus probat (*c*). Fuit haec regula tempori accommodata, ut judicii renovatione impetrata episcopi sublevarentur, qui ea aetate per Orientem haereticorum potentia & machinis in synodis opprimebantur, cujus rei in caussa Athanasii elucet exemplum (*d*). Ceterum canones Sardicenses longo tempore nec in Occidente recepti sunt, quod in tractatu de appellationibus demonstrabitur.

Qua

(a) *Conc. Sard. can. III. & V.* (b) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap.* 3.
(c) *Dupin diss. II. de eccles. discipl. cap.* 1. §. 3.
(d) *Conf. Richerius histor. concil. general. cap. III. n.* 4.

Qua ratione olim pontifices deponebant episcopos.

§. XI. Quamvis autem synodus provincialis ordinarium esset auditorium, in quo episcopi damnari & gradu suo dejici deberent; tamen in veteri disciplina aliquando contingebat, ut Romani pontifices omnium primi episcopos damnarent: quorum judiciorum plura exstant exempla, sed instar omnium sit Nestorii caussa. Nimirum ubi ecclesiae universalis fidem Nestorius nefaria doctrina corrumpere coepit, Cyrillus Alexandrinus ad Caelestinum pontificem retulit, qui statim ac intellexit Nestorii doctrinam rectae fidei adversari, coacta synodo illum a communione sua, & ab ecclesia Constantinopolitana dejecit, nisi intra decem dies nefariam doctrinam ejuraret, cujus sententiae exsecutionem Cyrillo & Joanni Antiocheno demandavit (a). Verum in caussa Nestorii non ordinario judicio Caelestinus cognovit & sententiam dixit, sed potius quod caussa ad sedem Romanam relata esset; & relatione in caussis fidei accepta, summi pontificis hae profecto erant partes, ut statim haereses damnaret, & contumaces gradibus suis pellendos decerneret. Ceterum tamquam summum & supremum Caelestini judicium habitum non est; etenim pontificis sententiam Cyrillus amplexus est, non item Joannes Antiochenus & alii Orientales, qui Nestorium defenderunt. Hinc exortum dissidium, cui compo-

(a) *Conf. N. Alexander. saec. V. hist. eccles. cap.* 3. *art.* 12.

ponendo synodus Ephesina indicta est, quae Nestorium deposuit (a).

Caussae metropolitarum patriarchis reservantur.

§. XII. Nec tantum episcoporum caussae, verum etiam ipsorum metropolitarum in synodis provincialibus tractabantur: erat quippe metropolita princeps synodi provincialis, at ejusdem judicio suberat, idque ex canonibus Nicaenis, qui totius provinciae administrationem synodo provinciali tribuerunt, quod synodus Constantinopolitana testatur (b). At institutis patriarchis, quorum auctoritas in plures provincias extendebatur, synodus Chalcedonensis metropolitarum caussas ad dioecesis exarchum seu patriarcham deferri voluit. *Si clericus cum proprio vel etiam alio episcopo negotium aut litem habeat, a provinciae synodo judicetur; si autem cum ipsius provinciae metropolitano episcopus vel clericus controversiam habeat, dioecesis exarchum adeat, vel imperialis urbis Constantinopolis thronum & apud eum litiget* (c): quod deinceps alio canone eadem synodus confirmavit (d). Hujus mutationis caussam eam fuisse Dupinus opinatur, quod metropolitani in synodis provinciae magna auctoritate pellerent, & difficile esset eos ibidem judicari; at satius erat novae disciplinae caussam patriarcharum institutioni tribuere, quae metropolitanos majorum judicum potestati ob-

(a) *Conf Dup. diss. II. de antiqua eccles. discipl. cap.* 2. §. 3. (b) *Conc. Constantinop. I. can. II.* (c) *Conc. Chalced. can. IX.* (d) *Conc. Chalced. can. XVII.*

obnoxios fecit. Ceterum disciplina, quae habet, metropolitas apud patriarchas conveniri & judicari in Oriente, ubi multi erant patriarchae, facile obtinuit; non item in Occidente, ubi metropolitae etiam post synodum Chalcedonensem in synodis provincialibus judicati sunt (a): nimirum in Occidentis dioecesibus praeter Romanum pontificem, cujus patriarchalis potestas praefectura Romana diu stetit inclusa, nulli alii erant proprie sic dicti patriarchae.

Praerogativa throni CP. in caussis metropolitarum.

§. XIII. Verum enimvero synodus Chalcedonensis non absolute caussas metropolitarum propriis patriarchis demandavit, sed pro conquerentium arbitrio metropolitas vel propriis patriarchis, vel throno Constantinopolitano judicandos addixit (b): idque spectavit tantum ecclesias Orientales, non item Occidentales; nec enim umquam auditum est, caussas metropolitarum Occidentis ad sedem Constantinopolitanam deferri potuisse. Haec praerogativa sedi Constantinopolitanae tributa est, antequam juribus patriarchalibus in Asianam & Ponticam dioeceses augeretur: quod demum postrema synodi Chalcedonensis actione factum est. Hinc eruditorum de hoc privilegio anceps judicium. Alii ambitum Anatolii episcopi Constantinopoli-

(a) *Conf. Dupin. de antiq. eccles. discipl. d T. II. cap.* 1. §. 4. (b) *Cit. conc. Chalced. can. IX. & XVII.*

litani accusant, quasi eo spectantes canones ipse scripserit, & in synodo probari curaverit. Contra haeretici tanti privilegii ecclesiae Constantinopolitanae concessi praejudicio primatum pontificis tamquam a patribus Chalcedonensibus haud adgnitum deprimunt (a). Petrus de Marca (b) docet, sedi regiae urbis pro arbitrio conquerentium tributum fuisse de metropolitanis Orientis judicium, quod Constantinopoli erat synodus quaedam perpetua ἐνδημοῦσα Graecis dicta, quae componebatur ex episcopis, qui ex omnibus provinciis in regiam urbem proficiscebantur. Ex diverso Dupinus (c) tenet, non omnium metropolitarum Orientis judicium pro arbitrio conquerentium throno regiae urbis fuisse delatum, sed tantum duarum dioecesium Asianae & Ponticae, quas patres Chalcedonenses throno Constantinopolitano subjicere destinaverant, quo tempore canones IX & XVII conditi sunt. Veri specie ablanditur illustrissimi archiepiscopi sententia; at mihi Dupini doctrina magis sapit. Sane canonum Chalcedonensium & ipsius patriarchatus Constantinopolitani magnus adsertor & vindex Justinianus caussas contra metropolitanos apud proprios patriarchas judicandas edixit (d): quod profecto contra canones Chalcedonenses & praerogativas regiae urbis non statuisset. Pon-

---

(a) *Bevereg. in cit. can. IX.* (b) *P. de Marca de C. S. & I. lib. VII cap.* 5. (c) *Dupin. de antiq. eccles. discipl. diss.* 11. *cap.* 1. §. 4.

(d) *Novel. CXXIII. cap.* 22. *& novel. CXXXVII cap.* 4.

Pontifices sibi reservant caussas de metropolitis.

§. XIV. Interea etsi relati canones Chalcedonenses ad solum Orientem pertinerent, Romani pontifices metropolitarum Occidentis primam cognitionem sedi suae tribuere coeperunt. Certe Leo M. in synodo Romana caussam Hilarii Arelatensis cognovit, eumque jure metropolitico spoliavit (a); itemque graviter objurgavit Anastasium episcopum Thessalonicensem, quod in caussa Attici Epiri metropolitae non prius sedem apostolicam consuluisset (b). Quid novi profecto his judiciis inerat, sed concesso jam ecclesiae Arelatensi & Thessalonicensi apostolico vicariatu, Hilarius summo pontifici velut patriarchae subjectus evasisse videbatur, & caussa Attici veluti major pontifici reservata videri poterat; supra enim observatum est, Anastasio Thessalonicensi vicariatum sedis apostolicae Leonem M. concessisse, majoribus caussis exceptis, quas suae cognitioni reservavit. Ulterius deinceps progressi sunt Vigilius & Pelagius (c), qui etiam primam de episcopis cognitionem sedi Romanae tribuisse videntur, si illi ante synodi provincialis cognitionem ad Romani pontificis judicium provocarent. Inde Gregorius M. integram in caussis episcoporum cognitionem synodis provincialibus reliquit, at primam metropolitanorum cognitionem sedi apostolicae reserva-

(a) *Leo M. ep. X. ad episcop. provinc. Viennens. edit. Quesn.* (b) *Leo M. ep. XII. edit. Quesnel.* (c) *Vigil. ep. ad Eutherium, Pelag. ep. ad Joannem Constantinop.*

tam docuit : *si contra metropolitanum aliquid caussae habuerit, ob hoc sedis apostolicae petat judicium, quod per canones antiquorum patrum est institutione permissum* (a). Canones veterum patrum, quorum praejudicio jura sedis apostolicae proferre voluit, procul dubio erant Chalcedonenses, etsi illi, non adhuc per totum Occidentem patriarchatu pontificis extenso, vix sedi apostolicae convenirent.

Doctrina falsarum decretalium in caussis episcoporum.

§. XV. Disciplina, quae habet, caussas episcoporum in synodo provinciae judicari debere, per octo ferme saecula obtinuit; inde sensim mutata est, & in Occidente caussae majores episcoporum inter apostolica jura transierunt. Tantae mutationis caussam praecipue praebuerunt falsae decretales, quae initio noni saeculi opera Isidori Mercatoris sub nomine primorum pontificum in ecclesiae perniciem prodierunt. Nimirum in iis sub nomine Eleutherii, Julii aliorumque pontificum edicitur, non licere synodis provincialibus praeter sententiam pontificis Romani episcopos damnare, nec synodos provinciales habere. Videtur impostor novitatem de episcopis inconsulta sede Romana non damnandis hausisse ex litteris Julii ad Orientales (b), ubi pontifex contendit, consuetudinem esse, ut caussae ecclesiarum apostolicarum, maxime Alexandrinae, si de deponendis eorum episcopis ageper

(a) *Greg. M. lib. VII. ep. 8.* (b) *Ap. Athanas. apol. II.*

retur, cum papa & Romana synodo communicarentur, antequam synodi Orientales cognitionem de iis instituerent, ut magnae ecclesiae communi consensu componi possent. At impostor, quod in caussis ecclesiarum apostolicarum Julius papa dixerat, ad omnes ecclesias & episcopos aptavit. Quid quod nulla videtur fuisse consuetudo, qua Leo contendit, caussas ecclesiarum, quas apostoli fundaverant, communi consensu episcoporum Orientis & Occidentis componi debere? Videtur Julius consuetudinem illam exsculpsisse ex facto clericorum Alexandrinorum, qui suspicantes; Dionysium episcopum suum de fide non recte sentire, eum ad sedem apostolicam detulerunt.: quam accusationem scripta ad summum pontificem epistola Dionysius purgavit (a).

Caussae contra episcopos pontifici reservantur.

§. XVI. Proposita in falsis decretalibus de episcopis sine auctoritate pontificis non judicandis doctrina longo tempore dubia haesit, nec usu recepta est. Nam Gallicani antistites, ubi animadverterunt, novis decretalibus jura metropolitarum & synodorum provincialium labefactari, iis, quod non essent in codice canonum, (falsaria manus tum cognita non erat) canonicam auctoritatem denegarunt, & Romanis pontificibus Nicolao I & Hadriano II, qui eas propugnandas susceperant, restiterunt, nec aurem praebuerunt Nicolao, qui decretales illas obtru-

(a) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII cap. 4.*

debat *veluti tegmina totius ecclesiae catholicae* (a), quibus episcopi judicia synodorum provincialium eludere possent. Deinceps in tuendis suis juribus segniores episcopi Gallicani facti sunt, & decimo exeunte saeculo earum auctoritatem adgnoverunt; consenserunt enim restitutioni Arnulphi archiepiscopi, qui in synodo Remensi an. ƆCCCCXCV suam sedem recuperavit tantum ob eam caussam, quod absque consensu & auctoritate sedis apostolicae deponi minime potuerit (b). Tot bellorum tempestatibus & pondere novarum legationum fracta tum erat episcoporum libertas, quae deinceps desuetis ferme synodis provincialibus minor evasit. Ita non tantum receptum, episcopos in synodis praeter auctoritatem pontificis non posse damnari, verum etiam eorum caussae primo judicio ad sedem Romanam, tamquam majores, devolutae sunt. Qua demum recepta disciplina in dictatu sub nomine Gregorii VII veluti certum proponitur, solum papam *posse deponere episcopos, vel conciliare* (c). Et inde Innocentius III magnificis profecto verbis docuit, non tam canonica, quam divina institutione depositiones, translationes & cessiones episcoporum uni pontifici esse reservatas (d).

Di-

(a) *Ep. XXI. tom. 3. concil Gall.* (b) *Conf. Petr. de Marca de C S & I. lib. III. cap. 6. & lib. VII. cap. 25.* (c) *Dictat. Greg. VII. cap. 3.* (d) *Cap. II. ex. de translat. epis c.*

Distinctio inter caussas episcoporum majores & minores.

§. XVII. Ceterum nova disciplina non omnes episcoporum caussas, sed tantum majores summo pontifici addicit: quod jus exortum videtur ex antiquorum canonum & falsarum decretalium collatione. Nimirum canonum collectores, & praecipue Gratianus, codicibus suis & antiquos canones, qui generatim caussas contra episcopos synodis provincialibus attribuunt, & falsas decretales, quae episcopum praeter pontificis auctoritatem non damnandum decernunt, inseruerunt. Hinc ad concordiam distinctum est inter caussas majores, & minores, quarum illae pontifici reservatae sunt, haec synodis aut metropolitis relictae (a). Majores caussae dictae sunt, quae depositione a gradu puniuntur; minores vero, quae mitiorem correctionem merentur. Hanc distinctionem Innocentius III non obscure probavit, qui tantum episcoporum translationem, depositionem & cessionem inter pontificis reservata recensuit (b): tandem vero synodus Tridentina jamdiu inductam disciplinam confirmavit (c); atque adeo caussas criminales contra episcopos, quae depositione, aut privatione dignae sunt, tantum ab ipso pontifice cognosci & finiri voluit; reliquas vero synodo provinciali, aut deputandis per eamdem synodum judicandas reliquit. Verum hoc decretum in Gal-

(a) *Conf. Espen. par. III. tit. 3. cap. 4.*
(b) *Cap. II. ex. de translat, episc.* (c) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap. 5.*

Gallia receptum non eſt, utpote quod juri regio & eccleſiae Gallicanae privilegiis adverſatur, quibus cavetur, ne quis etiam volens extra regnum a quovis & ex quavis cauſſa in *jus* vocari, nedum condemnari poſſit. Ubi vero receptum eſt, reipſa tegmen epiſcopis peccantibus exhibuit; nam dum judex tam longe abeſt, epiſcopi ferme peccant impune.

Epiſcopi olim ſanctos canoni inſerebant.

§. XVIII. Venio ad jus referendi in cenſum & tabulas ſanctorum chriſtianos in pietate defunctos, quod recepto vocabulo *canonizatio* audit. In veteri diſciplina cujuſvis epiſcopi erat album ſanctorum in ſua eccleſia novis nominibus augere. Sane Cyprianus de coronatis ſub ejus exilio martyribus clero ſuo reſpondit (*a*), *dies eorum, quibus excedunt, adnotate, ut commemorationem eorum inter memorias martyrum celebrare poſſimus*. Et S. Gregorius Thaumaturgus diſperſum ethica perſecutione populum poſt redditam pacem viſitans, apud omnes ubique populos inſtituebat, ut nomine eorum, qui pro fide decertaſſent, dies feſti atque ſollemnes conventus celebrarentur, quod Gregorius Nyſſenus teſtatur (*b*). Et Joannes Chryſoſtomus quoſdam clericos ab Arianis trucidatos & miraculorum gratia poſt mortem coruſcantes in ſanctorum tabulas retulit, teſte Sozomeno (*c*). Haec diſciplina etiam ſaeculis octavo & nono ob-

(a) *Cypr. ep. XXXVII.* (b) *Gregor. Nyſſ. vit. Greg. Thaumat.* (c) *Sozomen. lib. VII. cap.* 15.

obtinebat; capitularia enim regum Francorum aperte habent, fanctos de novo inventos *nisi episcopo probante minime venerari* (a). Confecrantes autem episcopi novos divos, saepe fynodi provincialis auctoritate aut metropolitae fui adfenfu id faciebant: erantque propterea cultus isti fanctis decreti particulares, qui accedente totius ecclefiae confenfu generales evadebant.

Populus novos fibi fanctos faepe fecit.

§. XIX. Ceterum vetus eft in zelo & pietate exceffus, quo chriftiani exciti fanctitatis & miraculorum fama, faepe falfa aut dubia, fine ulla epifcopi auctoritate fanctos fibi parare confueverunt (b): qui morbus praefertim crevit, ubi quemvis inique occifum fimplex plebs veluti martyrem coepit reputare. Ipfi epifcopi aliquando vulgi fimplicitatem confirmarunt, & tumultuariis fanctis auctoritatem praebuerunt; refert enim Sulpitius Severus (c) in loco, quem falfa hominum opinio veluti fepultis ibi martyribus facraverat, epifcopos altare conftituiffe, quum tamen reapfe latro quidam eo loci fepultus jaceret. Praepoftera ifta pietas errori erat obnoxia, & nullo judicio fanctis omnia implebat. Sacra confecrari debere publica auctoritate pro prudentia fua olim Romani decreverunt, ne quid peregrinae religionis fine publica auctoritate in

(a) *Append. I. capitul. cap.* 19. (b) *Conf. Chrift. lup. fchol. in conc. IV. Roman. S. Leon. IX. tom* 4. *oper. edit. Venet.* (c) *Sulpit. fever. vit. S. Martini cap. VIII.*

in urbem inferretur (a). Curatius in vera religione procedendum erat, & nefas omnino erat vulgi judicio sanctos constitui. Ergo statuit synodus Francofordiensis sub Carolo M (b), *ne nulli novi sancti colantur, aut invocentur, nec memoriae eorum per vias erigantur; sed ii solum in ecclesia venerandi sunt, qui ex auctoritate passionum aut vitae merito electi sunt*, utique episcopi judicio. Et S. Anselmus in sua synodo statuit, *ne quis temeraria novitate corporibus mortuorum, quod contigisse cognovimus, sine episcopi auctoritate reverentiam sanctitatis exhibeat* (c). Providentia quoque episcoporum sanctis vulgaribus posita insignia aut monumenta saepe excisa sunt, ut occasio exhibendi cultus omnino tolleretur.

Canonizatio summo pontifici reservatur.

§. XX. Verum enimvero labentibus annis episcopi Occidentis jure faciendi divos ceciderunt, & quidquid ejus rei est sedi Romanae cessit. Et quidem extra provincias suburbicarias demum inclinante ad exitum saeculo decimo coeperunt Romani pontifices sanctorum cathalogum augere, quod Mabillonius & Papebrochius observant (d); nec enim exstat authenticum & certae fidei monumentum antiquius diplomate Joan.

(a) *Conf. Bynkersh. de relig. peregr.* (b) *Conc. Francof. can. XLII.* (c) *Ap. Guiliel. Malmesburiens.* (d) *Mabillon. praef. ad saecul. V. Benedict. n.* 101., *Papebroch. conatu Cronico-hist. diss.* XX. *ad calc. vit. Joan. XV.*

Joannes XV, qui anno IɔccccXCV Uldaricum Augustanae ecclesiae episcopum in sanctorum album retulit. Id vero episcopis postulantibus pontifices initio fecerunt; videnturque episcopi quod ipsi facere poterant, a pontifice obtinere voluisse, ut sanctorum cultus per omnes ecclesias extenderetur.. Inde Alexander III relatione accepta de homine, qui in ebrietate occisus tamquam sanctus venerabatur, statuit, non licere alicui cultum religiosum exhibere, etsi per eum miracula fierent, *absque auctoritate Romanae ecclesiae* (a) Sed decretalis ista, utpote particularis, non statim ubique per Occidentem recepta est; constat enim episcopum Mindensem in Westphalia anno cIɔccccLXXIII festum S. Feliciani per totam suam dioecesim instituisse, mox ut ejus sanctitas miraculis coruscavit. Hinc relatio inter sanctos veluti unius pontificis jus haberi coepit, ubi Gregorianus decretalium codex, cui Alexandri rescriptum Raymundus inseruit, pro communi ecclesiae Occidentis jure haberi coepit, quod sensim post publicationem factum est (b).

Canonizatio solius pontificis judicio innixa creditur.

§. XXI. Jam vero Romana ecclesia non solius summi pontificis auctoritate, sed synodi judicio divos consecrare consuevit (c), quod veteri disciplinae conveniebat; erantque episcopi

 in

(a) *Cap. 1. ex. de reliq. & venerat. sanct.*
(b) *Conf. Espen. par. I. tit. 22. cap. 7. n. 10.*
(c) *Conf. Christ. Lupus loc. cit.*

in synodo veri judices. Primus Eugenius III fuisse videtur, qui S. Henricum de potestatis plenitudine solus in suo consistorio inter caelites adscripsit, ea usus ratione, *quod Romanae ecclesiae auctoritas sit omnium conciliorum fundamentum*: quam rationem primus Eugenius in hac specie videtur usurpasse. Quod exemplum, inquit Christianus Lupus, *in sancto Eduardo & S. Thoma Cantuariensi Alexander III, & in aliis sanctis canonizandis alii pontifices sunt deinceps imitati*. Ita paullatim invaluit doctrina, negotium de novis sanctis creandis solius pontificis judicio inniti; consistorium vero & reliqua omnia ex praesenti usu adhiberi consueta non ad vim ipsam actus, sed potius ad sollemnitatem pertinere. Superest tamen adhuc disciplinae veteris imago; nam antequam sollemni ritu & publico decreto per pontificem relatio inter caelites fiat, sollemne & publicum consistorium celebratur, ad quod quotquot episcopi Romae sunt, etiam conveniunt, non utique ad judicandum, sed ad meram actus sollemnitatem, quod post cardinalem de Luca Espenius observat (a).

An miracula ad canonizationem requirantur?

§. XXII. Ceterum sanctorum consecratio non temere, sed satis maturo & in utramque partem discusso judicio decernenda est, ut nempe prius constet de miraculis, quae Deus intercessione illius, cujus nomine album sanctorum au-

(a) *Espen. par. I. tit. 22. cap. 7.*

augeri debet, patrare dignatus eſt, praeſertim vero de bona vita & eximiis virtutibus. Et miracula quidem (modo conſtet vera eſſe miracula) ſunt divinae potentiae ad nos loquela: atque adeo magni ſunt ponderis in cauſſis de ſanctorum cenſu augendo; non tamen ſunt evidens argumentum ſanctitatis illius, cujus opera a Deo patrantur: ſaepe enim dignatus eſt Deus malorum hominum miniſterio edere prodigia. Hinc illud Fulgentii epiſcopi Ruſpenſis, *mirabilia non conferunt homini juſtitiam, ſed hominum notitiam*. Et recte S. Petrus Damianus quibuſdam ad S. Rudolphi epiſcopi ſanctitatem credendam quaerentibus miraculorum teſtimonia reſpondit (a): *qui miraculum quaeris, nonne tibi videtur eſſe mirabile, hominem adhuc fragili carne circumdatum angelitus vivere, adeo ut inter quamplurima hominum millia vix unum ejus ſimilem valeas reperire*? Quis porro neſcit, ſanctorum eminentiſſimos Virginem Deiparam & Baptiſtam praecurſorem (ut multos alios ſilentio praeteream) nullum in vita edidiſſe miraculum?

Eximiae virtutes ad canonizationem neceſſariae.

§. XXIII. Quae quum ita ſint, dum agitur de augendis ſanctorum tabulis, praecipue ſpectari debet ſancta & integra vita omnium virtutum meritis condecorata: quae eſt evidens & nulli exceptioni obnoxium ſanctitatis teſtimonium. Immo ſancta uſque ad finem vita inter miracula ſupremum merito cenſetur. Hinc ubi

(a) *P. Damian. ep. XIX.*

de eximia defuncti justitia & virtutibus constiterit, ecclesia etiam sine miraculorum testimonio procedere potest, & aliquando processit ad novos sanctos consecrandos, praesertim si de martyribus agatur. His enim ab ipso Jesu Christo singularis facta est regni caelorum promissio, ideoque professam in carcere fidem, & inde effusum pro ipsa sanguinem esse perfectam ipsorum gloriam seu justitiam docet Cyprianus, & nihil aliud ad eos vindicandos requisivit (a). Verum, ut recte observat Christianus Lupus (b), *non quaevis, licet miraculis illustrata justitia, ad canonizationem sufficit: esse debet eminens & ab omni etiam famae naevo immaculata.* Inter naevos vero, quibus aliquando factum, ne defunctorum aliqui, etsi virtutibus & miraculis clari, numero sanctorum adscriberentur, fuit fortis defensio jurium episcopalium contra Curiae Romanae novitates. Ita Robertus episcopus Lincolniensis inter sanctos relatus non est, quod adversus Curiae Romanae exactiones & pontificias beneficiorum reservationes acriter pugnaverit. *Hac de caussa*, inquit Henricus Cnyghnotonus (c), *quamvis Robertus perspicuis effulgeret miraculis, non est permissus canonizari.* Quo alisque similibus exemplis innixus Bailletus (d) observat, aliquando contingere, ut cathalogo sanctorum Romae non inferantur viri meritis & mi-

(a) *Cypr. ep. XXXVII.* (b) *Lupus schol. in IV. conc. Rom. S. Leonis IX.* (c) *Cnyghnot. lib. II. cap. 16. Conf. Lupu loc. cit.* (d) *Baillet. praef. ad vitas sanctor. n. 90.*

miraculis clari, quod Curiae Romanae molestiam aliquam sive factis, sive scriptis crearint.

Ritus in canonizatione adhibiti.

§. XXIV. Ritus & sollemnia in sanctorum consecratione adhiberi consueta non semper eadem in ecclesia fuerunt. Primis saeculis simplici plane ritu negotium istud procedebat: mortuo enim in carcere, vel in agone martyre, dies martyrii cujusque adnotabatur, nomen in diptycha ecclesiae inserebatur, ejusque memoriae quotannis celebrandae caussa episcopus sollemnem diem addicebat (a). Aliquando etiam condito martyre, vel confessore episcopus in beatitatis argumentum ejus tumulo altare, vel sacram aedem imponebat (b). His ritibus inter caelites relati martyres dicebantur *vindicati*, ut habet Optatus (c), seu recepti & probati, quod Albaspinaeus interpretatur. Mediis vero saeculis ubi episcopo de sanctitate defuncti constiterat, relatio inter caelites *elevatione* corporis seu reliquiarum super altare fieri solebat: qui ritus tum-demum invaluit, ubi sanctorum reliquiae super altare ad publicum cultum exponi coeperunt. Hinc *elevare* corpus in mediorum saeculorum monumentis tantumdem est ac inter divos referre (d). Sed in praesenti disciplina jamdiu recepta magno caerimoniarum apparatu

(a) *Cypr. ep. XXXIV. & XXXVII. edit. Pamel.* (b) *Conf. Altes. de jurisd. eccles. lib. X. cap.* 10. (c) *Optat. lib. I.* (d) *Balderic. Tornacens. lib. I. chron.*, *Sigeber. Gemblac. ad ann.* CIↃCCX.

tu & immani expensarum mole servi Dei albo sanctorum inferuntur, eoque nomine negotium istud plane arduum & difficile evasit, etsi alioquin sumtus isti potius ad Romanae Curiae, quam ad sanctificationis negotium spectent. Hinc ad expensarum compendium aliquando divorum consecratio sola insertione nominis in Romanum Breviarium, aut speciali pontificis bulla & decreto cardinalium facta est: qua ratione divales honores Joannes de Matha & Felix Valesius meruerunt (a).

Distinctio inter canonizationem *&* beatificationem.

§. XXV. Nova disciplina tamquam duos actus *canonizationem*, & sanctorum *beatificationem* distinguit: quarum ista est simplex interlocutio, quae dumtaxat alicui ecclesiae, provinciae, aut regulari ordini impartitur colendi defuncti facultatem: illa vero est sollemne decretum, quo defunctus tamquam sanctus toti ecclesiae proponitur, eique religiosum cultum exhibendum statuitur. Distinctio haec in veteri disciplina, qua omnis episcopus in sua paroecia sanctos elevabat, ignota fuit, & demum inventa videtur ubi relatio inter sanctos uni Romano pontifici cessit, quod Christianus Lupus fatetur (b). Et male profecto Gonzalez (c) tenet, inter haec duo judicia semper fuisse distinctum,

so-

(a) *Conf. Baillet. praef. ad vit. sanctor. n. XCIX.* (b) *Christ. Lup. schol. in conc. IV. Roman. S. Leonis IX. tom. 4. oper. E. V.* (c) *Gonzalez. in cap. I. ex. de reliq. & venerat. sanct.*

solamque canonizationem ab Alexandro III sedi Romanae fuisse reservatam: ut enim paullo ante vidimus, extra ecclesias suburbicarias primus Joannes XV inter sanctos Uldaricum episcopum Augustanum retulit. Interim etiam beatificationem Romani pontifices sibi jamdiu reservarunt. Sic vero canonizatione & beatificatione pontifici reservatis, vetuit Urbanus VIII, ne alicujus defuncti, etsi virtutum & miraculorum fama coruscantis, imagines aut quidquid venerationem aut cultum praeseferat, in ecclesiis, oratoriis, aut locis privatis ponantur, antequam inter sanctos aut beatos referatur (a).

An canonizatio errori obnoxia.

§. XXVI. Quaestio est inter doctores, etiam catholicos, an ecclesia, sive per synodum, sive per summum pontificem in sanctis consecrandis falli possit & labi. Multi graves theologi, inprimis Melchior Canus & Veronius, adfirmant (b): ipsique decretalium interpretes post glossam docent, *accidere posse, ut ecclesia in canonizatione sanctorum erraret* (c). Nimirum in hac caussa ecclesia hominum eorum testimoniis innititur, qui fallere & falli possunt: atque adeo non omnino certum & de fide potest esse judicium, quod non ex certis & exploratis argumentis hauritur. Ipsi pontifices etiam videntur adgnovisse, se errare posse, dum christianos in pieta-

(a) *Conf. Zypaeus consult. II. de reliq. & venerat. sanctor.* (b) *Melch. Canus lib. V. de loc. cap. 5., Veron. reg. fidei cap. II. §. 7.* (c) *Gloss. n cap. I. ex. de reliq. & venerat. sanct.*

tate defunctos iter caelites censent, olim enim antequam sententiam proferrent, protestari solebant, *quod per hunc actum canonizationis non intendebant aliquid facere, quod sit contra fidem, aut ecclesiam catholicam, aut honorem Dei*: quam formulam ex opere ecclesiasticorum rituum Christophori Marcelli Christianus Lupus (*a*) descripsit. Interim eadem glossa recte observat, preces in honorem non veri sancti fusas Deo acceptas & gratas esse, per fidem nempe & bonam voluntatem, unde promanant. Quin etsi haec omnia summo jure vera haberi possint, tamen pie credendum est, Deum non permissurum, ut ecclesia in tam gravi negotio erret, quae est S. Thomae sententia (*b*).

CAPUT IX.

De Conciliis generatim.

§. I. HActenus de ecclesiastica potestate & foro competente; dicendum modo de judicibus, per quos potestas ista exercetur & explicatur, de conciliis nempe, aliisque tum ordinariis, tum delegatis judicibus. Nomine *concilii* in re ecclesiastica venit conventus catholicorum antistitum ad tractandum de fide & disciplina rite convocatorum. Notio ista propria est vocis concilii, Latinis enim concilium dictum

(a) *Christ. Lupus schol. in conc. IV. Rom. S. Leon. IX.* (b) *S. Thomas quodlib. IX. art. ult.*

ctum videtur quasi *concalium a concalando*, hoc est convocando, quod omnes in unum locum convocentur (a): nam aliquin per translationem concilium locum ipsum, ubi conventus habentur, denotat. Quo sensu ecclesiae, quo christiani precaturi conveniunt, in antiquis monumentis saepe *concilia*, *conventicula*, *conciliabula* audiunt (b). Graecis concilium dicitur σύνοδος, quod ex diversis locis in eamdem viam locumque antistites coëant. Ita ab ecclesia tamquam pars a toto concilia differunt, nam ecclesia est totius christiani populi sub pastore suo, concilium vero tantum antistitum conventus. Etiam apud Romanos discrimen erat inter *comitia* & *concilium*, ut Caelius Felix apud Gellium observat (c), quod comitia conventum totius populi significabant ferendorum suffragiorum caussa institutum: concilium vero si pars aliqua populi congregetur: non secus ac apud Graecos ἐκκλησία populi concio dicebatur; συγκλησία concilium senatorum.

Species conciliorum.

§. II. Concilia ecclesiastica proprie sic dicta vel sunt universalia, seu generalia, vel particularia, seu localia. Universalia, quae Graecis οἰκουμενικαὶ σύνοδοι audiunt, ex totius christiani orbis episcopis orthodoxis celebrantur, quibusque summus pontifex ordinario jure aut per se, aut per legatos suos praeest. Particularia, quae

(a) *Varro de ling. lat. lib. V.* (b) *Conf. Bingh. orig. eccles. lib. VIII. cap.* 1. §. 7. (c) *Lib. XV noct. Attic. cap.* 27.

Graecis τοπικὰ, seu μερικὰ dicuntur, triplicis generis sunt, *dioecesana*, *provincialia*, & *episcopalia*. Dioecesana ab episcopis & metropolitis unius dioecesis celebrantur; ita vero dicta sunt a *dioecesi*, quae olim praesertim in Graecis monumentis & in legibus civilibus plures sibi invicem adnexas provincias denotabat. Prope accedunt ad synodos dioecesanas concilia regionalia, seu nationalia, quae deleto imperio Romano & mutata reipublicae forma in regnis Occidentis celebrari coeperunt, cujus generis sunt multa Gallicana & Hispaniensia. Provincialia sunt, quae episcopi unius provinciae praeside metropolitano celebrant. Episcopalia demum, quae hodie *synodi dioecesanae* audiunt, ab unoquoque episcopo accitis totius paroeciae parochis aliisque clericis, quibus conveniendi jus est, habentur. Media inter oecumenica & patriarchalia censentur, quae ex plurium nationum episcopis coalescunt, qualis Arelatensis I sub Silvestro & Sardicensis sub Julio, ad quas solius Occidentis episcopi convenerunt.

Synodi perpetuae.

§. III. Jam sunt aliae peculiares synodi, quae ad nullam recensitarum specierum commode referri possunt, quales erant synodi veluti perpetuae, & mistae seu regiae. Et quidem Constantinopoli perpetua veluti synodus morabatur, quae coalescebat ex episcopis, qui ob ecclesiasticas necessitates magno numero ex universo imperio in aulam Imperatoriam confluebant. Graeci synodum istam dicere solent ἐνδημοῦσαν, quasi *perpetuam*, sive *popularem*, eique episcopus Constantinopolitanus praesidebat.

In

In ea difficiliores totius Orientis ecclesiasticae caussae tractabantur, quas vel ipse imperator episcopo Constantinopolitano committebat, vel quas ipsi litigantes ad eum praesulem ultro deferebant; quod pluribus exemplis Thomassinus illustrat *(a)*. Quin docet Petrus de Marca *(b)*, ob synodi ἐνδημούσης splendorem constituisse patres Chalcedonenses, ut pro conquerentium arbitrio metropolitani vel apud proprios exarchos, vel apud thronum Constantinopolitanum convenirentur *(c)*. Romae quoque quotquot peregrini episcopi reperiebantur cum pontifice & clero convenire solebant, si qua gravis controversia occurreret, aut negotium aliquod expedire oporteret, cujus generis concilia multa in monumentis ecclesiasticis occurrunt *(d)*.

Concilia regia seu mista.

§. IV. Regia seu mista concilia, quae *placita*, *colloquia* & *conventus* etiam dicebantur, non tantum ex regni optimatibus & comitibus, verum etiam ex episcopis & abbatibus coalescebant, ad res civiles & ecclesiasticas tractandas. Constantinopoli olim habitae sunt quaedam synodi, quae hos mistos conventus aliquatenus

(a) *Thomass. de vet. & nova eccl. discip. par. II. lib.* 3. *cap.* 43. (b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap.* 5. *n.* 9. (c) *Conc. Chalced. can. IX. & XVII.* (d) *Conf. auctor tract. de studio concilior. Gallica lingua scripti, qui Parisiis an.* CIↃIↃCCXXIV. *prodiit.*

referre possint (*a*); at mista concilia in Occidente frequentiora facta sunt, ubi ex ruinis Romani imperii nova regna emerserunt. Nimirum haec fuit horum regnorum optima constitutio, ut publica negotia in optimatum conventu expediri deberent. Et quoniam episcopi & abbates summa veneratione erant apud populos, itemque quia propter feuda ecclesiis & monasteriis data inter regni proceres censebantur; hinc sponte sua utrique in publica comitia acciti, natique inde sunt in Gallia & Hispania misti conventus, cujus generis profecto sunt multa Gallicana & Toletana concilia. Rex ipse conventum indicebat; at non in omnibus caussis universi deliberabant, siquidem ubi de rebus mere spiritualibus tractandum erat, tantum episcopi & abbates conveniebant, & regulas condebant; contra in rebus mere temporalibus deliberabant soli proceres; omnes vero simul conveniebant, si de caussis mistis, hoc est ecclesiasticis simul & civilibus tractare oporteret, quod ex Hincmaro Remensi & concilio Toletano XVII constat (*b*). Condita per synodos decreta principi debebant exhiberi, quae ille expendebat, & pro arbitrio confirmabat, aut retractabat (*c*); ubi vero jam confirmata erant, in Gallia *capitularia* audiebant. In regno Apuliae mistae synodi speciem redolet conventus praelato-

rum

(a) *Conf. Thomass. loc. cit. cap.* 44. (b) *Hinc. Remens. ep. III. cap.* 35., *conc. Tolet. XVII.*
(c) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VI. cap.* 25. *n.* 6.

rum, comitum & baronum regni, qui anno CIↃCCLXXXIII in plano S. Martini habitus est, ubi Carolus II sex supra quadraginta capitula de juribus & immunitatibus ecclesiarum & clericorum condidit. Sed tandem in Gallia hi misti conventus in ordinaria *parlamenta* abierunt, a quibus Propter adsiduitatem in ecclesiis episcopi abesse coeperunt, nisi universae ecclesiae necessitas cogat (*a*).

Concilia sunt divinae institutionis.

§. V. Sunt vero concilia generatim sumta divinae institutionis & auctoritatis. Nimirum exorta inter Antiochenos christianos controversia de observanda ab ethnicis ad Christum conversis una cum evangelio lege Mosaica, apostoli Hierosolymis conventum habuerunt, ubi communibus suffragiis suborta quaestio decisa est (*b*). Id autem fecerunt apostoli, ut ecclesia normam haberet, quam in quaestionibus decidendis deinceps sequeretur. Nec enim tum temporis hoc conventu opus erat, quum singuli apostolorum, utpote divino spiritu afflati, propositam controversiam definire potuissent. Et profecto conveniebat ecclesiastico regimini per Christum instituto in plurimorum conventu res ecclesiasticas tractari: siquidem apostoli in solidum ecclesiae regimen & administrationem acceperunt (*c*); & si unus ceteris praeferri meruerit, id factum, ut ecclesia una monstraretur. Partitio ecclesiae in plures parpecias de-

uni.

(a) *Conf. Thomass. loc. cit. cap.* 47. *n.* 3.
(b) *Actor. cap.* XV. (c) *Joan. cap. XX. v.* 21.

unitate episcopatus nihil imminuit, sed tantum in rebus ordinariis & quotidianis gregis portionem singulis addixit, quae est Cypriani doctrina (a). Cujus institutionis & regiminis ecclesia conscia, ubi alicujus momenti negotia emergerent, semper concilia usurpavit, nil communi tractatione melius esse credens & ad fidem confirmandam & disciplinam ordinandam. Quo spectat illud Isidori, varias primis saeculis ideo exortas fuisse haereses, quod non semper episcopis licuerit in unum convenire (b). Nec alia ratione tenent viri docti, posteriore aetate multas novitates in ecclesia exortas, & disciplinam corruptam fuisse, quam quod concilia frequentari desierint.

Confutatur sententia Boëhmeri de origine conciliorum.

§. V. Sed contra apostolicam conciliorum originem & auctoritatem Justus Hennigius Boëhmerus insurrexit, qui totus in eo est, ut spiritualem potestatem a Christo ecclesiae datam penitus infringat & pessumdet (c). Asserit ergo ex mutua christianorum confoederatione conciliorum originem repeti debere. Nimirum ex hujus hominis sententia initio judicia in singulis ecclesiis mutuo pacto constituta sunt, & quidem a tota ecclesia exercenda. Quum vero ecclesiae in una quadam provincia collectae sensim coalescerent, contigit, ut judicia, quae ex conve-

(a) *Cypr. de unit. eccles.* (b) *Isidor. orig. lib. VI. cap. de canon. concil.* (c) *Boëhmer. in dissertationib. jur. eccles. antiqui diss. III.* §. 7.

ventione in singulis ecclesiis exercebantur, inde in communi conventu ecclesiarum unius ejusdem provinciae haberentur, si de rebus communibus tractaretur. Ita synodos provinciales fundamentum reliquis omnibus dedisse docet: ac porro negat, conventum apostolorum cum presbyteris ecclesiae Hierosolymitanae ad finiendam de legalibus controversiam concilium fuisse; siquidem quaestionem illam non pro potestate sua conventus Hierosolymitanus definivit, sed potius ex contendentium compromisso, qui sententiae apostolorum se staturos promiserant. Sed doctrina ista evangelio prorsus adversatur, quo constat, apostolis eorumque successoribus omnem potestatem ad res ecclesiasticas ordinandas datam fuisse (a); tantum abest, ut illa ex confoederata disciplina descendat. Et quamvis inter primaevos christianos confoederatio quaedam instituta sit, qua christianae religionis observantiam sanctius strictiusque promittebant; tamen mutuis illis foederibus potestas ecclesiastica consolidata est, non inde manavit. Deinde ut detur, christianos Antiochenos in ecclesiae Hierosolymitanae sententiam compromisisse, (quamvis id aperte Lucas non dicat) caussa tamen fuit, quod intelligerent, in conventu ecclesiastico exortas controversias esse decidendas. Verum itaque concilium conventus Hierosolymitanus fuit; omnia enim acta sunt eo modo, quo in conciliis fieri solent & debent, & sol.

(a) *Joan.* XX. 21., *act.* XX. 28.

folleinni omnium confenfu controverfia finita eft.

Epifcopi primigenii conciliorum judices.

§. VII. Primigenii judices, unde five concilia generalia, five dioecefana, five provincialia coalefcunt, funt epifcopi, quibus regimen ecclefiae incumbit, & ligandi & folvendi poteftas praecipuo jure competit. Hinc illud Theodofii junioris in litteris ad concilium Ephefinum: *illicitum eft, eum, qui non fit in ordine fanctiffimorum epifcoporum, ecclefiafticis immifceri tractatibus*. Quod fi epifcopi ire ad fynodum impediantur, integrum eft vices fuas aliis committere (*a*), Vicarii ifti epifcoporum ex presbyteris aut diaconis eligebantur, talefque effe oportebat, quos integra vita & fcientia rerum ecclefiafticarum commendabat (*b*). Quin in fynodo Conftantinopolitana I Cyclus lector fubfcripfit nomine Atrabii provinciae Ponti Polemoniaci epifcopi. Edixit quidem fynodus Emeritenfis in Lufitania anno IↃCLXVI, ne epifcopi vice fua ad concilium mittant diaconos, quibus inter epifcopos federe non licet (c); at canon ifte nec in Hifpania receptus videtur. Vicarii ifti eorum nomine, a quibus mittebantur, fententiam dicebant; at in ordine fedendi non eadem fuit ecclefiae Orientalis & Occidentalis difciplina. Etenim in conciliis Orientalibus fedebant & fubfcribebant iifdem locis, quibus federe & fub.

(a) *Conc. Arelat. II. can. XVIII. feq.*, *conc. Trullan. can. VII.* (b) *Avit. Viennenf. epift. LXXX.* (c) *Conc. Emerit. can. IV.*

fubfcribere debuiffent illi , unde miffi erant: contra in Occidentalibus poft epifcopos federunt , & ab eis feorfum fubfcripferunt (*a*) .

An presbyteri fuffragium in fynodis habeant.

§. VIII. Conciliis quoque, five generalibus, five particularibus etiam presbyteri ; diaconi & inferiores clerici intereffe confueverunt , eoque fe conferebant , vel invitati , vel epifcopos fuos comitaturi . Et presbyteri quidem una cum epifcopis etiam in confeffu confidebant , fed vel a tergo epifcoporum , vel in fellis demiffioribus. Sic ad confeffum presbyteri admiffi fententiam dicebant , & eorum fuffragium faepe plenum fuiffe videtur (*b*): quod conftat ex fedendi praerogativa & aliquae fubfcriptiones innuunt. Sane in concilio Romano fub Symmacho anno CCCCIC ita fubfcribunt, quafi in decernendo partem habuerint, veluti *Caelius Laurentius archipresbyter tituli S. Praxedis hic fubfcripfi, & confenfi fynodalibus conftitutis* (*c*) : & in concilio fub Gregorio II anno IↃCCXV, *Sifinnius humilis presbyter huic conftituto a nobis promulgato fubfcripfi* (*d*). Et quae ratio impedit, presbyteros in fynodis veros judices federe , quando in conventu de legalibus , una cum apoftolis judicarunt ? Ceterum haec presbyterorum praerogativa deminui potuit : atque adeo faepe ad doctrinae , non ad judicii fuffragium admiffi funt ;

 quod

(a) *Conf. Cabaffut. notit. ecclefiaft. faec. I.*

(b) *Conf. Habert. not. in lib. pontif. Graecor. p.* 175 (c) *Ap. Juftel. in biblioth. jur. canon. veter. pag.* 259. (d) *Ap. eundem pag.* 272.

quod tum praesertim factum putaverim, si ad sessionem non admitterentur, ut videre est in concilio Bracarensi II, ubi tantum episcopi considentes, presbyteri vero tamquam *praesentes* exhibentur. Quidquid vero hujus rei sit, in nova disciplina in conciliis presbyteri solo doctrinae suffragio donantur, tantumque in concilio Basileensi ad judiciale & plenum suffragium admissi sunt. Speciali vero privilegio censentur diaconi & presbyteri cardinales, qui in conciliis generalibus tamquam veri judices sedent. Nova enim disciplina cardinales omnes veluti summi pontificis collaterales exhibet, eorumque dignitatem supra ipsos patriarchas collocat.

Officia diaconorum & notariorum in conciliis

§. IX. Diaconi conciliis adstantes aderant, veluti turba ministra, atque adeo jure suffragii usi non sunt, etsi aliquando ex indulgentia, saltem in synodis particularibus, suffragium tulisse videntur, ut videre est in mox citato concilio Romano sub Symmacho, ubi eadem prorsus formula episcopi, presbyteri & diaconi subscribunt. Presbyteri quoque & diaconi scientia & eruditione praecellentes cum haereticis praesentibus disputabant, quo nomine Origenes Arabico, Malchion presbyter Antiocheno, & Athanasius diaconus Nicaeno interfuerunt (a). Adventantes item episcopos diaconi in concilium deducebant. Et archidiaconus clericorum & reliquorum fidelium querimonias ad synodum de-

(a) *Euseb. hist. eccles. lib. VI. cap.* 37. *& lib. VII. cap.* 28., *Socrat. lib. I. cap.* 8.

deferebat (*a*). Ex reliquis clericis, qui aderant episcopis suis ministraturi, multi erant notarii, qui per notas & compendia verborum celeriter scribebant, ut loquentium verba adsequerentur. Usus notariorum in ecclesia antiquissimus est; iique adhiberi consueverunt ad excipiendas sententias & dicta quaedam ore tantum prolata, quae ecclesiae institutioni & regimini poterant inservire (*b*) Ergo celeri scriptura excipiebant gesta martyrum, sermones celebriorum concionatorum & dicta omnia in actionibus conciliorum pronuntiata. Sed conciliis alterius generis aderant notarii, quorum id erat officii, tabulas publicas, citata testimonia, petitorias disceptationes, libellos supplices & hujus generis alia in concilio offerri legive solita, recitare. Et hi ferme diaconi, & interdum aliquis presbyter eorum princeps erat; inde *primicerius notariorum* appellatus (*c*).

Qui ex monachis judices in conciliis sedent.

§. X. Monachi quoque conciliis adesse consueverunt, sed tamquam honorifici spectatores & testes, non ut judices. In concilio Chalcedonensi quum catholici episcopi vidissent quosdam monachos & laicos, qui cum Dioscoro venerant, ut concilio interessent, exclamarunt: *mitte foras superfluos: concilium episcoporum est*. Est contra canones profecto fecit Theodosius imperator, qui Barsumae archimandritae ad Latroci-

(a) *Conc. Tolet. IV. can* 4. (b) *Conf. Bingh. orig. eccles. lib. III. cap.* 13. §. 5. (c) *Conc. Ephes. act. I. in act.* 1. *conc. Calced.*

cinium Ephesinum litteris suis accersito plenum suffragium decrevit (a). Hinc in antiquis conciliis si quando subscripserint abbates, non judicantes id faciebant, quod probat diversa subscriptionis episcoporum & abbatum formula in concilio Constantinopolitano I usurpata. Illi enim subscribunt hac formula, *Basilius episcopus N. judicans subscripsi*: hi vero subscribentes verbum *judicans* omittunt. Quo subscriptionis discrimine constat, episcopos in conciliis adesse ut judices, abbates vero sententiae episcoporum adhaesisse. Verum in nova disciplina abbates consecrati, & superiores generales ordinum pleno sufragio in conciliis generalibus utuntur, quod a tempore concilii Basileensis receptum est, ut Jueninus observat. Ubi spiritualis animarum cura & jurisdictio abbatibus & praepositis generalibus accessit, incongruum visum non est, eos tamquam judices in conciliis sedere.

Fideles laici conciliis praesentes.

§. XI. Praeterea synodis fideles laici interesse consueverunt. Certe concilio apostolorum de legalium controversia omnis fidelium multitudo adfuit (b), & in synodis deinde celebratis nobiles laicos & ipsam plebem praesentem fuisse universa testatur antiquitas (c). Ipsi viri principes & eorum magistratus synodis generalibus interesse consueverunt. Ita Constantinus M. Nicae-

(a) *Conf. N. Alexand. hist. eccl. saec. V. cap.* 3. *art.* 13. §. 8. (b) *Actor. XV.* (c) *Euseb. lib. III. cap.* 8., *Leo M. ep. XCIII. cap.* 16. *ad Thurib. Asturicens.*

caeno, Marcianus Chalcedonensi, Philippus Francorum rex Viennensi, Sigismundus imperator Constantiensi conciliis interfuerunt. Sed in Oriente principes aut eorum ministri synodis provincialibus aut patriarchalibus, quae ordinario jure habebantur, interesse non solebant, quod synodus octava generalis docet (a): *non interfuisse illos* (hoc est principes) *synodis, exceptis conciliis generalibus*, *invenimus*. Contra in Gallia & Hispania synodi praesente rege, aut ejus ministris saepe fiebant (b). Sed labentibus annis non omnibus promiscue fidelibus laicis concessum synodis particularibus interesse, idque fortasse ad turbas evitandas; invaluit enim mos synodos habere clausis ecclesiae januis, & ad conventum tantum admitti laicos, qui electione concilii interesse meruissent, ut synodus Toletana IV habet (c). Itaque in praesenti disciplina synodis provincialibus aut episcopalibus tum viri nobiles aliique laici possunt adesse, si id consuetudo ferat, aut si a synodis ex aliqua justa caussa invitentur, aut eorum praesentiam rerum adjuncta exposcant (d). Aderant vero imperatores aliique fideles in fidei tractatibus & decisionibus, at ubi canonica de episcopis & clericis judicia tractabantur discedebant (e), qui mos praesertim in Oriente obtinebat: Lai.

(a) *Conc. VIII. can. XVII.* (b) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. II. cap.* 17. *n.* 3.
(c) *Conc. Tolet.IV. can.* 4. (d) *Conf. Bened. XIV. de synodo dioecef. lib. III. cap.* 9. *n.* 5.
(e) *Conf.Thomass. diss. XII. in conc. Chalced. n.* 46. *seqq.*

Laici jure suffragii numquam usi.

§. XII. Praesentes autem synodis principes aliique fideles non dicebant sententiam, sed potius discebant, itemque principes & magistratus ordinem conservabant, & ab episcopis dictatam fidem confirmabant. Et male profecto recentiores haeretici etiam laicis, saltem divinae legis peritis, suffragii jus in synodis esse contendunt. Sane in conventu apostolorum de legalibus convenit quidem omnis fidelium multitudo; at tantum apostoli & presbyteri sententiam dixerunt (a): nec audiendi sunt haeretici, qui in hac apostolorum synodo totam ecclesiam judicasse ajunt; nam nisi mens laeva fuisset, facile erat observare, universam ecclesiam judicasse, ubi actum est de mittendis fratribus, qui decretum ad Antiochenos deferrent, non item ubi tractabatur de principe controversia, quae tantum ab apostolis & senioribus definita est. Nec haereticos juvat, quod ex patrum sententia clavium potestas toti ecclesiae concessa sit; nam ejus usus & exercitium ad solos episcopos & presbyteros spectat, essetque profecto quavis ochlocratia pejor ecclesia, si christiani quilibet in usu clavium partem haberent. Hinc illud Ambrosii (b) *si conferendum est de fide, sacerdotum debet esse collatio*. Et Valentinianus imperator, teste Sozomeno (c), episcopis fidem Nicaenam restaurare sollicitis respondit, *sibi, qui unus ex lai-*

(a) *Act. cap. XV.* (b) *Ambros. ep. XXXII.*
(c) *Sozomen. lib. VI. cap. 7.*

laicorum numero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere.

Boëhmerus laicos de disciplina in conciliis judicasse docet.

§. XIII. At hic iterum nobis audiendus est Boëhmerus, qui ex confoederata disciplina, unde originem conciliorum derivat, etiam contendit, universam ecclesiam, atque adeo plebem, in consistoriis ecclesiasticis, incorrupta adhuc ecclesia, ubi de disciplina tractandum erat, judicem sedisse (a). Provocat ad Tertullianum, qui conventum ad judicandum veluti ab universa ecclesia coactum, praesidentibus tamen senioribus, repraesentat (b). Addit varia Cypriani loca, ubi etiam plebem in judiciis ecclesiasticis sedisse constat. Ita quum quidam presbyteri temere cum lapsis communicassent, nondum praestita satisfactione, Cyprianus voluit, *ut interim prohiberentur offerre, acturi & apud nos & apud confessores ipsos & apud plebem universam caussam suam, quum domino permittente in sinum matris ecclesiae colligi coeperimus* (c). Et ad fratres in plebe consistentes scribit (d), *fecerunt ad nos de quibusdam beati martyres litteras, petentes examinari desideria sua; quum pace nobis omnibus a domino prius data ad ecclesiam regredi coeperimus, examinabuntur singula praesentibus & judicantibus vobis.*

Sy-

(a) *Boëhm. dissertationib. eccles. diss. III.* §. 62. *seqq.* (b) *Tertull. apol. cap. XXXIX.*
(c) *Cyprian. ep. XVI. edit. Amstelod. ann.* CIↃIↃCC. (d) *Cyprian. ep. XVII. ejusd. edit.*

Systema Boehmeri confutatur.

§. XIV. Haec & alia, quae in eamdem sententiam congeruntur, speciosa quidem videri possunt, sed non evincunt, etiam plebem in conventibus ecclesiae pro jure suo cognovisse & judicasse. Libenter adfirmaverim, in judiciis de disciplina etiam laicos judicasse, sed id potius facto & indulgentia, quam jure factum dicendum est. Nimirum quando adhuc persecutionis aestus effervescebat, temporis ipsa ratio postulare videbatur, ut in omnium conventu sontes judicarentur: nec enim facile sperari poterat, ut excommunicati tanquam ethnici & publicani ab omnibus haberentur, & semel ejectos iterum omnes admitterent, nisi crimina universae ecclesiae innotescerent, aut ipsa judicaret, quod Rigaltius observat (a). Sane aperte ex ipso Cypriano constat, plebem ad judicandum convenisse, quod ipse ab initio episcopatus constituisset, omnia in conventu tractare, non quod illa ab origine potestate judicandi polleret: *quando a primordio episcopatus mei statuerim, nihil sine consilio vestro* (scribit presbyteris & diaconis) *& sine consensu plebis mea privatim sententia gerere; sed quum ad vos per Dei gratiam venero, tunc de iis, quae gesta sunt, sicut honor mutuus poscit, in commune tractabimus* (b). Et quis porro sibi persuadeat, sub Cypriano plebem in ecclesiae consistoriis pro suo jure cognovisse, quandoCyprianus universam ecclesiae potestatem pe-

(a) *Rigalt. in epist. XIV. Cypr. ejusd. edit.*
(b) *Cyprian. ep. XIV.*

penes sacerdotes *jure* divino esse saepe docet, & quidem veteris sacerdotii exemplo, ea tantum differentia, quod Judaici sacerdotes gladio externo, christiani spirituali utantur (*a*). Vidit Boëhmerus (*b*) difficultatem, aitque varium in hac re fuisse S. Martyrem, & una manu plebi *jus* suum tribuisse, altera denegasse. At quid facies homini, qui Cyprianum laudat, ubi systemati suo consentit, eumdem sibi per omnia adversum repudiat?

Negotia in synodis tractanda.

§. XV. Quae in synodis ecclesiasticis tractari debent, ad tria ferme capita reducuntur, fidem nempe, disciplinam, & judicia, sive criminalia, sive civilia. Ante omnia vero quae fidei sunt, ex antiquis regulis tractantur & finiuntur, tum ad disciplinam devenitur, quod Pelagius II scribit ad Eliam Aquilejensem. Dogmata fidei digeri & formari consueverunt per διατυπώσεις, sive descriptiones, exponi vero per symbola, seu formulas fidei & synodicas epistolas, aut etiam per anathematismos adversus haereticos (*c*). Sed quae ad disciplinam pertinent, canonibus proposita sunt, licet synodus Tridentina etiam canonum nomine anathematismos contra haereticos evulgarit. Haec duo adeo synodis inerant, ut imperfecta synodus antiquis videretur, quae nullos de disciplina canones edidisset, ut constat ex synodo Trullana, quae

(a) *Cyprian. ep. III. IV. & LIX. ejusd. edit.*
(b) *Boëhm. loc. cit.* §. 66. (c) *Conf. Doviat. praenot. lib. II. cap.* 1. *n.* 8.

celebrata est tantum ad canones condendos, quos, constabilita fidei doctrina, synodi quinta & sexta generales omiserant, & hinc illa *quini-sexta* dicta est, quasi quae ad earum supplendum defectum coaluerit. Ceterum ubi potestas ecclesiastica a patribus positos fines egressa est, concilia in Occidente celebrata etiam res civiles ventilare & decernere coeperunt, vel quia illae ad religionem ampliandam spectare, vel quia peccati materiam continere, vel quia spiritualibus adnexae viderentur. Res fidei in synodis generalibus definitae omnino certae sunt, at decreta circa disciplinam non semper meliora continent, quod praesertim synodos recentiores spectat. *Concilia* generalia, inquit Didacus Payva Lusitanus, unus ex celebrioribus Tridentinae synodi theologis (*a*), *in dogmatibus fidei non possunt errare: circa leges ad ecclesiam componendam latas possunt errare, & non semper salubriora statuunt*. Sed moribus jamdiu receptis synodi provinciales & episcopales de rebus fidei ferme nihil tractant, & judicia extra synodos agitantur.

Locus habendis conciliis.

§. XVI. Ordinarius autem habendis conciliis ecclesiasticis locus ecclesia est. Et profecto ferme omnes tam generales quam particulares synodi in ecclesiis coactae sunt, quod multis adu-

(a) *Payva defens. Trid. fidei lib. I. de concilior. general. auctorit.*

ductis exemplis Mendoza illustrat (a). Inde intelligitur illud Leonis M., qui *coram beatissimo apostolo Petro*, hoc est in ecclesia S. Petri, confessus ecclesiasticos haberi scribit (b). Nomen vero ecclesiae latiore sensu in hac caussa accipitur, ut etiam exedras, seu aedificia ecclesiae adjacentia, complectatur. Ita in basilicae secretario, quod inter exedras magnum erat aedificium, concilia Carthaginiensia tertium, quartum, quintum & sextum habita sunt: quo factum recte observat Cangius, ut ipsae conciliorum sessiones *secretaria* dicerentur (c). Item in baptisterio Sophiano acta concilia in synodo Chalcedonensi proditum est (d). Et Leo Allatius nonnulla concilia in catechumeniis celebrata recenset (e): quo etiam loco synodum VIII celebratam ex Niceta aliisque Cangius demonstrat (f). Erant vero catechumenia porticus in altum ecclesiae elaboratae, in quibus mulieres a viris secretae considebant, psalmodiam & Dei verbum auscultaturae. Ecclesia autem habendis synodis provincialibus & episcopalibus est ipsa ecclesia metropolitana & cathedralis, quamvis ex caussa etiam in aliis provinciae aut paroeciae ecclesiis possint haberi. Ceterum etiam extra-

(a) *Mendoza not. in conc. Illiberit. cap. IX.*
(b) *Leo M. in decret. cap. XIII.* (c) *Cang. comm in Paul. Silentiar.* (d) *Conc. Chalced. act. I.* (e) *Leo Allat. de consensu lib. II. cap.* 11. *seq.* (f) *Cang. descript. aedis Sophianae ad calcem Cinnami n.* 38.

ecclefiam fynodos licet habere, ut conftat ex fynodis fexta & quini-fexta, quae Conftantinopoli in regiarum aedium loqueato cubiculo, quod *trullus* vocabatur, celebratae funt (*a*).

Ordo & forma confeffus in fynodis.

§. XVII. Sollemni vero forma rituque concilia haberi confueverunt, ut ordine omnia fierent, & dignitas confeffus fervaretur. Praecedente indictione epifcopi ceterique, quibus fuffragii, conveniendive jus eft, in locum fynodi celebrandae ftato die conveniunt. Confeffus in coronae formam inftituitur (*b*), ubi epifcopi primo ordine fedent, fervata ecclefiarum & ordinationis fuae praerogativa: nobiliorem vero locum occupat, qui fynodo praeeft. Et fi in fynodis generalibus olim Romani pontificis legati a finiftra parte federint; id factum eft, quod ex moribus Romanis pars finiftra dignior haberetur (*c*). Sed in praefenti difciplina ad utrumque pontificis latus adfident cardinales, etfi non epifcopi; ut funt enim praefentes mores, cardinales fupra patriarchas reputantur. Poft epifcopos in fynodis generalibus abbates fic dicti mitrati fequuntur, ac deinceps generales ordinum praepofiti. Presbyteri a tergo epifcoporum fedent, diaconi & reliqui clerici adftant; at in fynodis unius epifcopatus presbyteri uno confeffu cum epifcopo locantur; & quidem ex veteri difciplina fecundum ordinationis tempus; novis mori-

(a) *Conf. Cabaffut. not. ecclefiaft. faeculo I.*
(b) *Conc. Tolet. IV. can. IV.* (c) *Conf. N. Alexander faecul. IV. diff. XII.*

ribus, qui jurisdictionem aut dignitatem obtinent, ceteris praeferuntur; inde parochi sedent, sed secundum tempus, quo paroeciis praefecti sunt (a). Omnes vero sacris vestibus & cuique ordini propriis consessum exornant. Suo quoque loco sedebant imperatores, aut magistratus ab iisdem retinendi ordinis caussa delegati. Ita Constantinus M. in medio synodi Nicaenae consedit (b); & in Chalcedonensi magistratus ante altaris cancellos medii inter Romanos legatos & Dioscorum Alexandrinum locum habuerunt. In medio consessus sacer thronus collocari consuevit, cui duo codices impositi, evangeliorum unus, alter canonum, ut ad eos, veluti ad Lydios lapides, hinc fidei dogmata, inde morum & disciplinae regulae explorari possent. Reliquiae quoque & imagines sanctorum ad synodos delatae, ut consessus sacratior videretur. Sic disposito conventu funduntur preces, & tum actiones conciliares incipiunt.

Negotia quomodo in synodis tractanda & finienda.

§. XVIII. Verum enimvero ut omnia in conciliis recte procedant, & sancti spiritus lumen adfulgeat, plura servanda sunt. Principio (I) omnia ad normam scripturae & traditionis expendenda; spiritus quippe sanctus non nisi facta inquisitione episcopis una coactis adsistit: qua in re synodus apostolorum de legalibus prae-

(a) *Conf. Benedict. XIV. de synodo dioecef. lib. III. cap.* 10. (b) *Euseb. lib. I. de vita Constant. c p.* 44.

praeluxit, ubi magna facta inquisitione decretum editum est (a). Patres II, quoque sincero veritatis & religionis zelo convenire & tractare debent, metu, fraude & humanis affectibus prorsus rejectis; si enim humanis affectibus patres agantur, Christus non adest. Hinc synodi Ariminensis & Latrocinii Ephesini nulla auctoritas fuit, quod in illa per fraudem dubia fidei formula patres decepti sunt; haec vero nullo ordine & per vim a Dioscoro factam omnia tractavit. Pleraque quarti saeculi concilia humanis affectibus agitata fuerunt, de quibus accipiendus Gregorius Nazianzenus, qui ait, se nullius concilii finem laetum faustumque vidisse, quin potius ea ad malorum incrementum ansam praebuisse (b). Nec posteriora concilia omnia humanis affectibus libera fuerunt, ubi de disciplina emendanda agebatur. Decreta demum (III) ad fidem pertinentia unanimi patrum consensu proferenda sunt; *neque enim in fidei decretis*, inquit Bossuetius (c), *quid privati quique seorsim sentiant, sed quid communis traditio omnes doceat, attendendum est*. Unanimis vero patrum consensus habetur, si ferme omnes in idem consentiant; nec enim paucorum dissensus universitati pondus detrahit (d). Hinc ubi de fide agitur, locus non est regulis, quas in electionibus servari canones jubent.

Con.

(a) *Act. XV. 7.* (b) *Nazian. ep. LV. ad Procop.* (c) *Bossuet defens. cleri Gallic. lib. I. cap. 2.* (d) *Conf. Febron. de statu eccles. cap. VI. §. 8. n. 9.*

Conciliorum actiones, acta & qui data suffragia.

§. XIX. Res omnes, five ad fidem, five ad difciplinam pertinentes, de veteri more in ipfo publico confeffu tractabantur, confeffufque ipfe difputantes partes audiebat. Si res decidenda facilis effet, uno confeffu fynodus finiebatur: at fi plura capita difcuti deberent, eaque difficilia, fynodi in plures actiones, feu ut recentiores loquuntur, *feffiones* dividebantur. Aderant notarii, qui dicta omnia fcripto excipiebant, & inde exorta funt conciliorum acta. Suffragia dabantur vel pedibus eundo in fententiam, vel manus porrigendo, ut plurimum vero per acclamationes. Ubi epifcopus aliquis loquebatur, eique omnes affentiebantur, dicentis nomine omiffo, notarii fcribere folebant *fancta fynodus dicit*: & ubi plerique in idem conveniebant, fcribebatur, epifcopos exclamaffe, aut adfirmaffe: & res ita dictae tamquam definitiones habebantur. Quod fi in contrarium etiam difputaretur, difputantium nomina & opiniones etiam notarii excipiebant, judices vero, aut praefidentes decidebant (a). Sed labentibus annis, fortaffe ad faciliorem materiarum expeditionem, placuit, res in fynodis definiendas prius fecreto tractari & in ordinem redigi. Hinc natae in conciliis congregationes, in quibus a felectis viris doctrinae aut difciplinae capita difcutiuntur & ordinantur. Et quoniam in particulares congregationes non omnes conveniunt, an-

---

(a) *Conf Sarpus lib. II. hift. conc. Trid. n.* 30.

ante sessionem institui coepit congregatio generalis, ut omnes intelligant res digestas, & reponant, si quid minus placeat. Quae quidem generalis congregatio ex veteribus regulis veram synodum exhibet. Inde sollemnis sessio celebratur, in qua precibus praemissis decreta sine ulla contradictione leguntur & probantur; inde in acta referuntur, omissis tractatibus, qui in congregationibus habiti sunt.

Subscriptiones conciliorum.

§. XX. Concilia de veteri more, etiam posteriori aetate retento, per acclamationes finem accipere consueverunt, easque patrum subscriptiones sequuntur. Subscriptiones eo ordine institutae, quo patres in synodis sederant (a): ante omnes vero subscripserunt pontificis legati, licet presbyteri & diaconi essent. Qui vicaria alterius opera conciliis aderant, illius nomen, unde missi erant, addebant. Episcopi initio nomen suum & ecclesiae, cui praefecti erant, apposuerunt: inde subscribentes *Dei gratia* vel *Dei misericordia* se episcopos professi sunt: & aliquando in singularis modestiae & humilitatis argumentum se dicebant *humiles*, *indignos*, *minimos*, *peccatores*. Subscriptiones, quibus haeretici damnabantur, aliquando factae sunt calamo Christi sanguine intincto: qua ratione Theodorus papa Pyrrhi monothelitae damnationi & inde Photii depositioni episcopi subscripserunt. Ritus iste Graecis peculiaris fuit, illumque adhibuit Theodorus papa, quod Graecus ho-

(a) *Gregor. M. lib. VII. ep.* 112.

homo erat (a). Missa item sunt concilia ad episcopos absentes, ut illis subscriberent, & aliquando etiam ad monachos sanctitatis laude insignes (b): subscribentes vero monachi confessionem suam synodorum definitionibus congruam testabantur. Ipsi quoque imperatores conciliis non semel subscripserunt, non quidem tamquam judices in caussis fidei, sed tamquam synodalibus decretis adhaerentes, eaque confirmantes.

Synodi non omnes sunt ejusdem auctoritatis.

§. XXI. Iam non omnes synodi ejusdem ponderis & auctoritatis sunt, idque propter variam eorum, qui eas celebrant, potestatem. Auctoritas synodorum oecumenicarum per universam valet ecclesiam dioecesanae dioecesi, provinciales provincia, episcopales episcopatu includuntur. Sed non tantum finibus, verum etiam doctrinae pondere particularia concilia oecumenicis cedunt; quin ex Augustini sententia ipsa concilia plenaria priora posterioribus cedunt, quum aliquo experimento cognoscitur, quod latebat (c) Quae doctrina si de conciliis plenariis ex orbe universo intelligatur, ad res disciplinae restringenda est: nec enim puto, tenuisse Augustinum etiam in fidei dogmatibus oecumenica concilia priora a posterioribus emendari. Bene Isidorus „ *quotiescumque discors sententia invenitur in gestis conciliorum, illius concilii magis teneri sententia debet, cujus aut anti-*

(a) *Conf. Christ. Lupus diss. de sexta synodo gener. tom. 3. oper. E.V.* (b) *Evagr. lib. II. cap. 9. seq.* (c) *August. lib. II. de bapt. cap. 3.*

quior, *aut potior exstat auctoritas* (a) Inter generalia concilia praesertim eminent quatuor priora, Nicaenum nempe, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense, quae a Gregorio M. ipsis quatuor evangeliis comparantur (b), eorumque dogmata sicut sanctas scripturas accipi, & regulas pro legibus observari ab Justiniano statutum est (c). Quod si synodi particulares majori auctoritate probentur, aut ab aliis ecclesiis recipiantur, tum limitata eorum potestas ulterius producitur, adeo ut aliquando universam ecclesiam obligent.

CAPUT X.

De Synodis episcopalibus.

Synodus episcopi distat a presbyterio.

§. I. SYnodus episcopalis, seu *dioecesana*, ut passim appellatur, est conventus presbyterorum & clericorum unius paroeciae ab episcopo indictus, in quo de rebus ad curam pastoralem pertinentibus agendum & deliberandum est. Ita descripta synodus diversa est a presbyterio, erratque profecto Espenius, qui ea duo confundere videtur (d). Presbyterium quippe ex solis presbyteris & diaconis civitatis constabat

(a) *Can. XXVIII. D. 50.* (b) *Gregor. M. lib. I. ep. 24. ap. Grat. can. II. D. 15.* (c) *Novel. CXXXI. pr.* (d) *Espen. par. I. tit. 18. cap. 1*

bat, eratque veluti perpetuus & stabilis senatus, qui episcopo negotia ecclesiastica tractanti adhaerebat (*a*): quo spectat Hieronymus, dum ait (*b*), *nos habemus senatum. nostrum coetum presbyterorum*: synodus vero ex totius paroeciae presbyteris & clericis coalescit. Abbates quoque ad synodum episcopi pertinebant (*c*); nec tamen illi umquam in presbyterio locum habuerunt. Quod si apud veteres scriptores synodus episcopalis aliquando *presbyterium* dicatur (*d*); id non arguit ab ordinario ecclesiae senatu distinctam non fuisse: nomen enim *presbyterii* origine sua generale est, & synodo totius paroeciae, quae amplius & augustius presbyterium componit, recte convenit.

Qui synodum episcopalem possunt habere.

§. II. Celebratio synodi dioecesanae pars est spiritualis potestatis & jurisdictionis, qua Christus ecclesiam armavit suam. Ita synodum indicit celebratque episcopus (*e*), & quidem etiam antequam consecretur, modo confirmatus sit (*f*). Nimirum in nova disciplina episcopi potestatem ecclesiae administrandae, quam dicunt *jurisdictionis*, per confirmationem accipiunt. Praelati quoque inferiores, qui dioecesim separatam & quasi episcopalem jurisdictio-

(a) *Conf. dict. par. I. cap.* 16. §. 4. (b) *Hieronym. in cap. II. Isaiae*. (c) *Can. XVI. D.* 18.
(d) *Siric. papa ep. II. op. Harduin. tom. I. concil. col.* 832. (e) *Can. XVI. D.* 18.
(f) *Conf. Bottus de synod. dioecef. par. I. n.* 26. *seq.*

nem habent, etiam synodum cogere possunt, modo expresso sedis apostolicae privilegio ad synodum habendam augeantur, & privilegium in usum deductum sit (*a*). Item vicario capituli sede vacante jus est synodi cogendae, modo annus dilapsus sit a synodo per episcopum celebrata (*b*). Sede enim vacante capitulum jure ordinario ecclesiam regit, exercetque omnia, quae episcopalis jurisdictionis sunt, non item quae sunt ordinis. Carent vero jure habendae synodi episcopi annulares, seu titulares, qui in nudum episcopi nomen ordinantur, & reapse nulli ecclesiae praesunt. At vicarius generalis tum synodum indicit, celebratque, si speciali episcopi mandato donetur (*c*).

Qui clerici synodo episcopali debent interesse.

§ III. Non minus clerici, quam abbates ad synodum episcopalem vocandi sunt (*d*). Et clerici quidem in veteri disciplina erant praecipue parochi, qui generali *presbyterorum* nomine ad synodum vocantur, eique praesentes exhibentur (*e*). Synodus episcopalis ad curam animarum promovendam celebratur, atque adeo ad eam praecipue debent convenire, quibus aliqua dominici gregis portio commissa est, ut collatis sententiis irrepentes abusiones exstirpentur. Una cum parochis & reliqui clerici etiam conve-

(a) *Conf. card. Petra tom. V. sect. 2. n. 104. sq.* (b) *Conf. Bened. XIV. de synod. dioeces. lib. II. cap. 9. n. 6.* (c) *Altaser. de jurisd. eccles. lib. V. cap. 5.* (d) *Can. XVI. D. 18.* (e) *Conc. Antissiodor. an. DLXXVIII. can. VII.*

veniebant, praesertim vero presbyteri & diaconi civitatis, qui ecclesiae senatum componebant. Sed in nova disciplina praeter parochos ex doctorum placitis ad synodum vocandi sunt etiam clerici, qui dignitatem, aut personatum obtinent, item vicarius generalis, quem etiam praesente episcopo synodo adesse decet, & expedit; item sic dicti vicarii *foranei* (a), qui in pagis & oppidis episcopatus constitui solent, ut in caussis levioris momenti jus dicant. Vocari quoque debent ex receptiori sententia ad synodum ecclesiae cathedralis canonici, qui senatum ecclesiae repraesentant. Alii quoque ecclesiae cathedralis beneficiarii vocati synodo possunt & debent interesse, eoque etiam vocandi canonici collegiatarum ecclesiarum, itemque reliqui dioecesis beneficiarii & clerici, si id receptae consuetudines habeant, aut de rebus ad universum clerum spectantibus tractandum sit (b).

Exemti quando synodo episcopali adesse debeant.

§. IV. Abbates quoque, seu monachorum superiores ad synodum dioecesanam pertinebant, erant enim episcopo subjecti (c), eique de spirituali monachorum cura rationem reddere tenebantur. Non tamen simul cum presbyteris monachi conveniebant, sed in aliquibus ecclesiis duae per annum synodi habebantur, una medio Majo, ad quam omnes presbyteri, altera Ka-

(a) *Conf. Bened. XIV. de synodo dioecef. lib. III. cap.* 3. (b) *Benedict. XIV. loc. cit. cap.* 6

(c) *Can. XVI. C.* 18. *q* 2.

Kalendis Novembris, ad quam omnes abbates conveniebant (a). Quod si synodus Turonensis decernat, non cogendos abbates, ut ad synodum veniant, nisi ex rationabili caussa (b); id ita intelligendum docet Altesserra (c), non esse cogendos abbates iterum in anno venire ad synodum, si forte extra ordinem convocetur, nisi rationabilis caussa postulet. Sed ubi monachi ab episcopali jurisdictione exemti sunt, obligatio abbatum conveniendi ad synodum nulla esse coepit, nisi monachi ecclesias paroeciales, & decimas haberent, quia harum nomine de spiritualibus episcopo reddere rationem cogebantur. Ceterum ex novis Tridentinae synodi regulis exemti omnes in dioecesi existentes, qui capitulis generalibus non subduntur, ad synodum accedere tenentur: quin ratione paroeciarum & aliarum ecclesiarum saecularium etiam annexarum, qui illarum curam gerunt, etiam monachi capitulis generalibus subjecti, synodo interesse coguntur (d). Quicumque vero adesse debent, etiam exemti, ad officium poenis canonicis ab episcopo recte compelluntur (e).

Quoties synodus episcopalis celebranda.

§. V. Jam ex veteris disciplinae regulis episcopalis synodus bis in anno habenda est, idque ad exemplum synodi provincialis, cujus decreta

---

(a) *Cit. can. VII. conc. Antissiod.* (b) *Can. XI. D.* 18. (c) *Altes er. de jurisd. lib. II. cap.* 19 (d) *Trid. ses. XXV. de refor. cap.* 2. (e) *Conf. Fagnan. ad cap.* quod super *ex. de majorit. & obed.*

ra in synodo episcopum publicare oportebat (a). Inde quum paullatim invaluisset, synodos provinciales semel in anno debere celebrari, unaquoque invaluit, ut synodi episcopales semel quotannis haberentur, quod jus Innocentius III in concilio generali adgnoscit, & probare videtur (b); quamvis in aliquibus ecclesiis steterit disciplina de synodo bis in anno celebranda. Tandem synodus Tridentina annuam synodorum episcopalium celebrationem praecepit (c), etsi alioquin ad disciplinae emendationem frequentiores synodos haberi desideraret. Sed proh dolor! nec usu viget Tridentinus canon, immo in multis ecclesiis nec spatio quinquaginta & amplius annorum ullae synodi celebrantur; & hinc nihil mirum, quod ecclesiastica disciplina in dies novis abusionibus conspurcatur.

Quae tractanda in synodo episcopali.

§. VI. Satis ampla materiarum seges est, quas in synodis episcopalibus tractari & expediri canones jubent. Principio de veteri forma audiuntur, & componuntur lites omnes, quas sive clerici, sive laici intendunt, idque ex bono & aequo, & fori strepitu & calliditatibus omnino rejectis (d). Inde expenduntur ea, quae ad cujusque mores & conversationem spectant, & an unusquisque clericus recto suo officio fungatur. Sane sub nomine concilii Bilonensis apud

(a) *Can. XVII. D. 18.* (b) *Cap. XXV. ex. de accusationib.* (c) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap. 2.* (d) *Conc. Salegunstadiense ap. Burchardum.*

pud Gratianum statuitur, ut episcopus in synodo *& clericos & monachos* discutiat (a). Et synodus Arelatensis VI decernit (b), ut quando presbyteri ad synodum venerint, *rationem episcopo reddant, qualiter susceptum officium, vel baptismum celebrent*. Quin secundum capitularia presbyteri ad synodum venientes etiam *de fide catholica* episcopo jubentur reddere rationem (c); quibus verbis constat etiam de fide in synodis episcopalibus quaesitum fuisse, saltem ut qui non recte crederent, paternis admonitionibus in viam redirent. Lapsa quoque ecclesiastica disciplina in synodo instauratur, & quae irrepserunt abusiones, emendantur. Episcopus porro in synodo clericis proponit brevia quaedam monita, quibus eorum ferme omnia officia & potiora disciplinae ecclesiasticae capita continentur, ut paucis expressa facilius memoriae haereant, & alacri studio in usum deducantur: quae monita aetate media *inquisitiones* dicebatur. Item in synodo episcopali publicantur ea, quae in concilio provinciali decreta sunt (d). Verum moribus jamdiu receptis in episcopi synodo ferme tantum agitur de instauranda disciplina, cujus reformationis sancta consilia nec semper feliciter cedunt: inde enim privilegia & exemtiones, inde pontificiae reservationes impedimento sunt.

Te-

(a) *Can. XVI. D.* 18. (b) *Conc. Aurelian. VI. can.* 4. (c) *Capit. Reg. Franc lib. VII. cap.* 108. (d) *Can. XVII. D.* 18., *cap. XXV. ex. de accusationib.*

Testes synodales in synodis creantur.

§. VII. Disciplinae emendationi inserviunt testes sic dicti *synodales*, qui in conciliis episcopalibus & provincialibus eliguntur. Sunt ejusmodi testes probatae fidei viri, qui dioecesim unamquamque perlustrant, vitam & mores cujusque, sed sine jurisdictione, exploraturi, quique inde serpentia vitia in futura synodo emendanda episcopo aperiunt. Saeculis octavo & sequentibus episcopi paroecias visitantes in minutis synodis, quas in singulis locis cogebant, testes eligere consueverunt, quos de moribus clericorum & laicorum interrogarent (*a*). Inde placuit concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. per synodum provincialem in unaquaque provincia institui testes, qui explorarent vitia & abusiones, quas inde synodus provincialis emendaret (*b*) Horum fortasse exemplo alii id genus testes in synodo episcopali per singulas dioeceses institui coeperunt. Eliguntur autem testes in synodo provinciali ex qualibet dioecesi saltem duo; at in episcopali septem pluresve, ut S. Carolus habet. Testes electi conceptis verbis jurare debent, se muneris sui partes sancte expleturos. Ceterum testes synodales una cum synodis desierunt: eorumque loco episcopus synodum celebraturus parochos, vicarios sic dictos *foraneos*, alios que probos & sapientes viros de vitiis succrescentibus sciscitabitur.

(a) *Can. VII. C. 35. q. 6. Conf. dicta par. I. cap. 7. § 4.* (b) *Cap. XXV. ex. de accusationib.*

Examinatores synodales *in episcopi synodo eliguntur*.

§. VIII. Praeterea in synodo dioecesana creantur *examinatores*, & *judices* sic dicti *synodales*. Et examinatores quidem sunt clerici doctrina & probitate insignes, qui una cum episcopo publicum & sollemne examen ad conferendas paroecias instituunt. Nimirum ubi placuit Tridentinis patribus paroecias per publicum examen dignioribus conferri, statutum quoque est, ab episcopo vel ejus vicario sex saltem examinatores in dioecesana synodo quotannis proproponi, *qui synodo satisfaciant*, & *ab ea probentur*, ex quibus ubi aliqua paroecia vacaverit, tres saltem seligi debeant, qui una cum episcopo examen perficiant. Eligi autem debent in examinatores, qui aliquo theologiae, aut sacrorum canonum gradu aucti sunt, aut alii clerici, aut regulares, qui magis idonei videantur: electi vero jurejurando promittunt, se ex fide, non gratia, metu, aut odio munus exsecuturos (a). Munus examinatorum est annale, seu ad annum durat; quotannis enim in synodo eligi debent, aut veteres confirmari: moribus vero praesentibus, quod synodi raro admodum celebrantur, ipsi episcopi quotannis ex venia sacrae Congregationis extra synodum eligunt examinatores, qui a majori parte capituli probandi sunt (b), ut ita electio synodalis quodammodo exprimatur.

Ju-

(a) *Trid. sess. XXIV. de refor. cap.* 18.

(b) *Conf. Bened. XIV. de synod. dioeces. lib. IV. cap.* 7. *n.* 9. *seq.*

Judices synodales in synodis creantur.

§ IX. Quod vero spectat ad judices synodales, eo nomine veniunt clerici canonicis aucti qualitatibus, & in synodo designati, quibus caussae a sede apostolica in partibus delegandae committi debent. Magna est caussarum copia, quae a summo pontifice, sive primo judicio, sive per appellationem judicantur. Quum vero satis difficile sit de rebus, quae in longinquis regionibus emergunt, rectum Romae institui judicium; Romani pontifices leviora negotia judicibus in partibus delegare consueverunt. Judices autem hujusmodi ex Bonifacii VIII. constitutione vel in dignitate ecclesiastica, vel in personatu constituti, vel canonici esse debebant (a). At quo melius negotium istud expediretur, statuerunt Tridentini patres, in synodo dioecesana, aut provinciali designari clericos idoneos & canonicis qualitatibus auctos, quibus praeter locorum ordinarios caussae per pontifices, aut eorum legatos committantur; electorumque nomina ad sedem apostolicam trasmitti (b). Judices isti esse debent in singulis dioecesibus ad minus quatuor, tantumque in synodo designantur. Quoniam vero synodi admodum raro habentur, episcopus ex venia sacrae congregationis extra synodum, sed cum consensu capituli judices designat (c).

Publicatio synodi episcopalis.

§. X. Finita synodo, ut ejus constitutiones

 pos-

(a) *Cap.XI. de rescript. in 6.* (b) *Trid. sess. XXV. de ref. cap.10.* (c) *Conf.Bened.XIV.loc. cit. cap.5. n.7.*

possint obligare, publicandae sunt; id enim commune est legibus omnibus humanis, ut nullam parendi obligationem inducant, nisi jure publicentur. In publicum vero episcopus synodum edit vi suae potestatis, qua ecclesiam administrat: nec ad synodi publicationem opus est, ut antea ejus decreta per pontificem, aut per sacram concilii Congregationem probentur. Et profecto errat cardinalis de Luca (*a*), qui docet, synodos dioecesanas omni vi & efficacia carere, nisi Congregationis confirmatio accesserit: quod ipse Benedictus XIV. observat (*b*). Publicanda vero synodus non est, nisi praevio regio assensu & probatione, & merito quidem; jamdiu enim in ejusmodi synodis quaedam tractari consueverunt, quae licet ecclesiastica officia spectant, aut ecclesiarum jura, temporalia tamen attingunt. Et reapse ad synodos confirmandas passim civilis potestas interpellata est (*c*).

Qui decretis synodi episcopalis obligantur.

§. XI. Quotquot christiani in dioecesi morantur, sive clerici, sive regulares, sive laici, utpote qui spirituali episcopi curae subduntur, tenentur synodi episcopalis canonibus, quos vulgo doctores nostri *constitutiones* malunt appellare; nisi speciali privilegio ejus potestatem excusserint. Sed exemtio generaliter immunes non facit regulares, sed tantum in articulis exemtionis; nam in rebus non exemtis ligantur de-

(a) *Card. de Luca disc. XXX. ad conc. Trid. n. 9.* (b) *Benedict. XIV. de syn. dioeces. lib. XIII. cap. 3. n. 6.* (c) *Conf. Espen. par. I. tit. 18. cap. 4.*

decretis synodalibus; quemadmodum etiam iis decretis tenentur, quae spectant materiam, in qua episcopo tamquam sedis apostolicae delegato subjiciuntur (a). Capitula quoque canonicorum exemta tenentur decretis synodalibus, quae morum & disciplinae reformationem spectant, quod sententiae synodi Tridentinae congruit (b), & sacra Congregatio declaravit (c). Qui vero de episcopi dioecesi quidem sunt, sed extra morantur, mox ad propria arva redituri, tempore absentiae constitutionibus synodalibus adstricti non videntur, nisi absint dolo, & caussa excutiendae obligationis; dolus enim ad declinandam legis obligationem nemini umquam prodest (d).

De synodatico, seu cathedratico.

§. XII. Clerici ad synodum convenientes episcopo praestant *synodaticum*, seu *synodum*, seu *cathedraticum*, certam nempe pecuniae summam in cathedrae episcopalis honorem, & signum obedientiae debitam: etsi non defuerint ecclesiae, ubi pensio ista tēpore visitationis dioecesis penderetur (e). Videtur institutum cethedraticum, ubi singulis ecclesiis sua bonorum portio tributa est, ut ita de jure summi sacerdotis in ecclesiarum bona & ecclesias ipsas constaret; cathedratico enim locus esse non potuit, quando totius dioecesis reditus in unius eccle-siae

---

(a) *Conf. Fagnan. ad cap.* quanto *ex. de offic. ordin.* (b) *Conc. Trid. sess. XXV. de ref. cap.* 6. (c) *Conf. Espen. loc. cit.* (d) *Conf. Bened. XIV. loc. cit. cap.* 4. *n.* 9. *seq.* (e) *Conc. Bracar. II. can. II.*

siae principis aerarium confluebant. Summa autem hujus pensitationis duobus aureis solidis per annum constabat; nec episcopis majorem quantitatem exigere licebat, quod synodi Bracharensis II. & Toletana VII. statuerunt (a). Pendunt cathedraticum ecclesiae omnes dioecesis saeculares, & parochi, & beneficiarii omnes, itemque ecclesiae & capellae pleno jure monasteriis adnexae, quae legi dioecesanae, seu oneribus episcopo debitis subsunt (b). Abbates vero etsi in synodo adesse teneantur; tamen cathedraticum non praestant; ex antiquis enim institutis monasteria ab episcoporum exactionibus facta sunt immunia (c). Debetur vero synodaticum singulis annis, etsi synodus non celebretur; quamvis enim in synodis pendi consueverit; non tamen ejus pensitatio propter synodum debetur, sed potius propter cathedrae honorem, & in signum obedientiae, quae perpetuo exhibenda est (d).

Synodi archidiaconorum, & decanorum.

§. XIII. Synodo episcopali, quae ex solida dioecesi cogebatur, addere oportet minutas archidiaconorum, & decanorum synodos, in quas presbyteri unius archidiaconatus, aut diaconatus conveniebant, de rebus ad curam animarum pertinentes tractaturi, seu *ut de suo ministerio & religiosa conversatione, atque de his, quae in* eo-

(a) *Cit. concil. Bracar II. can. II. conc. Tolet. VII. can. IV.* (b) *Cap. XVI. ex de off judic ordin.*

(c) *Can VIII. C. 10. q. 3., & can V. C. 18. q. 2.*

(d) *Conf. Benedict. XIV. de synodo dioeces. lib. V. cap. 7. n. 7.*

eorum paroeciis accidunt, *sermonem haberent*, quemadmodum Riculphus Suessionensis loquitur (*a*). Minuti isti conventus habebantur quolibet mense, primaque die mensis, quam nullus festus occuparet. Inde conventus isti *Kalendae* dicti sunt (*b*). Presbyteri convenientes apud confratres suos frugali mensa excipi debebant, non opiparis conviviis, ne sibi mutuo graves essent, quod Hincmarus Remensis edixit (*c*). Receptissimi fuerunt mediis saeculis hujusmodi conventus in Gallia, Anglia & Germania; at in Italia primus eos S. Carolus Borromoeus instituisse videtur, ubi praecepit, ut episcopi dioeceses suas in varios tractus, seu parvas regiones partirentur, & earum unicuique vicarium foraneum vulgo dictum praeficerent (*d*). Angustis ferme limitibus includebantur Italiae episcopatus, ut minime necesse fuerit eos in plures decanatus, & archidiaconatus partiri. Contra longe lateque Galliae, Angliae & Germaniae episcopatus porrigebantur, ut hinc in plures eos dividi praefecturas non conducibile tantum erat, sed prope necessarium (*e*).

CA-

(a) *Riculph. Suessionens. constit. cap. XX.*
(b) *Conf. Cangius.* v. Kalendae. (c) *Hinc. Remens. capit. ad presbyt. cap. XV.* (d) *Conc I. Mediolanense cap. XXIX.* (e) *Conf. Thomassin. par. II. lib. 3. cap. 76. n. 3.*

CAPUT XI.

De conciliis provincialibus.

Metropolitanus synodum provinciae cogit, eique praeest.

§. I. MAjor & plenior episcopali synodo est provincialis, ad quam una cum metropolitano totius provinciae episcopi conveniunt. Eam indicit metropolitanus, qui ceteros provinciae episcopos auctoritate antecellit, nec enim sine illius jussu, seu admonitione episcopis licet convenire, quod canones Nicaeni & Antiocheni edicunt (*a*). Postquam canones duas quotannis ordinarias synodos in unaquaque provincia haberi voluerunt, necesse erat, quemdam constitui, qui totum hoc negotium dirigeret, & tempus locumque synodi habendae significaret. Ergo datum metropolitano, qui episcopus princeps in provincia erat, synodum indicere. Quod si metropolitanus legitime impediatur, episcopus in provincia senior synodum cogit (*b*): idemque jus est, si sedes metropolitana vacet, quod post alios Fagnanus docet (*c*). Indicit vero metropolitanus synodum missis circularibus litteris, quae *tractoriae* & *synodicae* vocantur, in quibus singulorum episcoporum nomina describuntur. Idem porro metro-

(a) *Conc. Nicaen. can. V.*, *Conc. Antioch. can. XX.* (b) *Trid. sess. XXIV. de ref cap.* 2. (c) *Fagnan. ad cap.* cum olim *ex. de accusat. n.* 17.

polita, qui indicit, synodo praeest, qui enim principatu quodam inter judices viget, necessario consessui debet praesidere. Certe patres Antiocheni illam synodum τελείαν *perfectam*, habent, cui metropolitanus interest (*a*). Metropolitani autem προεδρία nihil de jure episcoporum deminuit, atque adeo plurimorum sententia debet praevalere, quod Nicaeni patres statuerunt (*b*).

Episcopi provinciae synodo debent interesse.

§ II. Synodo per metropolitam stato die indictae episcopi provinciae tenentur interesse, nisi legitimis caussis, veluti infirmitate, aut jussione regia impediantur (*c*), quibus casibus vices suas presbyteris vel diaconis poterunt demandare (*d*). Quod si episcopi nulla justa caussa detenti ad synodum non accedant, secundum veteres canones, aut fraternae correptioni erant obnoxii (*e*), aut per integrum annum *missas facere interdicebantur* (*f*). Sed synodus Tarraconensis episcopos, qui ad synodum non conveniunt, communione omnium episcoporum usque ad futuram synodum privat (*g*): qua poena correpti episcopi communicabant quidem cum ecclesia sua, sed non cum aliis ecclesiis; eratque excommunicatio ista non mortalis, quae a corpore Christi abscindebat, sed medicinalis. Si vero in provincia sint episcopi, qui nulli me-

 tro-

(a) *Conc. Antioch. can. XVI.* (b) *Conc. Nicaen. can VI.* (c) *Can. XIII. D. 18.* (d) *Conc. Arelat. II. can. XVIII.* (e) *Con. Chalced. can. XIX.* (f) *Conc. Aurelian. III. can. I.* (g) *Ap. Grat. can. XIV. D. 18.*

tropolitae subsunt, aliquem vicinum metropolitam semel eligere tenentur, in cujus synodo provinciali cum aliis debent interesse, & ejus decreta observare (a). Convenientes autem episcopi omnes judices sunt, atque adeo suffragium ferunt, & inde *suffraganei* dicti videntur.

Intersunt etiam alii, sive jure, sive consuetudine.

§. III. Simul cum episcopis, qui in caussis ecclesiasticis sunt primigenii judices, in synodum provincialem etiam alii sive jure, sive consuetudine conveniunt. Ex veteri disciplina conciliis istis etiam presbyteri, quin & diaconi, & aliquando clerici minores intererant, quod ex subscriptionibus aliisque monumētis constat (b). Intersunt quoque provincialibus conciliis abbates, qui mediis saeculis & insignia episcopalia & quasi episcopalem jurisdictionem invita monastica disciplina extorserunt. Cavent quoque decretales, ut ad synodum provinciae canonici quoque ecclesiarum cathedralium invitentur, qui vel per se, vel missis vicariis intersint (c); & moribus quoque locorum etiam canonici collegiatarum, archipresbyteri aliique vocandi sunt (d) Quicumque vero sint, qui synodum componunt, tantum episcopi & abbates, qui quasi episcopali jurisdictione aucti sunt, ex nova disciplina judices sedent; ceteri vero non decernendi, sed consulendi potestatem habent. Ne

---

(a) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap. 2.* (b) *Conf. Bingh. orig. eccles. lib. II. cap. 19. § 12.* (c) *Cap. X. ex. de his, quae fiunt a prael. sine consensu capit.* (d) *Conf. Espen. par. I. tit. 20. cap. 1.*

Ne quis in concilio loquatur, inquit synodus Londinensis anno CIƆLXXV (*a*), *praeter licentiam a metropolitano concessam, exceptis episcopis & abbatibus*. Ita descivimus a veteri disciplina, quae etiam presbyteros & diaconos ad plenum suffragium admittebat, quod ex subscriptionibus Habertus probat (*b*).

Obligatio frequentandae synodi pendet ab ordinatione.

§. IV. Jus autem, quo episcopi adigebantur ad provinciae suae synodum frequentandam, ab ordinatione, quam a metropolita accipiebant, nascebatur; ordinatio enim ordinatos subjiciebat ordinatori: & hinc profectum est, ut *pertinere ad synodum & ad consecrationem* promiscue & passim dicantur episcopi, qui a primatibus suis pendent. Proponit hanc regulam Justinianus, apud quem synodos patriarchales etiam complectitur (*c*). *Convenire* debent *apud beatissimos patriarchas illi, qui ab ipsis ordinati sunt, & qui non habent jus alios episcopos ordinandi, ut apud sanctissimos metropolitas cujusque provinciae illi, qui ab eis sunt ordinati*. Sed quinam sunt episcopi, qui non habent jus alios ordinandi & tamen ad synodum patriarchae debebant convenire? Eos interpretatur Balsamon archiepiscopos, quibus nulli suberant episcopi (*d*): at aetate Justiniani ignota erat nupera illa & a

Ff 2 po-

(a) *Ap. Harduin. collect. concil. tom. VI. par. 1.*
(b) *Habert. not. in lib. pontif. Graec. p. 175.*
(c) *Novel. CXXXVII. cap. 4* (d) *Balsamon in supplem. ad canon. synod. in Trullo.*

posterioribus principibus Graecorum excogitata archiepiscoporum dignitas, qui a metropolitana synodo refecti nullis episcopis praeerant. Rectius ergo ex Photio observat Petrus de Marca ex verbis Justiniani particulam μὴ *non* expungi debere (*a*), ita ut sensus sit, apud patriarchas convenire, & qui ab eis ordinati sunt, & qui jus habent alios episcopos ordinandi. Quidquid vero hujus rei sit, labentibus annis episcoporum consecrationes in Occidente ad pontificem devolutae sunt, at interim metropolitae jure habendae synodi non ceciderunt: quod cum antiquis regulis non bene cohaeret.

Alienae provinciae episcopi quando ad synodum accedunt.

§. V. Quando autem conventus episcoporum provinciae jure ordinationis cogebatur, non licebat profecto metropolitanis pro potestate sua episcopos, qui ad alias provincias spectabant, ad synodum cogere. Et merito Augustinus Hipponensis in Numidia episcopus, tamquam canonum temeratorem traduxit Victorinum Numidiae primatem, qui in provincia sua synodum agere volens, etiam duarum Mauritaniarum episcopos evocavit tractoria ad singulos missa (*b*). Aliud vero est, si metropolita amice conjuret alienae provinciae episcopos ad synodum, ut diffidium, quod in aliqua caussa distrahit provinciae episcopos, simul expendant, & junctis suffragiis tollant; tum enim metropoli-

(a) *Pet. de Marca de C. S. & I. lib. I. cap.* 7. *n.* 3. (b) *August. ep. CXVII.*

litano roganti non sunt negandae suppetiae (a), & synodus provincialis accessu finitimorum episcoporum augustior evadit. Quo spectat unus Antiochenae synodi canon, qui habet, metropolitanum, diffidente synodo provinciali, alterius provinciae episcopos debere convocare, *qui controversiam tollant, & quod cum provinciae episcopis probatum fuerit, confirmet* (b). Et secundum canones Sardicenses, ubi judicium contra episcopum in synodo latum renovandum est, finitimae provinciae episcopi evocantur (c). Plures quoque metropolitani ex consensu concilia sua provincialia conjunxerunt, ut unum inde facerent, junctisque suffragiis canones ederent, qualia concilium Avenionense habitum anno CIↃCCCXXXVII & concilium Vavrense anno CIↃCCCLXVIII videntur fuisse.

Synodus provinciae bis, aut semel in anno celebratur.

§. VI. Ex veteris disciplinae regulis synodum provincialem semel & iterum quotannis in singulis provinciis celebrari oportebat, quamvis de tempore celebrationis non una fuerit ecclesiarum doctrina. Et quidem secundum patres Nicaenos prima synodus habenda erat ante quadragesimam, ut omnibus animi sordibus sublatis purum munus Deo offerretur, altera per autumnum (d). Sed canones sic dicti Apostolici & Antiocheni primum conventum agi jubent quarta

(a) *Conc. Sardic. can. III.* (b) *Conc. Antioch. can. XIV.* (c) *Conc. Sardic. can. VII. apud Dionys. Exiguum.* (d) *Conc. Nicaen. can. V.*

ta hebdomada pentecoſtes, hoc eſt quarta hebdomada poſt feſtum paſchae, (nomine enim *pentecoſtes* apud veteres veniebant quinquaginta dies, qui a paſcha ad feſtum pentecoſtes intercedunt) alteram menſe Octobri, ſeu autumni tempore (*a*). Sed patres Chalcedonenſes ſtatuerunt quidem bis in anno celebrari ſynodum provincialem ſecundum ſanctorum patrum canones (*b*), ſed nihil de tempore celebrationis addiderunt, atque adeo varietatem illam temporis probaſſe videntur, ita nimirum ut pro varia locorum ratione liceret metropolitis, vel ante quadrageſimam, vel tempore pentecoſtes conventum agitare. Deinceps Juſtinianus edixit, ut ſaltem quotannis in quavis provincia ſynodus haberetur (*c*): quam diſciplinam etiam Gregorius M., ſynodus Trullana & Nicaena II & Innocentius III in concilio generali amplexi ſunt (*d*). Cura demum etiam fuit patribus Tridentinis de ſynodis provincialibus edito canone, quo provinciae epiſcopi ſaltem tertio quoque anno convenire jubentur (*e*).

Synodi provinciales fere deſuetae.

§. VII. Verum enimvero nec in Oriente, nec in Occidente ſtetit diſciplina, quae bis, aut ſaltem ſemel in anno ſynodum provincialem ha-

(a) *Can. apoſt. XXXVIII., conc. Antioch. XX*

(b) *Conc. Chalced. can. XIX.* (c) *Novel. CXXXVII. cap. 4.* (d) *Gregor. M. lib. VII. ep. 112., conc. Trullan. can. VIII., conc. VII. can. 6., cap. XXV. ex. de accuſ.* (e) *Trid. ſeſ. XXIV. de ref. cap. 2.*

haberi jubebat. In Oriente postquam invaluerunt concilia patriarchalia, quae a patriarchis & metropolitis quotannis habebantur, necessario synodi provinciales impediri debuerunt. Synodus quoque octava generalis tacite concessit libertatem abstinendi a conciliorum provincialium celebratione edito canone, ut si utraque concilia haberi non possint, metropolitani patriarchalia praeferant, in quibus caussae totius patriarchatus judicentur (a). Receptae etiam sunt appellationes a judiciis synodi provincialis contra presbyteros ad synodum patriarchalem: quae disciplina ingentem perniciem synodis provincialibus creavit. Ita paullatim per Orientem synodi istae celebrari desierunt, earumque aetate Zonarae magnus erat contemtus. At in Occidente diutius celebratae sunt, earumque potestas integra usque ad nonum saeculum stetit; nec enim in Occidente statis temporibus dioecesanae synodi habebantur. Inde ubi a sententiis synodorum provincialium ad sedem apostolicam receptae sunt appellationes, episcopi omnem earum celebrandarum curam abjecerunt, *quae nihil aliud illis adferebat*, inquit Petrus de Marca (b), *quam sumtus & dedecus*. Et quamvis concilium Lateranense sub Innocentio III & longo post tempore Tridentinum celebrationem synodorum provincialium sustinere curarint; tamen canones isti effectu caruerunt, quando synodalia judicia suprema esse non permittebantur, & caus-

(a) *Conc. VIII. can. XVII.* (b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VI. cap. 15. n. 8.*

caussae majores solius pontificis Romani cognitioni cesserant.

Quae tractanda in synodo provinciali.

§. VIII. Synodus provincialis supremum provinciae auditorium in veteri disciplina constituebat, in quo caussae contra episcopos & omnia negotia majoris momenti, quae in provincia emergebant, tractabantur, sive ad disciplinam, sive ad fidem pertinerent. Nicaeni patres in conventu provinciali expendendas voluerunt eorum querelas, quos episcopi extra communionem projecissent (*a*). Et patres Antiocheni synodum provinciae celebrandam ajunt *propter usus ecclesiasticos, & pro dirimendis controversiis* (*b*). Quae omnia unico verbo synodus Chalcedonensis expressit τὰ ἀνακύπτοντα, *quae emerserint* (*c*), ut vertit Dionysius Exiguus, idest negotia, quae incidunt. Clarius Justinianus in synodis provincialibus tractari docet de fide & canonicis quaestionibus, de administratione rerum ecclesiasticarum; item de episcopis, presbyteris, diaconis & ceteris clericis, de abbatibus & monachis, de accusata vita, & de aliarum rerum emendatione (*d*). Itaque fidei quaestiones, disciplinae emendatio, judicia contra episcopos, eorum translationes, cessiones, novarum cathedrarum erectiones, aut antiquarum divisiones, coadjutorum episcopalium constitutio, & cetera omnia majoris momenti negotia

(a) *Conc. Nicaen. can. V.* (b) *Conc. Antioch. can. XX.* (c) *Conc. Chalc. can. XIX.*
(d) *Novel. CXXXVII. cap. 4.*

tia, quae in provincia inciderent, in concilio provinciali tractabantur. Haec origine sua erat synodi provincialis potestas, at per antiquos canones fidei caussae, & quae ad plures provincias spectabant, ad synodos dioecesanas delatae sunt (a); & in nova disciplina caussae majores solius pontificis judicio reservantur. Hinc multum decrevit synodi provincialis potestas, & ferme circa disciplinae emendationem & minuta episcoporum crimina versatur.

Synodus provincialis pro jure suo canones condit.

§. IX. Tanta autem potestate synodus provincialis instructa pro jure suo canones condit, quibus ecclesiastica negotia dirigantur, & disciplina instauretur, modo canonibus generalium conciliorum non adversentur; auctoritas enim canonum condendorum pendet ab ecclesiae regimine, quod episcopis Christus demandavit. Hinc in antiquis monumentis passim prostant canones, quos episcopales & provinciales synodi condiderunt (b). Tantum concilia provincialia in caussis dubiae fidei & disciplinae sedem apostolicam consulebant, idque ante vel post conciliarem definitionem, prout episcopis visum esset. Et profecto errat Gratianus, dum docet, integrum esse conciliis episcopalibus caussas judicare, & criminibus debitas poenas irrogare, non tamen novos canones condere, *sunt invalida ad definiendum & constituendum*, ut ipse loqui-

(a) *Conc. Tolet. IV. can. III.* (b) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VI. cap. 15. n. 12.*

tur (a). Itaque auctor glossae eum aperte redarguit, qui ad Gratiani locum ita scribit; *illud non est verum: quia episcopi bene condere possunt canones episcopales; & archiepiscopus provinciales*. Videtur in hunc errorem Gratianus incidisse male accepta Symmachi pontificis, seu potius Ennodii Ticinensis mutila sententia, qua asseritur, majoris momenti negotia, quae ad collationem occurrerint, sedis apostolicae arbitrio fuisse reservata (b). Nimirum bonus monachus inde regulam fecit generalem, non posse synodos episcopales canones condere. Sed Ticinensis caussas tantum episcoporum, (provocat ad canones Sardicenses) non generaliter caussas omnes majoris momenti intelligit, idque ex forma per synodum Sardicensem praescripta.

Et sine auctoritate pontificis recte celebratur.

§. X. Jam vero ut concilia provincialia rata & legitima sint, sufficit metropolitani indictio & auctoritas, qua τὸ κῦρος *firmatas* rebus gestis tribuatur; nec ex antiquis regulis ad ea celebranda jussu aut assensu pontificis opus erat. Et qui quaeso secundum canones spiritu Dei conditos quotannis semel & iterum episcopi provinciae poterant convenire, si pontificis assensus praecedere debuisset (c)? At ubi in scenam prodierunt falsae decretales, auctoritas metropolitanorum frangi coepit, nova proposita doctrina, non esse rata concilia sine pontificis auctoritate

(a) *Grat. initio D.* 18. (b) *Can. VI. D.* 17.
(c) *Conf. Fleuryus disc. IV. in hist. eccles.* n. 2.

ctoritate celebrata. Sane sub Julii papae nomine docet falsus Isidorus, secundum canones *sine pontificis auctoritate concilia fieri non debere* (a): quod dogma etiam sub Marcelli pontificis nomine proposuit (b), ut tanta novitas pluribus suffulta testibus prodiret. Generalis erat doctrina ista, utpote quae omnes synodos adprehenderet; & tamen ex veteribus regulis tantum in generalibus conciliis pontificis auctoritas erat necessaria. Una cum falsis decretalibus doctrina de synodis sine auctoritate pontificis non habendis in usum versa est, praesertim post Gratianum, a cujus tempore vix ulla concilia provincialia, aut dioecesana habita sunt, sine Romani pontificis auctoritate, cujus legati in Occidentis ecclesias frequentes missi & conciliis praesidebant, & negotia ferme omnia pro arbitrio procurabant (c). Sed tandem decreto synodi Tridentinae antiqua libertas restituta est; nulla enim injecta mentione assensus sedis apostolicae datum fuit metropolitis, synodos provinciales singulis trienniis pleno jure celebrare (d).

Origo doctrinae de synodis sine pontifice non habendis.

§. XI. Illud vero nunc inspicere pulchrum est, unde falsus Isidorus generalem doctrinam de synodis sine auctoritate pontificis non habendis hauserit, & sub Julii pontificis nomine propo-

 sue.

(a) *Can. II. D.* 17. (b) *Can. I. eod.*
(c) *Conf. Petr. de Marca de C.S. & I. lib. VI. cap.* 30. (d) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap.* 2.

fuerit. Vix dubitandi locus esse potest, novitatem istam ex verbis Socratis (a) profluxisse; qui memorat, antiquum quemdam canonem, tamquam ab Julio papa in caussa Athanasii patribus Antiochenis objectum, quo statuebatur μὴ δεῖν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης τὰς ἐκκλησίας κανονίζειν, *non debere absque sententia Romani pontificis concilia celebrari*, ut habet vetus versio in historia tripartita. Exstant genuinae litterae Julii ad Antiochenos (b), unde Socrates relationem istam hausit; sed apud Julium canon; prout a Socrate descriptus est, desideratur, quod Valesius observat (c). Et profecto canon ab Julio objectus Antiochenis spectabat judicia episcoporum sedium primarum, de quibus jus fuisse adfirmat, ut relatione ad sedem apostolicam finirentur. *An ignari estis*, inquit Julius in caussa Athanasii episcopi Alexandrini & Marcelli Ancyrani, quos Orientis concilia inconsulto pontifice damnaverant, *hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur*, ut ἔνθεν *postea quod justum est, definiri possit*? Quin si vera Petrus de Marca observat, nec ab Julio productus canon exstabat; ait enim nomine τοῦ ἔθου Julium intellexisse factum clericorum Alexandrinorum, qui suspicantes, Dionysium episcopum suum a recta fide aberrare, ad summum pontificem litteras dederunt (d). Ceterum ex Latina verborum

(a) *Socrat. lib. II. cap.* 17. (b) *Ap. Athanas. apol. II.* (c) *Vales. in cit. Socrat. locum.*
(d) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap.* 4. *n.* 8.

rum Socratis versione primum Pelagius II papa generaliter docuit, concilia non posse celebrari sine auctoritate pontificis (a); deinceps vero ex eodem fonte falsus Isidorus doctrinam hausit suam, bellamque sibi oblatam occasionem vidit, novam sub Julii pontificis nomine consarcinandi decretalem.

Synodica de fide decreta ad pontificem missa.

§. XII. Videamus modo, an concilia provincialia, quae pro jure suo canones condunt, & inscio pontifice etiam in nova disciplina celebrantur, saltem ante publicationem confirmatione pontificis indigeant. Sollemne fuit in veteri disciplina, decreta fidei in synodis provinciarum condita ad summum pontificem transmitti, ut ejus auctoritate firmarentur (b). Ita synodi Carthaginiensis & Milevitana anno CCCCXVI celebratae damnatis Pelagii & Caelestii erroribus ad Innocentium pontificem retulerunt, ut synodicis decretis etiam apostolicae sedis adhiberetur auctoritas (c). Et ut alia multa mittam Caesarius Arelatensis synodum Arausicanam II, quae Pelagianos damnavit, a Felice papa confirmari petiit, quo praemortuo Bonifacius II petitam confirmationem impertivit (d). Confirmatione autem pontificia conciliorum particula.

(a) *Can. V. D. 17.* (b) *Conf. Thomass. diss. IX. in concilia.* (c) *Epist. conc. Carthag. ap. Hardain. tom. I. collect. pag. 1214. & epist. conc. Milevit. eod. p. 1221.* (d) *Auctor. vit. S. Caesarii lib. I. sub fin. apud Mabillon. in saec. I. Benedict.*

lariumi de fide decretis robur sedis apostolicae accedebat, quo in summum auctoritatis culmen attollebantur. Sed in rebus disciplinae mos non fuit in conciliis provinciarum editos canones ad pontificem transmitti, etsi ubi illa dubia erat, ante synodicum decretum consultationes ad sedem apostolicam, praesertim ab ecclesiis Occidentis, mitterentur. Disciplina pro locorum & temporum varietate poterat esse multiplex & diversa, atque adeo sola conciliorum auctoritate plenum robur sortiebatur.

Synodus provincialis non eget pontificis confirmatione.

§. XIII. Moribus praesentibus synodi provinciales ferme de solius disciplinae articulis canones condunt, & inde si res ad veteris disciplinae formam exigatur, nulla videtur opus esse pontificis confirmatione. Et reapse suae libertati patres Tridentini concilia provincialia restituerunt, dum singulis trienniis earum celebrationem nullis circumscriptam limitibus addixerunt (a). At hanc libertatem Sixtus V quodammodo infregit, qui acta synodorum ante publicationem ad congregationem cardinalium, qui praesunt concilii Tridentini interpretationi, mitti praecepit, non quidem ad confirmationem, sed ad emendationem (b), ut nempe corrigerentur, si opus esset correctione. Fortasse timebat Romana curia, ne in conciliis provincialibus ali-

---

(a) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap. 2.* (b) *Sixtus V. const. CXVII. tom. 4. Bullar. par. 4.*

aliquid receptis novitatibus adversum statueretur. Ita per Sixti constitutionem vis aperta synodo Tridentinae illata est, quod Petrus de Marca observat (a). Ergo in ecclesiis Occidentis invaluit, ut concilia provincialia Romam ante publicationem mitterentur, inde vero ut plurimum emendata redirent, quamvis metropolitae in publicatione aliquando nullam adjectarum emendationum rationem habuerint (b). Multi quoque metropolitani ulterius progressi sunt, & suas synodos Romam a pontifice confirmandas transmiserunt, quod productis monumentis Benedictus XIV observat (c). Quae quidem confirmatio robur addit synodis, at eas ultra fines provinciae non extendit, nisi pontifex aliud expresserit (d).

Qui obligantur decretis synodi provincialis.

§. XIV. Synodi provincialis constitutiones de more publicatae per universam provinciam obligant, totius enim provinciae administratio metropolitae ejusque synodo competit. Ipsi exemti ab episcoporum jurisdictione in rebus non exemtis & in omnibus casibus, quibus vel jure communi, vel synodi Tridentinae decretis, vel speciali sedis apostolicae constitutione subsunt episcopis, etiam statutis synodi provincialis

(a) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VI. cap. 14. n. 12.* (b) *Conf. Espen. par. I. tit. 20. cap 3.* (c) *Bened. XIV. de syn. dioec. lib. XIII. cap 3. n. 4.* (d) *Conf. Fagn. in cap.* canonum statuta *ex. de constit. n. 13.*

fis, obedire tenentur (a). Ceterum non defuerunt postremis temporibus regulares, qui suorum privilegiorum obtentu etiam in rebus non exemtis, aut universum provinciae regimen spectantibus, decreta synodi provincialis declinare conati sunt. Et fortasse ad tantam audaciam comprimendam episcopis placuit, synodorum decreta pontificis auctoritate confirmari, ut ita omne effugium regularibus eriperetur. Publicari autem oportebat decreta synodi provincialis in synodis episcopalibus (b), quas, non secus ac concilia provincialia, singulis annis oportebat celebrari. Verum publicatio facienda non est, nisi praeviis regio assensu & confirmatione.

CAPUT XII.

De conciliis dioecesanis.

Quae sint synodi dioecesane.

§. I. SYnodos provinciales excipiunt dioecesanae, quae ex unius dioecesis, seu plurium provinciarum inter se adnexarum episcopis habentur; dioecesis enim in hac caussa est non unius episcopatus territorium, sed plurium provinciarum adunatio: quo sensu in codice & novellis Justiniani & in canonibus Graecis vox dioecesis frequens occurrit. Sunt vero hujusmo-

---

(a) *Conf. Fagnan ad cap.* Et si membra *ex. de his quae fiunt a prael. sine cons. capit.* (b) *Cap. XXV. ex. de accusat.*

modi synodi aliae patriarchales, aliae in specie dioecesanae, prout nempe dioeceses habebant, aut non habebant patriarchas. Patriarchales erant in Oriente, cujus dioecesibus praeerant patriarchae: contra in Occidente dioecesanae erant synodi Gallicanae & Hispanienses, & fortasse etiam Carthaginienses; nam olim dioeceses Occidentis, excepta Romana praefectura, sic proprie dictos patriarchas habuisse non videntur. Synodi dioecesanae in antiquis monumentis dicuntur etiam *μείζονες majores* (a), & concilia *universalia* (b), *plenaria* (c), *generalia* (d), totius nimirum dioecesis: quin saepe additur epitheton, quo amplitudo illa ad dioecesim restringitur. Ita Augustinus secundam synodum Africanam *plenariam totius Africae* dixit (e). Dicuntur etiam *regionales*, & post concilium Constantiense *nationales*, quasi ex unius nationis episcopis celebratae. Equidem ubi dioeceses imperii Romani aliam formam induerunt, & ex illius ruinis varia regna exorta sunt, concilia dioecesana etiam aliam formam induerunt, & ab unius aut plurium regnorum, seu nationis episcopis coeperunt haberi.

Earum origo ex divisione imperii in dioeceses.

§. II. Institutio synodorum dioecesanarum a partitione imperii Romani in dioeceses per Constantinum facta videtur repetenda, saltem eo

(a) *Conc. Antioch. can. XII.* (b) *Can. XIX. LXXVII. C. Afric.* (c) *Can. XCIV. C. Afric.* (d) *Conc. Tolet. IV. can.* 3. (e) *August. ep. CCXV. ad Valentin.*

praejudicio deinceps illae invaluerunt. Nimirum administratio civilis in unaquaque dioecesi vicario praefecti pretorio, aut proconsuli, aut alteri summo magistratui commissa est, qui jus dicebat de more veteri in publicis provinciarum conventibus, *agitando conventus juridicos*. Itaque ecclesiastica politia civilem imitante sensim provinciae ecclesiasticae unius dioecesis strictiore nexu inter se adstringi coeperunt. Hinc imperatores Valens, Gratianus & Valentinianus anno CCCLXXVI. concesserunt, ut de modo caussarum civilium caussae ecclesiasticae *locis suis & a suae dioeceseos synodis audiantur* (a). Probant his verbis imperatores non tantum episcopalem & synodi provincialis audientiam in caussis ecclesiasticis, verum etiam totius dioecesis; permittuntque jure ordinario dioecesis conventus agitari, quum antea extraordinario principis imperio ejusmodi conventus agebantur. Sanctio ista ad Occidentem spectavit, praecipue vero ad dioecesim Galliae, quod constat ex subscriptione, que Treverim exhibet. Verum Occidentis episcopi minime curarunt concessam facultatem in meliorem formam redigere, & exarchum totius dioecesis constituere, qui indicendae synodi eique praesidendi jus haberet, excepta dioecesi Africana, quae in ordinarium concilii corpus praeside episcopo Carthaginiensi coaluit.

Forma synodorum dioecesanarum in Oriente.

§. III. Sed in ecclesia Orientali dioecesanae synodi in sollemnem & ordinariam formam in con-

(a) *L. XXIII. C.Th. de epsc. & cleric.*

concilio Constantinopolitano redactae sunt, non quidem (ut opinor) Gratiani legis praejudicio, sed quia episcopi Orientales optimum judicarunt, civilem politiam in caussis ecclasiasticis exprimere. Et quidem patres Constantinopolitani integram Orientis ecclesiam, quae quinque civilibus dioecesibus continebatur, in quinque etiam dioeceses ecclesiasticas partiti sunt, & uniuscujusque dioeceseos synodo auctoritatem tribuerunt regendi & administrandi omnia negotia ecclasiastica provinciarum, quae ea dioecesi continebantur, sed sub exarchi dioecesis, seu patriarchae gubernatione (a). Synodus novae politiae confirmationem a Theodosio petiit, ut constat ex epistola synodica, at non videtur impetrasse, quod imperator jura imperii in indicendis synodis dioecesanis noluit abrogare. Deinceps vero Theodosius junior innovationi consentit, ordinarium dioecesis Illyrici orientalis concilium haberi permittens (b). Hinc in actis concilii Ephesini memoratur *sancta synodus dieoceseos orientalis*; & *synodus ex dioecesi Aegyptiaca Alexandriae congregata.* Et in concilio Chalcedonensi veluti jam receptae hujusmodi exhibentur, dum permittunt patres, ut metropolitae pro arbitrio conquerentium vel apud proprium exarchum, vel apud thronum Constantinopolitanum deferantur & accusentur (c).

Hh 2 Do-

(a) *Conc. Constantinop. can. II.* (b) *L. XLV. C. Thoed. cod.* (c) *Conc. Chalced. can. IX. & XVII.*

Doctrina Gothofredi de antiquitate synodi dioecesanae.

§. IV. Doctrina hactenus proposita de synodorum dioecesanarum origine Petro de Marca debetur (a), nisi quod iste statuat, synodum Constantinopolitanam praejudicio legis Gratiani ecclesiam Orientalem in quinque dioeceses partitam esse; ego vero contra sentiam, nullam patres Constantinopolitanos illius legis rationem habuisse, sed potius ex civilis politiae forma ecclesias Orientis ordinasse. At Jac. Gothofredus (b) tenet, etiam ante Gratianum jure ordinario synodos dioecesanas habitas fuisse, *ut docet*, inquit, *jam triginta quinque ante hanc legem annis canon XII. Antiochenus anno D.341., & ostendunt tot synodi dioecesanae ante hanc legem habitae*. Verum unde habet vir summus, synodos dioecesanas ante Gratianum habitas *jure ordinario*, nec praecedente rescripto principis coaluisse? Majoris ponderis est argumentum ex canone Antiocheno desumtum, eo enim permittitur episcopis damnatis in synodo provinciali, ut ad majus episcoporum concilium provocent, in quo rursus de accusatione judicetur. Fateor equidem, majorem istam synodum ex pluribus provinciis coaluisset; at certe non jure ordinario; ex canonibus enim Antiochenis judicia conformibus episcoporum provinciae suffragiis lata omnino suprema erant, nec in majori synodo ex receptis regulis rescindebantur.

(a) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VI. cap. 26.*
(b) *Gothof. ad cit. L. XXIII.*

tur (*a*). Hinc ne canones Antiocheni se mutuo destruant, canon XII. accipiendus est de extraordinariis synodis, quas principes pro jure suo ad judicia ecclesiastica iterum expendenda concedebant, quod pluribus monumentis constat (*b*). Ita canon tantum damnat clericos in provinciae concilio damnatos, si preces imperatori offerant, ut ejus auctoritate restituantur, non item si synodum postulent, ubi eorum caussa retractetur.

Qui conveniunt in synodum dioecesis.

§. V. Synodus dioecesana ex metropolitis & episcopis dioecesis coalescit, eique praeest patriarcha, si dioecesis praeter metropolitas patriarcham seu exarchum habeat. Conveniebant autem metropolitae in Oriente & Romano patriarchatu jure ordinationis, quam a patriarcha accipiebant (*c*); in veteri enim disciplina manuum impositio ordinatos ordinatori ejusque synodo addicebat. Verum in Galliae & Hispaniae dioecesibus, ubi nulli erant patriarchae, qui metropolitas consecrarent, non jure ordinationis metropolitae conveniebant, sed potius jussu principis, qui concilium indicebat: in Africa vero ad synodum primates cogebantur confoederationis instituto; primates enim Africani ab exarcho Carthaginiensi non ordinabantur, nec jussu principis invitabantur ad concilium. Ceterum non omnes metropolitae &

(a) *Conc. Antioch. can. XV.* (b) *Conf. Petrus de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap. 2.* (c) *Novel. CXXXVII. Justin. cap. 4 Conf. superius dicta cap. XII. §. 4.*

& episcopi ad synodum conveniebant, sed qui nullo impedimento detinebantur. Quin in Africa ubi singulis annis plenariam synodum haberi placuerat, ne episcopi toties & tamdiu suis ecclesiis abesse cogerentur, statutum est, ut omnes provinciae, quae primas sedes habent, ad generalem synodum de concilis suis binos, ut plures episcopos mittant (a). Quod si res magni momenti tractanda esset, praeter legatos provinciarum maxima pars episcoporum conveniebat, ut videre est in synodo sexta Carthaginiensi, in qua ad tractandam caussam de appellationibus ad sedem apostolicam septemdecim supra ducentos episcopi adfuerunt.

Synodi dioecesis a quo indictae.

§. VI. Jam vero concilia patriarchalia in Oriente ubi in ordinariam & assiduam jurisdictionem abierunt, a patriarcha indicebantur, nec necessarius erat specialis principis assensus. Similiter summi pontificis erat indicere synodum Italiae, quae a quinto saeculo ex duabus dioecesibus, praefectura nempe Romana & Italica dioecesi stricte sic dicta, coepit coalescere: quod Theodorico regi, qui ad discutiendam Symmachi pontificis caussam concilium indixerat, episcopi provinciarum Liguriae, Aemiliae & Venetiarum suggesserunt: *ipsum Symmachum, qui dicebatur impetitus, debuisse synodum convocare* (b). Erat nimirum ea aetate summus pontifex in illis duabus dioecesibus veri nominis pa-

(a) *Can. XVIII. C. Afric.* (b) *Conc. Roman. anni* 501. *sub Symmacho ap. Justel. biblioth. jur. canon. vet. p.* 264.

patriarcha. Item synodum generalem Africae primas Carthaginiensis indicebat (*a*), quod jus non ordinatione matropolitanorum, sed potius consensu episcoporum illi quaesitum est. Sed in Gallia & in Hispania principes ipsi concilia generalia indicebant (*b*); non enim dioeceses illae habebant patriarchas, nec placuit tantum jus alicui metropolitanorum tribuere. Et quamvis concilium Arelatense II. statuerit, ut *ad Arelatensis episcopi arbitrium synodus congregetur* (*c*); tamen canon iste veluti ab ambitione Hilarii Arelatensis profectus usum non habuit: quin aperte Leo M. Hilario interdixit conventus indicere synodales (*d*). Nec vicariatus apostolicus, quo etiam indictio conciliorum dioecesanorum continebatur, episcopis Arelatensibus communicatus, eos potestate indicendi synodos generales auxit, *Certe*, inquit Petrus de Marca (*e*); *nullum regni generale concilium reperitur ab iis* (episcopis Arelatensibus) *convocatum fuisse, prohibentibus nimirum regibus & reliquis metropolitanis*.

In Occidente saepe habitae auctore pontifice.

§. VII. Quamvis autem in Gallia & Hispania generales synodi jussu regis haberentur, non tamen vetabatur summus pontifex praecipere, ut concilium dioecesanum haberetur, si eccle-

si-

(a) *Can. XCV. C. Afric.* (b) *Conf. Petr. de Marca lib. VI. de C.S.& I. cap. 17. seqq. & Thomass. de antiq. & nova eccles. discipl. par. II. lib. 3. cap. 48.* (c) *Conc Arelat. II. can. XVIII.* (d) *Leo M. ep. X. ad episc. Viennens. ed. Q.* (e) *Petr. de Marca loc. cit. cap. 19. n. 8.*

siae necessitas postularet. Ita Leo M. in Hispania generale concilium haberi jussit adversus haereticos Priscillianistas, cujus promovendi sollicitudinem Turribio Asturiensi episcopo demandavit (*a*). Et Gregorius M. cupiens abolere nundinationes ordinationum, quae in regnis Burgundiae & Austrasiae invaluerant adversus canones, synodum haberi in Gallia jussit litteris ad aliquot metropolitanos datis (*b*). *Fraternitatem vestram auctore Deo volumus synodum congregare*. Sed sancta pontificum consilia de habendis in Gallia & Hispania synodis effectum habere non poterant, nisi principes etiam assentirentur, & conventum indicerent, quod ex Gregorio M. constat, qui in Galliis synodum haberi exoptans, etiam assensum regis & indictionem obtinere studuit (*c*). Et profecto praecepta pontificum de habendis conciliis regiam auctoritatem non excludebant; quin potius eidem adjungebantur, ut utraque potestate in eumdem finem conspirante, eo melius negotia ecclesiastica procederent.

Quoties synodus dioecesis habenda.

§. VIII. Quousque majores plurium provinciarum synodi fuerunt extraordinariae, arbitrio principum, prout caussae gravitas exigebat, indicebantur; at ubi evaserunt ordinariae statis temporibus haberi coeperunt. In Oriente ex Justiniani constitutione quolibet anno celebrari debebant, quam disciplinam inde synodus octa-

va

(a) *Leo M.ep.XV.ad Turrib.ed.Q.* (b) *Greg. M.lib.VII.ep.*10. (c) *Greg.M.loc.cit.ep.CXIII. seq.*

va generalis confirmavit (*a*). Similiter synodum Africae generalem quotannis celebrandam concilium III Carthaginiense *secundum statuta Nicoena* statuit (*b*): qua in re Africani patres potius mentem canonis Nicoeni de necessitate synodorum, quam ipsam canonis sententiam expresserunt; canone enim Nicoeno tantum synodum provincialem bis in anno habendam edicitur, altumque in eo est de conciliis dioecesanis silentium. Verum quoniam annua celebratione episcopi fatigarentur, inde placuit patribus Africanis, ut tum solum generale concilium Africae cogeretur, si dioecesis totius necessitas postularet (*c*). Canones quoque & pontifices concilia generalia in Gallia & Hispania semel in anno celebrari jusserunt (*d*): sed regula ista in usum deducta non videtur, ut nec decretum synodi Matisconensis, quo singulis trienniis celebratio synodorum Galliae praecipitur. Ita generalia Galliae & Hispaniae concilia, quemadmodum Africana, pro necessitate ecclesiae, non stato tempore ferme celebrata sunt.

Quae in synodo dioecesana tractanda.

§. IX. Quod vero spectat ad negotia, quae in conciliis dioecesanis tractari solebant, ea imprimis fuerunt caussae communes. Itaque patres Africani tum concilium generale celebrandum statuerunt, *quoties exegerit caussa communis*, *idest*

(a) *Novel. CXXXVII. cap.* 4., *conc. VIII.can. XVII.* (b) *Can. XVIII. C. Afric.* (c) *Can. XCV. eod.* (d) *Conc. Agath. can. LXXI.*, *Hilarus papa ep. VIII. ad episc. Galliae.*

idest totius Africae (a). Idem habent capitularia regum Francorum, *caussae, quae communes non sunt, in suis provinciis judicentur*. Caussae autem communes non erant solae dogmaticae, verum etiam quae totius dioecesis aut regni disciplinam respiciebant. *Si caussa fidei est*, inquiunt patres Toletani (b), *aut alia ecclesiae generalis, totius Hispaniae & Galliae synodus convocetur*. Et profecto controversia de appellationibus inter Romanos pontifices & episcopos Africanos occasione Apiarii presbyteri exorta in conciliis generalibus Africae disputata est. Ea vero ratione tantum caussae communes ad synodos dioecesanas spectabant, quia singulis annis etiam concilia provincialia celebrari oportebat; atque adeo ad synodū generalē caussae singularū provinciarū non erant pertrahendae. Synodi quoque dioecesanae canones, quibus ordinabatur disciplina, condebant, & definitiva supremaque sententia terminabant caussas omnes ecclesiasticas, quae in synodis provincialibus difficiles visae essent. Porro in Oriente & Africa in caussis episcoporum ad synodum patriarchalem, aut Africae generalem a sententiis concilii provincialis appellabatur (c).

Synodus patriarchalis Romani pontificis.

§. X. Jam Romanus pontifex, non secus ac reliqui Orientales patriarchae, suam habebat or-

---

(a) *Can. XCV. C. Afric.* (b) *Conc. Tolet. IV. can.* 3. (c) *Novell. CXXIII. cap.* 22. *& novell. CXXXVII. imper. Just., Epist. conc. Afric. ad Cael. in C. Afr. can. CXXXVIII.*

ordinariam patriarchalem synodum, quae ex Italiae metropolitis & episcopis coalescebat. Et quidem longo annorum cursu synodus Romani pontificis episcopos solius Romanae praefecturae, quae in decem provincias extendebatur, complexa est. Quod vero provinciae hujus dioecesis praeter Romanum pontificem alios non haberent metropolitas (a); synodus pontificis potius metropolitica, quam patriarchalis fuisse videtur, eoque conveniebant episcopi *jure* ordinationis, quam à pontifice accipiebant (b). Dioecesis *Italica* stricte sic dicta, cujus metropolis erat Mediolanum, ad synodum Romanam non pertinebat, (nec enim Mediolanenses antistites a pontifice consecrabantur) sed peculiarem synodum videtur habuisse. At quinto exeunte saeculo Romanae praefecturae & Italiae synodi in unam abjerunt, & synodus Romani pontificis patriarchalis evasit. Sane in concilio Romano sub Symmacho anno DII etiam Mediolanensis & Ravennas antistites subscripserunt (c). Et episcopi provinciarum Liguriae, Aemiliae & Venetiarum Theodoricum regem, qui generalem Italiae synodum ad judicandam Symmachii pontificis caussam indixerat, convenerunt, eique significarunt, ipsum Symmachum, licet reus esset, synodum indicere debuisse, *ipsum, qui di-*

Ii 2 *ce-*

(a) *Conf. dicta par. I. cap.* 4. §. 10. (b) *Leo M. ep. XVI. cap.* 1. *&* 7. *univers. episc. per Siciliam const. ed. Q.* (c) *Conc Roman. Symmachi papae ap. Justel. in Biblioth. jur. can. veter. pag.* 263.

cebatur impetitus, debuisse synodum convocare (a). Nimirum hac tempestate jam receptum erat, ut Mediolanensis & Aquilejensis antistites ex consensu pontificis ordinarentur (b), quod probat eos ad Romanam synodum pertinuisse.

Per totum Occidentem non extendebatur.

§. XI. Ceterae Occidentis generales synodi comiter quidem Romanum pontificem venerabantur; at ad ejus ordinarium concilium non pertinebant; metropolitae enim Occidentis non a Romano pontifice, sed a suis provinciarum episcopis solebant consecrari. Primus Nicolaus I Galliae & Germaniae episcopos ad synodum Romanam evocavit (c), ut ea ratione eamdem in Gallia & universo Occidente patriarchalis potestatis amplitudinem constitueret, qua patriarchae Orientis in sua quisque dioecesi potiebantur. Sed evocatio ista effectu caruit, intercedente regia potestate, & episcopis tantae innovationi non consentientibus. Ergo synodus VIII generalis statuit, ut metropolitani, qui impositionem manuum aut pallium a patriarcha acceperint, ad ejus concilium accedere teneantur, nihil obstantibus mandatis principum, quibus episcopi ad synodum accedere vetarentur (d). Hic canon urgentibus Romanis legatis conditus videtur ad ampliandam pontificis patri-

(a) *Conc. Roman. an.* 1j1. *apud cit. Justel. p.* 264. (b) *Can. XXXIII. C.* 24 *q.* 1., *Gregor. M. lib. II. ep.* 31. (c) *Epist. XXVI. ad Ludovic. Germaniae & Carolum Calvum reges.*
(d) *Conc. VIII. can. XVIII.*

triarchalem poteſtatem & ejus ſynodum ordinariam, oppoſituſque eſt Gallicanis epiſcopis, qui ne ad concilia ordinaria Romani patriarchatus convenire cogerentur, excipiebant, ſe a pontifice non accipere manuum impoſitionem, & impediri mandatis principum, ne ad ſynodos illas convenirent. Itaque ſynodus, quod jure ordinationis non poterat obtineri, tribuit pallio, quod tum Occidentis metropolitae paſſim a pontifice accipiebant, eoque accepto veluti pontificis vicarii cenſebantur (a): & praeterea contra juris publici principia ſtatuit, nihili facienda principum mandata, quibus epiſcopi ad ſynodum patriarchae convenire impedirentur. Sed ſynodus iſta in Gallia recepta non eſt, utpote quae receptos ibi mores & regia jura petere videbatur, quod ex antiquis monumentis Petrus de Marca obſervat (b).

Plenarium Occidentis vel Orientis concilium.

§. XII. Quamvis autem dioeceſanae Occidentis ſynodi a ſe mutuo non penderent, nec ordinaria pontificis ſynodus per totum Occidentem extenderetur; tamen per conſultationes in rebus fidei, & ſaepe etiam diſciplinae, ſingulae cum Romana ſynodo connectebantur: Immo ſi res tanti erat, omnia Occidentis plenaria concilia cum Romano coaleſcebant; miſſis ad Romanum legatis, qui decreta provinciarum referrent. Atque haec erat plenaria Occidentis ſynodus, quae decretorum collatione in cauſſis com-

(a) *Conf. dicta par. I. cap.* 9. §. 4. (b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. II. cap.* 17. §. 3. & *lib. VI. cap.* 15. §. 2.

communibus coalescebat. Certe Hilarius diaconus hujus concilii mentionem facit, ubi ait, Leonem pontificem *cum omni Occidentali concilio* reprobare omnia, quae in Epheso contra canones per tumultus & odia saecularia a Dioscoro episcopo gesta sunt (a). Et synodus, quae sub Agathone pontifice contra Monothelitas habita est, testatur, omnia illa concilia, quae per Occidentis & septemtrionis provincias ad Oceanum usque porrectas coguntur, ad synodum apostolicae sedis pertinere (b). Similiter ecclesia Orientalis, saltem aetate Ambrosii, plenarium concilium habuisse videtur; ait enim ille in synodo Aquilejensi, *consuetudinem hujusmodi esse, ut in Oriente Orientalium esset concilium, intra Occidentem occidentalium*.

Synodi dioecesanae celebrari desierunt.

§. XIII. Concilia dioecesana in Occidente summa auctoritate negotia ecclesiastica usque ad nonum saeculum administrarunt, inde sensim nullius usus evaserunt. Principio huic mutationi multum contulerunt novae disciplinae regulae ope fallarum decretalium tandem in ecclesiis Occidentis receptae, concilia etiam provinciarum haberi non posse sine sedis apostolicae auctoritate; itemque ad Romanum pontificem pertinere etiam ordinariam episcopalem omnium ecclesiarum sollicitudinem. Itaque Romani pontifices a tempore Nicolai I extra Italiam indicere coe-

(a) *Hilar. diac. ep. ad Pulcheriam par. I. conc. Chalced. n.* 24. (b) *Epist. Agath. & synodi Roman. act. IV. concil, VI.*

coeperunt generales provinciarum synodos neglecta regum *jussione* ; & ferme omnia regionum Occidentalium concilia praesidentibus sedis apostolicae legatis haberi coeperunt, sive quod legati tantum ut illis praesiderent, mitterentur ; sive quod ad explicandam per ecclesias ordinariam & episcopalem pontificis sollicitudinem magno numero missi in suae legationis provinciis concilia celebrarent (*a*). Praesidebant autem synodis legati summa auctoritate, facileque iis erat, negotia ferme omnia provinciarum sedis apostolicae *judicio* reservare ; etenim unicum legati suffragium aequivalebat collectis totius concilii suffragiis : atque ita sententiarum divisione introducta, negotium tamquam difficile ad sedem apostolicam devolvebatur (*b*). Sic deminuta & tantum non deleta episcoporum potestate, & frequentibus caussarum ad sedem apostolicam devolutionibus synodorum auctoritas vix aliqua erat, & episcopi earum celebrationem negligebant. Praeterea judicia a legatis lata in synodis per appellationem Romam deferebantur, ubi interdum parte altera inaudita mittebantur in irritum : quod ferme nullius usus synodos provinciarum reddebat, ut Ivo Carnotensis observavit (*c*) : *quid ultra valebunt celebranda concilia, quorum per unius personae delationem irrita fient, quantalibet auctoritate fulta judicia ?*

Quin

(a) *Conf. dicta par. I. cap.* 13. §. 11. *seqq.*
(b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VI. cap.* 30. *n.* 4. (c) *Ivo Carnotens. ep. XCV.*

Quin postquam appellationes a conciliis provinciarum ad sedem apostolicam receptae sunt, pontifices ultra processerunt, sibique omnem de caussis majoribus auctoritatem, quam nulli communicarent, vindicarunt: atque ita generalia concilia provinciarum celebrari desierunt; quod in specie de Gallicanis Petrus de Marca observat (a).

CAPUT XIII.

De conciliis generalibus.

Concilia generalia olim ex imperio Romano coacta.

§. I. Venio ad concilia generalia, quae a totius christiani orbis episcopis celebrantur. Ea Augustinus concilia *plenaria ex universo orbe christiano* (b), Graeci vero dicunt οἰκουμενικὰς συνόδους idest ἐκ τῆς οἰκουμένης, *ex terra, quae habitatur*. Orbis autem christianus & οἰκουμένη apud veteres saepe ipsum Romanum imperium designant. Certe πᾶσα ἡ οἰκουμένη *universus orbis* apud Lucam (c), & κόσμος *mundus* in Antonini imperatoris rescripto (d) ipsum sunt Romanum imperium. Et ut alia multa mittam, quae

(a) *Petr. de Marca loc. cit. n.* 12. (b) *August. lib. II. de bapt. contra Donatist. cap.* 3.
(c) *Luc. cap. II. v.* 1. (d) *L. IX. D. ad L. Rhodiam de jactu*.

quae in hanc sententiam Suicerus (a) congessit, in concilio sub Menna Justinus & Euphemia dicuntur δεσπόται τῆς ὅλης οἰκουμένης, *domini universi orbis* (b). Hinc oecumenica concilia veteribus erant, quae ex omnibus imperii Romani tam Orientis, quam Occidentis provinciis habebantur, quod Justellus aliique viri docti observant (c). Sane Gelasius Cyzicenus ait (d), synodum Nicoenam coactam fuisse ἐκ πασῶν τῶν τῆς Ῥωμαίων κόσμου ἐπαρχιῶν, *ex omnibus orbis Romani provinciis*. Et Cedrenus oecumenica concilia ita dicta scribit, quod ad ea οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἀρχιερεῖς, *qui essent in Romano imperio, antistites* convocarentur. Concinunt Innocentius papa & Augustinus, qui oecumenicam synodum fieri adfirmant, si *Orientis & Occidentis* sacerdotes congregentur (e), utique imperii Orientalis & Occidentalis: quo sensu voces istae passim occurrunt. Qui erant in barbarico episcopi, non facile poterant convenire, quamvis Nicoeno concilio Persidis episcopus & Scythes adfuerint (f).

Inde ex solis Occidentis episcopis coacta.

§. II. Verum enimvero labentibus annis

(a) *Suicer. v.* οἰκουμένη. (b) *Conc. Constantinop. sub Menna act. V.* (c) *Justell. not. in C. eccles. Afric. can. XVIII.* (d) *Gelas. Cyzicen. lib. I. act. conc. Nicoeni.* (e) *Innocent. I. ap. Pallad. de vita Chrysost. cap. III., August. lib. III. contra duas epist. Pelagian. cap.* 12. (f) *Euseb. de vit. Constant. lib. III. cap.* 6.

amplitudo generalis concilii ad angustiores fines redacta est, & ferme ex solius Occidentis episcopis coepit celebrari. Nimirum dissipato in varias partes & veluti dissecto per Orientalium schisma ecclesiae corpore, quod consequens erat, interrupta est inter Orientis & Occidentis ecclesias communio, & catholicus orbis ecclesiae Occidentis finibus censeri coepit. Et quamvis deinceps in synodis Lugdunensi II & Florentina Graeci cum Latinis in concordiam redierint; tamen concordia ista diu non stetit. Deinceps solido Graecorum imperio per Turcas occupato, etiam novi imperii status non permisit, Graecam ecclesiam cum Latinis communicare. Ita concilium plenarium ferme ex solius Occidentis episcopis habitum est, quod & ipsum ob recentiores haereses minus frequens evasit. Et multae Occidentis synodi, quibus Graeci non interfuerunt, generales eo sensu sunt, quod ab Orbe catholico, qui cum Romano pontifice communicabat, coaluerunt; nam alias potius patriarchales, quam generales videri possunt, quod cardinalis Cusanus & Christianus Lupus observant (a). *Sacrosancto Tridentino concilio*, inquit Lupus, *nullus adfuit patriarcha, nullus Graecus episcopus .... : proinde ipsum videtur non generale fuisse aut oecumenicum, sed dumtaxat patriarchale*. Ceterum minoris auctoritatis non sunt habenda ecclesiae Romanae & Occidentalis decreta in rebus fidei, quod ecclesiarum Orien-

(a) *Cusan. de concord. lib. II. cap. 20., Lupus in dictat. Greg. VII. can. XVI. tom. 5. E. V.*

Orientalium consensu & concordia destituantur: Etenim innituntur & sustinentur sedis apostolicae auctoritate, quae verae fidei depositum majorumque traditiones sincerius conservat.

Non omnes episcopi concilio generali debent interesse.

§. III. Secundum veteres regulas ad generale concilium universi christiani orbis episcopi debent invitari; at non est necesse, ut omnes conveniant. Sufficit multorum ex omni ecclesia praesentia: omnes congregari ecclesiasticum ministerium, mala valetudo aliaeque caussae non patiuntur. Certe Theodosius Junior indicto concilio Ephesino, quod erat oecumenicum tertium, & inde Marcianus indicto Chalcedonensi divalibus litteris praeceperunt metropolitis, ut certum episcoporum numerum pro arbitrio secum ad concilium adducerent, rursumque alios pro ecclesiastico ministerio in provinciis relinquerent (a). Praesertim vero adesse generali synodo debebant majorum gentium patriarchae (b); qui si interesse vetebantur, satis erat mittere legato & litteras dogmaticas, quibus se & suas patriarchales synodos omnibus actis & agendis communicare & consentire profitebantur. Et reapse indicta generali synodo in provinciis praesertim remotioribus peculiares synodi cogebantur, in quibus de generali synodo

(a) *Epist. Theod. ad Cyril. Alexandr. par. I. conc Ephes. cap.* 32., *epist. Marciani par. I. conc. Chalced. n.* 56. (b) *Anastas. Biblioth. praef. synodi VIII.*

mox habenda tractabatur, & eligebantur legati, qui synodo omnium nomine secundum mandatorum formulam adessent. Episcopi Occidentis exiguo admodum numero conciliis generalibus in Oriente celebratis adfuerunt longo itinere impediti, eorumque vices ipsi Romani legati saepe sustinebant.

Auctoritas pontificis synodo generali necessaria.

§. IV. Illud vero constat inter omnes, jure non haberi generalia ecclesiae comitia, si summus pontifex non consentiat, & praestet auctoritatem. Hoc nomine in concilio Chalcedonensi Lucentius, unus ex Romanis legatis, redarguit Dioscorum, quod repudiata pontificis auctoritate synodum Ephesi coactam peregisset: *quod numquam factum est, nec fieri licet* (a), utique ex receptis regulis, quae id habebant, legitima non esse generalia concilia, quibus papa non interesset, aut consentiret. Hinc prima Constantinopolitana synodus, quod nec ex consensu pontificis celebrata esset, nec ejus legationem praesidentem habuisset, oecumenica non fuit, nisi postquam sedis apostolicae auctoritas accessit. Et quinta synodus, cui nec Vigilius papa, tum Constantinopoli praesens, nec alius ejus nomine interfuit, omnium consensu inter generales convaluit, postquam peculiari constituto eam pontifex probavit & recepit. Ex regulis vero ecclesiasticis non est necessaria pontificis praesentia, sed sufficit ejus legatos adesse: & reapse conciliis in Oriente celebratis summus pon-

(a) *Conc. Chalced. act. I.*

pontifex numquam interfuit, etsi in loco concilii versaretur, sed potius legatos mittere consuevit. Ceterum in quibusdam casibus extraordinariis concilium generale absque papa recte habetur, idque non modo in schismatis casu, si papa sit dubius; sed etiam extra schisma, si sit haereticus, si detentus, si mentecaptus, si aperte simoniacus, aliisque similibus casibus, quos evenire posse theologi juxta ac canonistae docent (a).

Imperatores olim concilia generalia indicebant;

§. V. Quo autem ex toto orbe christiano episcopi conveniant, & synodum celebrent, indictio legitima praecedat, oportet. In veteri disciplina synodos oecumenicas indicebant christiani imperatores missis divalibus litteris ad metropolitanos aut patriarchas, qui sibi subjectis episcopis mox celebrandam synodum denuntiabant. Sane concilium Nicaenum Constantinus M., Constantinopolitanum Theodosius M., Ephesinum Theodosius Junior, Chalcedonense Marcianus, & deinceps reliqua in Oriente celebrata imperatores convocarunt: quod argumentum Launojus fuse pertractat (b). Hinc ubi pontifices necessitatem concilii esse intelligebant, precibus adibant imperatores, ut ecclesiae laboranti suppetias ferrent, & concilium indicerent (c). Tanta vero potestate hac in re olim

(a) *Conf. Bossuet. defen. declarat. lib. III. cap.* 1. (b) *Launojus epist. lib. VI. ep.* 1. *& seq.*
(c) *Leo M. ep. XXIII. ad Theodos. ed. Q.*

olim utebantur imperatores, ut concilia ipsis pontificibus non petentibus indicerent, contra illis petentibus denegarent. Ita ad iterum examinandam Eutychetis caussam, qui a Constantinopolitana S. Flaviani synodo damnatus majus concilium appellaverat, Leo M. novam synodum necessariam non censebat: contra Theodosius imperator ab Eutychetis fautoribus circumventus eam indixit. Et ad emendationem Latrocinii Ephesini concilium Leo M habebat necessarium, idem vero Theodosius non concessit.

In nova disciplina pontifices indicunt concilia generalia.

§. VI. Quidquid vero sit de veteri disciplina, post octavum saeculum reipublicae non minus quam ecclesiae statu mutato, summi pontifices concilia generalia veluti proprio jure indicere coeperunt. Nimirum Occidentis imperio ab Orientali distracto, itemque ipso Occidente in varia regna dissecto, non erat amplius in unius principis potestate omnes christiani orbis episcopos in unum congregare, quin nec solidi Occidentis, in quo multa regna imperialem excusserant potestatem. Concilii quoque oecumenici congregatio ad solum Occidentem per schisma Graecorum redacta erat: nam si ex utraque ecclesia concilia coalescere perrexissent, vix erat; ut Graeci conciliis sine auctoritate imperatoris indictis consentirent. Ita post saeculum decimum nullo adversante generalia Occidentis concilia pontifices indixerunt, jamque inter decreta Gregorii VII illud extat, nullam synodum absque praecepto papae, hoc est absque pontificis

in

indictione, posse generalem vocari (a). Ceterum conciliis a pontifice indictis etiam principes debent consentire, quo facilior sit eorum celebratio, episcopis regnis & provinciis egredi liceat, & spiritualis ecclesiae auctoritas temporali gladio fulciatur. Dantur vero aliqui casus, quibus etiam sine pontificia indictione concilia, alias ecclesiae necessaria, celebrantur, veluti si summus pontifex infirmitate laboret, aut si inter duos pluresve pontifices ecclesia scindatur: quibus casibus concilium indicunt cardinales, sed principalibus adsentientibus. Nec dubitatur, quin ipsa generalis synodus antequam dissolvatur, aliam sequentem possit indicere (b).

Richerius jus indicendae synodi generalis imperatori vindicat:

§. VII. Jam non levis disputatio est, quo jure olim imperatores synodos generales indixerint. Graeci scriptores, quibus adstipulantur recentiores haeretici, & ex catholicis Richerius & Febronius (c) contendunt, imperatoris, non pontificis esse synodum generalem congregare: & hinc inter alias caussas, cur synodum Tridentinam non recipiendam Molinaeus docuerit, haec profecto fuit, quod a pontifice, non ab imperatore, indicta esset: Provocant ad jura principum, quorum interest exortas in ecclesia de fide controversias quam cito finiri, ut legitimaau.

(a) *Dictat. Gregor. VII. can. XVI.* (b) *Conf. Febron de statu eccles. cap VI. §.* (c) *Richer. hist. concil. cap. II., Febron. de statu eccles. cap. VI.* §. 2.

auctoritate compositae ecclesiam & rempublicam non perturbent. Addunt varia antiquitatis testimonia, in primis vero consistunt in Leone M. (a), qui Latrocinii Ephesini infelicem exitum emendaturus, a Theodosio *juniore* exorat concilii celebrationem, & quidem talibus verbis, quae aperte videntur contestari, id jus imperatoris, non pontificis fuisse. *Si pietas vestra,* inquit pontifex, *suggestioni ac supplicationi nostrae dignetur annuere, ut intra Italiam haberi jubeatis episcopale concilium, cito (auxiliante Deo) poterunt omnia scandala, quae in perturbationem totius ecclesiae sunt commota, resecari*. Exstant alia Leonis M. similia loca, quae exhibiturus Zieglerus praefatur (b): *petebant igitur*, pontifex nimirum, *ab imperatore, ut id fieret, & quidem verbis talibus, quae auctoritativam imperatorum in convocandis conciliis potestatem satis clare describunt*.

Contra plerique catholici id tribuunt pontifici.

§. VIII. Ex adverso Baronius, Bellarminus, Thomassinus, Nat. Alexander, Christianus Lupus aliique multi tenent, omni aetate jus fuisse summi pontificis, non imperatoris generalia concilia convocandi; in quam sententiam multa proferunt argumenta, sed potiora huc redeunt. Concilia oecumenica universam repraesentant ecclesiam; atque adeo tantum in nomine, seu auctoritate Christi convocanda: jure igitur ab eo indicenda, cui Christi auctoritas per univer-

sam

(a) *Leo M. ep. XXIII. ad Theodos. ed Q.*
(b) *Ziegler. de episcop. cap. XVIII. n. 25.*

ſam eccleſiam concredita eſt. Synodus quoque Conſtantinopolitana I. Pelagius II ſummus pontifex, Maximus Martyr & capitularia regum Francorum id habent expreſſe, pontificis eſſe ſynodos indicere generales (a). Praeterea primis ſaeculis ſolius eccleſiae judicio atque auctoritate, non imperatorum juſſu multa concilia, etiam numeroſiſſima, convocata ſunt: cumque quod ab eccleſia geſtum eſt prioribus ſaeculis, quae apoſtolica vocantur, norma ſit eorum, quae ſequentibus fieri oportebat; conſequitur, concilia pacatis temporibus judicio eccleſiae convocari debuiſſe (b). Item imperator Valentinianus aperte profitetur, non eſſe ſui juris negotiorum eccleſiaſticorum tractationem & conciliorum indictionem (c). Quod ſi concilia oecumenica priora ab imperatoribus indicta ſint, id facto potius quam jure geſtum hujus doctrinae patroni interpretantur, & facto quidem, cui eccleſiae, aut pontificis auctoritas praeluxit, aut acceſſit. Facile enim non erat in veteri diſciplina ſine imperatoris auctoritate concilia generalia celebrari: per publicas leges conventus agitare principe non concedente erat interdictum, litteris tractoriis ab imperatore datis ad iter faciendum & neceſſarias impenſas epiſcopis opus erat, &

(a) *Conc. Conſtantinop. ep. ſynod. ad Damaſ. ap. Theodoret. lib. V. cap. 9., Peleg. II. ep. VIII., Maxim. Martyr in collat. cum Theodoſio epiſc., Capit. reg. Franc. lib. IV. cap. 12. & lib. VI. cap. 287.* (b) *Conf. Thomaſſ. de concil. diſſ. III.*
(c) *Ap. Sozom. lib. VI. cap. 7.*

sacra antistitum potestas temporali imperio erat sustinenda. Hinc factum, ajunt, ut ecclesia ipsa synodos ab imperatoribus impetraret, vel principibus eas indicentibus assentiretur, non quod imperatorii juris indictionem esse crederet, sed potius quod ministerio principis indicta synodus facilius & promtius coalesceret (a).

Launojus ad disciplinam pertinere docet.

§. IX. Medius inter has sententias Jo. Launojus docet, indictionem non pertinere ad naturam conciliorum, ac plane disciplinae, non dogmatis esse, & inde vetera generalia concilia per imperatores indicta; recentiora vero, quod jam disciplina mutata esset, per pontifices fuisse congregata. *Conciliorum generalium indictio*, inquit (b), *& convocatio res est disciplinae, non dogmatis.* Id probat auctoritate Gelasii papae (c), qui legitimae, & falsae synodi recensens characteres, personam congregantis synodum & synodi congregationem praetermittit, quippe qui tenebat, parum interesse, quis synodum convocasset, aut qua ratione convocata esset, modo secundum scripturas, traditionem patrum & ecclesiasticas regulas celebraretur: Nec Launojum moratur Marcelli papae decretalis ad Maxentium, qua ea synodus legitima habetur, quae *apostolica, aut regulari auctoritate* convocetur; nam decretalem istam veluti a Mercatoris offici-na

---

(a) *Conf. N. Alexander saec. IV. hist. dissert. XI.* (b) *Launojus epistolar. lib. VI. ep.* 11.
(c) *Gelas. ep. XIII. ad episcop. Dardaniae.*

na profectam explodit (*a*): quod omnino verum est. Hac posita doctrina Parisiensis theologus non minus eos refellit, qui aliquid auctoritatis detrahunt antiquis synodis, quod ab imperatoribus indictae sint; quam qui recentiora concilia & ipsum Tridentinum repudiant, quod a pontificibus fuerint convocata.

Summus pontifex conciliis generalibus praeest.

§. X. Jam vero auctoritas summi pontificis generalibus conciliis necessaria, ei jus tribuit sive per se, sive per legatos conventui praesidendi quae προεδρία in veteri disciplina, quae spiritualia erant, spectabat. Concilium oecumenicum universalem repraesentat ecclesiam, cujus ecclesia Romana centrum est; atque adeo qui inter episcopos speciali praerogativa condecoratur, etiam generali concilio debet praesidere. Sane synodo Nicoenae Osius Cordubensis episcopus, Vitus & Vincentius Romani praesbyteri praefuerunt, vicem Silvestri pontificis sustinentes. Et quamvis plures docti viri Osium non vice pontificis praesedisse teneant; tamen quum de Osio praesidente loquantur antiqua monumenta, nisi demonstretur, illum vel principis, vel synodi delegatione praefuisse; necessario dicendum est, vices pontificis sustinuisse; nam ratione ecclesiae suae (erat episcopus Cordubensis in Hispania) tanto honore augeri non poterat (*b*). Constantinopolitanae synodo nulli

(a) *Launojus lib. VI. epist. 1.* (b) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. V. cap. 3.*

Occidentis episcopi interfuerunt, at synodus ista potius ex sequenti receptione, quam origine sua universalis censetur. Ephesino concilio Cyrillus Alexandrinus vices agens Caelestini pontificis, tresque alii eidem adjuncti legati a pontifice missi praefuerunt (a): & in concilio Chalcedonensi Paschasinus & Lucentius episcopi, & Bonifacius & Basilius presbyteri loco Leonis papae προεδρίαν occuparunt (b). Sequentibus conciliis in Oriente & Occidente habitis etiam pontifices praefuerunt; at Orientalibus semper missis legatis, Occidentalibus vero saepe ipsi pontifices praesentes clavum tenuerunt. Tantum quintae synodo defuit pontificis προεδρία, nam Vigilius summus pontifex, tum Constantinopoli praesens, & si amplissimis legationibus invitatus, noluit adesse, & praesidere, maluitque seorsum a synodo sententiam dicere: verum synodus ista tum sine controversia concilii oecumenici nomen praetulit, ubi auctoritas & constitutum pontificis accessit, quod sexta universalis synodus observavit..

Cum relationis & suffragii praerogativa.

§. XI Sed pontifici Romano in conciliis generalibus competens προεδρία non meram sedendi praerogativam importat, sed jus relationis cum praerogativa suffragii habet adnexum. Qui in consessu omnibus praeest, procul dubio in omnibus negotiis primus referre & censere debet. Ita in concilio apostolorum de legalibus om-

(a) *Caelest. epist. ad cler. & popul. CP. & epist. ad concil. Ephesin., conc. Ephes. act. I.* (b) *Leo M. epist. LXXII. ed. Q.*

omnium primus Petrus sententiam dixit (a). Et deinceps in conciliis ante quam ad res propositas definiendas gradus fieret, litterae pontificis, quae in consessu episcoporum coram beatissimo apostolo Petro conditae erant, legebantur. Tantae autem auctoritatis erat haec praerogativa relationis & suffragii, ut in synodo Chalcedonensi eo praesertim nomine dignitati ecclesiae Constantinopolitanae legati pontificii obstiterint, quod Leo pontifex ejus rei auctor non fuerat, quemadmodum auctor fuerat rectae fidei statuendae: quam legatorum sententiam non omnino synodus rejecit, sed ob temporis adjuncta sine pontificia relatione decernendum fuisse respondit (b). Referre autem & censere oportet pontifices secundum receptam fidem & antiquam traditionem, quae sincerius in ecclesia Romana vigent.

Litterae pontificis in synodis expensae.

§. XII. Praerogativa autem suffragii, qua Romanus pontifex in synodis generalibus pollet, tanta non est, ut reliquorum episcoporum sententias & suffrágia tollat, & ulteriorem inquisitionem abrumpat; constat enim ex antiquis monumentis tum receptas per synodos litteras pontificis, si instituto examine constaret, illas ex recta fide & disciplinae regulis conceptas fuisse. *In plenariis conciliis*, inquit cardinalis Cusanus (c), *gesta & judicata per Romanos pontifi-* ces

(a) *Act. XV.* 7. (b) *Epist. synod. conc. Chalced. ad Leonem.* (c) *Cusan. de concord. lib. II. cap.* 17.

ces etiam synodice inveniuntur repetita & examinata, ut in Chalcedonensi concilio judicium Leonis contra Dioscorum. Et in sexta synodo judicium synodicum Martini papae contra Pyrrum & Sergium. Et in octava universali judicium Nicolai & Hadriani contra Photium. Quinta quoque synodus ex actione illa concilii Chalcedonensis, qua litterae Leonis M. nonnisi post resoluta aliquot dubia ab omnibus admissae sunt, collegit, quaecumque apud synodos proferuntur, ab iis non simpliciter, sed *cum inquisitione* approbari, nempe si cum expositione & doctrina patrum congruant. Quod si aliquoties lectis pontificis litteris statim iis veluti catholicis acclamatum sit ab omnibus; id contigit, quod ex ipsa lectione constabat, pontificis doctrinam rectae fidei consentire.

Quo nomine edita conciliorum generalium decreta.

§. XIII. Quamvis vero in synodis generalibus decreta praelucentibus relatione & litteris pontificiis condi solerent; tamen in veteri disciplina sub concilii, non pontificis nomine edebantur, idque ad exemplum synodi de legalibus ab apostolis habitae, ubi definitio totius conventus nomine prodiit, *visum est spiritui Sancto & nobis* (a). Contra in posterioribus conciliis in Occidente celebratis major relationis pontificiae ratio habita est, atque adeo decreta saepe concepta sub nomine pontificis de synodi consensu, veluti, *nos hoc sacrò approbante conci-*

ci.

(a) *Actor. XV. v.* 28.

cilio damnamus. Nova illa formula praesidio antiquitatis non destituitur; in concilio enim Chalcedonensi Dioscorus damnatus est per legatos pontificios auctoritate Leonis *sancta synodo consentiente* (a). Nec videtur dubitandum, novam formulam etiam opportunam esse, nam ex auctoritate pontificis & consensu patrum semper definitiones in synodis processerunt, & procedere debent (b). Ceterum inscriptiones decretorum conciliarium, quas codices decretalium exhibent, amplius pontificias extollunt relationes, veluti, *Alexander III. in concilio Lateranensi*, *Innocentius III. in concilio generali*; dicere nimirum videntur potius per pontifices in concilio, quam probante concilio decreta illa concepta fuisse.

Caussae habendarum synodorum generalium.

§. XIV. Generalia concilia celebrari debent ex gravi & necessaria caussa, quae magnas inter se ecclesias scindit, nec pax aliter restitui posse videtur, nisi ecclesiae universae auctoritate. Quid magis rationi contrarium, quam ob leves quaestiones sollicitari christianum orbem, & ecclesias suis pastoribus destitui? Prudens & aequum consilium est remedia morbis accommodari. Certe in actis apostolorum concilium convocatum videre licet, non tam quod suborta esset quaestio, quam quod post quaestionem *sedi.*

(a) *Conc.Chalced.act.III.* (b) *Conf.Thomass. diss.XII. in concilia n.* 32.

ditio non minima coepisset (a). Et ad configendas haereses Menandri, Ebionis, Cerinthi, Marcionis, Nicolaitarum & simillum nullo opus fuit concilio etiam particulari; contra haereses de baptismo haereticorum, Arianorum, Macedonianorum & similium nonnisi coactis generalibus synodis suffocari potuerunt. Consonat Paulus III. in ipsa Tridentini concilii indictione, ubi hae tres generalis concilii habendi caussae recensentur, *ad tollenda in religione dissidia*, *ad reformandos mores*, *ad suscipiendam contra infideles expeditionem*; quod ultimum non facile veteres patres admisissent. Et Petrus de Alliaco cardinalis postquam observavit ad tollenda schismata celebrari debuisse generalia concilia, subjungit (b): *item aliqui sunt casus ardui necessario reformandi, in quibus non potest commodius quam per generale concilium provideri: sicut patet primo de reformatione curiae Romanae, quae necessaria est*.

De tempore celebrandae synodi generalis.

§. XV. Ex veteribus regulis nullum certum tempus habendis generalibus ecclesiae comitiis definitum est, sed tantum extra ordinem emergentibus caussis indici consueverunt; nec enim ulla certa regula poterat definiri, quod ab extraordinariis caussis pendebat. Sed postremis saeculis lapsa omnino ecclasiastica disciplina, frequens & veluti ordinaria conciliorum generalium celebratio in ecclesiis Occidentis necessaria visa est, ut malis, quae disciplinam penitus

(a) *Actor. XV. 2.* (b) *Card. Alliac. in canonib. reformandi eccles. conc. Constantiensi oblatis cap. I.*

tus corruperant, occurreretur. Itaque statuit synodus Constantiensis, ut concilium generale *de decennio in decennio* celebraretur (a). Decretum hoc patres Basilienses ita habent necessarium, ut oculos in capite (b), nec in summi pontificis potestate esse voluerunt, ut illud tolleret & vanum redderet, *esset enim*, inquiunt, *contra mentem ecclesiae, quae illud pro universali ecclesiae statu conservando edidit, de quo pontifex non disponit, aut dispensat*. Ceterum frequens conciliorum adunatio patribus Constantiensibus necessaria visa est spectata ejus aetatis disciplina, quae etiam in ipsa omnium principe ecclesia adeo corrupta erat, ut sine plurium conciliorum sibi consequentium celebratione vix restitui posse videretur. Sed decretum effectu caruit contra stantibus iis, quibus restauratio disciplinae curae esse debuisset.

Synodus generalis universam ecclesiam repraesentat.

§. XVI. Synodus generalis universam repraesentat ecclesiam; coalescit enim ex christiani orbis episcopis, & ecclesiae particulares in episcopis sunt. Inde docet Tertullianus in conciliis totius christiani nominis repraesentationem celebrari. *Aguntur*, inquit (c), *per Graecias illa certis in locis concilia ex universis ecclesiis, per quae & altiora quaeque in commune tractantur; & ipsa repraesentatio totius nominis chistiani magna veneratione celebratur*. Et Au-

(a) *Conc. Constant. sess.* XXXIX. (b) *Conc. Basil. ep.ad Eugen. papam ap.Harduin.tom.VIII. col.*1341. (c) *Tertull.de jejuniis cap.XIII.*

gustinus universam ecclesiam in plenario concilio adunatam adgnoscit (a). *Nec nos tale aliquid auderemus adserere*, (loquitur de jam finita in plenario concilio controversia de vi & efficacia baptismi ab haereticis collati) *nisi universae ecclesiae concordissima auctoritate firmati, cui & ipse*, Cyprianus nempe, *sine dubio cederet, si jam illo tempore quaestionis hujus veritas eliquata & declerata per plenarium concilium solidaretur*. plura quoque concilia recentiora in primis Pisanum, Constantiense, Senense & Basileense, & pontifices numero tres Martinus V., Eugenius IV. & Leo X. conceptis verbis habent, in synodo oecumenica universalem ecclesiam exhiberi; quae eadem est Tridentinae synodi doctrina (b), etsi in ejus decretis adhibita non fuerit formula, *oecumenica synodus universalem repraesentans ecclesiam*.

Atque adeo in rebus fidei errare non potest.

§. XVII. Decreta synodi generalis rite & ordine celebratae in rebus fidei & doctrina morum certam fidem faciunt; synodus enim generalis universam ecclesiam, contra quam ex Christi promissione portae inferi non prevalebunt, repraesentat. *Visum est spiritui sancto & nobis*, inquit synodus Hierosolymitana apostolorum (c): quibus verbis constat, Spiritum sanctum in conciliis praesidere, & fidei decreta dirigere. Hinc Gregorius M. proteftatur, se veluti evangelii quatuor libros quatuor priora con-

(a) *August.lib.II.de bapt.cap.*4. (b) *Trid.sess. XIV.cap.*5. (c) *Actor.XV. v.*28.

concilia suscipere & venerari (a). At si patres in conciliis de quaestionibus facti, aut rebus politicis & physicis tractent, & decreta condant; non divina, sed humana auctoritate definitiones nituntur; spiritus enim sanctus tantum in rebus fidei decreta conciliorum sustentat, nec patribus adest, dum quaestiones facti, aut res politicas, physicasve perscrutantur (b). Itaque nullo negotio scire licet quanta sit auctoritas canonis illius, qui ab Innocentio III. in concilio generali propositus perhibetur, ubi supponitur Romanum pontificem potestatem habere privandi dominos tum beneficiarios, tum directos suarum rerum dominio, si haereticos inde expellere neglexerint (c). Ejusdem generis est etiam dogma illud ab eodem Innocentio III ex judicio synodi generalis propositum, nullam valere usucapionem tam canonicam, quam civilem, si possessor in aliqua temporis parte fuerit in mala fide (d). Nimirum res temporales & politicae civilis potestatis sunt, & si concilia etiam generalia de iis aliquid statuant, extra fines propriae potestatis evagantur, & decreta prorsus diverso a regulis fidei jure censentur.

Canones de disciplina etiam generales mutabiles sunt.

§. XVIII. Diverso a regulis fidei ingenio sunt de disciplina canones etiam in synodis generalibus conditi: hi enim, non secus ac ipsa

(a) *Can.II. D.15.* (b) *Conf. Petr. de Marca lib.2. de C.S. & I. cap. 16. n.9 & Dupin.de antiq. eccles.discipl.diss.VII.cap.3.§ 4.* (c) *Conc.Lateran.IV.can.4.* (d) *Cap.XX.ex.de praescript.*

disciplina, perpetui non sunt, sed a posterioribus conciliis mutari possunt, vel contrariis moribus desuescere. Quo spectat Augustini doctrina, concilia nempe plenaria a posterioribus emendari, quando aliquo experimento, quod clausum erat, aperitur (a). Emendantur vero a posterioribus conciliis disciplinae canones, si minus utiles facti sunt, aut si meliores regulae antiquioribus substituantur. Vere enim observat Didacus Payua Lusitanus, unus ex melioribus synodi Tridentinae theologis, concilia generalia *circa leges ad ecclesiam componendam latas posse errare, & non semper salubriora statuere* (b). Nimirum pro humana conditione fit, ut homines nisi post multas experientias meliora non adsequantur: & praeterea ubi semel corrupta est disciplina, & abusiones longe lateque diffusae, cogitur ecclesia aliquid ad tempus dissimulare & tempori deseruire, ne evellens zizania, evellat simul & triticum. Ipsi tridentini patres professi sunt, pro temporum iniquitate integram disciplinam non posse restitui (c). Et inde factum, ut ecclesia saepe multa ad tempus tolerarit potius, quam perpetuo valitura statuerit: quod non intelligentes homines a spiritu ecclesiae alieni veluti stabiles regulas habuerunt, quae illa ad tempus tolerabat, meliori tempore emendatura (d).

Ra-

(a) *Aug. de bapt. lib. II. cap.* 3. (b) *Payua defens. Trid. fidei lib. I. de concilior. gener. auctorit.*
(c) *Trid. sess. XXV. de regul. cap.* 21. (d) *Conf. Espen. tract. hist. canon. par. I. cap.* 1. §. 4.

Receptio ecclesiarum an decretis synodicis necessaria ?

§. XIX. Auctoritas conciliorum generalium per universam ecclesiam extenditur ; sed non omnia eorum decreta pari donantur vi, ut post sollemnem publicationem ex aequo ecclasias omnes particulares adstringant . Nimirum distinguere oportet fidei decreta ab iis , quae disciplinae sunt . Fidei decreta sine ecclesiarum acceptatione omnes christianos adstringunt, sunt enim ipsa christiana doctrina clarius per ecclesiam explicata ; atque ideo ipsi Spiritui sancto resistunt , qui fidei decreta non recipiunt , aut in dubium revocant . Verum disciplinae canones non ante incipiunt obligare , quam ecclesiarum expresso aut tacito consensu recipiantur (a) . Diciplina est ex eo genere rerum , quae liberas habet observationes , nec eo spectantes canones facile sic concipi possunt, ut institutis & moribus particularium ecclesiarum conveniant. Hinc integrum est ecclesiis , quae minus apta judicaverint , respuere , & novis regulis antiqua instituta praeferre . Quod ipsa concilia non aegre tulisse videntur; nec enim eorum sententia fuit , utilia ecclesiarum instituta novis canonibus convellere . Passim exstant in antiquis monumentis exempla canonum generalium conciliorum , quos ecclesiae non receperunt , ut exemplo esse possunt aliquot synodi octavae canones ab ecclesia Gallicana rejecti , & canon Chalcedonensis de Constantinopolitanae ecclesiae

(a) *Conf. Petr. de Marca lib. II. de C. S. & I. cap.* 16.

siae patriarchatu, cujus auctoritatem Romani pentifices diu non admiserunt. Hinc nihil mirum est, si multi Tridentinae synodi canones, qui ad disciplinam pertinent, ab omnibus ececclesiis non recipiantur, quamvis in fide omnes orthodoxi conveniant (*a*).

Variae sententiae de supremo ecclesiae auditorio.

§. XX. Jam vero utrum synodus oecumenica supremum in ecclesia auditorium constituat, cui summus pontifex etiam subjaceat; an potius pontifex supra synodum sit, magnis animis controvertitur. Clerus Gallicanus sollemni edita professione tenet, supremam in ecclesia potestatem esse penes concilium generale, atque ideo ipsum summum pontificem ab eo judicari posse in caussis haeresis, schismatis & aliis, quae universae ecclesiae statum spectant: quam doctrinam multis congestis argumentis Launojus, Nat. Alexander, dupinus, Bossuetius aliique plures confirmare adgressi sunt. Contra antiquiores ex schola theologi, & deinceps alii magno numero pontificem supra concilium extollunt, & quidem tanta potestate, ut non possit se subjicere concilii sententiae, utique si de proprio judicio agatur; idque *esse fere de fide* Bellarminus pronuntiat (*b*). Inter has sententias veluti medium tenet iter cardinalis Cusanus (*c*), do-

(a) *Conf. Franc. Florens diss. de orig. jur. canon. par. I.* (b) *Bellarm. de concil. lib. II. cap.* 17.
(c) *Card. Cusan. de concord. lib. II. cap.* 20.

docetque, synodum oecumenicam universi christiani orbis seu ex quinque patriarchatibus coactam, qualis in vetere disciplina coalescebat, pontifice esse superiorem, non vero synodum plenariam Occidentis, quae origine sua patriarchalis tantum est, sed propter schisma Graecorum generalis censetur. Quaestio ista Bellarmino exorta videtur tempore concilii Pisani; dum enim in duas factiones ecclesia scissa erat, nec diffidentes pontifices serio de tollendo schismate cogitarent, utriusque partis cardinales tractare coeperunt, an sibi liceret concilium generale invitis pontificibus convocare, & pontifices deponere: quae observatio nescio an vera sit. Illud tamen non videtur dubitandum, rem ipsam in ecclesia semper agnitam fuisse, etsi in utramque partem more scholarum non disputaretur.

Summi pontifices olim in conciliis generalibus judicati.

§.XXI. Instituti mei ratio non patitur theologica ista pertractare, paucis tantum dicam, qui fuerit veteris ecclesiae usus, ubi agebatur de pontificibus judicandis, & inde referam recentiorum conciliorum decreta, idque potius historici, quam theologi partes agens. Et ad primum quod spectat, videtur constare, synodus oecumenicas de summis pontificibus potuisse judicare. Nimirum ex veteribus regulis clerici omnes, etiam ipsi pontifices, subjecti erant sacris canonibus, atque adeo propter gravia crimina etiam occulta a canone erant alieni, & offi-

officiis suis & sacerdotio cadebant (*a*). Itaque si summus pontifex in crimen aliquod incideret, nec se pontificatu abdicaret, judicio ecclesiae extrudebatur. Certe sexta synodus Honorium pontificem, etsi fato functum, tamquam monothelitam anathemate percussit: quod si mortuum anathemate innodavit, etiam vivum episcopatu dejecisset. Et synodus octava manifeste supponit, concilii generalis auctoritatem pontificia esse superiorem, siquidem controversias & quaestiones Romanam ecclesiam, adeoque & summum pontificem ei praesidentem, spectantes, a concilio judicari statuit, servata tamen erga ipsum reverentia, ita ut *audacter* contra eumdem sententia non dicatur, hoc est, non praemissa diligenti inquisitione & maturo judicio (*b*). Ipsi quoque pontifices in primis Gregorius IV & Innocentius III fatentur, se propter gravia crimina posse deponi (*c*), utique a synodis generalibus: quod omnino admittendum est, quando Gregorius dicit, se propter gravia crimina a synodo particulari deponi posse & judicari. Sed dum synodi generales reos graviorum criminum pontifices judicabant, proprie sic dictam jurisdictionem exercebant, an potius eos pontificatu dejectos declarabant? Qui pontificem supra concilium extollunt, synodos tantum declarasse asserunt, non vere judicasse: quae re-

(a) *Conf. Christ. Lupus schol. in dict. Greg VII. can. XIX.* (b) *Conc. VIII can. XXI.* (c) *Gregor. IV. epist. ad episcop. Galliae, Innocent. III. lib. III. ep. 104.*

responsio tamquam merum ludibrium a theologis Parisiensibus exploditur,

Synodi tres concilium generale supra pontificem extollunt.

§. XXII. Alterum, quod observandum nobis est, spectat recentiora concilia, quae de supremo ecclesiae auditorio decernunt. Id fecerunt concordibus suffragiis concilia Pisanum, Constantiense & Basileense, quorum doctrina est, concilium generale esse supra pontificem. Sit instar omnium decretum Constantiense, quo habetur, concilium generale universam repraesentans ecclesiam, potestatem suam immediate habere a Christo, *cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur in his, quae pertinent ad fidem & exstirpationem schismatis, & reformationem ecclesiae generalem in capite & in membris* (a). Decreta ista a tribus conciliis generalibus condita sunt, & quidem caussa cognita post excitatam de supremo ecclesiae auditorio controversiam, eademque a pontificibus fuisse confirmata theologi Parisienses tradunt (b). Equidem gesta concilii Pisani Alexander V, qui tum ab omnibus pro legitimo pontifice habebatur, confirmavit; docetque Bossuetius, concilii Pisani auctoritatem sine temeritatis nota rejici non posse (c). Decreta Constantiensia probavit Martinus V, qui illa

(a) *Conc. Constant. sess. IV. & V.* (b) *Conf. Dupin. diss. VI. de antiq. eccles. discipl.* §. 5.
(c) *Bossuet defens. declar. lib. IX. cap.* 12.

tantum excepit, quae sejunctim per nationes definita fuerunt: decreta vero de concilio supra papam per nationes primum probata, inde per universam synodum definita sunt. Et demum Eugenius IV post varios casus acta concilii Basileensis probavit, & ea omnia confirmavit, quae ab initio decreta fuerunt usque ad decimamsextam sessionem, in qua bulla confirmationis continetur.

Exceptiones contra proposita conciliorum decreta.

§. XXIII. Apertis trium synodorum generalium decretis finita videri possit controversia de concilii auctoritate supra pontificem: at qui pontificis partes tuentur, nihil inde metuunt, saltem decreta illa variis exceptionibus enervant, ut supremae pontificis potestati non officiant. Principio Pisanam synodum tamquam incertae fidei & auctoritatis traducunt, eam enim S. Antoninus tamquam minus legitimam habuit (a): itemque Alexander V in ea electus ejusque successor Joannes non temere a multis ea tempestate velut illegitimi pontifices respuebantur: de quorum tamen legitima electione ambigendi locus non erat, si Pisana synodus certo tamquam legitima haberetur. Deinde concilium Constantiense, quo tempore condidit decreta de suprema concilii potestate, tamquam minus generale praedicant; ei enim aderat tantum tertia ecclesiae pars, nimirum ii tantum praelati, qui Joanni XXIII obediebant, non vero

(a) *S. Anton. par. III. tit. 22. cap 5. §. 2. seq.*

ro qui Gregorio XXII & Benedicto XIII erant addicti. Alii exceptionibus istis non acquiescunt, atque adeo decreta Pisana, & Constantiensia, ad casum schismatis restringunt (a); & revera quo tempore schismate concussa erat ecclesia, condita sunt. Ad haec, contra decreta sessionis IV synodi Constantiensis Schelestratus novam exceptionem excogitavit, qua ea tamquam vitiata & corrupta accusat. Demum contra decreta synodi Basileensis de concilii potestate supra pontificem excipiunt, a nullo pontifice fuisse probata, nec ab ecclesia recepta, quin potius in concilio Lateranensi V reprobata, ubi bulla Leonis V ab universo concilio adgnita Romanum pontificem supra concilium extollit (b). Quanti vero habendae sint hujusmodi exceptiones, theologi Parisienses disquirunt.

Sententia, quae fert, synodos generales vi propria consistere.

§. XXIV. Exposita in utramque partem doctrina praejudicialis est, inservitque alteri quaestioni, utrum generalia concilia rite celebrata, quo rata & firma sint, summi pontificis speciali confirmatione indigeant, an potius vi sua consistant. Parisienses theologi tenent, generalia concilia Spiritus Sancti auctoritate, qua universa ecclesia regitur, sustineri, nec opus habere pontificis approbatione. Provocant ad decreta & canones conciliorum, quae talibus formu-

---

(a) *Campeg. de potest. Romani pontif. cap. XXII., Sander. de visib. monarch. lib. VII.*

(b) *Conf. Bellarmin. lib. II. de concil. cap. 19.*

lis concepta sunt, ut vi sua constent, nullo prorsus addito futurae confirmationis indicio (*a*). Deinde antiqua concilia vi sua stetisse pronuntiant sine speciali pontificis confirmatione; nam etsi de rebus gestis patres subinde relationes ad pontifices miserint; tamen id factum est, ut in gestorum notitiam pontifices venirent, & ea in usum deduci curarent, non quod confirmatio necessaria censeretur. Ita synodi Ephesinae patres rei gestae mittunt relationem ad Caelestinum, nullam actorum petunt confirmationem (*b*). Et synodus Chalcedonensis litteris ad Leonem M. datis gesta de fide narrat, nullaque expositae doctrinae petita confirmatione, tantum confirmari petit praerogativam Constantinopolitani patriarchatus, quam synodus repugnantibus Romanis legatis decreverat (*c*): quae diversa agendi ratio plane probat, decreta conciliorum consentientibus Romanis legatis & ex sententia litterarum apostolicarum condita sine pontificia approbatione vi sua constitisse. Synodus quoque septima generalis gesta etiam mitit ad pontificem, at nihil in litteris exstat, unde constat, confirmationem petitam fuisse (*d*). Exstat quidem sub nomine synodi Nicoenae epistola ad Silve-

(a) *Conf. Bossuet defens. declarat. lib. XXIII. cap.* 10 (b) *Epist. synod. conc. Ephes. ad Caelest. ap. Harduin. tom.* 1. *conc. col.*1503. (c) *Epist. synod. conc. Chalced. ad Leonem ap. eund. Hard. tom. II. col.* 655. (d) *Epist. Tarasii patr. Constantinop. ad Hadrian. ap. Harduin. tom. IV. col.* 507. 511.

vestrum pontificem, qua concilii confirmatio postulatur, exstatque etiam sub nomine Silvestri responsio, qua petitam confirmationem impartitur; at utrumque hoc opus ex criticorum sententia posteriorem manum redolet.

Contra docent alii, indigere pontificis confirmatione.

§. XXV. Ex adverso theologi Itali, qui Romanum pontificem supra concilium extollunt, & ex Gallis Thomassinus docent, eas tantum generales synodos legitimas esse, quas summus pontifex probaverit, nullius vero esse roboris, quas ille rejecerit. Certe synodus sexta & octava generales, & ex recentioribus Tridentina confirmationem a pontificibus petierunt, in cujus postremae confirmatione Pius IV asseruit, id fecisse patres de more veterum conciliorum. Multa quoque concilia vim suam perdiderunt, quod a sede apostolica rejecta sunt, veluti Ariminensis & Ephesina II a Dioscoro habita. Item Leo M. auctoritate sua irritum fecit & cassavit canonem Chalcedonensem, quo ecclesiae Constantinopolitanae repugnantibus Romanis legatis patriarchatus praerogativa decreta est (a). Porro aperta sunt veterum testimonia, quibus constat, generalia concilia per pontifices debere confirmari. *Prima sedes*, inquit Gelasius papa (b), *unamquamque synodum auctoritate sua cōfirmat.* Et Nicolaus papa I (c), *non ergo dicatis, non eguis-*

(a) *Leo M.ep.LXXIX. ad Pulcher.edit Quesn.*
(b) *Gelas. papa ep. XIII. ad episcopos Dardaniae.* (c) *Nicolaus I. ep. VIII.*

eguisse vos in caussa pietatis Romanae ecclesiae, quae collecta concilia sua auctoritate firmat, sua moderatione custodit. Unde quaedam eorum, quae consensum Romani pontificis non habuerunt, valetudinem perdiderunt.

Hujus sententiae rationes qui dilui solent.

§. XXVI. His aliisque Italorum argumentis theologi Gallicani nihil moventur, iisque tam facile respōderi posse putant, quam vulpes pirum comest. Et in primis contendunt, concilia generalia in ecclesiasticis monumentis dici a pontificibus confirmari, non quatenus inde roborentur, & canonica fiant; sed quatenus pontifices iis adsentiantur, eadem promulgent, costodiant, & in usum deducant: quo sensu confirmationem decretorum saepe stylo ecclesiastico denotare multis congestis exemplis Bossuetius probat (*a*). Et quî alias accipi potest, quando ipsa generalia concilia antiquiora ab aliis generalibus, aut particularibus synodis confirmata leguntur? quando ipsa pontificum synodica decreta a synodis particularibus & ab ipsis episcopis dicuntur confirmari? Addit N. Alexander, pontificias confirmationes etiam haberi posse tamquam declarationes, quibus constet, concilia jure fuisse celebrata (*b*): quo sensu confirmatio pontificia gestis conciliorum per se valituris vim novam non addit, quod probat exemplo scripturarum canonicarum, quae divinitus suam habent auctoritatem

(a) *Bossuet. defens. declarat. lib. XIII. cap.* 2.

(b) *N. Alexand. diss. IV. in* 15. *&* 16. *saec. n.* 46.

ctoritatem ; & tamen ecclesia decernit, quae divinae & canonicae censeri debent. Praeterea docent theologi isti, reprobata per pontifices concilia perdidisse quidem vim suam, at non tam auctoritate pontificum, quam intrinseco vitio ; nam concilia illa, utpote contra regulas celebrata, initio nulla & irrita erant : atque adeo definitiones pontificias id tantum effecisse, ut tales haberentur. Quo eodem sensu reprobatum a Leone M. dicunt canonem Chalcedonensem, quo ecclesia Constantinopolitana patriarchatus praerogativa augebatur. Nimirum summus pontifex canonem illum ab Anatolii ambitione profectum, & contra canones Nicaenos spiritu Dei conditos reputabat, atque adeo intrinseco vitio laborare. Ita vocabulum *cassamus*, quo utitur pontifex (a), idem sonare docent, ac irritum declaramus, & cassum pronuntiamus.

CAPUT XIV.

De regia in synodos potestate.

Consensus principis synodis habendis necessarius

§. I. Quamvis decreta conciliorum ad fidem & res spirituales pertinentia ecclesiae potestati innitantur; tamen civilis potestas non uno nomine iis adhaeret, & in eorum celebratione partem habere debet. Principio ad synodos cogendas consensus principis requiritur; con.

(a) *Leo M. cit. ep. LXXIX. edit. Quesn.*

conventus enim hominum & collegia legibus non probata jure publico haberi prohibentur (a), ne de coëuntibus privatorum consiliis publicum aliquando malum erumpat; & ne comessationum & compotationum intemperantia, qua collegia redundabant, civitati noxia esset (b). Itaque ad principis majestatem spectat collegia probare, & videre num coitiones permitti debeant. Consensus autem principis ad synodos habendas necessarius aut expressus, aut tacitus est. Et expressus quidem requiritur, ubi extraordinariae synodi indicuntur; tacitus vero sufficit, si jure ordinario & statis temporibus habeantur; quando enim legibus publicis probati sunt canones, qui statis temporibus synodos habendas decernunt, legitimae sunt ejusmodi coitiones ex generali legum concessione.. Quid quod Gratianus imperator lata lege concessit, ut clerici locis suis, & a suae dioecesis synodis in caussis ecclesiasticis judicentur (c)? Ceterum in Occidente mediis saeculis canones concilii Meldensis & Emeritensis etiam ad habendas statis temporibus provinciales synodos concessionem principis exorant (d), fortasse quod antiquarum legum vis nulla erat. Moribus hodiernis quum ipsae ordinariae synodi raro habeantur, ad eas habendas etiam regius adsensus videtur necessarius

(a) *L. I. & seqq. D. de colleg.* (b) *Conf. Cujac. lib. VII. observ. cap.* 30. (c) *L. XXIII. C. Th. de episc.* (d) *Conc. Emeritense anno IↃCLXVI. can. VII.*, *Concil. Meldense anno IↃCCCXLV. can. II.*

rius. Et reapse in Gallia & Belgio postremis saeculis synodi provinciales ex principis concessione habitae sunt (*a*).

Concilia ab apostolis habita ex legum concessione.

§. II. Sed permolesta hic se offert objectio; cui nescio an aliquis hactenus satisfecit, auctoritas nimirum & exemplum apostolorum, qui sine ullo publici imperii assensu concilia agitarunt: quo praejudicio constare potest, ad synodos habendas principis consensum non requiri. Vereor certe, ne huic ratiocinio plus pompae, quam soliditatis insit. Sane dum Judaei in ditionem Romanam transierunt, integrum retinuerunt suae religionis exercitium, & eorum collegia, quae *synedria* etiam vocabantur, improbata non sunt, quod ex Josepho scire licet, qui ex actis publicis refert, C. Caesarem interdictis in urbe coetibus & coitionibus, solis Judaeis non prohibuisse χρήματα συνεισφέρειν οὔτε συνδειπνα ποιεῖν, *pecunias inferre & simul agere convivia* (*b*), hoc est collegia habere; collegiorum enim indicia erant pecuniae collatio & convivia quod recte Cujacius observat (*c*). Permissa vero fuerunt Judaeis collegia, quod non erant crapulae & vinolentiae, nec seditionum conventicula; sed scholae virtutis & temperantiae, quod Augustus in suis edictis apud Philonem expressit. Jam vero Romani primaevos christianos cum ip-

(a) *Conf. Espen. par. I. tit.* 20. *cap.* 4. (b) *Joseph. lib. XIV. antiquit.* (c) *Cujac. lib. VII. observat.* 30.

as Judaeis confundebant, eosque veluti quamdam Judeorum sectam habebant, atque adeo ex generali legum concessione, prima christianorum concilia habita sunt. Et quidem dum Svetonius scribit: *Judeos impulsore Chresto* (ita gentes Christum appellabant) tumultuantes Roma per Claudium ejectos (*a*), certe nomine *Judaeorum* christianos intelligit: quod Lipsius, Petavius, Seldenus aliique observarunt (*b*). Similiter *Judaei* illi, in quorum mores transierat cum aliis Acilius Glabrio vir consularis, ac propterea atheismi accusatus, & ad suplicium raptus (*c*), christiani fuerunt.

Primis saeculis habita concilia ex principum tolerantia.

§. III. Hoc apostolorum praejudicio suffulti apostolorum successores, ubi per persecutiones licuit, concilia agitarunt, de assensu civilis potestatis parum sollieiti, etsi christianorum res a Judaeis omnino diversae & privatim & publice haberentur: qua in re agebantur illi conscientiae puritate, quod ab eorum coetibus aberant impudicitiae & crapulae omnes, & de rebus novis molitiones. Ita christianorum conventus non adversabantur legum rationi, quae ob metum factionum & comessationum collegia interdicebant. Quid quod primis saeculis christianorum synodi si non expresso, saltem tacito principum consensu & tolerantia habitae sunt? Quamvis enim

(a) *Sveton. in Claudio cap. XXVI.* (b) *Selden. de synedr. lib. I. cap. 8.* (c) *Dion. in Domitiano.*

enim ea tum fuerit multorum imperatorum & magiſtratuum in eccleſiam & chriſtianos saevitia, ut nullum omnino eorum conventum, ne in coemeteriis quidem, haberi ſinerent; tamen ſaepe tempora quietis & pacis adfulgebant, quibus omnia exercitia chriſtianae religionis ſcientibus prudentibus magiſtratibus explicabantur; idque praeſertim eo nomine, quod jam conſtabat, conventus chriſtianorum nihil mali continere. Facta de chriſtianis inquiſitione Plinius II Bithyniam regens, eorum mores puros & caſtos invenit; nihil ab iis impie, nihil adverſus leges agitari, ſanctoque foedere ſe mutuo adſtringere, ne ſcelera patrarent: qua de re ad Trajanum retulit (*a*). Si itaque minus placeat conſcientiae puritate & legum ratione tueri concilia, quae primis ſaeculis neglecto ſummae poteſtatis aſſenſu celebrata ſunt; praeſto erit tacitus imperatorum & magiſtratuum conſenſus, qui chriſtianae religionis exercitia quietis tempore tolerabant: quod ipſe Thomaſſinus non obſcure fatetur (*b*).

Principes indicunt concilia extraordinaria.

§. IV. Sed non tantum ſynodis habendis venia civilis poteſtatis, ſive tacita, ſive expreſſa opus eſt; verum etiam, poſtquam chriſtiani publica pace frui coeperunt, concilia extraordinaria juſſu principum indicta ſunt. *Paſſim in-*

(a) *Plinius lib. X. ep. XCVII.*, *Tertullian. apol. cap. II.* (b) *Thomaſſ. de concil. diſſ. III. n.* 4.

historia, inquit Socrates (a), *imperatorum mentionem propterea fecimus, quod ex illo tempore, quo christiani esse coeperunt, ecclesiae negotia ex illorum nutu pendere visa sunt, atque adeo maxima concilia de eorumdem sententia & convocata fuerunt, & adhuc convocantur*. Extraordinaria concilia erant plenaria ex toto orbe, item plenaria Occidentis aut Orientis, & dioecesana, quae ex pluribus provinciis inter se nexu civili adjunctis coalescebant; nec enim horum omnium conciliorum celebratio statis temporibus erat addicta, sed potius pro ecclesiarum necessitatibus haberi solebat. Successu temporis dioecesanae Orientis synodi evaserunt patriarchales & ordinariae, hoc est statis temporibus addictae; atque adeo non amplius jussu principis, sed patriarchae congregatae sunt. At in dioecesibus Galliae & Hispaniae, quae nullos receperunt patriarchas, jussu regum haberi perrexerunt (b). Fortasse indictio & congregatio non pertinet ad concilii naturam & constitutionem, quae in eo posita, ut coacti episcopi rite & recte de rebus ecclesiasticis judicent. Hinc quum extraordinaria concilia, utpote majora, sine imperii & regnorum concussione, & magnis sumtibus vix haberi possent, eorum indicendorum curam principes ad se revocarunt. Et hinc episcopi, si quando ea necessaria reputarent, principes adire debebant, quibus pro jure suo vota illorum

(a) *Socrat. praef. lib. V.* (b) *Conf. Petrus de Marca de C. S. & I. lib. VI. cap. 17. seqq. & cap. 23.*

rum rejicere licebat. Verum postquam nulla superstite principatus communione dissociatum est Occidentis imperium ab Orientali, convocatio conciliorum generalium ad pontificem transiit, qua de re superius dictum est.

Principes synodis extraordinariis praesident.

§. V. Porro synodis a se indictis etiam principes praesidebant, quod pluribus productis monumentis Thomassinus probat (*a*). Sane ipse Marcianus imperator praefuit concilio Chalcedonensi (*b*). Et sextae synodo praefuit Constantinus Pogonatus, quod in ipso actorum vestibulo dicitur, & Leo papa ad eumdem scribens profitetur, *sancta & universalis sexta synodus, quam nutu Dei studiose vestra clementia convocavit, & cui pro Dei ministerio praefuit*. Synodo septimae Irene imperatrix cum filio, & octavae Basilius imperator praesederunt (*c*). In conciliis Occidentis saepe praesentes ipsi reges adfuere, at raro iis praefuisse leguntur, & nisi necessitas urgeret. Ita synodus Francofurtiensis habita est *praecipiente & praesidente Carolo* M., ut habet epistola synodica ad episcopos Hispaniae; sed id factum videtur importunis Elipandi suspicionibus, qui episcopos praesides, ut suspectos detrectabat, quod ex ipsa Caroli ad Elipandum epistola constat. Ergo in Occidente jus hoc regium oblanguit, hactenus ut synodos generales ibi

(a) *Thomass. de concil. diss. X. n.* 14. *seqq.*

(b) *Conc. Chalced. in relat. ad Leonem papam ap. Harduin. tom.* 2. *col.* 655. (c) *Conc. VII. act.* 8., *conc. VIII. act.* 7.

ibi celebratas ferme sola pontificis προεδρία moderata fit.

Sed tamquam exterioris ordinis & disciplinae vindices.

§. VI. Verum enimvero jus hoc imperatorum conciliis a se indictis praesidendi longe distabat a προεδρία illa, quae antistitibus & Romano pontifici competebat. Praefuit imperator conciliis velut episcopus exterior, ut ecclesiae & synodi defensor, seditionum propulsator, pacis & ordinis vindex. Praefuit autem summus pontifex, ut episcopatus & fidei princeps, ut apostolicae cathedrae heres, ut episcopus interior & Petri successor. Ita in synodis extraordinariis duplex erat προεδρία, interior una & episcopalis, quae conciliis inerat; altera exterior & civilis, quae externum ornatum spectabat (a). Utriusque meminit synodus Chalcedonensis in relatione ad Leonem pontificem (b): *Tu vocis sancti Petri constitutus interpres . . . . Tu sicut membris caput praeeras in his, qui tuum tenebant ordinem, benevolentiam praeferens: imperatores vero fideles ad ornatum praeerant: sicut Zorobabel & Jesus, ecclesiae, tamquam Hierosolymae, aedificationem renovare circa dogmata enitentes.* Similiter imperatoris in concilio Chalcedonensi προεδρίαν ad interiorem concilii compagem non spectasse ipse docet Marcianus synodum adloquens (c), *nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam osten-*

(a) *Conf. Thomass. de concil. diss. X. n. 14. seqq.* (b) *Conc. Chalced. relat. ad Leonem ap. Harduin. tom. 2. col. 655.* (c) *Conc. Chalced. act. IV.*

ostendendam, exemplo religiosissimi principis Constantini, interesse synodo volumus.

Principes synodis rerum tractandarum ordinem dictant.

§. VII. Jure τῆς προεδρίας aucti imperatores in conciliis ordinem rerum tractandarum praescribebant, secundum quem synodi actiones dirigi & haberi oportebat, quod pluribus Thomassinus & Petrus de Marca probant (*a*). Certe Theodosius junior ordinem praescribit, quo synodus Ephesina negotia pertractaret, quod ex divalibus ad Cyrillum Alexandrinum & metropolitanos, itemque ex divalibus ad synodum ipsam missis constat. Hinc statim in ipso concilii vestibulo Juvenalis episcopus ait, *legatur piorum piissimorum imperatorum edictum ad omnes metropolitanos destinatum, rebusque, quas nunc tractare incipimus, veluti fax praeluceat*. Sequentes quoque synodi generales ex ordine ab imperatoribus dicto negotia tractarunt, at praescriptus ordo pro eorum arbitrio nunc strictior, nunc liberior fuit. In Occidente Clodoveus rex etiam synodo Aurelianensi I., quae ceterorum forma & exemplar esse debet, ordinem praescripsisse videtur; in synodica enim epistola patres tractant *de titulis* seu capitibus a rege propositis, cujus judicio submittunt canones per synodum conditos. Ordini autem praescripto sic synodi adhaerebant, ut contra aut praeter illum nihil facerent, ne mandati fines excessisse viderentur.

Ita

(a) *Thomass. de concil. diss. X. n.* 19 *seqq*, *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. IV. cap.* 3. *n.* 5. *seqq.*

Ita synodus Constantinopolitana sub Menna damnato Antimo ex forma ordinis praescripti, noluit anathema & damnationem contra Antimi complices pronuntiare, quia nihil ea de re imperator edixerat (a). Nihil autem praerogativae suffragii, qua utebantur in synodis generalibus Romani pontifices, aut libertati ceterorum episcoporum impedimento erat series ista rerum tractandarum ab imperatore praefixa; nam liberum erat omnibus, ubi ex ordine res proponebantur, sententiam dicere, & suffragium ferre.

Acta contra ordinem imperio principis rescissa.

§. VIII. Quod si contra ordinem rerum tractandarum divalibus praescriptum concilia procederent, integrum erat principibus in irritum mittere, quae ordine neglecto gesta erant, quod Petrus de Marca & Stephanus Baluzius docent (b). Et profecto Theodosius junior rescripto suo rescidit synodi Ephesinae acta omnia eo nomine, quod concilium integrum non fuisset, & ab ordine in divalibus expresso patres discessissent, praecepitque propterea, ut omnia ex integro discuterentur, atque ex communi omnium sententia regula fidei constitueretur. His litteris acceptis synodus Ephesina de usurpata jurisdictione cum imperatore non agit; sed conqueritur, a Candidiano, qui vice sacra synodo praesederat, principi obreptum fuisse, antequam sy-

(a) *Conc. CP. sub Menna act. IV.* (b) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. IV. cap* 3. *n.* 5. *seqq. Baluz. not. in citat. Marcae locum.*

synodica epistola in aulam pervenisset. Itaque principem obsecrat, ut Candidianum una cum episcopis quinque a concilio delegandis evocet, qui ejus pietati comprobent omnia canonice fuisse peracta. Etenim princeps judicabat, an ordo canonicus & legitimus in synodo a patribus retentus erat. Precibus concilii inde excitus princeps examen instituit, & ubi cognovit, synodum canonice Nestorii caussam discussisse, acta ejusdem statim edicto confirmavit. Sic vero principes irrita facientes, quae synodi non servato ordine legitimo gessissent, potius canones custodiebant, quam jura sacerdotum usurpabant; judicia enim ista canonum custodia, quae principibus incumbit, continebantur, tantumque ipsa facta expendebant; nec juris quaestionem attentabant, quod constat ex ipso Theodosii rescripto, quo rescinduntur quidem, quae ordine non servato per synodum Ephesinam gesta essent; sed caussae principis cognitio ipsi synodo integra relinquitur.

Magistratus ex delegatione principis synodis praesident.

§. IX. Ut vero jura τῆς προεδρίας sibi competentis imperatores explicarent, ad concilia mittere consueverunt praecipuos magistratus, quorum propterea munus erat, synodi providere securitati, arcere subortos tumultus, & praeesse servando ordini jam praescripto. Certe Constantinus M. ad synodum Tyriam in caussa Athanasii indictam misit Dionysium Comitem, ut *animadversor esset & custos conservandae ae-*

quabilitatis & ordinis (a). Et Theodosius junior retinendi ordinis curam in synodo Ephesina Candidiano comiti demandavit, sed angustioribus finibus ejus mandatum coërcuit, nimirum ad arcendos tumultus monachorum & laicorum, mutuas episcoporum contentiones impediendas, & suffragium cujusque liberum conservandum. Item synodo Ephesinae secundae praefuit Elpidius Comes cum Theodosii mandatis amplioribus, nempe ut tranquillitate episcopis conservata, cognitiones ἐν τάξει *ex ordine* instituerentur (b). Et in concilio Chalcedonensi eminentissimi magistratus, quo quidque ordine gerendum sit, praescribunt. Magistratus isti a principe delegati de ordine cognoscebant, eumque interlocutionibus integrum servabant, quaestiones eo spectantes decidebant, & praeterea si quid ad civilem potestatem in synodalibus disceptationibus occurreret, cognoscebant. Hinc aliud fortasse agebat Benedictus XIV, dum scripsit, *gloriosissimos judices*, qui in actis concilii Chalcedonensis occurrunt, ita dictos, non quod munus judicandi in concilio haberent, sed quod ita extra synodum honoris caussa appellarentur (c).

Magistratus judiciis canonicis non intersunt.

§. X. Jam vero magistratuum in synodis προεδρία nulla erat, ubi canonica contra episcopos & clericos judicia agitabantur. Qua regula Ce-

(a) *Epist. Constantini ap. Baron. an. CCCXXXIV. §. 2.* (b) *Commonit. Elpidio datum act. I. conc. Chalced.* (c) *Bened. XIV. de synodo dioeces. lib. III. cap. 9.*

Cecropius episcopus in concilio Chalcedonensi Dioscori exceptionem, qua iste criminalibus in se quaestionibus magnificentissimos judices adesse postulabat, explosit: *quando regularia tractantur*, idest episcoporum & clericorum in regulas crimina, *neque judices, neque alios laicos adesse oportet* (a). Et Nicolaus I Michaëlem imperatorem arguit, quod criminali in S. Ignatium patriarcham judicio, & quidem numerosissima palatinorum & populi turba stipatus, interfuisset (b). Praeivit huic disciplinae Constantinus Augustus, qui sibi oblatos ab episcopis adversus episcopos accusationum libellos nec inspicere sustinuit, sed palam in ignem conjecit, sacrilegum esse dicens, terrenum principem judicare de episcopis, qui a Deo judices constituti sunt (c). Caussa vero ea videtur fuisse, quod incongruum videretur laicos vitia propria clericorum noscere, ne clericis debita reverentia quidquam minueretur, quod synodus octava oecumenica non obscure subindicat: *neque enim fas est saeculares principes spectatores fieri rerum, quae sacerdotibus Dei nonnunquam eveniunt* (d). Ceterum in Gallia etiam regularibus contra clericos quaestionibus principes interesse consueverunt.

Principes suspendunt conciliorum decreta.

§. XI. Alio quoque jure Romani imperatores in synodos utebantur, quo earum sententias

(a) *Conc. Chalced. act. VIII.* (b) *Epist. VIII. ad Michaël. August.* (c) *Rufin. lib. I. hist.*
(d) *Conc. VIII. can. 17.*

tias suspendebant, si ipsis videretur minus recte fuisse judicatum, quod Petrus de Marca & Stephanus Baluzius pluribus probant (a). Et profecto Leo M. cum concilio Romano precibus egit apud Theodosium juniorem, ut exsecutionem sententiae a synodo Ephesina secunda latae suspenderet, usque dum oecumenicum concilium congregaretur, idque eo nomine, quod nullo servato ordine, & per vim & minas Dioscori Alexandrini patriarchae, qui ex rescripto principis praesidebat, synodus illa judicasset. *Ecce ego christianissime & venerabilis imperator, cum consacerdotibus meis . . . obsecramus . . . . . ut omnia in eo statu esse jubeatis, in quo fuerunt ante omne judicium, donec major ex toto orbe numerus sacerdotum congregetur* (b). Justa erat petitio ista, at princeps etsi pietate insignis, adduci non potuit, ut res semel in concilio judicatas iterum refricari sineret; stetitque adeo in Oriente Latrocinium Ephesinum (sic enim synodus Ephesina secunda audit) usque ad Marcianum, qui auctore Leone indixit concilium Chalcedonense, & acta Latrocinii Ephesini rescidit. Profert quoque illustrissimus archiepiscopus in eamdem sententiam ejusdem Theodosii divalem, qua indicto concilio Ephesino exsecutionem sententiae a synodis Romana & Alexandrina adversus Nestorium decretae suspendit, ne praejudicium aliquod concilio oecumenico crearetur. Verum qui-

(a) *Petr. de Marca de C. S. & I. lib. IV. c. p. 4.*, *Baluz. not. in cit. Marcae locum.* (b) *Epist. Leonis ad Theodos.*

quidem est, vetuisse principem indicto Ephesi concilio, *ne quidquam in nulla prorsus re privatim a quoquam innovetur* (a); at plane vereor, ut divalis illa spectarit etiam Romanae & Alexandrinae synodi sententias; nam synodus Ephesina indicta est antequam conciliorum illorum decreta Nestorio, atque adeo ipsi Theodosio, innotuissent, quod Joannes Garnerius probat (*b*), cujus argumenta etiam post Baluzii exceptiones viribus constant.

Principes decreta conciliorum confirmant.

§. XII. Regiae quoque potestatis est, decreta conciliorum, sive ad fidem, sive ad disciplinam spectent, confirmare: quod optimi quique principes Constantinus M., ambo Theodosii, Marcianus, Justinianus aliique fecerunt (c), idque ipsis synodis exorantibus. Ita patres concilii oecumenici secundi in epistola synodica ad Theodosium M. profitentur, se ex officio teneri ad relationem eorum, quae in synodo gesta erant, principi mittendam; statimque addunt haereses a se damnatas fuisse, ac porro quasdam regulas pro ecclesiae disciplina constituenda decretas, quae omnia firmari a principe obnixe petunt: *rogamus itaque tuam clementiam, ut per litteras quoque tuae pietatis confirmetur concilii decretum; ut sicuti litteris, quibus nos convocasti*

(a) *Epist. Theod. par. I. conc. Ephes. cap.* 32.
(b) *Garner. par. II. oper. Marii Mercator. pag.* 82. (c) *Conf. Thomass. de conc. diss. X. n.* 26. *seqq. & Petr. de Marca de C. S. & I. lib. II. cap.* 10.

sti, ecclesiam honore prosecutus es, ita etiam finem eorum, quae secuta sunt, obsignes (a). Et concilium Ephesinum Theodosium juniorem obsecrat, ne pro synodo habeat Joannis Antiocheni episcopi conventiculum, qui a sacro concilio decedens, sententiam adversus Cyrillum & Memnonem tulerat, concilii vero oecumenici decretum adversus Nestorium confirmet: *jubeatis ut ea, quae constituta sunt ab oecumenica & sancta synodo ad pietatis confirmationem contra Nestorium, & ejus impium dogma, suum robur obtineant, consensu vestrae pietatis constabilita* (b).

Sed praevia caussae cognitione.

§. XIII. Verum enimvero non fine praevia caussae cognitione synodalia decreta a principibus confirmari consueverunt, licet inquisitio diverso modo procederet, prout de fide & judiciis canonicis, vel de disciplina ageretur. Decreta fidei & canonica judicia extraordinaria disquisitione expendebantur, tantum ut innotesceret, an synodi in hoc rerum genere ordine canonico servato cognovissent; de fide enim disquirere & canonicis delictis tantum episcoporum est. *Quum illa decreta*, fidei nempe, inquit Petrus de Marca (c), *principes confirmabant, non res judicatas iterum tractabant, sed de consensu episcoporum & suffragiorum libertatem ad summam, cognitione extrajudiciali, inquirebant*. Ita Theodosius junior decreta sinodi Ephesinae confimavit,

(a) *Conc.Constantinop.I. ep.synod.ad Theodos.*
(b) *Conc.Ephes.act.V.* (c) *Petrus de Marca loc.cit.n.9.*

vit, ubi ipsi constitit ordine canonico Nestorii caussam fuisse discussam. Et longe ante Constantinus M synodum Tyriam, in qua Athanasius inique damnatus erat, examini subjicere testatus est, ut de perverso judiciorum ordine cognosceret (a). Contra canones exterioris disciplinae, quibus ritus sacramentales non continentur, maturo examine discussos principes confirmarunt; hujusmodi enim canones res civiles saepe tangunt, & aliquando etiam novam disciplinae exterioris formam constituunt, quae publicae tranquillitati & receptis moribus adversatur.

Principes disciplinae exterioris canones limitant.

§. XIV. Jam vero disciplinae exterioris a synodis editos canones, dum principes confirmabant, limitationes & modificationes quasdam addere solebant in iis praesertim capitibus, quae vim auctoritatis regiae & jurisdictionis saecularis infrigebant, quod constat ex celebri edicto Clotarii regis, quo multa capita concilii Parisiensis V. ad regis jura & temporalem jurisdictionem spectantia in novam formam redacta sunt (b). Id vero fecit Clotarius non per vim, sed ex sententia & consilio episcoporum & optimatum regni, ut ex ipsius edicti verbis constat. Quin ipsae synodi dum editos canones principibus confirmandos offerebant, eos rogabant, ut quae minus recta viderentur, emendarent. Ita

(a) *Ap. Athanas. apol. II.* (b) *Conf. Petr. de Marca de C.S.& I. lib.VI.cap.22.n.7.*

Ita concilium Moguntinum anno ıↄcccxııı. petit a Carolo M., canonum editorum confirmationem & emendationem: *& quidquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica imperialis dignitas jubeat emendare* (a). Et synodus Cabilonensis II. eodem anno habita canones a se editos offerens eidem Carolo ad confirmationem, ita praefatur, *quatenus ejus prudente examine, ea quae rationabiliter decrevimus, confirmentur; sicubi minus aliquid egimus, illius sapientia suppleatur* (b). Praeter Clotarii non extant edicta alia, quibus Occidentales principes synodos confirmarunt; at id factum, quod sufficere saepe crederent, si eas verbo confirmarent; earumque exsecutionem permitterent; & fortasse etiam, quod intererat ecclesiasticorum ea edicta non conservari, ut disciplinae status potius ex canonibus, quam ex edictis principum cognosceretur.

Confirmatione principis vis civilis conciliis accedit.

§. XV. Regia autem confirmatione fidei decreta & canones vim civilem & publicam nanciscuntur, & in nomo-canonem abeunt, quatenus ecclesiastica & civili potestate nituntur. *Sancimus, vicem legum obtinere*, inquit Justinianus (c), *sanctos ecclesiasticos canones, qui a sanctis quatuor conciliis expositi sunt, & confirma-*

(a) *Conc. Mogunt. in praefat. ad Carolum M.*
(b) *Conc. Cabilon. in praef. ad eumd.* (c) *Novel. CXXXI.*

mati . Hinc qui in canones per leges confirmatos impingebant, duplici crimine peccare censebantur, quod ecclesiasticam & civilem laederent potestatem, atque adeo duplici poena, & ecclesiastica & civili puniebantur, quod idem Justinianus expressit (a). *Neque civiles leges crimen* (contra canones nempe legibus confirmatos) *inultum relinquent, eo quod a praecedentibus nos imperatoribus & a nobis ipsis recte dictum est, oportere sacras regulas pro legibus valere*. Qua legum vi canonibus communicata credebant principes, se magis obstringi ad sacras regulas, quam ad leges custodiendas (b). Quin tanta principis erat auctoritas, ut canones disciplinae exterioris legibus confirmati suis viribus starent, etsi illos Romani pontifices non admitterent: quod constat exemplo canonis XXIII. Chalcedonensis, qui auctoritate imperatoris constitit, etsi a Leone M. rejectus fuerit, quod Liberatus observat, *licet sedes Apostolica nunc usque contradicat, quod a synodo firmatum est, imperatoris patrocinio permanet quodammodo* (c).

Quo jure potestas principum in synodos nititur.

§. XVI. Quae quum ita sint, satis profecto ampla erat regia in synodos potestas, nam si excipias de fide quaestiones & decreta, item judicia canonica, & disciplinae interioris constitutionem, quae ad episcopos pertinebant, reliqua ferme omnia ab arbitrio & potestate

(a) *Novel. VI cap.* 1. §. 8. (b) *Novel. CXXXVII.* (c) *Liberat.breviar.cap.XIII.*

principum pendebant. Et hinc merito observavit Socrates, negotia ecclesiastica ferme imperatorum arbitrio processisse, ex quo isti christianam religionem amplexi sunt (a). Haec vero principum in synodos potestas non erat sacerdotalis, (illi nimirum jure clavium destituuntur) sed potius civilis & regia, qua armati ad religionis & ecclesiae defensionem adstringuntur (b), eoque nomine Deo rationem reddere tenentur (c). Eccur principes & magistratus in rebus fidei sententiam non dicebant? Eccur judiciis canonicis non intererant? Quod nempe sacerdotio non initiati de ipsis rebus sacris judicare vetarentur. Ipse imperator Marcianus professus est, se non jure sacerdotis synodo Chalcedonensi interfuisse, sed potius, ut episcopus exterior, ut ecclesiae & fidei defensor. *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religiosissimi principis Constantini, interesse synodo voluimus* (d). Hinc ubi principes synodis praesidebant; ubi rerum tractandarum ordinem dictabant, ubi de eo servato, vel neglecto cognoscebant, ubi eas confirmabant, suspendebant, aut rejiciebant, sacra non attentabant; sed religioni inserviebant, inermique ecclesiae viribus imperii praebebant auxilium: idque clarius apparebit, si concedatur, concilii naturam in eo positam esse, ut episcopi in unum collecti rite de rebus ecclesiasti-

---

(a) *Socrat. lib.V. in praefat.* (b) *Conf. dicta in prolegom. cap.III.* (c) *Can.XX.C.23.q.5.*
(d) *Conc. Chalced. act. VI.*

ſticis tractent, & decernant; indictionem vero, rerum tractandarum ſeriem, judicium de ordine ſervato, & confirmationem exteriora eſſe, nec neceſſario eccleſiae auctoritate niti.

Quo sensu imperatores dicti pontifices.

§. XVII. Summa itaque cautione accipiendae ſunt acclamationes illae in antiquis conciliis, quibus imperatoribus ſacerdotium adſeritur. Ut ecce in concilio Conſtantinopolitano ſub Flaviano Theodoſio acclamatum eſt, *Orthodoxo, pio imperatori, pontifici imperatori* (a). Et in concilio Chalcedonenſi Marciano itidem acclamatur, *sacerdoti, imperatori multos annos eccleſias tu erexiſti, hoſtium victor, doctor fidei* (b). Item in hac eadem ſynodo lecta eſt epiſtola Agapiti Rhodi epiſcopi ad Leonē imperatorem haec habens, *vere namque ſacerdos & natura imperator exiſtis*. Nimirum haec & hujus generis alia imperio ſacerdotium adgnatum demonſtrant; at ſacerdotium hoc longe diſtabat a Chriſti ſacerdotio, quod per manuum impoſitionem communicatur. Erant chriſtiani imperatores, & nunc etiam ſunt reges, epiſcopi & ſacerdotes exteriores; quippe qui pro jure ſuo eccleſiae opitulari tenentur, & religioni conſulere, ſed quatenus reges ſunt, quatenus imperio pollent, & publicae ultionis terrore effi. cere poſſunt, quod inermis eccleſia doctrina & caritate conſequi non valet (c). Origo autem

Qq 2 hu-

(a) *Conc. Conſtantinop. act. VII. in act. I. conc. Chalced.* (b) *Conc. Chalced. act. VI.* (c) *Conf. Thomaſſ. de conc. diſſ. XII. n. 40. ſeqq.*

hujus sacerdotii imperio adgnati a Constantino M. repetenda videtur, qui se tamquam episcopum exteriorem gloriabatur; refert enim Eusebius (a), eum tamquam *communem episcopum* synodos indixisse, iisdem interfuisse, cum episcopis tractasse, & communem procurasse concordiam. Et si christiani imperatores usque ad Gratianum *pontifices maximi* etiam audierunt, titulus iste ad ethnicam superstitionem spectabat, eumque coacti fortasse christiani principes retinuerunt; quod ad regendam rempublicam religio illa necessaria videretur (b).

Regia potestas in synodos decrevit.

§. XVIII. Tanta principum potestas in synodos praesertim jussu regio indictas sensim in Occidente decrevit, ubi dissociata prorsus imperii communione, Occidentis regiones, quae adhuc Graeco imperio parebant, Graecorum imperatorum principatum excusserunt, & domesticos imperatores coeperunt habere, quod sub Carolo M. primum factum est. Nimirum ab hoc tempore maximopere crevit pontificis Romani, etiam in res civiles, potestas; adeo ut ipsi reges pontifici etiam in rebus civilibus subesse crederent. Hinc nefarium visum est, principes conciliis praeesse, seriem rerum tractandarum praescribere, magistratus ordini servando adesse, principes sententias in synodis latas suspendere, & earum acta & decreta in irritum mittere. Et si Sigismundus imperator sessioni XIV

(a) *Euseb. lib. I. de vit. Constant. cap. 37.*
(b) *Conf. Gravina de Rom. imperio cap VII.*

XIV Concilii Constantiensis praefuerit; momento paene temporis imperator dignitatem illam occupavit, & quide extraordinaria & inusitatissima caussa, quod Gregorius XII, unus ex contendentibus pontificibus, non alias, quam in manibus Sigismundi pontificatum deponere voluerit. Quin principum in synodos potestas aetate posteriori adeo oblanguit, ut Romani pontifices a conciliis provincialibus ipsos regios legatos vellent exclusos. Sane sacra Congregatio decreta concilii Toletani anno CIƆIƆLXXXII habiti praesente regio legato probare detrectavit, nisi prius legati nomen ex actis expungeretur (a). Hinc Romani pontifices coeperunt synodos generales in Occidente coactas moderari, & munia illa exercere, quae in veteri disciplina principes eorumque magistratus exercebant. Et quod spectat reliquas Occidentis synodos, Romani pontifices eas missis legatis ferme per omnia suo arbitrio subjecerunt.

Hodiernus usus regiae potestatis in synodos.

§. XIX. Per Occidentem oblanguit quidem regia in synodos potestas, at non per omnia defecit; nullum enim hodie concilium forte potest celebrari, nisi principes consentiant: nec iisdem denegatur magistratus delegare, qui synodis intersint, nihil obstantibus Romanae congregationis decisionibus. Item conciliorum decreta non publicantur, & in usum deducuntur, nisi ex

prin.

(a) *Conf. Benedict. XIV. de syn. dioeces. lib. III. cap 9. n. 6.*

principis concessione, quae praevia cognitione, & additis limitationibus solet impertiri, aut omnino denegari. Sane ipsa Tridentina synodus, quod spectat disciplinam, in Gallia publicata non est, impediente regia potestate, quod multa contineret vetustis moribus, juribus regiis & ecclesiae Gallicanae libertatibus adversa (*a*). Contra in Hispania & Belgio, & in regno Apuliae synodi illius publicationem praevio examine Philippus II concessit, at ea moderatione, ut nullius usus essent, quae regia jura & vassallorum laederent: quae limitatio quāvis ipsi publicationi addita non sit; (placuit enim Regi in proponendo populis concilio nihil quidquam excipi) tamen principis ea mens & sententia fuit, concilii decreta juribus regiis & provinciarum legibus & moribus cedere debere (*b*). Hinc in regnis catholici Regis passim a magistratibus & regiis censoribus adnotata capita, quae ex Regis sententia admissa & probata non erant. Ea capita apud nos regens Villanus recensuit (*c*), qui tamen aliqua omisit, cujus generis illud videtur, quo nullae redduntur renuntiationes, aut obligationes candidatorum vitae monasticae, nisi intra duos menses proximos ante professionem cum episcopi, vel ejus vi.

(*a*) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. II. cap. 17 n. 6.* (b) *Conf. appendix ad hist. concilii Tridentini Sarpi ad calcem ejusdem hist. edit. an. CIↃIↃCCLVII.* (c) *Conf. Jannon. hist. civil. lib. XXXIII. cap. 3.*

vicarii venia fiant (a). Non est ecclesiae, sed civilis potestatis modum contractibus & obligationibus addere. Ceterum ex sententia Regis non tantum adnotata capita, sed generaliter quae regiis juribus adversa erant, admissa non censentur; etsi non adnotatis capitibus per usum auctoritas conciliata videatur.

☞ *De Regia synodos cogendi potestate pene nullum in jure siculo vestigium: tantum legimus in Capitulo 10. Regis Philippi Primi in regni comitiis habitis anno 1563. die 16. Aprilis petitum, ut statis temporibus, singulo nempe triennio, synodi provinciales haberentur; quod temporis intervallum provincialibus synodis celebrandis non multo post praefinitum fuit a Concilio Tridentino; ut apparet ex sess. 24. cap. 2. de reformatione; quae quidem sessio celebrata fuit 3. idus Novembris 1563. De jure vero synodos confirmandi extat tom. 3. prag. tit. 8. pragmatica 7., qua expresse cautum, decreta quaecumque sacrosanctae Tridentinae synodus regiam jurisdictionem, ac monarchiae praeeminentias non laedentia; illisque nec directè, nec indirectè adversantia omnino servari.*

CA-

(a) *Trid. sess. XXV. de regul. cap. 16.*

CAPUT XV.

De judicibus ordinariis.

Judex generaliter definitur.

§. I. NOmine judicis passim venire solet vir bonus ad lites dirimendas publica auctoritate constitutus Comprehendit definitio ista judices omnes, qui in legibus Romanis occurrunt, tam qui cum jurisdictione & imperio, tam qui nuda notione fine jurisdictione funguntur (a). Nimirum generali vocis usu etiam magistratus, qui imperio & jurisdictione praediti sunt, judices jure Romano dicuntur: qua generali notione *majores judices* apud Paulum sunt ipsi majores magistratus (b). Sed plerumque magistratus & judices separantur, & magistratus quidem dicti, qui jurisdictioni & tribunali praesunt, & jus dicunt: judices vero, qui nudam notionem tantum habent, atque adeo cognoscunt & sententiam ferunt in caussa, ubi a magistratu judices dati sunt, non item sententiam exsequuntur: & hi *judices dati* & *speciales judices* & *pedanei* & *delegati* promiscue appellantur (c). Haec ex regulis juris antiqui; at ubi per Diocletiani legem magistratus ipsi judicare jussi sunt, nisi publicis occupationibus, aut ca.

(a) *Conf. Cujac. in L. II D. de judic.* (b) *L. XXXII. §. 7. D. de recept. qui arbitr.* (c) *Conf. Huber. praelect. par. I. lib. 4. tit. 17.*

caussarum mole impedirentur (a); dandorum judicum usus oblanguit, & judex & jurisdictio aeque late patere coeperunt, ipsique judices & magistratus promiscue audierunt: quo spectat titulus C. *de jurisdictione omnium judicum*. Quod vero dictum, judicem esse virum bonum, id intelligendum ex legum sententia, quae viros bonos judiciis praeficiendos edicunt, etsi (quae est misera hominum conditio) saepe minus boni judicis officio fungantur.

Quis judex ordinarius.

§. II. Judices jure decretalium alii sunt ordinarii, alii delegati, exstatque de utroque judicium genere duplex in decretalibus titulus; unus *de officio judicis delegati*, alter *de officio judicis ordinarii*. Desumta videtur partitio ista ab jure Romano, quo jurisdictio in propriam seu ordinariam, & mandatam dividitur. Judices ordinarii jure civili ut plurimum vocantur praesides provinciarum, qui ex ordine clarissimorum eliguntur, & quidem ex infimo ordine clarissimorum, ad differentiam spectabilium & illustrium, ex quibus proconsules, praefecti praetorio, comites Orientis, praefecti urbi deligebantur, qui dignitate & ordine praecedebant ordinarios, ut Cujacius tradit (b). At jure decretalium ampliori sensu dicuntur judices ordinarii, omnes nempe, qui vi sui officii &

(a) *L. II. C. de pedaneis judicibus*. (b) *Cujac. in paratit. C. de offic. rector. provinciae, & in novel. XX.*

quasi propriam jurisdictionem obtinent. Id autem duplici ratione contigit; nam alii non ex speciali delegatione seu commissione, sed vi suae ordinationis aut dignitatis jurisdictione augentur, & tales judices quasi nascuntur, quales episcopi, metropolitani, summus pontifex, alii vero habent quidem jurisdictionem vi officii, quod certa & perpetua lege, vel moribus constitutum est, at ipsum officium ex alieno beneficio competit, quales in republica sunt magistratus, in ecclesia legati pontificis. Jurisdictio ordinaria, quae non ex alieno beneficio competit, sed ordinationem aut dignitatem consequitur, alicui sine justa caussa & citra juris ordinem adimi non potest, immo nec restringi; adhaeret scilicet ipsi dignitati, quae perpetua & individua est. Ceterum licet omnes, qui in dioecesi perpetua jurisdictione augentur, dici queant judices ordinarii; tamen ordinarii nomine episcopus venire solet.

Olim ipsi episcopi in presbyterio judicabant.

§. III. Multis sane saeculis penes unum episcopum stetit judicandi potestas, atque adeo ipse caussas discutiebat & judicabat. Verum ex veteris disciplinae regulis ut plurimum ad caussas judicandas cogebatur presbyterium seu senatus ecclesiasticus. *Judicio*, inquiunt sic dictae constitutiones apostolicae (a), *assistant diaconi & presbyteri, qui citra acceptionem personarum, tamquam homines Dei, juste judicent*. Conveniebant autem in presbyterium presbyteri & dia-

(a) *Const. apost. lib. II. cap. 47.*

diaconi civitatis, factaque corona episcopus in medio & sublimi throno sedebat, ad utrumque latus in sedibus depressioribus sedebant presbyteri, adstabant vero diaconi, veluti turba ministra (a). Itaque summus presbyterii moderator erat episcopus, partem sollicitudinis presbyteri habebant, atque adeo judicabant, diaconi vero ministrabant, non judicabant: sedere enim debebant judices, quum caussis & cognitionibus vacabant. Et si in multis vetustatis monumentis dicatur, diaconos quin & clericos omnes in tractandis negotiis partem habuisse, id factum videtur indulgentia & oeconomia, qua ecclesia pro varia temporum ratione disciplinam moderatur. Quod si caussae majoris momenti inciderent, episcopus non tantum clerum civitatis, sed etiam totius paroeciae cogebat, atque ita plenius evadebat auditorium, quod *synodum dioecesanam* hodie dicunt.

Archidiaconi & decani evadunt judices ordinarii.

§. IV. Verum labentibus annis a rebus spiritualibus multum episcopi distracti, vel in amplioribus ecclesiis copia negotiorum obruti, non amplius in presbyterio caussas tractarunt, sed eas committere coeperunt archipresbyteris, decanis ruralibus, praesertim vero archidiaconis: idque tum magis frequentatum est, ubi jurisdictio ecclesiastica caussas civiles laicorum occupavit, & ecclesiae feudis & latifundiis auctae

(a) *Gregor. Nazianz. sornn. de eccles. Anastasiae, Hieronym. ep. LXXXVII. ad Evagr.*

sunt. Initio vicaria erat archidiaconis & decanis commissa *jurisdictio*, non enim jure officii, sed delegationibus competebat. At lapsu temporis assiduis delegationibus, episcoporum absentia & oscitantia, quae erat vicaria jurisdictio, in ordinariam convaluit, & archidiaconi & decani judices ordinarii evaserunt, qui pro jure suo cognoscerent, & *judicarent*; qui mores saeculo XIII *jam* recepti erant (*a*). Sane respondit Innocentius IV ab archidiaconis aliisque inferioribus praelatis, qui episcopo sub*jecti* erant, appellandum esse ad ipsos episcopos, non ad metropolitanum (*b*): quod demonstrat auditorium archidiaconi aliorumque inferiorum praelatorum ordinarium fuisse; nam si vicarium esset, potius ad metropolitanum, quam ad episcopum appellari debuisset. Ceterum archidiaconis & decanis competens jurisdictio, utpote quae moribus accesserat, non eadem ubique fuit; idque ratum fixumque erat Honorio III. dum rescripsit archidiacono Senonensi, nil aliud licere *jurisdictionis* & auctoritatis in monasteria exercere, quam cotiiterit decessores ejus *de pacifica sic obtenta consuetudine* exercuisse (*c*).

Ar-

(a) *Conf. dicto par. I. cap.* 16 § 9. *& cap. XVII.* §. 12. (b) *Cap. II. de appellat. in 6.* (c) *Cap. X. ex. de off. archid.*

Archidiaconi & decani ferme desueta jurisdictio.

§ V. Ordinaria jurisdictione aucti archidiaconi & decani labētibus annis contumaces in episcopos esse coeperunt, & ad coacervandas opes solliciti. Hinc tandem exciti episcopi paullatim jurisdictionem vindicarunt suam, decrevitque adeo archidiaconorum & decanorum ordinaria jurisdictio: cui episcoporum consilio concilia vires addiderunt, quae variis decretis inferiorum praelatorum coarctarunt jurisdictionem. Et quidem synodus Tridentina cavet, ut caussae matrimoniales & criminales non per decanos & archidiaconos, sed tātum per episcopos cognoscantur & judicentur (*a*). Quo decreto & beneficiarias & majores omnes caussas contineri interpretes tradunt (*b*). Item eadem synodus statuit, ut clerici concubinatus rei non ab archidiaconis, aut decanis, sed ab episcopis puniantur (*c*). Et quod spectat jus visitandi ecclesias, quod archidiaconis & decanis competebat, edixit, ut illi ecclesias, ubi hactenus visitationem jure exercere consueverunt, deinceps per seipsos, & assumpto notario de consensu episcopi perlustrent (*d*). Ita sensim decrevit ordinaria archidiaconorum & decanorum jurisdictio, paucique hodie sunt, qui pristinae jurisdictionis vestigia retinent.

CA-

(a) *Trid ses. XXIV. de ref. cap. 20.* (b) *Conf. Barbosa coll & VI.* (c) *Trid. ses. XXV. de ref. cap. 14.* (d) *Trid. ses. XXIV. de ref. cap. 3.*

CAPUT XVI.

De vicario generali.

Episcopi vicarius generalis describitur.

§. I. Nomine vicarii generatim venit, quo in aliquo munere alterius vicem sustinet: atque adeo vicariorum tot sunt species quot officia alterius opera impleri possunt. In specie vero episcopi vicarius generalis, qui alias *officialis* dici solet, ille est, qui vice episcopi contentiosae ac voluntariae jurisdictioni praeest. Moribus Italiae nullum discrimen est inter vicarium generalem & officialem, nam unus idemque & contentiosam & voluntariam episcopi jurisdictionem procurat: quos mores expressit synodus Tridentina, dum officialem & vicarium confundit (a). At in Belgio aliisque transalpinis ecclesiis vicarius generalis ab officiali distat. Officialis nimirum tantum contentiosae jurisdictioni praeest: vicarius vero tantum voluntariam jurisdictionem exercet, & hinc limites suae jurisdictionis excederet, si servata judicii forma partes coram se venire juberet, aut alios judiciales actus explicaret (b).

Vicarii generales in nova disciplina instituti.

§. II. In veteri disciplina archidiaconi, ubi adhuc vice episcopi negotiis ecclesiasticis praeerant

(a) *Trid. sess XXIV. de ref. cap. 16.* (b) *Conf. Espen. par. I. tit. 12. cap. 4. seq.*

rant, vicarii generalis loco videntur fuisse. At postquam archidiaconi & decani auditoria sua fecerunt ordinaria, & contumacia elati in ipsos episcopos insurgere coeperunt; episcopi paullatim jurisdictionem revocarunt suam, atque adeo novos instituerunt officiales, quibus illam mandarent, non tamen in perpetuum sed quousque ipsis mandantibus placeret. Hic mos saeculo decimo secundo coepit, Petrus enim Blesensis de officialibus tamquam in Gallia receptis loquitur (a). Generatim vero usus constituendorum vicariorum videtur invaluisse post concilium IV Lateranense, ubi Innocentius III episcopos hortatur, ut si negotia omnia per se expedire nequeant, eligant presbyteros, qui eorum vice fungantur. Hinc nihil mirum, si nec in decreto Gratiani, nec in Gregoriana decretalium compilatione vicariorum generalium exstent vestigia (b). Tantum in sexto decretalium distinctius proponitur vicarii officium, quando enim ferme omnium episcoporum usu vicarii constitui coeperant, opportunum visum est, ejus officium explicare. Ceterum necessitate quadam adacti videntur episcopi ad vicarios constituendos; jam enim ecclesiastica auditoria tricis forensibus perstrepebant, nec decebat episcopos fori cavillationibus implicari.

Institutio vicariorum viris bonis displicuit.

§. III. Nova haec disciplina, quae administrandae episcopali jurisdictioni officiales, seu vi.

(a) *Petr Blesens. ep.* XXV. (b) *Conf. Thomass. par. I. lib. 2. cap. 7.*

vicarios generales praeficit, ipso initio viris bonis & prudentibus minus placuit, fortasse propter abusiones, quae tum in fora ecclesiastica irrepserant. Scilicet judicia ecclesiastica in turpem quaestum versa erant, & caussae ecclesiasticae non amplius ex bono & aequo finiebantur, sed tricis forensibus erant involutae. Petrus Blesensis saeculi decimi secundi scriptor in litteris ad officialem episcopi Carnotensis vivis coloribus depingit, quanto fastidio simplicitatis pristinae cultores tum exortos officiales exceperint (a). Principio testatur officiales quam maxime studere ad opes episcopis parandas. *Tota officialis intentio est, ut ad opus episcopi suae jurisdictioni commissas miserrimas oves quasi vice illius tondeat, emungat & excoriet. Isti enim sunt episcopi sanguisugae, evomentes alienum sanguinem, quem biberunt.* Item a fori versutiis depingit officiales, quasi qui ad perdendam justitiam instituti essent. *Officium officialium, quorum te numero aggregasti, hodie est jura confundere, suscitare lites, transactiones rescindere, innectere dilationes, supprimere veritatem, fovere mendacium, quaestum sequi, aequitatem vendere, inhiare exactionibus, versutias concinnare.* His aliisque caussis veluti ecclesiae graves Blesensis officiales depingit, & non illepida allusione eorum nomen interpretatur: *credo hujusmodi officiales non ab* officio *nomine, sed ab* officio *verbo mutuasse vocabulum.* Vereor certe, ne deinceps & hac nostra aetate plerique vicarii ex officio

(a) *Petr. Blesens. ep. XXV.*

ficio quaestum fecerint, faciantve, & caussas superfluis tricis & dilationibus foveant.

Vicarius generalis praeest ordinariae episcopi jurisdictioni.

§. IV. Constituitur vicarius generalis auctoritate episcopi, qua alicui sub generali officii commissione mandatur episcopalis jurisdictio in foro explicanda; ubi enim in assiduum abiit usum, ut episcopi alterius ministerio jurisdictionem exercerent, sensim quoque emersit vicarii officium, quod peculiari titulo in sexto decretalium explicatur. Ita constitutus vicarius ordinariam episcopi jurisdictionem administrat, atque adeo episcopi & vicarii unum censetur auditorium (a). Hinc caussae episcopo reservatae etiam per vicarium cognosci & judicari possunt, nisi nominatim exprimatur, episcopum per se de caussa cognoscere & judicare debere. Inde etiam est, quod a vicario in caussis generalis commissionis non ad episcopum, sed ad metropolitanum appellandum sit (b): quando enim episcopus & vicarius unam audientiam constituunt, quî fieri potest, ut a vicario ad episcopum appelletur? Interim non vetatur episcopus, illud ipsum vicarii officium restringere, & aliqua officio comprehensa sibi reservare, aut ad certos actus, locum, aut tempus vicarium constituere, quibus casibus fines commissionis servandi sunt.

Licet episcopo plures vicarios creare.

§. V. Liberum vero est episcopo non modo

(a) *Conf. Espen. par. III. tit. 5. cap. 1.*
(b) *Cap. III. de appellat. in 6.*

unum, sed & plures eodem tempore vicarios generales creare: quin plurium constitutio aliquando videtur necessaria, veluti si duas simul junctas episcopus regat dioeceses, vel unam Latinis simul & Graecis christianis mistam. Etenim in caussis Italo-Graecorum, quibus tantum episcopus Latinus praeest, vicarius Graecus ipsis Graecis non invisus & eorum salario sustentandus constitui debet (a). Sed ubi episcopus pro arbitrio plures vicarios constituit, id ecclesiae bono faciendum est, non lucri cupiditate: injuria enim ad corradendas opes & ad vexandos subditos pluribus officialibus episcopus uteretur. Et merito olim Galliae proceres coram Philippo Valesio etiam hoc nomine de episcopis conquesti sunt, quod plures officiales uni dioecesi ad vexandos subditos & emungendam pecuniam obtruderent. Diversa interim ratione episcopus plures vicarios creat, nam vel dioecesim ipsam in minores regiones partitur, & singulis vicarium praeficit, vel ipsam jurisdictionem partitur, & uni voluntariam, alii contentiosam demandat, vel uni spiritualia, alii temporalia committit. Ceterum in Gallia & Belgio non licet episcopis duos pluresve officiales constituere, nisi dioecesis ultra provinciae fines extendatur, quo casu singulis provinciis auditorium dari oportet (b).

Quae

(a) *Benedict. XIV. bul.* etsi pastoralis *LVII.* §. 9. *num.* 21. *tom.* 1. *Bullar.* (b) *Conf. Espen. cit.*

Quae denegantur vicario sine speciali mandato.

§. VI. Quamvis vero vicarius generalis ordinariae episcopi jurisdictioni praesit, multa tamen sunt, quae generali officio non continentur, eaque facere vetatur, nisi ex speciali concessione; generali enim mandato haud illa veniunt, quae non esset quis verosimiliter in specie concessurus (a). Ita vi generalis mandati vicarius generalis non exercet, quae ordinis potestatem spectant, qualia sunt chrisma conficere, ecclesias & altaria consecrare, aut pollutis sanctitatem restituere (b). Nec litteras dimissorias ad ordines concedit, nisi episcopus in longinquis regionibus diu moretur (c). Item sine speciali mandato criminales caussas non cognoscit (d), nec matrimoniales (e), nec quaslibet alias soli episcopo delegatas. Praeterea nec beneficia confert (f), nec eis permutandis, conjungendis & fundandis assensum impartitur. Non visitat dioecesim, nec synodum cogit (g): vetatur etiam collegium canonicorum indicere, eique interesse, aut praesidere (h). Mandato quoque generali non continetur absolutio a casibus episcopo reservatis (i), nec relaxatio irregularitatum, quae

 ex

(a) *Cap. III. de off. vic. in 6.* (b) *Conf. Sbroz. de vic. episc. lib. II. q. 5.* (c) *Cap. III. de temporib. ordinat. in 6.* (d) *Cap. II. de off. vic. in 6.* (e) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap. 20.* (f) *Cit. cap. III. in 6.* (g) *Conf. Alteserra de jurisd. eccles. lib. VII. cap. 5.* (h) *Trid. sess. XXV. de ref. cap. 6.* (i) *Cap. II. de poenitentiis & remiss. in 6.*

ex occulto crimine proveniunt (*a*). Ad haec, metropolitani vicarius generalis in provincia aut non longe ab illa archiepiscopo existente suffraganeos non suspendit; aut interdicit, excommunicatve; idque ob reverentiam pastoralis officii ab Innocentio IV in concilio Lugdunensi statutum est (*b*). Haec ferme sunt quae vicarii officio inesse non censentur, atque adeo ad ea explicanda speciali mandato opus est: quod si datum fuisse dubitetur, id antequam aliquid geratur, ostendi oportet, talem enim se quisque debet ostendere, qualem se dicit.

Vicarius aliquam dignitatem videtur habere.

§. VII. Jam vero vicarius generalis *jure* communi aliquam dignitatem habere videtur; quandoquidem ei rescriptis apostolicis caussae committi possunt (*c*): quae ex Bonifacii VIII constitutione nonnisi canonicis cathedralis ecclesiae, aut aliis in dignitate constitutis debent demandari (*d*). Et quoniam jure decretalium dignitas non tantum *jurisdictione*, verum etiam honoris praerogativa censetur; hinc vicarius generalis in synodis, processionibus & choro omnes canonicos praecedit, adsidetque vel in consueta fixaque, vel mobili sede, nisi canonicus etiam sit, velitque quotidianas distributiones lucrari; in hoc enim casu in stallo suo veste canonicis communi inter eos sedere & procedere debet (*e*).

Heac

(a) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap.* 6. (b) *Cap. I. de off. ordin. in* 6. (c) *Clement. II. de rescrip.* (d) *Cap. XI. de rescript in* 6. (e) *Conf. Laurentius de vicar. tract. I. cap.* 1. *qu.* 61. *& Sborz. de off. vic. lib. I. q.* 25.

Haec vero dignitas officio vicarii adhaerens nec ut beneficium, nec proprie in titulum possidetur, quo differt ab archidiaconi, decani & similibus dignitatibus, & cum alia dignitate recte retinetur (*a*), & cum ipso vicarii officio finitur.

Jurisdictio vicarii ordinaria censetur.

§. VIII. Utrum vicarii generalis jurisdictio ordinaria, an potius delegata sit, non una est omnium sententia. Sed magis est, esse ordinariam, quatenus jure officii per legem seu canonem probati exercetur, seu quod lege perpetua ad instar regulae constituta & efformata est. Et profecto vicarius constituitur ad universitatem caussarum, nec habet jurisdictionem ab episcopo, sed a lege seu canone, episcopi tamen facto & ministerio, & semel constitutus jurisdictionem tuetur veluti ab lege seu canone datam, ut Alteserra recte observat. (*b*). Nec quod vicarius pro episcopi arbitrio potest revocari, id facit, ne ejus jurisdictio ordinaria censeatur; nam quid prohibet, officia ordinario jure ad tempus aut pro arbitrio mutabilia constitui? Ipsi legati pontificis ordinaria jurisdictione potiuntur, & tamen pro arbitrio pontificis privantur legatione. Habet vero vicarius ordinariam jurisdictionem in his, quae veniunt ex generali mandato, delegatam vero in his, quae speciali commissione indigent. Quod si ordinariam jurisdictionem eo sensu intelligas, quae jure consecrationis, aut per-

(a) *Conf. Rebuf. in praxi de vicariis episcoporum n.* 4. & 7. (b) *Conf. Altefer. de jurisd. lib. VII, cap.* 5.

perpetuae dignitatis competit, procul dubio vicarius alterius jurisdictionem exercet.

Qui in vicarios assumendi.

§. IX. Eligi autem debent in vicarios viri idonei, & in utroque jure, saltem canonico, versati, qui ab omni avaritia sunt alieni, & amore justitiae & pacis inter fideles conciliandae officium exerceant; qui litium tricas & forenses strepitus aversentur, nec iis nisi coacti & amore justitiae inducti, se implicari sinant. Certe minus convenit ei, qui vices episcopi sustinet, ex officio quaestum facere, & lites superfluis tricis & dilationibus fovere. Porro ordinibus ecclesiasticis, saltem prima tonsura, debet esse initiatus, qui ad vicarii munus eligitur; absurdum enim est, laicos in ecclesia judicare, & poenas ecclesiasticas & censuras infligere. Item ne vicarii ullis sanguinis aut necessitudinum vinculis in explicando officio in transversum agantur, potius exteri, quam illius dioecesis, ubi officium exercent, constitui debent, quod S Carolus edixit, passimque receptum est (a). Nec eligi in vicarios debent regulares ex ordine mendicantium (b), clerici conjugati, digamique (c), minores annis viginti quinque, consanguinei episcopi, item parochi, canonici poenitentiarii, licet exteri, & quotquot animarum curam habent.

Qui

(a) *Conc. Mediol. V. par. III. tit. de episcopo & episc. jurisd.* (b) *Clement. I. de regularib.*
(c) *Conf. Barbosa lib. I. de jure eccles. cap. 15.*

Quibus modis finitur vicarii officium

§. X. Vicarius semel constitutus titulo perpetuo officium non exercet, sed pluribus modis esse definit. Et quidem certi juris est, vicarii potestatem exspirare mortuo episcopo, vel alias episcopatu abeunte, seu *jurisdictione* privato; vicarius enim ordinariam episcopi potestatem exercet, atque adeo illa desinente, nullum est vicarii auditorium. Vicarius quoque officio abit per episcopi revocationem; constitutio enim vicarii etsi ordinariam jurisdictionem elargiatur, tamen nudum mandatum est, quod nuda voluntate pro mandantis arbitrio revocatur (*a*): quin mandatum hoc illud peculiare habet, quod etiam rebus non integris recte solvatur. Constat enim judicium solvi vetante eo, qui majus imperium in ea jurisdictione habet (*b*). Ubi vero contingit, vicarium ab episcopo sua potestate exui, revocatio evulganda est, & ipsi vicario denuntianda, alias interim gesta viribus constant, etsi revocatio illi innotescat, & alias publice nota sit, quod post Rebuffum, Boërium aliosque Garzias (*c*) docet. Revocatio vicarii pro arbitrio ferme in omnibus provinciis usu obtinet, etiam in Gallia, ubi explosa est Feuretii sententia; quae habet officialem non posse revocari, nisi ex caussa & caussa cognita. Demum vicarius esse definit, si ipse officio renuntiaverit.

De

(a) *Altefer. de jurisd. lib. VII. cap.* 5. (b) *L. LVIII. D. de judic.* (c) *Garzias de benef. par. V. cap.* 8.

De vicariis foraneis.

§. XI. Praeter vicarium generalem, qui toti praeest dioecesi, alii ab episcopis in singulis paroeciae oppidis creari solent peculiares vicarii, *foranei* dicti, ut ex commissione jus dicant in quibusdam levioris momenti negotiis, & jurisdictionem exerceant ad certos dumtaxat actus restrictam. Veteribus moribus nulli erant vicarii foranei, vices enim episcopi per dioecesim chorepiscopi, archidiaconi & decani rurales sustinebant. Sed ubi chorepiscopi esse desierunt, & archidiaconorum & decanorum ferme concidit potestas; episcopi non contenti unius vicarii generalis constitutione, etiam speciales inspectores per dioecesim constituere coeperunt; quae disciplina saeculo decimoquarto jam recepta erat; aperte enim Clemens V de vicariis foraneis tamquam receptis loquitur, eosque a *principali officiali* distinguit (c). Pro episcopi arbitrio negotia vicariis foraneis demandantur; at in regno Apuliae iisdem veluti perpetua lege datur, ut in suis regionibus veniam concedant magistratui, qui reos ab asylo abstrahere intendit; item ut arma receptis in asylum adimant implorato, si opus fuerit, brachio saeculari, vel ea adimendi ipsi magistratui veniam concedant; & porro veniam concedunt, ut res furtivae, & regiis vectigalibus obnoxiae (vulgo *controbanna*) aliaeve a contumacibus aliisve in fisci fraudem abditae perquirantur in locis immunibus, praeterquam in claustris monialium aliisque feminarum recepta-

(a) *Clement. II. de rescript.*

taculis (a). Ceterum a sententia vicarii foranei ad ipsum episcopum appellatur: quae est communis sententia.

CAPUT XVII.

De judicibus delegatis.

Descriptio judicis delegati.

§. I. Ordinario judici opponitur delegatus, qui jurisdictionem non proprio jure, sed alterius mandato & beneficio exercet; atque adeo nihil proprii habet, sed *e*jus, qui mandavit, vice fungitur. Sic ab interpretibus decretalium judex delegatus describitur, qui tamen in jure Romano *j*udex, cui mandata est jurisdictio passim audit, etsi delegata jurisdictio apud Ulpianum occurrat (b). Sunt vero mandatarii jurisdictionis vel universales, vel particulares, quatenus universa jurisdictio, vel species una, seu pars jurisdictionis, veluti in certas personas, aut certa caussarum genera, aut in quamdam specialem caussam mandatur. Nimirum poterat jurisdictio vel in totum, vel pro parte mandari (c), quin in unam speciem seu caussam, quod postremum tum praesertim fieri potuisse docet Ulpianus, si justa ratio subesset (d). Si universa *j*urisdictio mandetur, omnia, quae

(a) *Concord. cap. II. n.* 1. 24. & 25. (b) *L. I. D. de damno infecto*. (c) *L. XVI. & seq. D. de jurisdict.* (d) *Cit. L. XVII.*

jure magistratus competunt, translata censentur, non item quae speciali legis beneficio conceduntur; si pars tantum mandata sit, quatenus mandatum est, transit. Ceterum *jurisdictionis* mandatarii proprie magistratus non sunt; quamvis enim juri dicundo praesint, tamen id non proprio nomine, sed alterius vice exercent.

Judices dati & mandatarii jurisdictionis differunt.

§. II. Multum vero distant ex regulis Romani *juris* judices, quibus mandata est jurisdictio, & judices pedanei, qui alias *dati* & *delegati* jure civili etiam dicuntur. Judices dati judicabant in caussis praesertim facti, & nudam notionem, quae caussae cognitionem & sententiae dictionem complectebatur, habebant, non item jurisdictionem, qua a se dictam sententiam exsequi possent. Numero caussarum Romae obruti magistratus, ipsi per se omnia expendere non poterant: hinc placuit, certum numerum judicum seligere, ex quibus magistratus in singulas facti controversi caussas unum daret, qui secundum formulam judicaret, hoc est cognosceret & sententiam diceret, non item judicatum exsequeretur (a). Pedanei dicebantur judices isti, quod judicabant non pro tribunali, sed in subselliis & quasi ad pedes praetoris, eorumque officium publicum erat, quod semel in judicum numerum cooptati, si inde judices darentur, injectum onus

(a) *Conf. Gerard. Noodt de imperio & jurisd. lib. I. cap. 8. & 13.*

nus sine justa caussa excutere vetabantur (a). Hinc constat, in multis datos judices a mandatariis jurisdictionis diferre: illi enim jurisdictionem non habebant, nec judicem dabant (b); isti vero jurisdictioni praeerant, & judicem dare poterant (c); datio enim judicis jurisdictionis effectus est (d). Praeterea a sententia judicis pedanei ad dantem appellabatur; contra a mandatariis jurisdictionis non provocatur qui mandavit, sed qui a mandante ipso provocaretur (e). Verum si qui judices a principe dentur ad certas caussas, hi jurisdictionem potius, quam notionem habere videntur, & a se dictas sententias exsequuntur (f), quin & alios judices dare possunt (g).

Qui jurisdictionem mandare possunt.

§. III. Jus delegandae jurisdictionis iis praecipue competit, qui constituendi creandique magistratus potestatem habent, a quibus jurisdictio tamquam a proprio fonte dimanat; itemque ipsis magistratibus, quorum propria jurisdictio est. Hinc certi juris est, episcopos, metropolitanos, patriarchas, summum pontificem jurisdictionem mandare posse suam, idque omni tempore in ecclesia obtinuit, nec enim unus episcopus toto pastorali officio explicando sufficiebat. *Si quis contra quemlibet clericum caussam ha-*

(a) *Conf. Heinec antiq. lib. IV. tit.* 17. §. 3.
(b) *L. V. & XV. D. de re judic.*, *L. V. C. de judiciis*. (c) *L. XII.* §. 1. *D. de judic.* (d) *L. I. D. de jurisdict.* (e) *L. I. D. quis a quo appell. L. XXI.* §. 1. *D. de appellat.* (f) *L. V. C. de fructib. & litium expensis*. (g) *L. V. C. eod.*

habuerit, inquit Gregorius M. (a), *episcopum ipsius adeat*, *ut ipse cognoscat*, *aut certe ab eo judices deputentur*. Nemo unus ignorat, olim pontifices jurisdictionem patriarchalem illustrissimarum civitatum episcopis demandasse, qui initio fuerunt mandatarii jurisdictionis; quamvis temporis lapsu ordinarii evaserint (b). Item ipsi archidiaconi & decani postquam ordinaria jurisdictione aucti sunt, eam suis officialibus mandarunt. Ceterum moribus praesentibus delegati pontificii frequentiores sunt, reliquorum vero judicum ecclesiasticorum ferme desierunt; quod Espenius observat (c): & vicarii generales tantum quosdam actus, puta testium examen, non jurisdictionem delegant.

Pontificii delegati in caussas particulares quando coeperunt.

§. IV. Delegati pontificii ferme dantur ad decidendas caussas singulares, quae ex regulis novae disciplinae in Romanam curiam magno numero confluebant. Nimirum post saeculum decimum ex omnibus Occidentis provinciis caussae ad sedem apostolicam per appellationes devolutae sunt; ipsa sedes apostolica veluti ordinarius judex omnium exemtorum ab episcopali potestate haberi coepit; & porro ingens esse coepit caussarum numerus, quae primo judicio apud pontificem, qui ordinarius in universa ecclesia judex putabatur, agitari poterant. Tot caus-

(a) *Can. XXIX. C. 11. q. 1.* (b) *Conf. dicta par. I cap.* 13. §. 6. (c) *Conf. Espen par. III. tit.* 5. *cap.* 2.

caussis discutiendis Romana curia impar erat, immo nec Romae ob locorum distantiam, a quibus probationes peti debebant, facile instrui poterant. Ergo necesse fuit caussas judicibus in partibus delegare, qui iis judicandis & finiendis vice pontificis praeessent: quae disciplina saeculo decimosecundo antiquior non videtur, supponit enim caussas ecclesiarum Occidentis etiam minimas sive per appellationem, sive primo judicio in Romanam curiam devolvi. Et recte observatum Espenio in Gregorii IX compilatione non reperiri decretalem, quae de judicibus delegatis agat, antiquiorem Alexandro III, qui sub finem saeculi decimisecundi pontificatum gessit (a); manifesto indicio ignotos fuisse veteribus patribus delegatos pontificios, qui caussas ecclesiarum Occidentis in partibus cognoscerent. Sic mutata rerum facie Romanorum pontificum multa prodierunt responsa, quibus potestas judicum delegatorum explicatur, & difficultates & dubia proposita resolvuntur: qua in re pontifices sapiunt ex jure civili ejusque glossatoribus, & subinde etiam contra ipsum jus civile statuunt.

Delegati pontificis plenam habent jurisdictionem.

§. V. Jam vero judices a summo pontifice delegati plena donantur jurisdictione; a se enim delegatos judices iisdem praerogativis pontifices auxerunt, quibus a principe judices delegati jure civili utebantur. Hinc habent assessores, & in caussa delegata judicem dant, etiam episcopos

---

(a) *Espen. loc. cit.*

pos. Goërcitione quoque utuntur & poenas irrogant, ut ea, quae ad caussam faciunt, expediant, quod ex certis regulis constitutum, ne jurisdictio delegati lusoria & nullius momenti sit: cui enim jurisdictio semel data est, ei etiam concessa intelliguntur, sine quibus illa explicari non potest. *Ex eo enim*, inquit Alexander III (*a*), *quod caussa cuidam committitur, super omnibus, quae ad caussam ipsam spectare noscuntur, plenarium recipit potestatem*. Utuntur vero delegati pontificis coërcitione & poenarum irrogatione non solum adversus litigantes, sed etiam adversus quoslibet impedientes delegationis exsecutionem (*b*): qua quidem in re tanta praerogativa pollent, ut etiam in episcopos poenas infligere queant, modo in coërcitione modum servent & dignitati deferant (*c*); delegatus enim pontificis in caussa sibi commissa majorem ordinario habet jurisdictionem. Item delegati pontificis, utpote plena jurisdictione instructi, sententiam exsequuntur suam, & hoc amplius retinent per integrum annum potestatem (*d*), quo facilius eam exsecutioni mandent. Solent vero delegati exsecutionem sententiae ordinariis mandare, qui eis obtemperare tenentur, etiamsi dicant, sententiam esse injustam; exsecutor enim, exceptis paucis speciebus, caussae cognitionem non habet (*e*).

Eam.

(a) *Cap. V. de off. deleg.* (b) *Cap. V. ex. eod.*
(c) *Cap. XI. ex. eod. & cap. II. eod. in 6.*
(d) *Cap XXVI. ex. eod.* (e) *Conf. Franc. Florens in tit. de off. deleg.*

Eamque sive totam sive pro parte possunt subdelegare.

§. VI. Sed non tantum judices a summo pontifice delegati in caussis sibi commissis judicem dare possunt; verum etiam sibi mandatam jurisdictionem sive in totum, sive pro parte alteri mandare, quod *subdelegare* passim dicunt, nisi personae qualitas electa fuerit (*a*). Jure civili a principe judex delegatus tantum judicem in caussa, qua datus erat, dare poterat (*b*); non item sibi mandatam jurisdictionem, ne pro parte quidem, alteri mandare, puta litis contestationem, caussae instructionem, aut sententiam. Tantum magistratibus urbanis, qui ex mandato principis judicarent, licebat peculiares litium examinationes suis assessoribus committere, idque licere voluit Justinianus (*c*), quod saepe contigebat, eos negotiis publicis implicari. At pontifices non contenti a se delegatos judices dare judicem posse exemplo eorum, qui codicillis principum judicabant; id etiam amplificandae potestatis suae contra regulas juris civilis statuerunt, judicibus a se delegatis licere alteri mandare jurisdictionem, sive universam, sive partem, veluti litis contestationem, caussae instructionem, aut sententiae prolationem. Novi istius juris delineatio Alexandro III debetur (*d*), perfectio Innocentio III, qui nihil mora-

---

(a) *Cap. ult. ex. de off. deleg.* (b) *L. V. C. de judiciis*. (c) *Novel. LX. Conf. Franc. Florens com. ad tit. de off. judic. deleg.* (d) *Cap. XVIII. ex. eod.*

ratus Justiniani novellam constitutionem, generatim licere voluit judicibus a sede apostolica delegatis & universam jurisdictionem & ejus partem alteri mandare (a). Ita judices a pontifice delegati distant a delegatis principum, qui etsi judicem dabant, non tamen mandabant *jurisdictionem*. Licet vero judicibus, qui ex mandato pontificis judicant, alteri vices suas mandare, etiamsi nullo impedimento detineantur; utut enim Alexander III justi impedimenti mentionem iniciat (b), tamen id spectat quod frequentius accidit, non quod tantum ex impedimento mandare possint, quod Gonzalez docet (c).

Quibus a pontifice caussae delegandae.

§. VII. Jure decretalium judices a summo pontifice delegati nullis specialibus qualitatibus aucti esse debebant, atque adeo etiam simplicibus clericis pontificia jurisdictio mandabatur: quod dignitati sedis apostolicae parum conveniebat. Ergo Bonifacius VIII statuit, ut tantum dignitate aut personatu praeditis, aut ecclesiae cathedralis canonicis caussae ab apostolica sede ejusve nuntiis delegari possint (d). Ut vero, qui minus idonei essent, a judicandi munere arcerentur, (nec enim sedes apostolica de singulorum prudentia & peritia cognitionem poterat habere) statuerunt Tridentini patres, ut in synodo provinciali aut dioecesana designentur aliquot personae, quae habeant qualitates per Bo-

(a) *Cap. XXVII. ex. eod.* (b) *Cap. III. ex. eod.* (c) *Gonzalez in cit. cap. III. n. 12. seq.* (d) *Cap. XI. de rescript. in 6.*

Bonifacium expreſſas, & alias idonei ſint, quibus tantum locorumque ordinariis & praeterea nemini ſedes apoſtolica ejuſque legati cauſſas judicandas committant (*a*). Atque hi ſunt judices ſic dicti *ſynodales*, quod in ſynodo deſignandi ſunt, quorum ſaltem quatuor in ſingulis dioeceſibus eſſe debent, electorumque nomina ad ſedem apoſtolicam tranſmittenda ſunt. Deſignatio ſynodalis irritam caſſamque fecit Alexandri III decretalem, quae id edicebat, ſucceſſorem dignitatis etiam ſuccedere in delegatam juriſdictionem, quae ſub nomine dignitatis, non vero perſonae nominatim expreſſae facta eſt (*b*); non enim ſufficit dignitatem in eccleſia habere, ut quis pontificius delegatus eſſe poſſit, ſed praeterea requiritur ſynodalis deſignatio. Quod ſi ipſi judices ſynodales jam ad cauſſas delegati velint vices ſuas alteri committere, non alios quam judices ſynodales eligere poſſunt; nec enim ipſi delegati ipſo mandante melioris conditionis habendi ſunt, modo integra cauſſae cognitio a delegato committatur (*c*). Ceterum quod ſynodi hodie admodum raro celebrantur, epiſcopi ex venia ſacrae congregationis extra ſynodum, ſed cum conſenſu capituli, judices deſignant (*d*).

Quibus in locis conſtituendi pontificii delegati.

§. VIII. Quemadmodum vero primitus pontifices non ex certis clericis tenebantur judices de-

(a) *Trid. ſeſſ. XXV. de ref. cap.* 10. (b) *Cap. XIV. ex. de offic. deleg.* (c) *Conf. Vueymelius in analyſi ad conſtitut. I.* (d) *Conf. Bened. XIV. de ſyn. dioeceſ. lib. IV. cap.* 7. *n.* 5. & 7.

delegatos eligere: ita etiam in quibusvis locis eos constituebant, adeo ut ipsi litigantes coram eis, etiam in locis remotioribus, se sistere cogerentur. At Innocentius III in concilio generali commodo litigantium & judiciorum facilitati consuluit, statuit enim *ne quis ultra duas dietas extra suam dioecesim per litteras apostolicas ad judicium trahi possit* (*a*). *Dieta*, seu iter unius diei, jure civili continet viginti milliaria (*b*); at in hac caussa potius locorum mores inspiciendos glossator docet, & dierum itinera peculiaribus moribus aestimanda. Verum deinceps Bonifacius VIII novam huic juri formam dedit, voluit enim, ut si actor & reus sint ejusdem civitatis aut dioecesis, extra ipsas caussa non committatur, nisi ab episcopo contra aliquem suae dioecesis, vel ab aliquo contra episcopum, aut contra ejus capitulum, seu contra loci universitatem actio instituenda sit, vel nisi actor eamdem civitatem vel dioecesim ingredi non audeat, aut sui adversarii potentiam merito perhorrescat: in quibus casibus permittit extra civitatem vel dioecesim judicem delegari, sed non ultra iter unius diei a dioecesis finibus computandum. Et si actor & reus sint diversarum dioecesium, voluit, ut caussa committatur in rei dioecesi, vel in alia actoris non propria, modo locus judicis delegati non absit ultra iter unius diei a dioecesis rei finibus (*c*).

An

(a) *Cap. XXVIII. ex. de rescript.* (b) *L. III. D. de V. S.* (c) *Cap. XI. de rescript. in 6.*

An caussae a pontifice necessario extra curiam delegandae?

§. IX. Quamvis caussae in dioecesi, ubi exortae sunt, aut non ultra iter unius diei per sedem apostolicam sive ejus legatos committi debeant; non tamen jure decretalium vetitum est, de iisdem in ipsa Romana curia judicium institui. At in Gallia, Belgio, Hispania caussae pontificiae cognitionis necessario per judices in provinciis delegatos tractandae & finiendae sunt, etiamsi de appellationibus cognoscendum sit; in his enim regionibus non sinunt recepti mores, aut populis concessa privilegia, ut civium caussae extra provinciam aut regnum pertractentur (*a*), praestoque est regia potestas ad emendandam abusionem, si quis citetur, ut extra provinciam aut regnum se sistat (*b*). Itaque decretalis Bonifacii, quae habet, in dioecesi, aut non ultra iter unius diei judices in caussis dari debere, ea moderatione servatur, modo judicia in provincia aut regno instituantur. Minus disciplinae veteris regulis congruum visum est, caussas longe a locis, ubi exortae erant, pertractari; & permittendum non erat, cives litium caussa patriae finibus egredi, aut saltem opes suas in judicii locum transmittere. Sed in Italia caussae extra Romanam curiam committi necesse non est, ac proinde pro arbitrio pontificis delegati judices dantur, exceptis caussis episco-

(a) *Conf. Espen. par. III. tit. 5. cap. 3.*

(b) *Rebuf. concordata tit. de caussis, Salgado de supplicat. ad sanctiss. par. II. cap. 11. n. 38.*

ſcoporum criminalibus, quae depoſitione aut degradatione dignae ſunt; haec enim tantum ab ipſo pontifice judicari debent, tantumque metropolitis aut epiſcopis cauſſae & facti inſtructio poteſt demandari, ut Tridentini patres habent (a): quae eadem diſciplina in cauſſis ſanctorum obtinet.

Unus aut plures in unam cauſſam delegati.

§. X. Mos fuit ſummorum pontificum ad cauſſas decidendas & unum, & plures, certos tamen, judices dare. Et plures quidem vel ſimpliciter nulla adjecta clauſula, qua mandatum modificaretur, vel definite certis adjectis clauſulis, quae procedendi modum conſtituerent. Ubi plures ſimpliciter delegati conſtituti ſunt, conjunctim dati cenſentur, nec unus ſine altero recte procedit (b), niſi unus alteri delegato vel alii vices ſuas commiſerit (c). Sed ſi pluribus definite & adjectis clauſulis cauſſa commiſſa ſit, intereſt, utrum clauſula ſit conditionalis, veluti, *ſi non omnes intereſſe velint, aut poſſint, reliqui in negotio procedant*, an abſoluta, *ut omnes, aut duo, vel unus ſine altero procedat*: quas aliaſve conſimiles clauſulas, ut facilius lites diſceptarentur, ſaepe pontifices reſcriptis ſuis addere ſolebant. Priore caſu uno impedito, quod vel non poſſit, vel nolit judicio intereſſe, reliquis pro jure ſuo exſequi mandatum licet (d), modo per litteras conſtet de alterius impotentia vel vo-

(a) *Trid. ſeſ. XXIV. de ref. cap. 5.* (b) *Cap. XVI. & XXII. de off deleg.* (c) *Cap. VI ex. eod.* (d) *Cap. XIII ex. de reſcript.*

voluntate. Altero, quilibet ex delegatis, etiam ceteris non exſpectatis, procedere poteſt, cenſentur namque omnes & ſinguli in ſolidum delegati, & inde cuique mandatum exſequi licet, ita tamen ut ſi qui mandatum primus occupavit, poſtea progredi impediatur, vel noluerit, reliqui cauſſam continuare queant (a). Sic vero per unum mandato occupato, & lite conteſtata vetantur reliqui ſe intromittere, aut ſubdelegare, niſi adjectum in mandato ſit, quod praevenientis conditio melior non efficiatur (b).

Delegatus mandati fines ſervare tenetur.

§. XI. Quoniam vero delegatus non proprio jure, ſed alterius mandato judex ſedet, ante omnia de mandato conſtare debet, eoque ſuſcepto ad cauſſam procedere poteſt; & quo partibus ejus auctoritas innoteſcat, citationi ipſum delegationis exemplum inſeri neceſſe eſt, alias citatus non tenetur comparere. Cauſſam inde cogniturus, mandati fines ſervare tenetur (c): atque hinc delegatio ultra expreſſas perſonas vel articulos produci non poteſt, niſi communi partium praeſentium conſenſu, nec enim ſufficit, per procuratorem conſentire (d): & ſi ſemel ex reſcripto ſe juriſdictionem non habere pronuntiaverit, non poterit, ne partium quidem conſenſu, amplius judicare (e). Hoc ipſo tamen haud

(a) *Cap. VIII. de off. deleg. in 6.* (b) *Cap. VI. de procur. in 6.* (c) *Cap. XIII. XV. XXI. & XXXII. ex. de off. deleg., cap. XXII. ex. de reſcript.* (d) *Cap. XXXII. ex. de off. deleg.* (e) *Cap. XXXVIII. ex. eod.*

haud vetatur delegatus de connexis cognoscere, aliaque peragere, sine quibus delegatio ad exitum deduci nequit. Ita ad instantiam actoris delegatus etiam de reconventione cognoscet, utpote sine qua caussa conventionis peragi nequit, quamvis in mandato ejus mentio nulla existat (*a*). Item si delegationis rescripto obreptionis aut subreptionis vitium obiiciatur, de eo etiam delegatus cognoscet (*b*); antequam enim ad caussam procedat, constare oportet, an ipsi competat jurisdictio, quae non aliter mandata censetur, quam si preces veritate nitantur. Et si dolo aut fraude alterius partis fiat, quominus in locum litteris rescripti expressum secure & tuto partes convenire queant, delegatus locum idoneum eligere poterit (*c*).

Delegati judicis recusatio.

§. XII. Licet vero judicem delegatum, qui merito suspectus est, recusare, puta si sit dominus impetrantis, aut ejus propinquus, aut advocatus fuerit in eodem negotio, vel sit familiaris, aut officialis alterius partis. Solent caussae recusationis opponi ante contestationem: possunt tamen etiam postea, si de novo emergant (*d*): & quidem libello, qui ipsi delegato judici offerri debet. Recusationis autem caussa varie cognoscitur; nam si contra unum ex duobus ab apostolica sede delegatis suspicionis caus-sa

(a) *Cap. I. ex. de mutuis petitionib.* (b) *Cit. cap. XXXVIII.* (c) *Cap. XIII. ex. de off. deleg. in 6.* (d) *Cap. XXV. ex. de off. deleg., cap. IV. ex. de exceptionib.*

sa proponatur, siquidem illa clausula apposita sit, *quod si ambo interesse non possunt, alter in caussa procedat*, coram non recusato judice expedienda erit. Ubi vero non est dicta clausula in rescripto, arbitros eligere oportet, qui de ipsa recusatione cognoscent, quod Gregorius IX statuit (*a*). Qua quidem in re discessit summus pontifex ab jure civili, quo statuitur, ut recusato per principem judice delegato necessitas litigantibus imponatur, arbitros eligendi, non ad caussam recusationis, sed ad ipsum principale negotium pertractandum (*b*): quod etiam servandum imperator jubet, si vel maxime ab inferiore judice delegati recusentur. Electis arbitris intra certum tempus debet caussa recusationis probari; quo termino si caussa non probetur, jurisdictione sua utetur delegatus (*c*); dicta vero sententia ad pontificem licet appellare. Quod si delegatus episcopi recusetur, recusationis caussa coram episcopo probanda erit, licet coram ipso, qui recusatur allegari debeat (*d*).

Quis appellatur a judicibus delegatis.

§. XIII. Jam a sententia per judicem delegatum dicta licet provocare; appellatio enim *jure* conceditur non minus si *judex jure* proprio, quam si ex alterius delegatione procedit. Et quidem a delegatis pontificis ad ipsum pontificē provocatur (*e*), quod *juris* civilis principiis convenit (*f*).

Quod

(a) *Cap. XXXIX. ex. de off. deleg.*, *cap. IV. eod. in 6.* (b) *L. XVI. C. de judiciis*. (c) *Cap. XLI. ex de appellat.* (d) *Cit. cap. IV.*

(e) *Cap. XI. de off. deleg. in 6.* (f) *Conf. Gonzalez in cap. XXVII. ex. eod.*

Quod si pontificis delegatus alteri vices suas commiserit, interest, utrum totam jurisdictionem mandaverit, an quamdam litis partem, sibi sententia vel alia parte reservata. Illo casu etiam ad ipsum pontificem provocatur (a), hoc vero non ad pontificem, sed ad delegatum, qui mandavit (b), idque ea ratione, quod subdelegati partiales cum judicibus pedaneis videntur convenire, a quibus ad eum, qui dedit provocatur; nisi delegatus, qui dedit mortuus sit, aliasve impeditus, quo minus de appellatione cognoscere queat (c). At a sententia judicis, cui ab ordinariis mandata est jurisdictio; non appellatur qui mandavit, sed qui a mandante ipso provocaretur (d). Appellatur vero a sententia judicis per summum pontificem delegati, etiamsi in litteris appellatio rejiciatur; formula enim illa in delegationibus pontificum sollemnis, *remota appellatione*, *sublato appellationis effugio*, non necessarias & gravibus caussis innixas, sed tantum moratorias appellationes, quae jure decretalium admittebbantur, excludit, quod Franc. Florens pluribus docet (e).

Quibus modis finitur judicis delegati officium.

§. XIV. Pluribus vero modis finitur judicum delegatorum officium. In primis finitur morte delegantis re adhuc integra (f), nam lite jam coepta delegatorum jurisdictio evadit perpe-

(a) *Cap.III.eod.in* 6 (b) *Cap.XXVI.ex.eod.*, *cap.VII.eod. in* 6. (c) *Cap.X.eod.in* 6. (d) *L. 1.D.quis a quo appelletur*. (e) *Florens in cit. tit.de offic. delegati*. (f) *Cap. XXX. ex. de off. deleg.*, *cap.VI.eod. in* 6.

petua: res vero definit esse integra per citationem, quod Urbanus III statuit (a), & hinc abrogata est Lucii III decretalis, qua per litis contestationem res esse integra definebat (b). Porro finitur delegati morte, nec enim delegatio ad heredes transit. Definit quoque delegati officium finito negotio, & si quidem delegatio ad totam caussam facta est, sententiae executione (c): quod tantum locum habet in delegatis a pontifice, qui insuper per annum integrum retinent jurisdictionem post sententiam excommunicationis prolatam adversus contumaces, qui latae sententiae non obtemperant (d): nam si judex ab ordinariis, puta episcopo, delegatus est, sententiae prolatione ejus officium definit, quod Franc. Florens docet (e). Temporis quoque lapsu, quo delegatio inclusa est, definit officium delegati, nisi communi partium consensu prorogetur (f); item revocatione, quae principi deleganti semper permissa est (g), delegatis vero pontificiis, qui vices suas in totum aliis commiserunt re non integra tantum conceditur revocare mandatum, si revocandi pro arbitrio sibi potestatem reservarint (h); & demum recusatione proposita & admissa (i).

De delegatione vi canonis competente.

§. XV. Praeter pontificias delegationes, quae

(a) *Cap. XX. ex. eod.* (b) *Cap. XIX. ex eod.* (c) *Cap. IX. ex. eod.* (d) *Cap. XXVI. ex. eod.* (e) *Franc. Florens in tit. de off. deleg.* (f) *Cap. IV. ex. eod.* (g) *Cap. XXVIII. §. 2. ex. eod.* (h) *Cap. VII. eod. in 6.* (i) *Cap. V. eod. in 6.*

quae expresso mandato nituntur; datur etiam delegatio vi ipsa canonis sine speciali commissione, qualem delegatam potestatem exercent episcopi in pluribus casibus, quos nova disciplina pontifici addixit. Multiplicatis exemtionibus ab episcopi potestate plura incommoda in rem ecclesiasticam irrepserunt, & praeterea episcopi de propria jurisdictione deminuta conquesti sunt, eamque suae integritati restitui pluries postularunt. Hinc speciosum juris theorema excogitatum est, quo salvis exemtionibus episcopalis jurisdictio locum haberet; statutum nempe, ut episcopi in casibus pontifici reservatis tamquam sedis apostolicae delegati procederent. Haec nova delegatae jurisdictionis species praesertim in concilio Tridentino consecrata est. Magnis animis adnitebantur meliores episcopi ad abolendas, vel minuendas monachorum exemptiones; at contra stabant, qui curiae Romanae novitates integras cupiebant (*a*). Praesto fuit inter haec contraria studia Sebastianus Pighinus, unus ex Rotae Romanae auditoribus, qui salutarem formulam suggessit, ut *episcopi tamquam apostolicae sedis delegati* abbates cessantes, atque inertes cogerent ad instituēdam in monasteriis sacrae scripturae lectionem (*b*). Ita primum utrique parti satisfactum, deinceps vero in similibus casibus etiam salvis exemtionibus delegata jurisdictio episcopis cōcessa. Ceterum in his casibus appellationes ab episcopis ad

(a) *Conf. Wiesner tit. de offic. & potest. judic. deleg.* (b) *Sarpius hist. conc. Trid. lib. II. n. 62.*

ad summum pontificem instituuntur; vicarii generales vi generalis mandati non procedunt, & demum vacante sede haec delegata jurisdictio ad capitulum non devolvitur.

Olim principes dabant judices in caussis ecclesiasticis.

§. XVI. Haec de judicibus delegatis ex novae disciplinae regulis; at ad pernoscendam antiquitatem addere oportet, consuevisse olim Romanos imperatores a sacerdotibus interpellatos rescriptis suis dare *judices*, clericos tamen, qui in caussis ecclesiasticis *judicarent*. Certe Constantinus M. a Donatistis interpellatus in caussa Caeciliani, qui per summam injuriam a septuaginta episcopis Donati schismate infectis damnatus, ecclesiam retinebat, judices dedit tres Galliarum episcopos, qui una cum Melchiade Romano pontifice illam terminarent (*a*): Rursus quum Donatistae sententiae Melchiadis non acquiescerent, quasi judicium indicta caussa, & clanculum latum esset, & imperatoris judicium postularent, Constantinus novum judicium episcopale concessit, indixitque Arelatense concilium (*b*). Et Marcianus caussam Bassiani, qui de sede Ephesina depulsus erat, synodo Chalcedonensi demandavit, quam delegationem ipse Bassianus libello á principe exoraverat (*c*). Delegabant autem imperatores judicia ecclesiastica non tantum iis episcopis, qui ordinario jure intra provinciam suam cognoscere poterant, sed etiam extra provinciarum fines alienis episco-

Xx 2 pis

(a) *Ap.Euseb. lib.X. cap.5.* (b) *August. ep. LXVIII.* (c) *Conc.Chalced.act.XI.*

pis jurisdictionem prorogabant: & hinc si quis episcoporũ de metropolitani, aut patriarchae suspicione quereretur, litteris suis judicium ab ea sede avocabant, & in aliam provinciam transferebant (a). Quod vero damnati clerici delegationibus caussarum a principe impetratis ad effugiendas poenas abuti possent, Archadius & Honorius edixerunt, ne episcopi rescripta impetrent; quae nulla esse ipsi imperatores pronuntiant, si damnatio ob justam caussam facta sit. *Sit hujusmodi personis tenore praesentis legis illicitum, sacra nostra adire secreta, & impetrare rescripta. Omnia dejectis per culpam sacerdotio personis, quae impetrata sunt, infecta permaneant* (b).

Quae delegatio etiam ab ecclesia probata.

§. XVII. Sacris rescriptis dum ecclesiasticas caussas imperatores delegabant, nihil faciebant sacerdotii juribus, aut receptae disciplinae adversum. Equidem eam auctoritatem aperte principibus asseruit concilium Milevitanum II, quod Gratianus suae concordiae inseruit (c). *Placuit, ut quicumque ab imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur: si autem episcopale judicium ab imperatore petierit, nihil ei obsit.* Tantum damnant patres Africani clericos, qui in caussis suis publica judicia ab imperatoribus postulabant, non item si episcopale judicium peterent: mani-

ni-

(a) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. IV. cap. 3. n. 3 seq.* (b) *L. II. in append. C. Theodos.*
(c) *Can. XI. C. 11. q. 1.*

nifesto argumento disciplinae ejus aetatis adversum non fuisse, si principes in caussis ecclesiasticis clericos judices delegarent. Porro tempore Augustini Donatistae sententiam Melchiadis refellere solebant, quod ab episcopis transmarinis lata esset, quibus ex Africanae ecclesiae privilegio judicia Africanarum caussarum etiam ex appellatione usurpare non licebat. Excipit Augustinus, Melchiadem debuisse judicium illud usurpare, quod ab Afris septuaginta erat terminatum, additque, non usurpasse, quando ex principis delegatione cognitionem susceperat, quod probat, jure principes caussas ecclesiasticas etiam extra provinciam delegare potuisse. *Quid, quod nec ipse usurpavit?* sunt verba Augustini (a). *Rogatus quippe imperator judices misit episcopos, qui cum eo viderent, & de tota illa caussa, quod istum videretur, statuerent.*

Qui ex ortae principum in caussis ecclesiasticis delegationes.

§. XVIII. At interim sacris canonibus, immo evangelio ipso, vetitum erat laicos etsi dignitate eminentissimos in caussis ecclesiasticis judices sedere, aut in iis aliquid directe statuere. Ipsi Constantino M. apertissime notum fecit Cordubensis episcopus Osius, nefarium omnino esse, si principes spiritualia negotia sibi vindicarent. Qua ratione ductus Thomassinus docet, christianos principes non jure, sed potius facto & quadam oeconomia in caussis ecclesiasticis judices dedisse, idque primo ad perduelles quomo-

(a) *Aug. ep. CLXII.*

modocumque revocandos indultum, inde ecclesiam probasse, aut tolerasse (a). Ego vero contra crediderim, hoc jus principum antiquae disciplinae regulis convenire, & inde originem habuisse suam. Nimirum vetus disciplina non patiebatur, caussas in synodis provincialibus definitas iterum per appellationes tractari in conciliis majoribus, nisi principes concilia ipsa concederent & indicerent (b). Concilia enim extraordinaria, qualia erant oecumenica & dioecesana, seu ex pluribus dioecesibus coacta, non statis temporibus habebantur, sed quando principes illa cogi permittebant. Hinc videtur profluxisse jus illud principum, ut caussas ecclesiasticas judicibus ecclesiasticis delegarent, synodis nempe, quas una opera concedebant: quod jus semel inductum pro rerum humanarum conditione novis accessionibus crevit.

CAPUT XVIII.

De fidei inquisitoribus.

Episcopi primigenii fidei inquisitores.

§. I. INter judices, qui praesunt ecclesiasticae jurisdictioni, jam inde a multis saeculis fidei censentur inquisitores. Ergo ratio susceptae tractationis postulat, ut etiam fidei inquisitionem enarremus, non quod in hoc Apu-liae

(a) *Thomass. diss. XII. in concilia n. 54.* (b) *Conf. Petr. de Marca de C. S. & I. lib. VII. cap. 2.*

liae regno inquisitio ista vigeat, sed ut ejus origo, mores, ingenium & procedendi methodus cognoscantur, & inde judices ecclesiastici sibi caveant. Episcopos jure officii sui id in primis curare debere, ut in sibi commissis ecclesiis fides catholica vigeat, & ab omni erroris labe pura, & integra conservetur, in compertis est; eis enim Christus ipse praedicationem, & doctrinae depositum commisit. Hinc sunt primigenii fidei inquisitores, atque adeo pro potestate & officio suo in haereticos, aut de haeresi suspectos, qui fortasse in suis ecclesiis fuerint, inquirunt, inventosque reos debitis & canonicis poenis castigant. Et profecto per duodecim ferme saecula praeter episcopos ecclesia nullos speciales adgnovit fidei inquisitores, nullam specialem audientiam, cui id negotii datum esset, ut extraordinariis modis in haereticos inquireret, & inventos ad mortem usque persequeretur. In ipso concilio Lateranensi sub Innocentio III, ubi multa singularia in haereticos statuta sunt, adhuc episcopi veluti primigenii fidei vindices & inquisitores habentur; eisque praecipitur, ut per se, aut alias idoneas personas bis aut semel saltem in anno paroecias suas, ubi fama est haereticos immorari, circumeant, ad eos inquirendos & puniendos (*a*).

Pontificii inquisitores quando instituti.

§ II. Post saeculum undecimum multi in Occidente emerserunt haeretici, qui erroribus suis

(a) *Cap. XIII. §. 7. ex. de haeretic.*

fuis christianam doctrinam conspurcabant, in primis vero ecclesiasticam potestatem & corruptos clericorum mores proscindebant. Albigenses inter novos haereticos praecipui, quorum error favore comitis Tolosani late sese diffuderat, & multas Franciae provincias infecerat. Hinc Innocentius III satis non esse episcopos ratus ad hanc hydram obtruncandam, aut eos segniores, quam fidei negotium postularet, animadvertens, contra Albigenses Tolosam, & in vicinas provincias triumviros misit, nempe Petrum de Castronovo, Rodulphum & Arnaldum monachos Cistercienses plena instructos potestate, qua in haereticos inquirerent, inventosque castigarent. Parum feliciter legatio cessit episcopis, & magistratibus hos novos legatos aegre ferentibus, nec necessaria auxilia suppeditantibus (a). Animum non despondit pontifex, quin potius legatis addidit calcaria, increpavitque episcopos, qui missis suis auxilium denegaverant. Inde Didacum episcopum Oxomensem & Dominicum ejusdem ecclesiae canonicum, qui Romam venerant, pari auctoritate pontifex Tolosam misit, ut junctis viribus fidei negotium procurarent. Episcopus Didacus non multo post in ecclesiam suam reversus est, Dominicus vero fortius operi incumbens aliquot presbyteros sibi socios adscivit, quibus anno ferme CIƆCCXV episcopus Tolosanus ecclesiam S. Romani, quae Tolosae erat, cum omnibus redditibus concessit, ubi

(a) *Conf. Bolland. ad diem V Martii in comment. hist. de vita & gestis B. Petri de Castro-novo.*

ubi Dominicani ordinis prima fundamenta jacta sunt. Ita Dominicani sodales ab ipsa origine inquirendis haereticis addicti sunt; at in illis initiis nulla aucti jurisdictione, ad haereses exstirpandas circumibant regiones & civitates: qua in re voce & scriptis utebantur, quam muneri suo assidui essent episcopi, inquirebant; magistratus, principes, populos ad perdendos haereticos poenis, aut inita belli sacri societate concitabant, quarum expeditionum sociis easdem indulgentias, quibus profecti in terram sanctam potiebantur, promittebant; de omnibus ad pontificem referebant.

Fridericus II. fidei inquisitiones promovit.

§. III. Sed nova fidei & haereticorum inquisitio augmentum & severitatem suam praesertim Friderico II imperatori debet, qui immania edicta contra haereticos edidit, & in terris imperii valere praecepit (a). His edictis imperii magistratibus praecepit, ut haereticos ab ecclesia judicatos punirent; obstinatis mortis poenam & ignem proposuit; haeresim inter crimina publica recensuit; poenas adversus perduelles & majestatis reos ad haeresim produxit, atque adeo praeter ultimum & igneum supplicium bonorum publicationem & memoriae damnationem haereticis indixit, aliaque plura ad perdendos haereticos edixit. Fidei quoque quaesitores tuendos recepit, eos enixe commendavit, praecepitque omnibus imperii episcopis, ducibus & magistra-

(a) *Conf. Philip. Limborch. hist. inquisit. lib. I. cap. 12.*

tibus, ut eos omni auxilio foverent, & ab insidiis haereticorum tuerentur. Mirum interim videri debet, qui potuerit Fridericus alias a novitatibus curiae Romanae alienus, tam immaniter in humanitatem saevire; praesertim quando veteres patres poenas sanguinis in haereticos non probarunt. Edidit has constitutiones imperator Patavii anno CIƆCCXXIV, ubi in concordiam cum Honorio III pontifice redierat, & ita fortasse in haereticos desaeviit, ut fidei defensor strenuus videretur, & reconciliationem ex animo factam indicaret. Sed magis est, Fridericum non tam studio pietatis, quam perdendi eos, quos odio habebat, tam severas leges edidisse, qua de re Raynaldus multa congessit (a). Quo spectavit Gregorius IX eum admonens, ne perdendis fidelibus, sed delendis perfidis operam daret. Quidquid vero hujus rei sit, non bene humanitati Fridericus consuluit; nam ejus auctoritate Romani inquisitores latius sese diffuderunt, pontifices ejus constitutionibus inquisitionem inaedificarunt, & inde etiam ignes & publicationes bonorum adversus haereticos decretae.

Dominicani inquisitores jurisdictione aucti.

§. IV. Jurisdictione proprie sic dicta Dominicani inquisitores primum sub Gregorio IX aucti videntur. Nimirum hic pontifex summo zelo contra haereticos animatus in Galliae provincias, erroribus Albigensium contaminatas, Romanum diaconum cardinalem misit, qui anno CIƆ

(a) *Raynaldus ad an. CIƆCCXXIII. §. 33. seq.*

CIↃCCXXIX Tolosae frequens concilium habuit, ubi consilio episcoporum, procerum & militum sexdecim decreta edita sunt, ad inquirendos & puniendos haereticos spectantia, auctoritas vero inquirendi & puniendi episcopis, tamquam primigeniis fidei vindicibus, tributa est (a). Verum Gregorius ratus, episcopos non quo par erat rigore, in haereticos armari, biennio post inquirendi officium & potestatem solis fratribus Dominicanis per illas regiones demandavit, qui tanto rigore jurisdictionem sibi datam exercere coeperunt, ut comes & populus Tolosanus e re sua esse duxerint, civitate expellere non tantum fidei quaesitores, verum etiam omnes Dominicanos, ipsumque Tolosanum episcopum, qui & ipse Dominicanus illis impense favebat. Ipsos inde quaesitores Joannes Viennensis archiepiscopus auctoritate apostolica iterum Tolosam restituit, at inquisitionem exerceri jussit adjuncto collega ex ordine Fratrum Minorum, qui praedicatorum *rigorem sua mansuetudine temperaret*, ut Guillelmus de Podio Laurentii loquitur (b).

Perpetua & stabilis inquisitio instituitur.

§. V. Verum audientia inquisitionis, seu *tribunal*, ut passim dicunt, certis regulis ordinata & perpetua jurisdictione instructa praecipue Innocentio IV pontifici debetur, qui leges Fridericianas contra haereticos confirmavit, Dominicanos & Fratres Minores, qui fidei & ec-

(a) *Conf. Espen. par. I. tit. 22. cap. 3.*
(b) *Chron. cap. VIII. Conf. Spond. ad annum CIↃCCXXXIV. n. 3.*

clesiae utilissimam navasse operam videbantur, eximia armavit auctoritate, & episcopis, quibus cognitio de haereticis competebat, adjunxit; simul etiam magistratibus mandavit, ut judicio episcoporum & inquisitorum apparitores conducerent, a quibus haeretici in carcerem compingerentur, & eorum bona occuparentur. Hac forma Innocentius in Lombardia, Romaniola & Marchia Trevisana inquisitores ex ordine Dominicanorum instituit, quorum officio sustinendo ad rectores & consilia earum civitatum anno CIƆCCLII bullam dedit, qua unum supra triginta capita continentur, omnia ad explicandum inquisitionis officium spectantia, capitum observantiam iisdem rectoribus & magistratibus injunxit, auxitque etiam quaesitores potestate excommunicandi rectores, & interdicendi civitates, quae capita non observarent. Hanc constitutionem tantisper mitigatam idem pontifex septennio post renovavit, ejusque successor Clemens IV confirmavit. Ex Lombardia perpetua & ordinaria fidei inquisitio labentibus annis in alias Occidentis provincias & regna permeavit, sed non ubique parem fortunam experta est, qua de re plura habent Sarpus & Limborchius in historia inquisitionis, & nos ipsi inferius aliqua exsequemur.

Potestas episcopi post institutam inquisitionem.

§. VI. Institutis inquisitoribus, qui pontificis auctoritate veluti ordinario jure fidei negotium procurarent, episcoporum contra haereticos potestas non cessavit; etenim sive conjunctim, sive seorsum ab inquisitore etiam super eodem negotio pro jure suo possunt procedere.

Verum quando episcopus & inquisitor seorsum judicium instituunt, sibi mutuo acta debent communicare, ut hac ratione veritas melius elucescat; utrique vero sententiam dicunt, si id magis elegant, & unus alterius sententiae accedere nolit: quod si in dicenda sententia non conveniant, negotium ab utrisque satis instructum ad sedem apostolicam remittendum est. Episcopi vero sive propria, sive delegata potestate in caussis fidei judicium instituant, modum procedendi, quem ex recentioribus regulis inquisitores tenent, servare tenentur: quae omnia Bonifacius VIII constituit (a). Itaque episcopi ex novis decretalium placitis in eo tantum distant ab inquisitoribus, quod jure proprio jurisdictione augentur, nec speciali pontificis delegatione indigent. Ceterum plus inquisitori quam episcopo curia Romana defert: & ubi conjunctim procedunt, primas partes inquisitor tenet. Quin in Hispania exclusis episcopis soli inquisitores procedunt (b), quo ipso episcopatus in vilem conditionem conjectus est.

Jurisdictio inquisitionis.

§. VII. Fidei inquisitio origine sua tantum in haereticos & fidei caussas jurisdictione armatur; atque adeo negotium omnium maximum exercet. Hinc ut tantam provinciam curis aliis soluti eo melius inquisitores procurarent, vetiti sunt de divinationibus & sortilegiis quaerere, modo haeresim manifeste non saperent; itemque de

(a) *Cap. XVII. de haeret. in 6.* (b) *Conf. Cortiadu decid. XXX. n. 24.*

de quaestionibus usurarum, aliisque criminibus, quae a pertinaci in fidem errore longe absunt; quod Alexander IV statuit (a). At lapsu temporis haeresibus ferme confossis inquisitores jurisdictionem suam produxerunt ad alia crimina, quae revera ab haeresi longe distabant, machinis vero & interpretatione inquisitorum quadam haeresis macula aut suspicione adsperguntur. Ita blasphemiae contra Deum aut sanctos ad inquisitionem tractae, etsi ira, ignorantia, aut malo habitu prolatae: itemque sortilegia, divinationes, nocturnae compotationes, digamia; quae omnia ferme non ad haeresim pertinent, & ignorantia potius & humana fragilitate, quam pertinaci in fidem errore committuntur. Qua quidem in re adeo ultra modum itum est, ut inquisitorum manus non effugerent, qui sono campanarum offensi eas maledicerent, aut emphasi dicendi vinum bonum laudaturi tale praedicarent, quod Christus ipse bibere posset (b). Ceterum inquisitionis jurisdictio in omnes christianos se extendebat quacumque dignitate eminentes, tantumque exemti erant nuntii pontificii, episcopi & alii quaesitores; ubi vero episcopi de haeresi suspecti erant, inquisitores ad papam referre tenebantur (c).

Inquisitio fidei multis ministris instructa,

§. VIII. Inquisitores, qui praesunt fidei au-

(a) *Cap. VIII. §. 4. seq. de haeret. in 6.*
(b) *Conf. Auctor hist. civil. regni Neapolit. lib. XXXII. cap. 5.* (c) *Cap. XVI. eod.*

audientiae, pluribus officialibus instructi sunt; quos omnes, ut & eorum officia, Philippus Limborchius exsequitur (a); nec enim solus inquisitor tantae provinciae, quanta est haereticorum persecutio, satis erat. Si in plures regiones dissitasque S. Officii potestas extenditur, inquisitor constituere potest delegatos, sibimet vero vicarium generalem adjungere: habet praeterea assessores & consultores, promotorem, seu fiscalem, item notarios, qui acta judiciorum excipiunt, pluresque familiares, qui suae & inquisitoris securitati arma gerunt, suspectos in vincula rapiunt, secretique plerumque sunt denuntiatores. Sed officium inquisitionis pro locorum moribus plures, aut pauciores ministros habet, cumque in Hispania plurimum possit, duodecim ministrorum speciebus stipatur; quo ipso ejus jurisdictio augetur mirifice: omnia enim illa officia in caussis civilibus & criminalibus inquisitori subsunt, immo & coram eodem alios conveniunt (b). Quod vero praeclarum est, ipsi civitatum magistratus & consilia tamquam officiales inquisitoris reputantur; ei enim omne auxilium praestare debent, suppleantque, quod ipsi quaesitores facere impediuntur.

Ordo judiciarius ab inquisitione usurpatus,

§. IX. Ordo judiciarius, qui in fidei inquisitione obtinet, omnino singularis est, & ab ordinariis judiciorum regulis recedit, quod in gratiam

(a) *Philip. Limborch. histor. inquisit. lib. II. cap. 2. & seqq.* (b) *Conf. Director. inquisit. par. III.*

stiam fidei receptum est. Principio non desideratur libellus, seu sollemnis accusatio, quia *simpliciter & de plano* proceditur (a), nec accusator in crimen inscribit: quin, quod accusatio litibus implicat, ex *Directorii inquisitorum* placitis tantum denuntiatione, aut inquisitione judicia instituenda. Ipsa accusatio aut delatio, etsi alias libera, in caussa fidei evadit necessaria; & hinc quilibet tenetur accusare, aut deferre, etiam fratrem, uxorem, patrem, filium (b). Ubi adsunt gravia indicia rei in obscurum carcerem detruduntur, omni aliorum commercio privantur, & longis *jejuniis* exercentur: raro adhibetur citatio; & si id fiat, caussa citationis non exprimitur, sed in genere decernitur citatio, ut reus examini quaesitoris se sistat (c). Non requiritur litis contestatio, quod in delictis enormibus procedi potest lite non contestata, nec parte citata (d). Confuso examini reus subjicitur, admoneturque generatim, ut conscientiam suam excutiat, & sponte fateatur, si quod crimen contra religionem admiserit: nec inquisitores parcunt blanditiis & dolis ad confessionem eruendam: adhibentur etiam tormenta, si rei convicti sint, & fateri nolint, aut vehementi suspicione gravantur. Nomina accusatorum, & testi

(a) *Cap. ult. de haeret. in 6. Conf. Limborch. hist. inquis. lib. IV. cap. 7.* (b) *Conf. de Royas de singul. in favor. fidei sing. III.* (c) *Simanc. de cathol. instit. tit. 44.* (d) *Royas sing. CXVII.*

ftium publicari non folent (a): admittuntur ad teftimonium omnes etiam excommunicati, focii criminis, perjuri (b). Non omnis advocatus ad rei defenfionem admittitur, nifi fit vir gravis quaefitoris judicio, & juret prius, fe abftinere patrocinio quamprimum reum effe haereticum noverit (c). Quin admiffi advocati fumma eloquentia valere dicuntur, ut reis apertam confeffionem fuadeant, & humanitati quaefitoris fe ex fide bona committant. Contra fententiam nullum remedium, ne appellationis quidem, competit (d). Haec & alia multa hujus furfuris judicium inquifitionis complectitur, quae late exfequitur Joannes Royas, & *fingularia in favorem fidei* appellat.

Poenae ab inquifitione irrogari folitae.

§. X. Sic inftructo judicio ad fententiam devenitur, quam inquifitor adhibito epifcopo, vel ejus vicario generali in anteceffum difponit, praeparatque, variafque poenas irrogat, prout rei diffamati, fufpecti, convicti, item poenitentes, aut pervicaces deprehenduntur. Qui fola fama fine alia probatione haerefis notam contraxit, addicitur canonicae purgationi (e), quae jurejurando adhibitis facramentalibus, feu aliis teftibus juratis, peragitur. Qui levi fufpicione laborat, veluti qui per annum in excommunicatione obdormierit, fed non ob fidei cauffam, fa-

(a) *Conf.Limborch. loc.cit. cap.* 20. (b) *Cap. V. de haeret. in 6.* (c) *Conf.Pegna in Director. inquifit. par. II. com.* 10. (d) *Cap. XVIII* *col.* (e) *Conf. Director. inquifit. par. III. n.* 38.

lutari poenitentiae subjicitur, & abjurare cogitur. Contra qui violenta suspicione gravati, veluti si haereticorum conventicula frequentaverint, aut haeresis convicti sint, si resipiscant, & errorem ejurent, damnantur ad condignam poenitentiam, vel ad perpetuos carceres, ut per omnem vitam in pane & aqua poenitentiam agant (a). Et hi *saccum benedictum* (Hispanice *sanbenito*) etiam debent induere, quousque vivunt, aut tempore poenitentiae gestandum, vestem nempe poenitentiae subobscuri coloris & a tergo & in pectore crucibus distinctam. Porro de haeresi convicti & impoenitentes, vel relapsi, etiamsi poenitentiam agant, praevia degradatione si clerici sint, curiae saeculari traduntur, cujus auctoritate in flammas ultrices projiciantur (b). Omnes vero de haeresi convicti, aut confessi, etiamsi poenitentes sint, bonorum publicationem patiuntur. Hisce poenis etiam in mortuos utitur inquisitio; etenim si quis post mortem haeresis damnetur, ejus statua cum inscriptione nominis, itemque ossa exhumata judici saeculari traduntur comburenda, & bona a die commissi criminis ipso jure fisco addicta declarantur (c).

Sollemnitas actus fidei.

§. XI. Sententia pronuntiatur in loco publico & magno sollemnitatum apparatu, quem vivis

(a) *Cap. IX. ex. de haeret.* (b) *Cit. cap. IX. & cap. IV. de haeret. in* 6. (c) *Cit. Director. par. III. n.* 43

vis coloribus Limborchius depingit (a). Atque hoc est quod dicunt *actum fidei* (Hispanice *auto de fè*), quem, ut multo celebriorem reddant, ad multos annos differunt, ut ita plures rei haberi possint, qui pompam faciant celebriorem. Ordinatis omnium sententiis certum diem festum inquisitor indicit, pridie vero ejus diei captivi coma & barba raduntur, ut ita demonstretur, haereticos in eam formam, qua nati sunt, hoc est in filios irae, rediisse. Dicto die post solis ortum ecclesiae cathedralis major campana sonat, omnesque ad spectaculum invitat. Inde notarius S. Officii nomina reorum recitat eo ordine, quo singuli in processione ire debent, simulque fidejussores ex honoratioribus designat, qui eorum latera cingant. Pompam Dominicani cum vexillo inquisitionis praeeunt, magnus est populi concursus, (invitantur enim omnes quadraginta annorum indulgentia) comitatur clerus, item civitatis magistratus, quin & regius senatus, si ibi sit. Rei procedunt ordine suo nudis pedibus, rasis barba & capitibus, & quidem peculiari veste induti; gestant nimirum poenitentes vestem subobscuram ante & retro crucibus distinctam, nigram vero impoenitentes, quae flammas & diabolos habet depictos. Ubi ventum est ad locum, qui ecclesia aliqua, aut locus ei proximus esse solet, inquisitore cum suis administris pro tribunali sedente, sollemnis habetur sermo de fide & officio inquisitionis, in quo actus fidei praecipue consistere creditur: inde senten-

 tiae

(a) *Limborch. hist. inquis. lib. IV. cap.* 41.

tiae pronuntiantur, abjurantur errores, & excommunicati absolvuntur, relapsi & pertinaces magistratibus, qui praesentes sunt, consignantur: discedunt inquisitores, & rei statim in flammas ultrices ex sententia legum imperialium conjiciuntur. Quae quum ita sint, recte observat Franc. Pegna, in Hispania *horrendum ac tremendum spectaculum* in fidei actu exhiberi (a).

Traditio reorum ad mortem an irregulares faciat inquisitores?

§. XII. Magistratibus autem reos comburendos tradunt inquisitores nulla irregularitatis formidine perculsi, etsi traditione illa longe absint a mansuetudine illa, quam christianos sacerdotes decet. Nam creditum est, evitari notam illam immanitatis praevia intercessione, qua inquisitor & episcopus reos tradituri, magistratus exorant, ut citra mortis periculum sententiam moderentur (b). Sed intercessio ista mera formula est, & dicis caussa adhibetur: magistratus nimirum sunt meri exsecutores, nec illis licet mitigare supplicium, aut tantillum differre; siquidem quaesitor exsecutionem urget, morososque per excommunicationem compellit, ut ex legibus imperialibus contra judicatos haereticos procedant (c). Num animi illa mansuetudo, quae christiano sacerdotio adgnata est, in solis verbis consistit? Jampridem consueverunt ecclesiastici canonum verba captare, de sententia pa-rum

(a) *Pegna in Director. par. III. com.* 45.
(b) *Cap XXVII. ex. de V. S.* (c) *Conf. Fleuryus instit. jur. eccles. par. III. cap.* 10. *n.* 4.

rum folliciti. Quam longe ab his moribus, seu fictionibus distabant veteres patres, qui alienum a christiana mansuetudine reputantes, haereticos morti tradi, apud magistratus ex animo & enixis precibus intercedebant, ut eos a morte liberarent, praesertim si illi etiam crimina contra ecclesiam admisissent. At quando in nova disciplina antistitibus placuit, haereses bello & igne exstirpari, necessario alii mores debebant invalescere, quibus species mansuetudinis servaretur, etsi reapse animo severitas insit; nam alias certum est, male cedere magistratui, si quaesitoris precibus aliquid tribuat. Quid quod in *Directorio inquisitorum* edicitur, licere quaesitoribus capitalem in haereticos & eorum fautores sententiam proferre?

Inquisitio fidei parum congruit christianae mansuetudini:

§. XIII. Officium inquisitionis etsi nomine ipso sanctitatem praeferat, tamen viris piis & sapientibus, etiam inter catholicos, christianae mansuetudini adversum semper reputatum est, & judiciorum forma & poenarum severitate. Et quidem judicandi forma omnino praepostera est, nec naturalem aequitatem redolet. Quae enim aequitas, quae justitia esse potest, ubi indiscriminatim omnes ad accusandum, ubi omnes ad testificandum admittuntur? ubi accusatoris, ubi testium nomina ad defensionem reis non communicantur? ubi miseris contra sententiam denegatur appellatio? Auget horrorem immanitas tormentorum, quibus plerumque contra veritatem quidquid inquisitoribus libet a miseris & innocentibus reis, ut se cruciatibus eximant,

per

per vim extorquetur. Et quamvis alias magistratus quaestiones in gravibus criminibus ad extorquendam a reis veritatem adhibeant; tamen alia ratio provinciae, alia ecclesiae est; illius terribiliter gerenda est administratio, hujus clementer commendanda est mansuetudo. Nec tacendi doli, fraudes, simulata humanitas, quibus inquisitores solent reos deludere, & quandoque etiam veluti adigere, ut confiteantur, quod numquam admiserunt, spe vana delusi fore, ut ingenua confessione carceribus & ulterioribus cruciatibus liberentur. Nec minus odio est inquisitio severitate poenarum, flammis ultricibus, & multitudine reorum, qui tragoediam tristiorem faciunt. Et quamvis rogus sententia inquisitorum non decernatur; tamen quando magistratus sibi traditos reos necessario in ignem conjicere tenentur, etiam ipsi inquisitioni merito imputatur.

Et ignorantiam & hypocrisin promovet.

§. XIV. Fidei inquisitio suis singularibus instructa sinceram fidem non multum videtur promovisse, contra vero regiones, ubi dominatur, ignorantia & hypocrisi opplevit, quod Fleuryus observat (a). Timor, quo omnes cōcutiuntur, ne ad inquisitionem denuntientur, quandoque sola suspicione, quae saepe indiscretis verbis nec ex animo pronuntiatis nititur, facit, ut quisque taceat, nec de rebus ad religionem spectantibus dubia sua proponat, & instrui studeat, contentus loqui & operari, ut communiter

(a) *Fleuryus disc. VII. in hist. eccles. n. 13.*

ter alii loquuntur & operantur, parum curans, an ſatis in religione inſtructus ſit. Chriſtianus quoque, qui in vitio occalluit, in paſchate eucharistiam manducat, ne ad inquiſitionem, tamquam haereſeos ſuſpectus, deferatur; interim vero vitiis haeret, & exterius pietatem ſimulat. Porro lectio, quae inſtructioni quam maxime inſervit, ubi regnat inquiſitio, difficilis eſt. Scriptura ſacra tantum Latina non vernacula lingua permittitur, nec evadit Judaiſmi ſuſpicionem, qui Hebraicum textum domi ſervat. Plures quoque patrum & aliorum eccleſiaſticorum librorum editiones prohibentur, tantum quod ab haereticis, aut ſuſpectis auctoribus factae ſint; ſaltem integrae non permittuntur, quod videre eſt in indice Hiſpaniae inquiſitionis, ubi praefationes, notas, commentaria & in ipſo textu verſus aliquos, aut verba deleri praecipitur. Abundant vero civitates inquiſitioni obnoxiae caſuiſtis & novellis de re aſcetica libellis, quorum illi moralis diſciplinae corruptioni inſerviunt, iſti novo pietatis generi & cortici religionis aſſueſcunt.

Multis in locis ſanctum Officium receptum eſt.

§. XV. Jam vero ſancti Officii audientia, ſeu *tribunal*, ut vocatur, firma & perpetua in multis Occidentis provinciis inſtituta eſt, ſed petentibus & adnitentibus ſummis imperantibus; ſemel vero recepta turbas excivit, & nonniſi maximo labore & publica auctoritate retineri potuit; nam praeterquam quod ipſum Officium abnorme eſt, inquiſitores ſibi data poteſtate ſaepe ad emungendas opes, ad vindictam privatam, & ad ſeditiones excitandas abuſi

ſunt

sunt, quod Fleuryus observat (a). In Italia stabilis inquisitio primum ab Innocentio IV instituta est, eique Lombardia & adjacentes provinciae subjectae. Inde anno CIↃCCLVIII in Tusciam commigravit, eique praefecti sodales Divi Francisci terrae illius alumni: commigravit etiam Venetias Nicolao IV pontifice, sed Veneta inquisitio a Romana non pendet, nec soli inquisitores procedunt; in urbe enim tres senatores, extra urbem rectores civitatum in judiciis adhibendi sunt (b). Item Gallia precibus Ludovici Regis anno CIↃCCLV ab Alexandro IV inquisitionem admisit, eique prior Parisiensis ordinis praedicatorum praepositus est. Porro sancta inquisitio in Aragonia anno CIↃCCXXXIII suadente S. Raymundo a Pennaforti sedem posuit, at deinceps elanguit, nec in reliquis Hispaniae regionibus cognita videtur usque ad Ferdinandum catholicum, qui anno CIↃCCCCLXXXIII eam a Sisto IV impetravit ut sancto inquisitionis igne quidquid, ejectis Mauris & Judaeis, exoticae superstitionis superesset, purgaretur. Initio tantum regnum Castellae inquisitionem recepit, quae non multo post in reliquas Hispaniae regiones Regi catholico subjectas permeavit; atque adeo variis in locis quaesitores instituti. Omnibus praeest inquisitor generalis, qui etiam est consilii inquisitionis praeses, regemque assidue comitatur. Consilium hoc leges inferioribus dictat, ab eorum sententiis accipit appellatio-

(a) *Fleuryus inst. jur. eccles. par. III. cap. 9. n. 2.*
(b) *Conf. Sarpus in hist. inquisitionis.*

tiones, solumque regem superiorem adgnoscit; nullum enim jus in Hispanicam inquisitionem pontifici relictum dicitur (*a*), nisi quod inquisitorem generalem a rege nominatum confirmet. Hispanicae inquisitioni similis est Lusitanica, quam petente Joanne III rege anno CIↃIↃXXXIII Paulus III instituit. Ceterum in Gallia sanctum Officium non diu stetit, vixque hodie tanti facinoris superest vestigium.

Romana inquisitio seu congregatio *s*ancti Officii.

§. XVI. Splendore non minus quam auctoritate ceteras longe praestat Romana inquisitio, quae *Congregationis sancti Officii* nomine venit. Romanae etiam post receptam in aliis regionibus inquisitionem nulli fuerunt peculiares delegati negotiis fidei praepositi, sed ipse pontifex in haereticos inquirebat, adscitis pro arbitrio ministris & adjutoribus (*b*). Inde exorta haeresi Lutherana Paulus III congregationem cardinalium instituit cum summa & absoluta potestate de haeresi similibusque criminibus cognoscendi, inquisitores instituendi & destituendi, eisque officii normam praescribendi (*c*). Successores pontifices Pius IV & Pius V institutam fidei congregationem confirmarunt & novis praerogativis auxerunt. Et Sistus V institutis pluribus cardinalium congregationibus primum lo-

(a) *Conf Salgado de supplic.ad sanctiss.par.II. cap.* 33. (b) *Card.de Luca relat.curiae Roman. disc.XIV.n.*3. (c) *Bul.* licet ab initio *XXXIV. in bul.Rom.*

locum cogregationi sancti Officii dedit. Constat ea ex Pii IV decreto cardinalibus sex aut octo & diversis ministris, veluti commissario, assessore; consultoribus, fiscali, notario, ipsumque pontificem praesidentem habet (a), ejusque auctoritas ex pontificiis decretis per totum orbem christianum extenditur. Et quoniam rebus fidei adhaeret lectio librorum, hinc sancti Officii congregatio libros expendit, & censura dignos proscribit, aut a doctrinis noxiis expurgat: item veniam concedit legendi libros, quorum lectio interdicta est: qua de re exstat Gregorii XV constitutio, qua edicitur, ejusmodi veniam tantum a Congregatione sancti Officii posse concedi (b). Ceterum Neapoli hujus Congregationis auctoritas non adgnoscitur, nec pro ea parte, quae decreta librorum interdictorum spectat.

Neapolitana fidei inquisitio sub Suevis & Andegavensibus.

§. XVII. Sed non qua facilitate sanctum Officium in Hispania institutum est, eadem etiam in omnibus regnis & provinciis regi catholico subjectis institui potuit, etsi ipsi reges illius receptionem promoverent juberentque. Belgium Carolo V & Philippo II regibus non sine omnium ordinum commotione sanctum Officium omnino rejecit (c), Neapolitani vel ipso inquisitionis nomine audito exhorruerunt. Et Mediolanenses sub Philippo II passi non sunt, inquisitionem Hispa.

(a) *Conf. Espen. par. I. tit. 22. cap. 3.* (b) *Bul.* apostolatus officium *XL. in bull. Roman.*
(c) *Conf. Espen. par. III. tit. 4. cap. 2.*

ſpanicae ſimilem Mediolanum invehi (a). Sed quidquid Neapolitanam inquiſitionem ſpectat, diſtinctius ab origine ſua oportet enarrare. Principio Fridericus II fidei inquiſitionem promovit, eamque exercentes tuendos recepit; at id in regionibus imperii praecipue obtinuit, non in Siciliae regno, ubi Romanos inquiſitores non admiſit; ſed integram contra haereticos juris cognitionem epiſcopis ſecundum canones reliquit, magiſtratibus vero mandavit, ut in haereticos inquirerent, & in damnatos ab epiſcopis animadverterent (b): qui mores etiam ſub Manfredo obtinuerunt. Quin ſi opus erat, ab ipſis principibus delegabantur antiſtites, qui una cum regiis judicibus provincias ad inquirendos & puniendos haereticos circumirent. Deinceps regno ad Andegavenſes, qui ſedi apoſtolicae erant addicti, translato, Romani inquiſitores regnum ingreſſi ſunt, & ſub regiam tuitionem recepti; non tamen firmam & ſtabilem audientiam habuerunt, ſed provincias circumire ad haereſes inquirendas & extirpandas permittebantur, eiſque magiſtratus praeſto eſſe debebant. Publicis quoque expenſis eorum plures una cum officialibus Carolus I aluit (c): at Carolo II placuit, ut publicanda reorum bona tres in partes dividerentur, quarum una inquiſitori pro alimentis expenſiſque, altera pro negotiis

Aaa 2 uſi-

(a) Conf. auct. hiſt. civil. regni Neap. lib. XXXII. cap. 5. §. 2. (b) Conſt. inconſutilem tit. de haeret. & patar. (c) Conf. auctor hiſt. civil. regni Neap. lib. XIX. cap. 5. §. 4.

fidei peragendis, tertia fisco regio cederet, quod ex regiis litteris apud Chioccarellum constat (a).

Neapolitani sanctam inquisitionem rejiciunt.

§. XVIII. Regno deinceps ad Aragonenses Hispanos translato, coeperunt Neapolitani odio plus quam Vatiniano sanctam inquisitionem aversari, & ad eam patriis finibus excludendam tamquam pro aris & focis sibi pugnandum esse decreverunt; Ferdinandus catholicus expulsos Hispania Mauros Judeosque etiam regno profligaturus, sanctum Officium Neapoli instituere adgressus est Hispano subjectum; at restitere Neapolitani, eorumque cognita obstinatione, Rex ab incoepto destitit, promisitque etiam, se non permissurum Neapolim umquam inquisitionem invehi, quod Zurita & Mariana tradunt (b). Non multo post Carolus V opera usus Petri de Toleto, qui vice sacra imperabat, Neapoli inquisitionem instituere curavit, ut regnum a novis Lutheri doctrinis, quae in dies gliscere credebantur, purgaretur. Videbat Caesar, quae incendia & populorum strages in Germania exciverant novae Lutheri doctrinae, timensque ne sibi in Italia subjectae provinciae paribus motibus concuterentur, credidit, rebus novis ministerio inquisitionis obviare. Sed populus aperta vi & armis, & tantum fide Regi debita non conculcata depugnavit ad invisum onus avertendum, nec per omnia conquievit, ni-

(a) *Chioccarel. tom. VIII. arch. Regiae jurisdict.*

(b) *Zurita ann. Aragon. lib. IV. cap. 70. & lib. IX. cap. 76.; Mariana hist. lib. XXX. cap. 1.*

nisi post auditam Caesaris voluntatem de non instituenda inquisitione (a). Rerum novarum timor iterum incessit Neapolitanos sub Philippo II, qui Hispanicam inquisitionem ad summam severitatem extulit; deditque timori caussam summus rigor & exquisitae poenae, quibus in haereticos Neapoli desaevitum est (b). Ergo enixe exoratur rex, ut procul omnino esset sanctum Officium, & deinceps bona haereticorum non publicarentur. Benigne rex Philippus annuit, concessitque, ut in caussis religionis ordinaria & canonica forma judicia instituerentur.

Romana inquisitio in Neapolitanos exercet jurisdictionem.

§. XIX. Verum enimvero Neapolitani tot tantisque motibus & obstinato animo nec per omnia voti compotes per longam aetatem facti sunt: tantum obtinuerunt, ne stabilis & perpetua inquisitio in regno institueretur; at interim Romani inquisitores sensim jurisdictionem suam in regiones nostras extenderunt (c). Reges nostri assueti moribus Hispaniae sanctum Officium fortasse necessarium reputabant, atque adeo potius populi pervicaciae cessisse, quam illud vere rejecisse videntur, dum patribus nostris concesserunt, nullam in regnum invehi inquisitionem. Exercebant vero Romani inquisitores jurisdictionem suam ministerio episcoporum, aut missis

(a) *Conf. Ubert. Foglietta de tumultu Neapolit. & Jo. Ant. Summonte tom. IV. hist.* (b) *Conf. Summonte loc. cit.* (c) *Conf. auctor hist. civil. regni Neapolit. lib. XXXII. cap. 5. §. 1. seqq.*

sis delegatis: qui mores Carolo V, rege jam cogniti erant, deinceps vero ferme ad Carolum VI continuarunt. Capti rei saepe Romam missi, aut nummaria praestita cautione apud Romanam inquisitionem se sistere tenebantur. Hujusmodi judicia assensu & auxilio civilis potestatis fiebant, quae tantum intercedere consuevit, ubi regius assensus negligebatur, sed non tam odio inquisitionis, quam quod regia jura laesa viderentur. Philippo IV & Carolo II regibus male haberi coeperunt Romani inquisitores & regno expulsi sunt; cognita enim eorum potestate populus proregibus protestatus est, se nulla ratione extraordinaria fidei judicia pati velle. At Romani inquisitores animum non desponderunt, quin potius episcopos in totidem inquisitores vertere curarunt, sive editis Romae edictis, quibus forma in caussis fidei procedendi, ab episcopis & inquisitoribus servanda, continebatur, sive clam editis delegationibus, quibus episcopi ex forma inquisitionis judicia instituere jubebantur. Ingemuit hisce malis populus Neapolitanus usque ad Carolum VI., qui anno CIƆIƆCCXIX omnem inquisitionem contrivit litteris, quibus precepit, ut in caussis fidei tantum locorum ordinarii & ordinaria forma in aliis delictis & caussis ecclesiasticis consueta procedant, ut vero omnis novarum rerum timor abesset, placuit, quotannis ex quinque equitum ordinibus & populo Neapolitano creari deputatos, qui contra sanctam inquisitionem invigilarent.

Neapoli sanctum Officium omnino aboletur.

§. XX. Quamvis vero litteris Caroli VI fidei inquisitio in regno Apuliae omnino cessare de-

debuisset; tamen episcoporum nonnulli eam retinuerunt; saltem deinceps iterum ejus singularia adoptarunt, in primis curia archiepiscopalis Neapolitana. Judicia quoque in monasteriis contra monachos instructa inquisitionis singularia sapiebant, idque eo facilius, quo rarius ejusmodi acta in publicum edebantur. Ergo anno CIƆIƆCCXLVI iterum exciti rumores, quorum certior factus Carolus tum Rex noster toties obtruncatum & semper pullulans S. Officium ita contrivit, ut, nec si velint, deinceps episcopi possint ejus placita retinere. Edixit nimirum, ut episcopi reos haeresis, aut alterius criminis ecclesiastici non citent, aut carceri tradant, nisi ipse Rex visis prius informationis actis citationem aut prehensionem concedat: nec inde plene instructo judicio sententiam exsequantur suam, nisi iterum visis actis Rex ipse annuat. Item edixit, ut rei dato defensionis termino statim a secretiori carcere ad exteriorem & civilem educantur, ubi commoda sit eis libertas scribendi & colloquendi: ut deputati sancti officii advocatum reos defensurum in singulis caussis nominent, rex vero confirmet; & demum ut in omnibus citationibus, sive principalium, sive testium caussa, propter quam citantur, exprimatur. Quae omnia anno CIƆIƆCCLXI etiam Rex noster confirmavit. Ita etiam ipsa ordinaria episcopalis jurisdictio in caussis ecclesiasticis restricta est; sed sibi vitio episcopi vertant, qui quum pro jure suo possent canonica & ordinaria forma in haereticos procedere, malebant in publicae pacis eversionem invisa inquisitionis forma judicia instituere.

Un-

Unde Neapolitanorum adversus inquisitionem odium.

§. XXI. Illud vero mirum multis est, quî potuerint Neapolitani, alias supra modum religiosi, sanctam inquisitionem, qua pietatem niti credebatur, odisse, & omnino repellere, praesertim quando reliquas curiae Romanae novitates receperant. Tantus Neapolitanorum adversus inquisitionem horror non inde profluxit, quod illi nollent haereses exstirpari, & haereticos puniri; (legitimam formam nusquam respuerunt) sed potius ab abnormi procedendi forma & severitate poenarum, quibus illa utebatur, seu potius abutebatur (a). Exhorruerunt nimirum Neapolitani, ubi audierunt obscuros carceres, occultos testes, exilia, bonorum publicationes, mortes, rogos, quibus Ferdinando rege catholico Hispanica inquisitio Maurorum & Judaeorum reliquias persequebatur; praecipue vero, ubi audierunt, inter initia illius inquisitionis homines promiscuae aetatis ac sexus ad duo millia fuisse crematos quod Mariana testatur (b). Nec sane erat, cur aliter cogitare possent Neapolitani, apud quos facile inveniebantur, qui odio & vili quaestu falsa testimonia deponerent; atque adeo quisque intelligebat, arcanam inquisitionem ad evertendas omnium fortunas & flammas excitandas inservire. Sic animo conceptus horror veluti hereditate ad posteros transiit, crevitque

---

(a) *Conf. auctor. civil. regni Neapolit. lib. XXXII. cap. 5* (b) *Mariana de reb. Hispaniae lib. XXIV. cap. 17.*

que deinceps Philippo II rege, quando eadem Hispanica inquisitio ad persequendas novas Lutheri doctrinas severior evasit, nulli personarum generi, nec ipsis mortuis parcens; ut constat exemplo Constantini Pontii, qui Carolo V a confessionibus fuerat, inde haeresis accusatus & post mortem damnatus ignem non evasit, in quem ejus statua conjecta est. Accessit ad confirmandum patrum nostrorum odium inquisitio Romana, quae non minus desaevire coepit Paulo IV & Pio V pontificibus, qui natura ad duritiem facti illius severitatem summopere auxerunt.

☞ *Iisdem rationibus, quibus olim Neapolitanorum animos ad Tribunal Inquisitionis fidei abolendum incitatos fuisse auctor noster arbitratur; permotus feliciter gubernans Ferdinandus IV postrema lege die 10. Aprilis an. 1782. lata praedictum Tribunal omnino in hoc regno suppressum voluit; veteri Episcoporum jure quoad fidei caussas dijudicandas restituto. Vide quæ supra diximus ad Caput VI. de Foro Competenti pag. 118. ubi fusius de hac re egimus, ac præcipua capita hujus Regiæ constitutionis exscripsimus.*

CAPUT XIX.

De arbitris.

Arbitri qui, & quot eorum species.

§. I. **N**On solum per judices, sed etiam per arbitros lites finiri consueverunt. Arbiter in libris juris civilis saepe est judex a prae-

tore datus, quandoque ab judice distinguitur (a). Nimirum a praetore dati judices pro diversa judiciorum ratione modo *arbitri*, modo *judices* dicuntur. Qui in judiciis bonae fidei aut arbitrariis dabantur *arbitri*; qui vero in stricti juris judiciis proprie *judices* dicebantur. Et arbitri quidem ex bono & aequo arbitrabantur, judices vero formulae erant addicti, nec poterant vel hilum ab ea discedere (b). Item jure civili arbitri etiam dicuntur, qui a contrahentibus ad definiendum pretium in emtione, venditione, aut alias conditiones in contractibus definiendas assumuntur (c). Verum in praesenti arbitrorum nomine veniunt judices extraordinarii ad finiendas decidendasque lites litigantium voluntate electi, sive electio ista ex libera partium voluntate, sive ex juris dispositione fiat. Hinc arbitrorum alii sunt voluntarii, alii necessarii, seu juris, quorum illi ex libera partium voluntate nullo cogente eliguntur; isti sumuntur quidem ab ipsis partibus, sed legis jussu praecedente.

Compromissum quomodo fiat.

§. II. Arbitri sic dicti voluntarii ad lites cito finiendas partium compromisso sumuntur, & hinc *compromissarii* dicti sunt (d). Compromissum est conventio, qua uterque litigantium promittit, se stare sententiae, quam electus arbiter dixerit. Promissio ista etiam jure civili & stipula-

(a) *Conf. Briss. de V. S. v.* arbiter. (b) *Tull. orat. pro Q. Roscio cap.* 4. (c) *L. VII. D. de contrah. emtion.* (d) *L. IV. D. de tutorib.*

latione & nudo pacto fieri consuevit (a). Additur etiam jure civili pro partium arbitrio poena, qua compromittentes fidem suam vinculo firmiori adstringunt; quando enim ex compromisso actio rei judicatae non nascitur, placuit, metu poenae firmitatem arbitriis conciliare (b). Jure quoque Romano jurisjurandi religione compromissa muniebantur, tum id fieri Justinianus interdixit, ne homines qui stare arbitrio sua interesse non putarent, pejerare cogerentur (c). Jure decretalium poena compromisso etiam addi potest, non tamen necessario (d), nam illud utroque jure ex consensu partium vires sumit. Porro eodem decretalium jure posthabita Justiniani constitutione jusjurandum in compromissis admittitur, iisque major vis conciliatur (e): quo ipso jurandi extra judicium usus contra veterum simplicitatem excrevit. Mediis saeculis obsides etiam accedebant compromissis (f), qua ratione non temere a promissis discedere licebat.

Qui possunt compromittere,

§. III. Compromittere possunt in arbitros quicumque rerum suarum liberam habent administrationem; non vero qui domini non sunt, aut si quidem sint, non tamen libere administrant. Quapropter vetantur compromittere pupilli & minores (g), item procuratores in caussa

(a) *L.XI §. 3.D.de recept.qui arbitr., L penult. C.de recept.arbitr*, (b) *L.II.& L.XXVII.§.7 D. eod.* (c) *Nov. LXXXII.cap.11.* (d) *Cap. IX. ex.de arbitr.* (e) *Cap.II.& IX ex.eod.* (f) *Cap. XI.ex.eod*, (g) *L.XXXV.D. de recept.*

ipsis commissa, nisi speciale mandatum habeant; alioquin arbitri sententia non quidem principalem, sed procuratorem stringit, & quidem ad poenam, si haec adjecta sit, alias ad id quod interest (*a*). Praelati quoque & episcopi nequeunt compromittere sine capituli consensu, qui toties necessarius est, quoties de ardua caussa ecclesiae cathedralis agitur (*b*). Item electi arbitri alios substituere vetantur, nisi facultas ista iis concessa fuerit (*c*); arbitri enim electione industria hominis electa censetur.

Qui possunt in arbitros eligi.

§. IV. Omnes, qui judices esse non prohibentur, ferme in arbitros partium compromisso eligi possunt, nisi quod jure civili etiam libertinus & infamis in arbitros eligi possint (*d*), & filius in caussa patris (*e*). Possunt etiam jure Romano ordinarii magistratus in arbitros eligi, non vero pedanei judices in caussis, de quibus judices dati erant; hi enim addicti erant formulae, & necessario judicabant; tum vero recipere poterant arbitrium, si commissae notioni ex voluntate magistratus renuntiabant (*f*). Sed desuetis jam judicibus pedaneis, jure decretalium non minus in judices ordinarios, quam in delegatos licet compromittere (*g*). Vetantur quoque

(a) *Cap. IX. ex. eod.* (b) *Cap I. ex. de his quae fiunt a prael. sine cons. capit.* (c) *Cap. XIII. ex. de arbitr.* (d) *L. VII. D. de recept. qui arbitr.*
(e) *L. IV. D. eod* (f) *Conf. Boehm. jur. eccles. lib. I. tit. 43. § 4.* (g) *Cap. V. VII. X. XIII. ex. de arbitr.*

que jure civili esse arbitri servi , pupilli , minores , item mulieres (a) , quae a publicis officiis removentur , si vel maxime summae opinionis existant; nihilominus mulieres jure decretalium arbitrium recipere possunt , si ordinaria jurisdictione augeantur (b) . Laici quoque in caussis ecclesiasticis & spiritualibus vetantur in arbitros eligi , *quia non decet , ut laicus in talibus arbitretur* (c) . Et si apud Innocentium III in rebus ecclesiasticis *vicedominus* arbiter constitutus invenitur (d) ; *vicedominus* iste clericus erat , qui tractandis rebus ecclesiasticis vice episcopi praesidebat , quod Cujacius observat (e) . Sed non videtur denegatum , ut cum clericis etiam laicus arbiter in rebus ecclesiasticis constituatur , si sedis apostolicae aut ejus legati auctoritas interveniat (f) .

Pluribus electis arbitris arbitrium quomodo expeditur .

§. V. Compromitti potest tam in unum , quam in plures , & si in plures , consultius est , ut in impares numero compromittatur, ut si dissentiant , plurimorum sententia litem finiat . Si in plures compromissum sit non adjecta clausula, ut si unus absit , reliqui procedant ; omnes conjunctim judicare debent , nullumque est latum arbitrium , si unus , etiam legitimo impedimento-

(a) *Conf.Huber.prael.par II. lib.4. tit.8. n.3.*
(b) *Cap.IV.ex.de arbitr.* (c) *Cap VIII. ex. eod.* (d) *Cap.VII.ex.de confirm utili.* (e) *Cujac. in cap.XV. ex. de judic.* (f) *Cap.IX. ex. de arbitr.*

to detentus, absit, licet praesentes omnes consentiant; stricte enim adhaerendum est compromisso, & praeterea absens omnes alios in suam sententiam poterat adducere (a). Est haec civilis jurisprudentia, & quidem satis proba; at nihilosecius ab ea Bonifacius VIII recessit, qui statuit, posse praesentes arbitros in caussa procedere, si unus ex tribus citatus, nec impeditus adesse nolit, idque ut quaestionibus seu controversiis celerius finis imponatur (b): qua tamen ratione posthabita in judicibus delegatis ratum fixumque esse voluit, ut si eorum unus absit, reliqui non procedant. Quod si duo arbitri sumti sint, & in judicando inter se dissentiant, an alium arbitrum eligere possunt, cujus sententiae pareatur? Jure civili tantum id licuisse videtur, si in ipso compromisso tertius nominatus sit, qui in casu dissensus in arbitrum sumi debeat; nam eo non nominato compromissum nullum censetur, quia possent arbitri in eligendo dissentire (c). Sed moribus praesentibus semper licet arbitris, quo casu in judicando non conveniant, alium arbitrum sumere, etsi novus arbiter nominatus non fuerit.

Quae caussae arbitros non admittunt.

§. VI. Tantum vero in caussis, quae privati arbitrii sunt, quaeque privata notione componi possunt, non generatim in omnibus caussis licet arbitros assumere: quae enim tantum a juris-

(a) *L.XVII.§.7.de recept.qui arbitr.* (b) *Cap. II de arbitr.in 6.* (c) *Cit.L.XVII.§.5.& 6.Conf. Boehm.jur.eccles.lib.I.tit.43.§.6.*

risdictione dependent, aut jus publicum spectant, non admittunt arbitri notionem. Ita nullum est compromissum in caussis restitutionis in integrum, quae jurisdictionem, qua arbitri destituuntur, requirunt (a). Item arbitri notio ad caussas matrimoniales non extenditur (b); nec enim pro arbitrio suo licet compromittentibus de matrimonio abire, & praeterea istiusmodi caussae certis judicibus addictae sunt. Diversa vero ratio est sponsaliorum sic proprie dictorum, quae mutuo dissensu dissolvi queunt (c), atque adeo arbitris recte committuntur. Nec arbitri notionem admittunt caussae status (d), videlicet ingenuitatis, libertatis, natalium, quae majores judices requirunt. Praeterea nullum est in caussis criminalibus & famosis compromissum (e); imperii nimirum est poenas irrogare, nec in delinquentium potestate esse debet excutere magistratuum imperium, & se subjicere arbitrorum notioni. Excluditur vero in criminibus compromissum, si ad publicam vindictam agatur; nam ubi civiliter agitur ad poenam parti laesae applicandam, licet arbitris cognoscere: nec tum, quamvis crimen sit famosum, arbitri sententia irrogatur infamia (f). Nec valet compromissum de statu ecclesiae, velu-

(a) *L. ult C. ubi & apud quem cognitio in integr. restit. agitanda sit, cap. IX. ex. de in integr. restit.*
(b) *Cit. cap. IX.* (c) *Cap. II. ex. de sponsalib.*
(d) *L. XXXII. §. 7. D. de recept. qui arbitr., cit. cap. IX.* (e) *Cit. L. XXXII. §. 6., cit. cap. IX.*
(f) *L. XIII. §. 5. D. de his qui notantur infam.*

luti de exemtione, quia de *jure* alieno, pontificis nempe, agitur (a).

Arbiter sponte receptum arbitrium cogitur implere.

§. VII. Compromisso effectus arbiter nonnisi volens recipit arbitrium, est enim haec res libera & soluta & extra necessitatem jurisdictionis posita (b). Recipere promittere est, & in hac caussa proprie ad arbitrum, qui suscipit arbitrium, refertur, non ad litigatores, qui arbitrum non recipiunt, sed eligunt, sumunt, capiunt. Hinc recte Gerardus Noodt (c) observat, in titulo DD. vulgatae editionis *de receptis arbitris* potius legendum *de receptis arbitriis*. Videtur vero arbitrium recepisse, qui judicis partes suscepit, finemque sua sententia controversiis impositurum pollicetur: nam qui hactenus se negotio immiscuit, ut partes arbitrio suo componat, arbitrium non recepit (d). Semel vero receptum arbitrium necessario implendum est; & si arbiter implere detrectet, praetoris jurisdictione compellitur (e); nec enim justum est, eum, qui litis intima cognovit, & utriusque partis secreta comperta habet, arbitrium deferere, & ob gratiam aut sordes nolle sententiam dicere. Magistratus non tantum cognoscit judicatque, sed etiam judicare jubet. Tum vero ad judicandum arbiter compellitur, si nulla arbitrii detrectandi cau-

(a) *Cap.V.ex.de arbitr.* (b) *L.III. §.1.D. de recept.qui arbitr.* (c) *Gerard. Noodt comm. ad cit.tit.DD.* (d) *L.XIII. §.2.D. eod.* (e) *Cit. L.III.§.ult., L.XXXII §.12.D.eod.*

caussa subsit; nam cessat coactio, si compromissum nullum aut incertum sit; item si justam excusationis caussam arbiter habeat, veluti si litigantes eum infamaverint, si spreta ejus auctoritate ad alium arbitrum aut judicem ierint, & deinde ad eumdem redire velint, quae aliaeque non implendi arbitrii caussae legibus consignatae sunt (*a*). Quod si locus sit coactioni, & plures sint arbitri, omnes coguntur, quia in omnes compromissum est (*b*).

Arbitri compromissarii jurisdictionem non habent.

§. VIII. Arbitri quocumque modo partium compromisso sumti nullam sic proprie dictam habent jurisdictionem: privatorum scilicet voluntate, quae judicem non facit, capiuntur. Hinc proprie judices non sunt, sed partes judicis suscipiunt (*c*), & dicuntur *judices compromissarii* (*d*), ut intelligatur, eos non vi jurisdictionis, sed voluntate partium de lite cognoscere: itemque ab arbitris dicta sententia proprie sententia non est; proprie vero vocatur *arbitrium* (*e*), (quamvis alias *arbitrium* & caussae cognitionem & ipsam arbitrorum sententiam denotet, quo spectant *arbitria recepta*) & praesenti usu fori *laudum* audit, idque a *laudare*, quod sequioris latinitatis aevo erat judicare (*f*). Nec arbi-

---

(a) *Conf. Huber. praelect. par. II. lib. 4. tit. 8. n. 5.* (b) *L. XVII. §. 2. D. de recept. qui arbitr.* (c) *L. XIII. §. 2. D. eod.* (d) *L. V. §. 1. C. de recept. arbitr.* (e) *L. IX. D. qui satisd. cogant.* (f) *Conf. Hotoman. de verb. feudalib.*

trium habet rei judicatae auctoritatem (a), nec inde datur actio judicati, nec irrogatur infamia (b). Ceterum etsi arbitri jurisdictione destituantur; tamen arbitria sollemni judiciorum more instituuntur: idque est quod ait jurisconsultus, compromissa ad instar judiciorum esse redacta (c): quamvis non omnia, quae in judiciis usurpantur, apud arbitros locum habeant, qua de re interpretes consulendi (d).

Notio arbitri ex compromisso pendet.

§. IX. Quae quum ita sint, arbitri puram notionem habent, qua de caussa cognoscunt & arbitrantur; notio vero ista & potestas ex compromisso pendet, nec aliud iis facere licet, quam quod ibi compromissum est, & quatenus placuit. *De officio arbitri tractantibus sciendum est*, inquit Paulus (e), *omnem tractatum ex ipso compromisso sumendum: nec enim aliud illi licebit, quam quod ibi, ut efficere possit, cautum est*. Ergo si quae negotia inter compromittentes postea emerserint, arbitrio non subjacent (f). Nec apud arbitros institui potest reconventio, quod Innocentius III rescripsit, & quidem ea summa ratione, quod arbitris judicare non licet, nisi de caussis compromisso expressis (g). Locum habet id

(a) *Paulus lib. V. sententiar. tit.* 5. §. 1., *L. III. C. eod.* (b) *L. XIII.* §. 5 *D. de his qui notant. infam.* (c) *L. I. D. de recept. qui arbitr.*
(d) *Conf. Gonzalez in cap. I. ex. de arbitr.*
(e) *L. XXXII.* §. 15. *D. de recept. qui arbitr.*
(f) *L. XLVI. D. eod.* (g) *Cap. VI. ex. de arbitr.*

id jus si res omnino differant ab iis, de quibus in compromissum itum est; nam si aliquid emergat a principali negotio pendens, recte de eo arbitri cognoscent: quemadmodum etiam arbitria ferent de iis, sine quibus caussa principalis decidi non potest, quaeque ipsi caussae adeo connexa sunt, ut nisi una decidantur, caussae plenaria cognitio haberi nequeat (a).

Compromittentes arbitrio stare coguntur.

§. X. Quamvis vero arbitri sententia rei judicatae auctoritatem non habeat, nec inde judicati actio detur; tamen tenentur compromittentes arbitrio stare, sive illud aequum, sive iniquum sit (b); sibi enim debent imputare, qui compromiserunt, danturque propterea actiones, quibus illi per indirectum sententiae stare compelluntur. Veteri Romano jure si compromissum stipulatione initum esset & quidem adjecta poena, actio ex stipulatu ad poenam dabatur; poena vero non adjecta, agebatur in incertum, idest ad id, quod intererat (c). Si vero arbitri nudo pacto electi essent, nec actio, nec exceptio dabatur: quamvis enim ex nudo pacto exceptio daretur, tamen exceptum est compromissum, quia absurdum videbatur, ut arbitrium in uno litigantium ratum esset, non item in alio. Tantum dabatur exceptio, si par esset utriusque litigantis conditio, veluti si ambo essent debitores, qui paciscebantur, ne peterent, quod si-

 bi-

(a) *Conf. Tulden. in C. tit. de recept. arbitr.*
(b) *L. XXVII. §. 2. D. de recept. qui arbitr.*
(c) *Cit. L. XXVII. §. 7.*

bi debitum contendebant (a); tum enim quicumque agebat, exceptio competebat. Inde Justinianus compromisso per nudum pactum inito dedit actionem in factum ad sententiae exsecutionem, itemque exceptionem, modo decem dierum spatio partes expresse vel tacite eam probaverint; nondum vero decem diebus exactis, licere voluit utrique impune resilire (b). Ita pactum nudum legitimum evasit tantum in specie, qua litigantes sententiae consentirent. At jure canonico vi majori arbitria donantur; siquidem adjecta compromisso poena, ejus metu partes sententiae stare coguntur (c); sin minus, & actio in factum ad ejus exsecutionem, & exceptio statim dantur (d), etiamsi nudo pacto compromissum sit; receptior enim sententia est, jure decretalium ex pactis nudis actionem nasci.

Appellatio non datur ab arbitri sententia.

§. XI. Quacumque vero actione litigantes arbitrio stare coguntur, appellationis auxilio non juvantur; non enim ab arbitri compromisso sumti sententia datur appellatio, quod non minus jure civili, quam sacris canonibus cautum est (e); repugnat enim rationi, qua arbitri eliguntur, appellatio; itur nempe ad arbitros, ut lites citius & expensarum compendio finiantur: item

---

(a) *L. XI. §. 3. D. eod.* (b) *L. V. C. de recept. arbitr.* (c) *Cap. IV. & IX ex. de arbitrr.* (d) *Cap. V. IX. ex. eod.* (e) *L. I. C. de recept. arbitr., can. XXXIII. C. 2. q. 6.*

itemque sibi imputare debet, qui compromisit & velut transegit, si minus aequum arbitrium videatur (a). Obstare videtur canon quidam concilii Carthaginiensis III, prout exstat apud Gratianum, ubi edicitur, ut *ex consensu partium si judices electi fuerint, liceat provocare* (b). At canon iste addita negatione legendus est, *non licet provocare*, quemadmodum legitur apud Dionysium Exiguum & Ivonem & in ipso concilio Carthaginiensi tam impresso, quam manuscripto cum variis exemplaribus collato, ut Romani correctores observant. Et deinde constans est canonum Africanorum sententia, a judicibus communi consensu electis (sic in Africa dicebantur arbitri voluntarii) non dari appellationem (c). Ceterum usu fori passim receptum est, ut sententia judicis compromissarii, si iniqua videatur, reducatur ad arbitrium boni viri: quae reductio parum ab appellatione distat, & ita arbitria apud judicem ordinarium deferuntur. Hinc factum, ut compromissa potius lites differant, quam citius componant, idque contra arbitrorum institutionem (d).

Quibus modis solvitur compromissum.

§. XII. Compromissum semel jure initum pluribus modis exspirat, etiam arbitrio recepto. Et primo quidem id evenit per sententiae prolationem, modo de omnibus ad compromis-

Ccc 3 sum

(a) *L. XXVII. §. 2. D. de receptis, qui arbitr.* (b) *Can. XXXIV. eod.* (c) *Citat. can. XXXIII. & can. CXXII. C. Afric.* (d) *L. XXXVII D. de recept. qui arbitr.*

fuum spectantibus arbitrium dictum sit; lata enim sententia arbitri officio suo defuncti sunt, nec eam mutare possunt, etsi per errorem prolatam (a) Finitur quoque arbitrorum potestas mortuis compromittentibus, aut eorum uno, nec enim compromissum transit ad heredes, nisi id specialiter caveatur (b): itemque mortuis arbitris, aut eorum uno (c), nisi placuerit, ut uno mortuo reliqui procedere valeant (d). Praeterea solvitur arbitrium, si dies compromisso adjecta lapsa sit, nisi consensu partium prorogetur; rei item interitu, si lis transactione, aliave ratione sublata sit (e), & si litigantes a compromisso recesserint, non modo si uterque, sed etiam si alter invito adversario, relictis arbitris, ad judicem eat; nec enim ibi conventus litis pendentis habet exceptionem; sed judicis aditione arbitrium finitur, & poena ex compromisso peti potest (f).

Arbitrorum juris exempla.

§. XIII. Haec de arbitris voluntariis, dicendum deinceps de arbitris *juris*, qui citra compromissum a partibus eliguntur, at jussu legis, seu canonis, qui eos assumendos jubet. Ita jure civili si delegati judices suspecti esse dicantur, eligi debent arbitri, qui de ipsa caussa principe cognoscant (g): quemadmodum etiam eodem ju-

---

(a) *L. XIX. §. 1. & 2. & L. XX. D. eod.* (b) *L. XXVII. §. 1. & L. XLIX. D. eod., cap. X. ex. de arbitr.* (c) *Conf. Gonzalez in cap. XIV ex. eod.* (d) *Cap. XLII. ex. de off. deleg.* (e) *L. XXXII. §. 3. & 5. D. eod.* (f) *L. XXX D. eod.* (g) *L. XVI. C. de judic.*

jure eligi debebant ad articulos incidentes definiendos, veluti ad probandos fidejussores (a). Jus canonicum similiter in quibusdam caussis arbitros requirit, velnti in ecclesia Africana, ubi placuit quotannis non celebrari synodum universalem, eligi debebant arbitri, qui de appellatione à sententia synodi provincialis cognoscerent (b). Et jure decretalium si delegati judices tamquam suspecti rejiciantur, eligi debent arbitri, qui de suspicione, non de caussa cognoscant (c), contra quam jure civili cavetur: itemque quaestio an per litteras secundas, quibus alii delegati dati sint, priores litterae sint revocatae, si judices inter se non conveniant, per arbitros communiter electos sopienda est (d). Arbitri autem isti necessarii jure civili originem suam ducunt a judicibus, qui olim in negotiis bonae fidei dabantur, saepe ex voluntate litigantium, quique ex bono & aequo arbitrari potius, quam judicare debebant (e).

Arbitri juris veri judices sunt.

§. XIV. Arbitri juris, utpote jussu legis, seu canonis ab ipsis partibus constituti, veri judices sunt, censentur enim ab eo, qui electionem jussit, principe nempe, vel praetore dati. Sane aperte habet Justinianus, arbitros, qui eligi debent, quo casu judices delegati tamquam suspecti rejiciantur, perinde esse, *quasi fuerint ab*

(a) *L. IX D. qui satisd. cogant.* (b) *Can. XCVI. C. Afric.* (c) *Cap. XXXIX. ex. de off. deleg.* (d) *Cap. XIV ex. de rescript.* (e) *Conf. Boehm, lib. I. jur. ecclesiast. tit. 43. §. 1.*

ab imperiali culmine delegati (a). Hinc quo casu a principe ipso subditi censentur, veram jurisdictionem habent; notionem vero si a magistratu dati censentur, non secus ac judices ab ipso praetore dati. Cujusve vero generis sunt, eorum sententia auctoritatem rei judicatae haber, & inde recte appellatur. *Arbitro ad fidejussores probandos constituto*, auctoritate nempe magistratus, inquit Gajus (b), *perinde ab eo atque ab judicibus, appellare licet*. Eadem est decretalium sententia, habent enim electis arbitris, qui cognoscant de suspicione judicum delegatorum, aut de revocatione litterarum apostolicarum ad sedem apostolicam appellandum (c), quod scilicet ejusmodi arbitri auctoritate illius sedis subditi censentur. Cur vero arbitri dicuntur, non judices? quia scilicet communi consensu partium eliguntur, ideo arbitri nomen datur, quum tamen veri judices sint, ut arbiter pro socio, tutelae (d).

Explicatur disciplina ecclesiae Africanae de judicibus electis.

§. XV. In veteri disciplina arbitri juris praesertim in usu erant in ecclesiis Africanis, ubi *judices electi* dicebantur. Sed illud negotium facessit, quod synodus Carthaginiensis anno CCCCVII habita appellari non permittit a judicibus, qui eligi praecipiuntur ad cognoscendam a de-

---

(a) *L. XVI. C. de judiciis*. (b) *L. IX. D. qui satisdare cogantur*, *l. XXIII. D. de appellat.*
(c) *Cap. XI. de off. d. leg. in 6.* (d) *Conf. Cujac. in L. XVI. C. de judic.*

a decretis synodi provincialis appellationem, *ut ab ipsis nulli deinceps liceat provocare* (a), quod receptis regulis & ipsi naturali aequitati adversari videtur. Nodus iste ex peculiaribus Africanae disciplinae regulis recte enodatur, & miror profecto, neminem, quod sciam veram patrum Carthaginiensium sententiam fuisse adsecutum. Placuerat huic ipsi Carthaginiensi concilio, ut synodus plenaria totius Africae quotannis de more non haberetur, sed quoties caussa communis exigeret (b). Hinc ne auxilio appellationis carerent, qui in synodis provincialibus damnabantur; placuit quidem ab earum decretis appellari, sed simul eligi judices, qui de appellatione cognoscerent, ulterius vero non dari appellationem. Et recte quidem, nam synodus plenaria non habebatur, nisi in caussis communibus,& transmarina judicia Afri omnino repudiabant. Ita patres Africani a judicibus, qui elegebantur ad cognoscendam appellationem a decretis, quae a synodo provinciae interponuntur, appellari non permittunt, quod aliud supremum non erat auditorium: & reapse ubi judices eligebantur contra episcopi sententiam, Africani patres ad Africana concilia, vel ad primates provinciarum concedunt appellationem (c). Haec est genuina patrum Carthaginiensium sententia, errantque profecto non minus Gratianus (d), quam Zonoras & Aristenus

(a) *Can.XCXV. & XCVI. C. Afr.* (b) *Cit. can.XCV.* (c) *Can.CXXV. C. Afr.* (d) *Grat. ad can.XXXIX. C. 2.q.6.*

nus (a), quorum ille canonem, qui a judicibus electis vetat appellationem, accipit ex sententia juris civilis, quasi ab uno eodemque litigantium tertio provocari prohibeat; hi vero interpretantur de arbitris voluntariis; a quorum arbitrio ex juris civilis & canonũ sententia non datur appellatio. Sane canon Carthaginiensis secundam, non tertiam appellationem rejicit; & deinde non de arbitris compromisso sumtis, sed de judicibus jussu canonis ab utraque parte eligendis conceptus est.

F I N I S.

(a) *Zonar.& Aristen.com. in can. concilii Carthag.can.XCIX. ap. Bevereg.tom.*1. *pand.canon.*

